

Κυριοτάτος / Κυριοτάτος

29^η Αυγούστου - 1956 -

EX LIBRIS
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΕΤΡΗ
ΞΙΜΟΥ

~~ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ~~
ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΥ

**ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΤΗΣ
ΕΛΛΑΔΟΣ,**

ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ
1821 ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ 1832.

ΠΑΡΑ

ΧΡΗΣΤΟΥ Σ. ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Δξιοματιχοῦ τοῦ Πεζικοῦ τῆς Γραμμῆς.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ Κ. ΡΑΛΛΗ.

1837.

121014

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΣΤΟΙΧΙΑ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

1931

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΡΗΤΗΣ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ

260148

ΤΩΙ
ΑΟΙΔΙΜΩΙ ΠΡΟΜΑΧΩΙ
ΚΑΙ ΓΕΝΝΑΙΩΙ ΣΤΡΑΤΑΡΧΗΙ
ΘΕΜΕΛΙΩΤΗ ΤΕ
ΤΟΥ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Δ. ΥΨΗΛΑΝΤΗΙ
ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΑΥΤΗΝ
ΕΙΣ ΑΪΔΙΟΝ ΜΝΗΜΗΝ

Ανατίθηται

Ὁ ΕΚΔΟΤΗΣ

Πανεπιστήμιο

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

ἸΔΟΥ κατὰ τὴν υπόσχεσιν, τὴν ὁποίαν ἐδώσαμεν εἰς τὴν μετάφρασιν τῆς Φιλισοφίας τοῦ Πολέμου, καὶ ἡ ἱστορία τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, περὶ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ὑποίας δὲν ἐφείσθημεν οὔτε κόπων, οὔτε ἐξόδων, αὐξήσαντες αὐτὴν ὑπὲρ τὰ ἑπτὰ τυπογραφικὰ φύλλα περιπλέον τῆς προκηρύξεώς μας (*). Δὲν κολοκευόμεθα παντάπασι, ὅτι θέλομεν δυνηθεῖ νὰ εὐχαριστήσωμεν γενικῶς ὅλους τοὺς ἀναγνώστας μας, γνωρίζοντες εἰς ποίους σκοπέλους εἶναι ἐκτεθειμένος ὁ ἱστορικὸς, ὅστις ὁμιλεῖ περὶ ἀνδρῶν ζώντων, ἐχόντων συμπαθείας καὶ ἀντιπαθείας, διότι, ἂν καὶ κατὰ τὴν υπόσχεσίν μας ἀπεφύγαμεν τὰς προσωπικότητας, δὲν ἐδυνήθημεν νὰ ἀποφύγωμεν πολλακίς τὸ νὰ ἀναφέρωμεν πρόσωπα τινὰ διὰ τὸ ἀκριβὲς τῶν συμβάντων. Ἐλπίζομεν ὁμως ὅτι ἐὰν κατὰ τὰ ἄλλα δὲν ἐπιτύχωμεν, τοῦλάχιστον καθ' ὅσον ἀποβλέπει τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν νὰ εὐαρεστήσωμεν τὸ κοινόν.

Ἐν ᾧ δ' ἐν μέγα μέρος τῆς ἱστορίας ταύτης εἶχεν ἐξέλθῃ ἤδη ἀπὸ τὰ πιεστήρια, ὁ Κύριος λοχαγὸς Κάρπος (νῦν δὲ χαρακτη-

(*) Ἀπορίας ἄξιον εἶναι, ὅτι τινὲς ἐκ τῶν νεωτέρων συγγραφέων χωρὶς νὰ ἐνθυμηθῶσι ὅποιαν υπόσχεσιν ἔδωκαν εἰς τὸ κοινόν περὶ τῆς ποσότητος τῶν τυπογραφικῶν φύλλων τῶν συγγραμμάτων των, ἐκδίδουσιν αὐτὰ ὀλιγώτερον τῶν τριῶν ἢ τεσσάρων φύλλων, ἀπαιτοῦντες ὡς ἀν συνδρομὴν περὶ δὲ τούτου προφασίζονται εἰς τοὺς τυπογράφους, ὡς νὰ συνέγραψαν τὰ συγγράμματα ταῦτα οἱ τυπογράφοι των.

ρισμένος Ταγματάρχης) μᾶς ἐνεχείρησε ἐν ἀντίτυπον τῶν ποιημάτων του ἐπιγραφόμενον *Ἀνασκευὴ τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν τοῦ Σουρμελῆ*. Προχωροῦντες εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τούτου, ἀπαντήσαμεν εἰς τὸ τρίτον μέρος ἀντὶ ἀνασκευῆς μίαν ἱστορίαν, (ἀπὸ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν κατετάχθη εἰς τὸ τακτικὸν ὁ λοχαγὸς οὗτος, ἦτοι ἀπὸ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1824 ἕως τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1826, ἕως τὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεώς του ἀπὸ αὐτό), διαπραγματευσομένην ἐν μέρος τῆς αὐτῆς ὕλης, τὴν ὁποίαν πρὸ δύο μηνῶν πρὶν τῆς προκηρύξεως τοῦ Κ. Κάρπου ἐπροκηρύξαμεν διὰ τῆς ἐφημερίδος ὁ *Σωτήρ*. Διὰ τοῦτο ἀναγκάζομεθα νὰ ζητήσωμεν συγγνώμην παρ' ἐκείνων, ὅσοι δὲν ἀπαντήσωσι πράξεις ἀτόμων, ἀναφερομένων εἰς τὴν τοῦ Κ. Κάρπου, μάλιστα εἰς ὅσα ἀναφέρει περὶ τῆς ἐκστρατείας τῆς Καρύστου καὶ τῆς βελτιώσεως τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, καθ' ἣν ἐποχὴν παρέλαβεν ὁ Φαββιέρος τὴν διοίκησίν του.

Ὅσον δὲ περὶ τοῦ λεκτικοῦ, νομίζομεν περιττὸν τὸ νὰ ζητήσωμεν συγγνώμην διὰ τὰ σφάλματα, τὰ ὑποῖα οἱ λόγιοι καὶ οἱ ἔχοντες τὴν αἴσθησιν τοῦ καλοῦ θέλουσιν εὖρει ἀναμφιβόλως εἰς τὴν ἱστορίαν μας, ὄντες βέβαιοι ὅτι οἱ τοιοῦτοι δὲν θέλουσι ζητήσει τὴν ἀπαιτουμένην τέχνην τοῦ γράφειν ἀπὸ ἑνα παλαιὸν στρατιώτην.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α.

Ἐποψίς τῶν στρατευμάτων τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰς ἀρχάς τῆς ἐπανάστασεως.

Η ΣΤΕΡΕΑ Ἑλλάς καὶ ἡ Πελοπόννησος μ' ὅλην τὴν πολυχρόνιον δουλείαν διετήρησαν πάντοτε σπινθῆρα τοῦ πολεμικοῦ ἐκείνου πνεύματος, τὸ ὅποιον εἶναι, διὰ νὰ εἶπω οὕτως, ἔμφυτον εἰς τὸν Ἕλληνα. Ἀλλ' ὅτε κατὰ τὰ 1821, ἐξεβράχη ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν Ἑλλάδα κανὲν εἶδος Ἑλληνικῶν ὀργανισμένων στρατευμάτων εἰμὴ σώματά τινα τῶν λεγομένων ἀρματωλῶν (*) ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν διαφόρων καπεταναίων. Ἐκ τούτων, εἰς μὲν τὴν στερεάν Ἑλλάδα ἦσαν περίπου τρεῖς χιλιάδες, εἰς δὲ τὴν Πελοπόννησον δὲν ἦσαν περισσύτεροι τῶν χιλίων, εὐρισκόμενοι εἰς ὀλίγας μόνον ἐπαρχίας. Πρέπει ὅμως νὰ ἐξαιρέσῃ τις τὴν Σπάρτην, ὅπου ὑπῆρχον πολλοὶ καπεταναῖοι τῶν ἐπαρχιῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἡγεμόνος Π. Μαυρομιχάλη, οἱ ὅποιοι ἐν καιρῷ

(*) Οὗτοι ἦσαν μισθοφόροι Ἕλληνες στρατιωτικοί, ἐφύλαττον τὰς ἐπαρχίας καὶ τὰ στενά (δερβενία ἐξ οὗ καὶ Δερβενεγάδος) ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ληστῶν καὶ ἐπληρόνοντο ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας.

ανάγκης ἐσχημάτιζον ἔνοπλα σώματα συγκείμενα ἀπὸ Σπαρτιάτας, καὶ ἐξεστράτευον. Ἐκτὸς δὲ τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος πολεμιστῶν τούτων, καὶ οἱ λοιποὶ κάτοικοι τῆς Σπάρτης καὶ τινῶν ὀρεινῶν ἐπαρχιῶν τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος ἦσαν ἐξησκημένοι εἰς τὰ ὄπλα.

Ἰπῆρχον προσέτι εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἄλλα σώματα ὀπλοφόρα, οἱ λεγόμενοι κλέπται, οἱ ὁποῖοι ἔζων εἰς τὰ ὄρη, ἧ κατέφευγον εἰς τὴν Ἑπτάνησον, ὡσάκις κατεδιώκοντο ἀπὸ τοὺς ἀρματοῦλους, καὶ ἄλλοτε μὲν τὰ σώματα ταῦτα ἠΰξανον, ἄλλοτε δὲ ἠλαττοῦντο κατὰ τὰς περιστάσεις· ἐξ αὐτῶν δὲ πάλιν οἱ περισσότεροι ὑπῆρχον εἰς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα· εἰς δὲ τὴν Πελοπόννησον ἦσαν σχεδὸν πολλὰ ὀλίγοι, διότι κατεδιώκοντο εὐκόλως, καὶ μόνον ὀλίγας ἡμέρας πρὶν τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐπανῆλθον εἰς τὴν Πελοπόννησον ὅσοι τῶν τοιούτων ἦσαν φυγάδες.

Ὅτε λοιπὸν ἤρχισαν αἰ ἐχθροπραξίαι κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, προὔχοντες τινες (*) ἢ κοτσαμπασίδες τῶν ἐπαναστατημένων ἐπαρχιῶν, καὶ οἱ ρηθέντες καπεταναῖοι τῶν ἀρματοῶν καὶ τῶν κλεπτῶν, ὑψώσαντες τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας καὶ συλλέξαντες τοὺς ἐμπειροτέρους εἰς τὰ ὄπλα ἀπὸ τοὺς ἐπαναστατημένους κατοίκους, ἐσχημάτισαν ἔνοπλα σώματα.

Μετ' οὐ πολὺ συνέβρευσαν πανταχόθεν εἰς τὴν ἐπαναστατημένην Ἑλλάδα πλῆθος ἀνδρῶν ἱκανῶν νὰ φέρωσιν ὄπλα. Οἱ ἄνδρες οὗτοι κατετάχθησαν παρευθὺς εἰς τὰς σημαίας τῶν διαφόρων καπεταναίων, οἵτινες προσλαβόντες καὶ τοὺς νέους τούτους ἐθελοντὰς ἐπαρουσιάσθησαν ἤδη εἰς τὴν σκηνὴν τῆς ἐπαναστάσεως, ὡς ὀπλαρχηγοὶ ἐπὶ κεφαλῆς μεγάλων ἐνόπλων σωμάτων ὥστε ἐν ᾧ πρότερον τὸ σῶμα μόνον τῶν Σπαρτια-

(*) Πρῶτος ἐξ αὐτῶν ἦτο ὁ Φωτίλας ἀπὸ τὰ Καλάβρυτα.

τῶν, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Κυριακούλη κ.λ.π. ἦτον ὀπωσοῦν ἄξιον λόγου, ἥδη ἐσχηματίσθησαν πολλὰ, ἐκ τῶν ὁποίων ἦσαν σημαντικώτερα, εἰς μὲν τὴν Πελοπόννησον τὰ τοῦ Κολοκωτρώνη, εἰς δὲ τὴν στερεὰν Ἑλλάδα τὰ τοῦ Ὀδυσσεῶς.

Τὰ σώματα ταῦτα ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῶν ὀπλαρχηγῶν τούτων καὶ τινῶν ἐκ τῶν προυχόντων, ἦλθαν εἰς συμπλοκὴν παρρηθὺς μὲ τοὺς Ὄθωμανοὺς, καὶ σχεδὸν πάντοτε ἔλαβον καλὴν ἔκβασιν τὰ ἐπιχειρήματά των. Ἡ μάχη τοῦ Λάλα καὶ ἡ τοῦ Βαλτετζίου, τὴν ὁποίαν ἐκέρδησεν ὁ Κυριακούλης, ἔθεσαν τὸ θεμελιῖον τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Εὐκόλως δὲ δύναταί τις νὰ ἐνοήσῃ, ὅτι τὰ σώματα ταῦτα δὲν ἐδύναντο νὰ ἦναι ἐντελῶς εἰς στρατιωτικὴν τάξιν, διότι ὄχι μόνον τὰ ὅπλα δὲν ἦσαν ὁμοιόμορφα, ἀλλὰ πολλοὶ τῶν προσελθόντων εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος δὲν ἔφερον ἀπὸ τὰς ἐστίας των εἰμὴ τὸν ἔρησκευτικὸν ἐνθουσιασμὸν, καὶ τὸ ὑπὲρ ἐλευθερίας αἰσθημα. Ἀλλ' ἐρεξῆς τὰ σώματα ταῦτα ἔλαβον κᾄπποιον ὄργανισμὸν, καὶ ἐπεκατεστάθησαν ὀπωσοῦν μάχισμα, ἐνταυτῷ καὶ ὁ ὀπλισμὸς των ἐβελτιόνετο βαθμηδόν· ὥστε μετ' οὐ πολὺ ὅλοι σχεδὸν ὠπλίσθησαν μ' ἐν τουφέκιον Ἀλβανικόν, μὲ μίαν πιστόλαν, καὶ ἄλλοι μὲ δύο, καὶ μ' ἐν ξίφος ἢ μὲ μίαν μάχαιραν (γυαταγάνι), τὸ δὲ ἐπικρατοῦν φόρεμα ἦτον ἡ φουστανέλα (*). Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ στρατεύματα ταῦτα ἐσύγκειντο μόνον ἀπὸ πῶζικόν, τοῦ ὁποίου ὁ ὀπλισμὸς καὶ ὁ σχηματισμὸς ἦσαν κατὰ πολλὰ ἀκατάλληλοι διὰ τὰς προσβολὰς τοῦ ἵππικοῦ τῶν Τούρκων, ὁ τρόπος τοῦ μάχεσθαι ἐξηκολούθει πάντοτε νὰ ἦναι ἐντὸς τῶν χαρακωμάτων· ὥστε κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν

(*) Ἐννοεῖται πάντοτε ὅτι τὰ σώματα τῶν ἀρματωλῶν καὶ τῶν κλεπτῶν ἦσαν πάντοτε καλῶς ὠπλισμένα καὶ ἐνδεδυμένα, ἐν ταυτῷ εἶχον καὶ περισστέραν τάξιν ἐν καιρῷ μάχης, διότι γενικῶς εἶχον τοὺς καλλιτέρους ἀρχηγούς.

ὄχι μόνον ἡ τακτικὴ ἠγνοεῖτο παντάπασιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκ τοῦ συστάδην μάχη ἦτον σχεδὸν ἀδύνατος. Μόλα ταῦτα ἐκ τῶν οὕτως ὠργανισμένων σωμάτων ἐσχηματίσθησαν στρατόπεδα εἰς διάφορα μέρη, τῶν ὁποίων τὰ σημαντικώτερα εἰς μὲν τὴν Πελοπόννησον ἦσαν εἰς Βέρβεννα, Τρίκορφα, Μεσσηνίαν, Μονεμβασίαν καὶ Ἄργος· εἰς δὲ τὴν στερεὰν Ἑλλάδα, εἰς Ἄμφισσαν, Λεβαδίαν, Ἀθήνας, καὶ Ἰπάτην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ἄριξις τοῦ Ἰψηλάντου. — Ἄρχαι τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ τακτικοῦ σώματος παρ' αὐτοῦ. — Ἄριξις τοῦ Ὄθωμανικοῦ στόλου εἰς Καλάμας, ὅπου ἦτον τὸ τακτικὸν σῶμα. — Ἐκστρατεία τῆς Τριπόλεως. — Ἐφοδὸς τοῦ Ναυπλίου. — Ἐκστρατεία τῆς Κορίνθου καὶ ἄλωσις τῆς Ἀκροκορίνθου.

Οὕτως ἐχόντων τῶν Ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν πραγμάτων, ὁ αἰοίδημος Δημήτριος Ἰψηλάντης φθάσας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἦλθεν (*) εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Βερβένων, τὸ ὁποῖον ἐσύγκειτο ἀπὸ Πελοποννησιακὰ στρατεύματα, καὶ ἔλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐκεῖ στρατοῦ. Ἄλλ' ἐπιθυμῶν νὰ συστήσῃ μόνιμον τακτικὸν στρατὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐξέδωκε παρευθὺς προκηρύξεις εἰς τὸ στρατόπεδον περὶ τούτου. Ἀφ' οὗ δὲ μετὰ παρέλευσιν ἡμερῶν τινῶν κατεγράφησαν ἕως ἑκατὸν ἄνδρες ἀπὸ τοὺς νεηλυδας Ἕλληνας τῶν διαφόρων μερῶν τῆς Τουρκίας, τοὺς ἀπέστειλεν εἰς τὰς Καλάμας πρὸς τὸν συνταγματάρχην Παλέστραν (**), ὅστις πρὸ ὀλίγου εἶχε

(*) Ἰούνιος, 1821.

(**) Οὗτος ἦτον ἐκ Μισσαλίας διατρίψας ἐξ χρόνου εἰς τὰ Χανιά τῆς

φθάσει ἐκεῖ μ' ἐν πλοῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Ὑψηλάντης εἶχε φορ-
τώσει διὰ τῆς ἐν Τεργεςτίῳ Ἑλληνικῆς ἐπιτροπῆς ὅλα τὰ
ἀναγκαῖα πρὸς σχηματισμὸν ἑνὸς μικροῦ τακτικοῦ σώματος.
Τὰ ἐν τῷ πλοίῳ ἦσαν τουφέκια λογχοφόρα, πυριτοθῆκαι καὶ
λοιπὰ διὰ τὸν ὄπλισμὸν καὶ διὰ τὴν ἀποσκευὴν, τζόχαι, πανικά
καὶ λοιπὰ διὰ τὸν ἱματισμὸν, καὶ ἀρκετὰ πολεμοφόδια.

Ὁ συνταγματάρχης Παλέστρας κατὰ τὰς διαταγὰς τοῦ
Ὑψηλάντου ὠργάνισε τοὺς νεοσυλλέκτους τούτους εἰς τα-
κτικὸν στράτευμα, καὶ ἐσχημάτισε μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων
ἡμερῶν τρεῖς λόγους μὲ τοὺς ἀναγκαίους βαθμολόγους των
μὲ μίαν τρίχρων σημαίαν. Ἡ δύναμις τῶν τριῶν λόχων τού-
των συνίστατο ὑπὲρ τοὺς διακοσίους πενήντα ἄνδρας, εἰς τοὺς
ὁποίους ἔδωκεν ὄπλισμὸν καὶ ἱματισμὸν ὁμοιόμορφον. Τὰ ἐν-
δύματα δὲ ταῦτα ἦσαν δι' ἕκαστον ὀπλίτην, ἐν ἱματίδιον,
μία ἀναξηρίς πάνινη, καὶ μία σκούφια μ' ἐθνύσημον τρίχρωον·
ὁ δὲ ὄπλισμὸς καὶ ἡ ἀποσκευὴ, ἐν λογχοφόρον τουφέκιον καὶ
μία πυριτοθήκη.

Τὸ σῶμα τοῦτο κατέλυσε εἰς τὰς οἰκίας τῶν πολιτῶν, καὶ
ἐτρέφετο παρ' αὐτῶν, καθὼ μὴ λαμβάνον οὔτε μισθὸν, οὔτε
σιτηρέσιον. Ἐν τσοούτῳ τὰ γυμνάσια ἤρχισαν παρευθὺς προ-
γυμναστῆς δὲ αὐτοῦ τοῦ σώματος διωρίσθη ὁ πρό ὀλίγου
ἐλθὼν φιλέλλην Κυβερνάτης (*), ὅστις ἐγύμναζε τὸ σῶμα
κατὰ τὸν Γαλλικὸν τρόπον· οἱ λοιποὶ ἀξιωματικοὶ ἦσαν εἰσέτι
σχεδὸν ἄπειροί τῆς τακτικῆς.

Κατ' ἐκεῖνας τὰς ἡμέρας παρέπλεε τὴν Μεσσηνίαν ὁ

Κρήτης, ὅπου ὁ πατὴρ του εἶχεν ἐμπορικὸν κατάστημα· ἐ χρημάτισε δὲ ἀξιω-
ματικὸς εἰς τὸν Γαλλ. στρατὸν ἐπὶ Ναπολέοντος.

(*) Ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος ἦτον ἐκ Σαρδηνίας· ἐ χρημάτισε δὲ λοχαγὸς εἰς
τὴν Ἰταλικὴν φρουρὰν τοῦ Ναπολέοντος.

Ὄθωμανικὸς στόλος, φθάσας (*) δὲ εἰς τὰ παράλια τῶν Καλάμων, ἐτοιμάζετο νὰ κάμῃ ἀπόβασιν ἐκεῖ. Εἰς τὴν περιστάσιν ταύτην τὸ τακτικὸν σῶμα ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Παλέστρα ἔδωκε τὴν πρώτην πεῦραν τῆς πρὸς τὸν πόλεμον ἀσκήσεώς του, διότι παραταχθὲν παρευθὺς εἰς τὸ παράλιον εἰς ἓνα ζυγὸν, εἰς τὸ μέρος ὅπου οἱ ἐχθροὶ ἔμελλον νὰ κάμωσι τὴν ἀπόβασιν, τοὺς ἠνάγκασε νὰ παραιτήσωσι τὸ ἐπιχειρήμα των. Ἡ πρώτη αὕτη ἔκβασις ἐνεψύχωσε πολὺ τὴν προθυμίαν τῶν τε βαθμολόγων καὶ τῶν στρατιωτῶν, ὥστε καταγινόμενον ἀδιακόπως εἰς τὰ γυμνάσια ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ ὅπως οὖν χαρακτηριστικῶς τακτικῶν στρατεύματος, ὅτε κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἰψηλάν του ἐξεστράτευσε διὰ τὴν Τρίπολιν, πολιορκουμένην τότε ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων.

Τὸ σῶμα ἔφθασεν (**) εἰς τὰ Τρίκορφα, ὅπου ἦτον τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον, καὶ ἐτοποθετήθη ἀντικρὺ τῆς θύρας τοῦ Λεονταρίου· μεῖναν δὲ ἐκεῖ δέκα ἡμέρας, ἦλθεν εἰς συμπλοκὴν μετὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἔδειξε μεγάλην γενναϊότητα.

Μετ' οὐ πολὺ εἰδοποιηθεὶς ὁ Ἰψηλάντης, ὅτι ὁ Ὄθωμανικὸς στόλος εἰσελθὼν εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, ἐπαπεῖλει τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου, ἐπροσκάλεσε πολλοὺς ἐκ τῶν ἐκεῖ ὀπλαρχηγῶν νὰ ἐκστρατεύσωσι πρὸς ἐκεῖνα τὰ μέρη, διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἀπόβασιν τῶν Τούρκων· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐντὸς ὀλίγου ἔμελλε νὰ παραδοθῇ ἡ πόλις, οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἤθελε ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς θέσεώς του καὶ νὰ στερηθῇ τὰς ἐκ τῶν λαφύρων ἐλπιζομένης ὠφελείας.

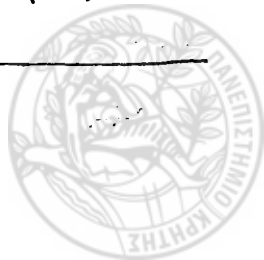
Ἄλλ' ὁ Ἰψηλάντης, ὅστις δὲν ἀπέβλεπεν εἰς λάφυρα, ἀφ' οὗ ἐπροσκάλεσε καὶ αὐθις τοὺς ὀπλαρχηγούς, καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ τὸν ἀκολουθήσωσιν, ἔλαβε τὸ τακτικὸν σῶμα, καὶ ἀνεχώ-

(*) Αὐγούστος. (**) Σεπτέμβριος.

ρησε (*) διὰ τὸ Αἴγιον, ὅπου ἦτον ὁ περισσότερος κίνδυνος· ἀλλὰ πρὶν φθάσῃ ἀκόμη ἐκεῖ, εἰδοποιήθη καθ' ὄδον ὅτι ὁ Ὄθωμανικὸς στόλος, ἀφ' οὗ ἔκλυσε τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα εἰς τὸ Γαλαξίδιον, ἐξῆλθε τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου.

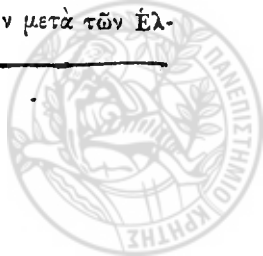
Ὁ Ἰψηλάντης λοιπὸν τότε ὠδήγησε τὸ σῶμα εἰς τὰ Βασιλικὰ, ἀλλὰ μόλις ἔφθασεν ἐκεῖ, καὶ εἰδοποιεῖται παρευθὺς ὅτι ἡ Τρίπολις ἐκυριεύθη (**) ἐξ ἐφόδου. Ἡ εἰδησις αὕτη μάλιστα ἢ συμβᾶσα σφαγὴ τῶν Τούρκων τὸν ἐδυσαρέστησαν τόσο, ὥστε ἠθέλησε νὰ ἀναχωρήσῃ παρευθὺς μὲ τὸ σῶμα διὰ τὰς Ἀθήνας, διότι φαίνεται ὅτι εἶπεν εἰς τοὺς ἐκεῖ ὀπλαρχηγούς νὰ μὴ κάμωσι καμμίαν συνθήκην μετὰ τῶν Τούρκων, ἐὰν δὲν ἐπιστρέψῃ· ἀλλὰ ἦλθον τότε διάφοροι ὀπλαρχηγοὶ καὶ προὔχοντες καὶ μὲ πολλὰς παρακλήσεις τὸν ἔπεισαν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Τρίπολιν μετὰ τοῦ σώματος, ἐπὶ λόγῳ ὅτι θέλουσι δώσει μέρος τῶν λαφύρων τῆς πόλεως εἰς τὸ ὑπὸ τὴν ὠδηγίαν τοῦ σώμα. Οὕτως ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἔφθασεν εἰς Τρίπολιν, ὅπου ὄχι μόνον δὲν ἔλαβε λάφυρα, ἀλλ' οὔτε καὶ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς συντήρησίν του. Ὁ συνταγματάρχης Παλέστρας πολλάκις ἀνεφέρθη περὶ τῆς δυστυχοῦς καταστάσεως τοῦ σώματος, ἀλλὰ κανεῖς δὲν τὸν ἤκουε· δύο δὲ μῆνας ἔμεινε τὸ σῶμα εἰς τὴν Τρίπολιν, καὶ ἄλλο δὲν ἐλάμβανεν εἰμὴ μίαν μερίδα τὴν ἡμέραν ἄρτου. Ἐκεῖ ἦτον καὶ ἓν μικρὸν τακτικὸν πυροβολικὸν ὑπὸ τὴν ὠδηγίαν τοῦ Γάλλου Βουτιέρου μὲ δύο πυροβόλα, τὸ ὁποῖον παρευρέθη ἀπ' ἀρχῆς εἰς τὴν πολιορκίαν, καὶ ὠφέλησε τὰ μέγιστα· τὸ πυροβολικὸν τοῦτο ἠνώθη μὲ τὸ σῶμα· ἀλλ' ἡ ἀθλία κατάστασις τοῦ σώματος τούτου ἤυξανεν ἐπὶ μᾶλλον.

(*) Ὀκτώβριος. (**) 17 Ὀκτωβρίου.

Ἐν τοσούτῳ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τριπόλεως, οἱ ὀπλαρχηγοὶ ἔστρεψαν τὰ ὄμματα πρὸς τὸ Ναύπλιον, τὸ ὁποῖον κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦτον ἀποκλεισμένον ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα· ὅθεν ὁ Ὑψηλάντης ἀνεχώρησε μὲ τὸ τακτικὸν σῶμα ἀπὸ τὴν Τρίπολιν καὶ ἔφθασεν (*) εἰς τὸ Ἄργος διὰ νὰ ἐνωθῆ μὲ τὸ σῶμα τοῦ Κολοκοτρώνη, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ προσβάλλῃ τὸ Ναύπλιον. Ἄμα δὲ ἔφθασαν οἱ δύο οὗτοι ἀρχηγοὶ εἰς τὴν Ἄριαν, ὅπου ἦσαν καὶ τᾶλλα Ἑλληνικὰ στρατεύματα, ἔγεινε σκέψις περὶ τοῦ τρόπου, κατὰ τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἢ κατὰ τοῦ φρουρίου ἔφοδος, ἀπεφασίσθη λοιπὸν τὸ σχέδιον οὕτω. Οἱ μὲν δύο λόχοι τοῦ τακτικοῦ ἔλαβον τὰς κλίμακας καὶ ὑπῆγαν ὑποκάτω τῶν τειχῶν τοῦ Ναυπλίου ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ κανονοστασίου (Κιουπτάπια), τὸ ὁποῖον κεῖται ἀντικρὺ τῆς ἀναβάθρας τοῦ Παλαμηδίου· ὁ δὲ ἕτερος λόχος καὶ τὸ σῶμα τοῦ Κολοκοτρώνη, ἦσαν εἰς τὰ τεῖχη τοῦ Παλαμηδίου. Τὰ δύο ταῦτα σώματα ἔπρεπε νὰ ἦναι ἔτοιμα νὰ κάμωσι τὴν ἔφοδον, ἅμα δοθέντος τοῦ συνθήματος· τὸ δὲ σύνθημα ἦτον, ὅταν ἤθελεν ἀκουσθῆ πυροβολισμὸς ἀπὸ μέρους τῶν πλοίων, τὰ ὁποῖα ἔμελλον νὰ ἔλθωσιν ἀντικρὺ τοῦ κανονοστασίου τῶν πέντε ἀδελφῶν· σκοπὸς δὲ τοῦ πυροβολισμοῦ τούτου ἦτον νὰ ἐλκύσωσι τὴν προσοχὴν τῶν ἐχθρῶν πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὅτε τὰ στρατεύματα ἔμελλον νὰ εἰσπηδήσωσιν εἰς τὰ τεῖχη. Ἄλλ' ἢ νύξ παρῆλθε καὶ τὸ σύνθημα τῆς ἐφόδου δὲν ἐδόθη, διότι τὰ πλοῖα ἐμποδιζόμενα ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, δὲν ἠμπόρεσαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ναυπλίου. Τὰ δὲ στρατεύματα ἔμειναν ἐνεδρεύοντα ὑπὸ τὰ τεῖχη τοῦ φρουρίου ἕως τὴν ἐνδεκάτην ὥραν Μ. Μ. τῆς ἐπιούσης ἡμέρας, ὅτε οἱ ἐχθροὶ ἐζῆλθον εἰς συμπλοκὴν μετὰ τῶν Ἑλ-

(*) Νοέμβριος.

ληνικῶν στρατευμάτων. Μετὰ δὲ πεισματώδη μάχην, ἣτις διήρκησε τέσσαρας ὥρας, οἱ ἐχθροὶ καὶ τοὶ περισσότεροι, μὴ δυνάμενοι νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὸ πῦρ καὶ εἰς τὰς προσβολὰς τοῦ τακτικοῦ σώματος, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν μὲ μεγάλην τῶν ζημιάν. Κατ' ἐκείνην τὴν μάχην ἐκ τοῦ τακτικοῦ σώματος ἐφρονεύθησαν δεκαεπτὰ καὶ πολλοὶ ἐπληγώθησαν. Τὸ σῶμα δὲ περὶ τὸ ἑσπέρας στενοχωρούμενον ἀπὸ τῆν παντελεῆ ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὸ Ἄργος.

Ἄφ' οὗ ἀνεπαύθη ἐκεῖ ἡμέρας τινὰς κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Ἰψηλάντου, ἐξεστράτευσε διὰ τὴν Κόρινθον, ὅπου ἐπολιορκεῖτο τότε ἡ Ἀκροκόρινθος. Ἄμα ἔφθασεν ἐκεῖ τὸ σῶμα ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν, καὶ ἠγωνίζετο μετὰ τῶν ἐκεῖ στρατευμάτων. Ἄφ' οὗ δὲ ἡ ἀκρόπολις ἐπαρὰδύθη (*), τὸ τακτικὸν σῶμα ἔξελέν ἐν ἀπόσπασμα διὰ φρουρὰν τῆς Ἀκροπόλεως, τὸ δὲ ἐπίλοιπον ἔμεινεν εἰς τὴν πόλιν. Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας συνέπεσε μία μεγάλη φιλονεικία μεταξὺ τῶν ὀπλαρχηγῶν καὶ τοῦ Ἰψηλάντου περὶ τοῦ Κλαμὶλ Μπέη, ὥστε ὁ Ἰψηλάντης δυσαρεστηθεὶς ἀνεχώρησε διὰ τὰς Ἀθήνας. Ἐγκαταλειφθὲν λοιπὸν τὸ τακτικὸν σῶμα χωρὶς κάμμιαν προμήθειαν, ἔφθασεν εἰς ἀθλίαν κατάστασιν· ὅθεν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ σώματος Παλέστρας καὶ τινες ἄλλοι ἀξιωματικοὶ διὰ νὰ προλάβωσι τὴν τελείαν διάλυσίν του, ἔλαβον σχεδὸν τὰ δύο τρίτα τοῦ σώματος καὶ ἀνεχώρησαν διὰ τὴν Κρήτην, ὅπου μετ' ὀλίγον ὁ Παλέστρας ἀπέθανε γενναίως εἰς μίαν μάχην.

Τὸ δὲ ἐπίλοιπον τοῦ τακτικοῦ σώματος, τὸ ὅποῖον ἔμεινεν εἰς τὴν Κόρινθον, ἀφρεύτως ἤθελε γίνεαι θῦμα ἐλεεινὸν τῆς στρατιωτικῆς πειθαρχίας, ἣτις τὸ ἐνάγκαζε νὰ μένη στερη-

(*) Ἰαννουάριος, 1822.

μένον πάσης βοήθειας, και ήθελε διαλυθῆ, αν ο τότε πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως, Α. Μαυροκορδάτος δὲν τὸ ἐπρολάμβανε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Διοργανισμὸς και αὐξήσεις τοῦ τακτικοῦ σώματος.— Ἐκστρατεία τῆς Ἠπείρου.
— Μάχη τοῦ Πέτα.

Ὁ Μαυροκορδάτος θέλων νὰ αὐξήσῃ τὸ τακτικὸν στράτευμα, και νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸ μέσα ὑπάρξεως, παρευθὺς διώρισε μισθὸν και τροφὰς διὰ τὸ σῶμα, και ἐνεπιστεύθη τὴν διοίκησίν του εἰς τὸν συνταγματάρχην Ταρέλαν, ἄνδρα φιλέλληνα και γενναῖον. Ἐκτοτε ἕκαστος στρατιώτης ἐλάμβανε δεκατέσσαρα τουρκικὰ γρόσια τὸν μῆνα, ἤτοι δύο ἡμισυ δίστηλα, μίαν μερίδα ἄρτου ἀπὸ τριακόσια δράμια τὴν ἡμέραν, εἰκοσιπέντε δράμια ρύζι, ἑκατὸν δράμια κρέας, και πενήντα δράμια κρασί. Πρὸς τούτοις δι' ἐνὸς ψηφίσματος (*) τῆς κυβερνήσεως, ἕκαστός στρατιώτης ἔπρεπε

(*) « Θεωροῦν τὰς κατεπειγούσας ἀνάγκας τῆς Πατρίδος,
» αἱ ὁποῖαι προσκαλοῦσιν ὅλους τοὺς πολίτας, οἵτινες εἶναι
» ἱκανοὶ νὰ φέρωσι τὰ ὄπλα, εἰς τὸ νὰ ἀποκρούσωσι τὸν ἐχ-
» θρὸν, και νὰ στερεώσωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἔθνους.

» Θεωροῦν τὰς χρεωστούμενας ἀμοιβὰς πρὸς ὅλους τοὺς
» πολίτας, οἵτινες χύνουν τὸ αἷμά των διὰ τὸν ἱερὸν τοῦτον
» ἀγῶνα. Θεωροῦν ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ ἐθνικοῦ τούτου πολέμου
» εἶναι ἡ ἀνάκτησις τῆς γῆς τῶν προπατόρων μας, και ἡ ἀπό-
» δοσις αὐτῆς εἰς χεῖρας τῶν πολιτῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡρ-

νὰ λαμβάνη ἐν στρέμμα γῆς καλλιεργησίμου κατὰ μῆνα μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς Ἑλλάδος. Ὅλαι αὐται αἱ χορηγή-

» πάγη. Τὸ Βουλευτικὸν θεσπίζει, καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸν ἐπι-
» κυρώνει τὰ ἀκόλουθα:

1. » Οἱ καταταχθέντες στρατιῶται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς
» Πατρίδος, καὶ οἱ καταταχθησόμενοι ἐπομένως θέλουσι λαμ-
» βάνει ἐν στρέμμα γῆς κατὰ μῆνα, ἀφ' ἧς ἡμέρας κατετά-
» χθησαν.

2. » Ὅσοι τῶν Πελοποννησίων θέλουσιν ἐκστρατεύσει διὰ
» νὰ ἐνωθῶσι μὲ τὸν στρατὸν τῶν μεθορίων, θέλουσι λαμβάνει
» ἐν στρέμμα καὶ ἥμισυ κατὰ μῆνα.

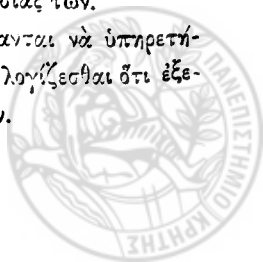
3. » Οἱ στρατιῶται πρέπει νὰ ὁμολογήσωσι τὴν διάρκειαν
» τῆς ὑπηρεσίας των ἐν τοσοῦτῳ οὐδεὶς δύναται νὰ μὲνῃ ὀλι-
» γώτερον τῶν δέκα μηνῶν.

4. » Ὅταν ὁ στρατιώτης τελειώσῃ τὸν καιρὸν τῆς ὑπηρε-
» σίας του, ἡ κυβέρνησις θέλει τὸν δώσει τὴν ἀφασίν του κατὰ
» συνέπειαν τῶν ὑπογεγραμμένων ἀποδεικτικῶν παρὰ τοῦ
» ἀρχηγοῦ του.

5. » Ὅστις τῶν στρατιωτῶν ἐξεπλήρωσε τὰς ὑποσχέσεις
» του, θέλει λάβει ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν τὰ ἀναγκαῖα ἔγγραφα
» τῶν δικαιωμάτων του διὰ τὴν ἰδιοκτησίαν τῆς γῆς, ἕνεκα
» τῶν ἐκδουλεύσεών του.

6. » Τὰ δικαιώματα ταῦτα τῶν πεσόντων εἰς τὰς μάχας
» θέλουσι δίδεσθαι εἰς τοὺς κληρονόμους των. θέλει δὲ λογίζε-
» σθαι ὅλος ὁ καιρὸς τῆς κατατάξεώς των, ἐὰν ἀποθάνωσι
» πρὶν τελειώσῃ ὁ καιρὸς οὗτος τῆς ὑπηρεσίας των.

7. » Ὅσοι ἕνεκα τῶν πληγῶν δὲν δύνανται νὰ ὑπηρετή-
» σωσι τὴν Πατρίδα μὲ τὰ ὄπλα, θέλουσι λογίζεσθαι ὅτι ἐξε-
» πλήρωσαν τὸν καιρὸν τῆς ὑπηρεσίας των.

σεις εις τὸ τακτικὸν στρατεύμα ἐπαρακίνησαν πολλοὺς νὰ καταταχθῶσι. Συγχρόνως ἐστάλθησαν διάφοροι ἄνδρες νὰ στρατολογήσωσιν εἰς τὰς νήσους, καὶ εἰς τὰλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, οἵτινες μετὰ παρέλευσιν ὀλίγου καιροῦ ἔφερον ἀρκετὸν ἀριθμὸν νεοσυλλέκτων· ἐπίσης κατετάχθησαν εἰς τὸ σῶμα καὶ διάφοροι ἀξιωματικοὶ Ἕλληνες καὶ φιλέλληνες.

Ἀφ' οὗ ἔγινεν ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατιωτῶν ἕως πεντακόσιοι πενήντα, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ σώματος συνταγματάρχης Ταρέ-

8. » Ὅλοι οἱ στρατιῶται, τόσον ἐκεῖνοι οἵτινες ἤδη εἶναι
» εἰς ἐνέργειαν, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι θέλουσι καταταχθῆ
» ἐπομένως, θέλουσιν ὀρκίζεσθαι πρῶτον νὰ ἦναι πιστοὶ εἰς τὴν
» Πατρίδα, δεύτερον νὰ διατηρῶσι τὴν στρατιωτικὴν πει-
» θαρχίαν, τρίτον νὰ μὴ ἐγκαταλείπωσι τὴν ὑπηρεσίαν πρὶν
» τοῦ προσδιωρισμένου καιροῦ των.

9. » Δὲν εἶναι συγχωρημένον εἰς κανένα στρατιώτην νὰ ἐγ-
» καταλείπη τὸ σῶμά του διὰ νὰ κατατάττεται εἰς ἕν ἄλλο
» ἄνευ ἀδείας τοῦ ἀρχηγοῦ του.

10. » Ὅστις παραβαίνει τὰ δύο εἰρημένα ἄρθρα θέλει χά-
» σει τὰ δικαιώματα τῆς ὑπηρεσίας του, τὰ ὅποια τὸν παρε-
» χωρήθησαν παρὰ τῶν νόμων.

11. » Ἰδιαίτερος νόμος θέλει δημοσιευθῆ διὰ νὰ κανονίσῃ
» τὰς ἀμοιβὰς τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν διὰ
» τὰς ὑπηρεσίας των.

12. » Οἱ ὑπουργοὶ τῆς Οἰκονομίας καὶ τοῦ Πολέμου θέ-
» λουσιν ἐκτελέσει ἕκαστος εἰς τὸν κλάδον του τὸν παρόντα
» νόμον, ὅστις θέλει καταχωρηθῆ εἰς τὸν κώδικα τῶν νόμων.

Ἐξεδόθη τῇ 7 (19) Μαΐου 1822. Ἐν Κορίνθῳ.

Ὁ Πρόεδρος

Α. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ.

λας, κατὰ τὴν διαταγὴν τῆς τότε διοικήσεως, ἐσχημάτισε (*) δύο τάγματα πεζικά, συγκείμενα ἕκαστον ἀπὸ πέντε λόχους, καὶ ἓνα λόχον τοῦ πυροβολικοῦ μὲ δύο πυροβόλα· ἀντισυνταγματάρχην δὲ ὠνόμασε ὁ Κυβερνάτην. Ἐδόθησαν δὲ συγχρόνως παρὰ τῆς διοικήσεως εἰς τὰ τάγματα ταῦτα καὶ δύο σημαῖαι δίχρωοι ἐκ κυανοῦ καὶ λευκοῦ, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν αἱ παλαιότεραι σημαῖαι τῆς Ἑλλάδος, καὶ αἱ ὁποῖαι ἐσώζοντο εἰς τὰ τάγματα μέχρι τῆς ἀφίξεως τῆς Α. Μ. Ὀργανισθὲν καὶ αὐξήθη τὸ σῶμα οὕτως, ὥπλισθη ὡς πρότερον μ' ἓν τουφέκιον λογχοφόρον καὶ μὲ μίαν πυριτοθήκην· ἀλλ' ὁ ἱματισμὸς τοῦ ἦτον πολλὰ ἄθλιος, διότι δὲν ὑπῆρχε κἀνὲν ὁμοιόμορφον. Ἴδου δὲ κατὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν Ἑλλάδα τακτικὸν στράτευμα, ὅπως οὖν διωργανισμένον κατὰ τοὺς τύπους τῶν ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν στρατευμάτων, εἰς μίαν ἐποχὴν καθ' ἣν ἔλειπον ὅλα τὰ μέσα νὰ διατηρηθῇ ἓν πορόμοιον σῶμα. Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας εἶχον φθάσει καὶ ἕως ἑκατὸν εἴκοσι φιλέλληνες ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης, ἐσχηματισμένοι εἰς ἓνα λόχον ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ συνταγματάρχου Δάνια. Ὁ λόγος οὗτος, ὅστις ἦτον ὥπλισμένος καὶ ὠργανισμένος κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν τρόπον, ἠνώθη μετὰ τοῦ σώματος.

Μόλις δὲ ὠργανίσθη τὸ σύνταγμα τοῦτο καὶ ἤρχισε νὰ λαμβάνη ἀρχὰς εἰς τὰ γυμνάσια τῆς ὑπασκίας καὶ εἰς ἐλιγμούς τινας, καὶ ὁ συνταγματάρχης Ταρέλας διετάττεται νὰ ἐκστρατεύσῃ διὰ τὴν στερεὰν Ἑλλάδα μὲ τὸ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ σώματος· ὅθεν παραλαβὼν τὰ δύο τάγματα καὶ τὸν λόχον τοῦ πυροβολικοῦ μὲ δύο πυροβόλα, ἐκίνησε (**) διὰ τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, ἥτις διευθύνετο ὑπὸ τοῦ Α. Μαυροκορδάτου, παρηκολούθει καὶ ὁ λόγος τῶν φιλελλήνων,

(*) 24 Μαΐου 1826. (**) 26 Μαΐου.

διοικούμενος ὑπὸ τοῦ συνταγματάρχου Δάνια, καὶ ἐν σώμα τῶν Ἑπτανησίων ἀρχηγὸς δὲ ὄλων αὐτῶν τῶν σωμάτων ἦτον ὁ στρατηγὸς Νόρμαν. Μετὰ τὴν ἄφιξιν δὲ αὐτῶν εἰς Μεσολόγγιον (*), ἀποφασίζεται ἢ κατὰ τῆς Ἄρτης ἐκστρατεία, σκοπὸς τῆς ὁποίας ἦτον νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ συγκοινωνία τοῦ Σουλίου μετὰ τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος.

Οὕτω λοιπὸν τὸ τακτικὸν σῶμα μὲ διάφορα ἐλαφρὰ σώματα ἐξεστράτευσε (**), διὰ τὴν Ἥπειρον, καὶ μετ' ὀλίγων ἡμερῶν πορείαν ἔφθασεν εἰς τὸ χωρίον Κομπότη (***), ὅπου ἐσχηματίσθη τὸ γενικὸν στρατόπεδον. Ὁ δὲ ἐν Ἄρτῃ Ἀγμέτ πασαῶς μαθὼν τὴν ἄφιξιν τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων, ἔστειλεν ἐν σώμα ἵππικόν, τὸ ὁποῖον ἀπεκρούσθη παρὰ τῶν Ἑλλήνων, μάλιστα τὸ τακτικὸν σῶμα τὸ ἐπρόσβαλε μὲ τὴν λόγχην καὶ τὸ κατεδίωξεν ἐκεῖθεν. Μετὰ ταῦτα ἀπεφασίσθη τὸ μὲν τακτικὸν σῶμα, ὁ λόχος τῶν φιλελλήνων καὶ τὰ ἐλαφρὰ Πελοπόννησιακὰ σώματα νὰ καταλάβωσι τὸ χωρίον Πέτα (****), τὸ σῶμα τῶν Σουλιωτῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Μαρκοβότζαρη τὴν Πλάκα, τὸ δὲ στραταρχεῖον νὰ μένη ἐκεῖ μὲ τὸν πρόεδρον Μαυροκορδάτον. Οὕτω λοιπὸν τὰ διάφορα ταῦτα σώματα κατέλαβον τὰς προσδιορισθείσας τῶν θέσεις καὶ ἐσχηματίσαν τὸ στρατόπεδον. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ ἐχθροὶ μετ' ὀλίγον προσέβαλλον τὸ ἐν Πλάκᾳ στρατόπεδον καὶ τὸ διέλυσαν, ὁ Μαρκοβότζαρης ἀπροσυρθεὶς ἐκεῖθεν, ἔφθασεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Πέτα καὶ ἠνώθη μὲ τὰ ἐκεῖ στρατεύματα.

Ἄμα δ' ἐστρατοπέδευσαν τὰ διάφορα ταῦτα στρατεύματα, φθάνει ἢ εἰδήσεις ὅτι οἱ νικήσαντες εἰς τὴν Πλάκα Τοῦρκοι

(*) Ἰουνίου 2. (**) Ἰουνίου 14.

(***) Ἀπέχον δύο λεύγας ἀπὸ τὴν Ἄρταν.

(****) Ἀπέχον ἡμισυ ὥραν ἀπὸ τὸ Κομπότη.

ἔξεστράτευσαν διὰ τὸ Πέτα. Τότε οἱ διάφοροι ὄπλαρχηγοὶ συγκροτήσαντες πολεμικὸν συμβούλιον, ἀπεφάσισαν νὰ τοποθετηθῶσιν ὡς ἀκολουθῶς. Τὸ μὲν τακτικὸν σῶμα παρετάχθη ὀπισθεν παλαιῶν χαρακωμάτων τινῶν, ὀνομαζομένων Ταμπύρια τοῦ Γκόγκου, κείμενα εἰς ἐπίπεδον μέρος, καὶ ἀπέχοντα πεντακόσια βήματα σχεδὸν μακρὰν τοῦ χωρίου, ἔχον μέτωπον δυτικῶς πρὸς τὴν Ἄρταν, καὶ τὴν μὲν δεξιὰν πτέρυγα ἀκουμισμένην εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ, εἰς δὲ τὴν ἀριστερὰν τὸν λόχον τῶν φιλελλήνων· πλησίον αὐτῶν ἦτον τοποθετημένον ἐν σῶμα τῶν Ἑπτανησίων, τὸ ὁποῖον ἠκολούθει τὴν ἐκστρατείαν ταύτην· εἰς τὸ κέντρον τοῦ σώματος ἦτον τὸ πυροβολικὸν μὲ τὰ δύο πυροβόλα· τὸ σῶμα τοῦ Μαρκοβότζαρη καὶ τὰ λοιπὰ ἑλαφρὰ σώματα ἐχαρακώθησαν εἰς τὸ βουνὸν εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ τακτικοῦ· ὁ δὲ Γκόγκας, ὅστις ἦτον ἀρματωλὸς τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης, μὲ τὸ σῶμά του ἐτοποθετήθη πλησίον τοῦ χωρίου εἰς μίαν πολλὰ ὀχυρὰν θέσιν, ὥστε ὅλα τὰ περὶ τὸ χωρίου ἦσαν περικυκλωμένα ἀπὸ Ἑλληνικὰ στρατεύματα, ἐξ ὧν, ὁ ἀριθμὸς τῶν μὲν τακτικῶν μετὰ τῶν φιλελλήνων ἦτον ἕως ἑξακόσιοι, τῶν δὲ ἑλαφρῶν ἕως χίλιοι πεντακόσιοι.

Τὸ τακτικὸν σῶμα, παρατεταγμένον, ὡς εἶπον, ἦτον ἔτοιμον νὰ ἀντικρούσῃ σταθερῶς τὰς προσβολὰς τοῦ ἐχθροῦ· ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ στρατιῶται ὡς καὶ αὐτὸς ὁ ἀρχηγός, ὄντες πλήρεις γενναιότητος καὶ ἐμψυχωμένοι ἀπὸ εὐγενικὰ αἰσθήματα, εἶχον ἀποφασίσει νὰ μὴ ἐξέλθωσιν ἀπὸ τὰ χαρακώματά των, πρὶν νικήσωσιν ἢ ἀποθάνωσιν ἐκεῖ γενναίως.

Τὰ ἐχθρικὰ στρατεύματα λοιπὸν μίαν ὥραν πρὶν τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἕως ἐννέα περίπου χιλιάδες τὸν ἀριθμὸν ἐστρατοπέδευσαν (*). ὅχι μακρὰν τῶν χαρακωμάτων τῶν

(*) 16 Ἰουλίου.

Ἑλληνικῶν στρατευμάτων, καὶ ἀφ' οὗ ἐδιαιρέθησαν εἰς ἑπτὰ σώματα, τὰ δύο μὲν ἐπροχώρησαν κατὰ τῶν χαρακωμάτων τῶν ἐλαφρῶν στρατευμάτων, ἐν ἄλλο ἀπὸ τὰ ὀπίσθεν κατὰ τῶν χαρακωμάτων τοῦ Γκόγκα, τὸ δὲ ἵππικὸν τὸ ὑποῖον ἦτον ὑπὲρ τοὺς ἑπτακοσίους ἵππεῖς, ἐκατέβη εἰς τὴν κοιλάδα διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων· τὸ δὲ ἐπίλοιπον, ἢ τὸ μεγαλύτερον ἐχθρικὸν στράτευμα, προσέβαλεν εἰς τὸ κέντρον τῶν χαρακωμάτων τοῦ τακτικοῦ σώματος. Ἡ μάχη ἤρχισεν ἀριστερόθεν ἀπὸ τὸ μέρος τῶν φιλελλήνων· ἀλλ' εἰς ὅλας τὰς προσβολὰς οἱ ἐχθροὶ ἀπεκρούσθησαν μὲ μεγάλην ζημίαν των. Ἐν ᾧ δὲ κατὰ τὸ κέντρον τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἡ νίκη ἦτον σχεδὸν βεβαία, ὁ Γκόγκας, ὅστις ἦτον τοποθετημένος εἰς τὰ νῶτα τοῦ τακτικοῦ σώματος, χωρὶς νὰ πολεμήσῃ, ἄφησε τὴν θέσιν του καὶ ἀνεχώρησε. Τότε οἱ ἐχθροὶ καταλαβόντες τὴν θέσιν ἐκείνου, ἐπροχώρουν πρὸς τὰ νῶτα τοῦ τακτικοῦ σώματος διὰ νὰ περικυκλώσωσι τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν πανταχόθεν. Τὰ ἐλαφρὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα ἰδόντα τὴν προδοσίαν, καὶ ὅτι ὁ ἐχθρὸς θέλει λάβει τὰ νῶτά των, παρευθὺς ἐγκατέλειψαν τὰς θέσεις των καὶ ὑπεχώρησαν μὲ πολλὰ ὀλίγην ζημίαν των, διότι ἦσαν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ. Ἐν ᾧ δὲ ἐγίνοντο ταῦτα, τὸ τακτικὸν σῶμα ἐκαταγίνετο νὰ ἀποκρούσῃ τὰς κατὰ μέτωπον προσβολὰς τοῦ ἐχθροῦ· ὁ δὲ ἀρχηγὸς του Ταρέλας τὸ ἐμφύχονε μὲ τὴν παρουσίαν του πανταχοῦ. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον δὲν ἄργησε νὰ ἐννοήσῃ τὴν δεινὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο τὸ σῶμα τοῦτο· καθότι ὁ ἐχθρὸς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν λοιπῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων καταλαβὼν τὸ χωρίον Πέτα, ἐπερικύκλωσε πανταχόθεν τὸ τακτικόν. Τότε ὁ ἀρχηγὸς του διέταξε μὲν τὴν ὑποχώρησιν πλὴν παράκαιρα· μὴ βλέπον λοιπὸν τὸ σῶμα τοῦτο ἄλλην σωτηρίαν, ὤρμησε πυκνωμένον εἰς

τὰ πλήθη τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐπροχώρει πρὸς τὸ χωρίον, μα-
 χόμενον ἀνδρείως· οἱ δὲ ἐχθροὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ἀνθέξωσιν εἰς
 τὴν ὀρμὴν του, ὑπεχώρησαν καὶ ἄφησαν τὴν δίοδον ἐλευθέραν
 εἰς αὐτό· τότε ἔπεσε μαχόμενος καὶ ὁ ἄρχηγός τοῦ σώματος
 τούτου Ταρέλας (*). Ὁ λόχος ὁμῶς τῶν φιλελλήνων καὶ μέρος
 τοῦ τακτικοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον ἦτον εἰς τὸ ἀρισερὸν, ἐπειδὴ
 δὲν ἐδυνήθησαν νὰ ἀκολουθήσωσι τοὺς λοιποὺς, ἀλλ' ἐπερικυ-
 κλώθησαν πανταχόθεν ἀπὸ νέον ἐχθρῶν σῶμα· ἔκαμαν τὴν
 εὐγενῆ καὶ γενναίαν ἀπόφασιν νὰ ἀντισταθῶσι καὶ νὰ ἀποθάνω-
 σιν ὅλοι εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης. Ὁ συνταγματάρχης λοιπὸν
 τῶν φιλελλήνων Δάνιας συναθροίσας αὐτοὺς, ὄντας περίπου ἑ-
 κατὸν πενήντα τὸν ἀριθμὸν, ἐσχημάτισεν εἰς τινὰ θέσιν μικρὸν
 τετράγωνον· οἱ δὲ ἐχθροὶ καταφρονήσαντες τὴν σμικρότητα τοῦ
 ἀριθμοῦ αὐτῶν, ὤρμησαν νὰ τοὺς ζωγρήσωσιν· πλὴν παρ' ἑλ-
 πίδα εὖρον μεγάλην ἀντίστασιν ἀπὸ τὸ μικρὸν τοῦτο ἀλλ' ἀπο-
 φασισμένον σῶμα· ὅθεν ἐπεριωρίσθησαν εἰς τὸ νὰ τὸ προσβάλ-
 λωσι μακρόθεν· καὶ οὕτω μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν λοιπῶν
 στρατευμάτων, συνεκροτήθη νέα πεισματώδης μάχη, ἥτις
 διήρκεσεν ἕως δύο ὥρας. Τέλος πάντων μαχόμενοι κατ' αὐτὸν
 τὸν τρόπον ὀλίγοι ἄνδρες ἐναντίον πολυαριθμῶν στρατευμά-
 των, ἔπεσον ὅλοι σχεδὸν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης ἐνδόξως
 ὁμοῦ μὲ τὸν συνταγματάρχην Δάνια, ὅστις ἦτον διοικητῆς
 τοῦ σώματος τούτου. Ὁ φιλέλληνας οὗτος μὲ τὴν ἀτομικὴν του
 ἀνδρείαν καὶ μὲ τὸ παράδειγμα του ἐμψύχωνε τοὺς γενναίους

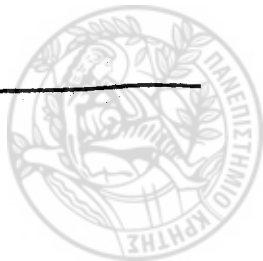
(*) Ὁ διοικητῆς τούτου τοῦ σώματος συνταγματάρχης Ταρέλας ἦτον ἀπὸ
 τὴν Σαρδηνίαν εἶχε πολλὰ στρατιωτικὰ προτερήματα· πρὸ πάντων γενναῖος,
 ἀποφασιστικὸς καὶ ἐμπειροπολεμὸς· ἠγάπα τοὺς στρατιώτας του καὶ ἠγαπάτο
 παρὰ πάντων ὅλοι ἐκλαυσαν τὸν χαμὸν τοῦ ἀνδρὸς τούτου, περισσότερον
 ὅμως ἐστρατιωτικαί, εἰς τινες ἠεθάνθησαν πραγματικῶς τὴν ζημίαν των.

τούτους ἄνδρας, οἵτινες ἔγειναν θῦμα τῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀφοσιώσεώς των, προτιμήσαντες τὸν θάνατον παρὰ νὰ πέσωσιν αἰχμαλῶτοι εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ (*).

Οἱ δὲ διασωθέντες ἀπὸ τὴν ὑποχώρησιν ἐκ τοῦ τακτικοῦ σώματος, ἐσυναθροίσθησαν τὴν ἐπομένῃ ἡμέρᾳ εἰς τὴν Λαγκάδαν, ἀπέχουσαν ὀκτῶ ὥρας ἀπὸ τὸ μέρος ὅπου ἔγεινεν ἡ μάχη. Γενομένων δὲ τῶν προσκλήσεων εἰς τοὺς λόχους, εὐρέθη ὅτι ἔλειπον σχεδὸν διακόσιοι ἄνδρες· ὅλοι οὗτοι ἔπεσον κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέρᾳ μαχόμενοι, ἐκτὸς ἑπτὰ αἰχμαλωτισθέντων. Ἀλλὰ καὶ οἱ διασωθέντες ὡς ἐκ θαύματος ἦσαν εἰς τὴν ἀθλιεστάτην κατάστασιν, χωρὶς ἀρχηγόν, οἱ περισσότεροι πληγωμένοι, γυμνοὶ, ἀνυπόδητοι, καὶ τὸ δεινότερον πάντων ἐστερημένοι τροφῆς. Ἐντοσοῦτῳ μετὰ δύο ἡμέρας ἔφθασεν εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ ὁ ἀντισυνταγματάρχης Κουβερνάτης, ὅστις, δὲν ἐδυνήθη νὰ ἀκολουθήσῃ κατ' ἐκείνην τὴν τρομερὰν ὑποχώρησιν ἕνεκα τῆς πληγῆς του, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν εἰς τὴν ἔφοδον τοῦ Ναυπλίου· ἅμα δὲ ἐλθὼν παρέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ δυστυχοῦς τούτου σώματος, τὸ ὁποῖον ἐμφύχωσεν ὀλίγον μὲ τὴν παρουσίαν του.

Τοιαύτη ἐστάθη ἐκ προοιμίων ἡ τύχη τοῦ σώματος τούτου τοῦ ὁποίου μόλις σχηματισθέντος, τὸ ἐν τρίτον ἔγεινε παρανάλωμα τῆς πλέον αἰσχυρᾶς προδοσίας, ἥτις ἔβλαψε καιρίως τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα· καθότι ἡ καλὴ ἔκβασις τῆς μάχης ταύτης ἤθελεν ἐπιφέρει τὴν ἄλωσιν τῆς Ἄρτης, καὶ ἤθελεν ἀνοίξει μετὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Σουλίου τὴν συγκοινωνίαν σχεδίων, τοῦ ὁποίου αἱ ὠφέλειαι ἦσαν φανερώταται, ἂν ἤθελεν εὐδοκιμήσει.

(*) Εἰς ἰατρὸς μόνον ἐξ αὐτῶν αἰχμαλωτίσθη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περιοδεία τοῦ τακτικοῦ σώματος εἰς τὴν Σπερταὴν Ἑλλάδα. — Μετάβασις αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας. — Διαμονὴ εἰς Δερβένια.

Ὁ Κουβερνάτης μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὠδήγησε τὸ σῶμα εἰς τὸ Ἀνατολικόν· βλέποντες δὲ οἱ κάτοικοι τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν τῶν ταλαιπωρημένων καὶ ἀθλίων τούτων ἀνδρῶν, καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἀνακουφίσωσιν ὀλίγον τὰ δεινὰ των, αὐθόρμητοι συνεισέφερον ποσότητά τινα χρημάτων, καὶ τοὺς ἔδωκαν διὰ νὰ οἰκονομήσωσι τὰς πρώτας ἀνάγκας των.

Ἀφ' οὗ δὲ οἱ στρατιῶται ἀνεπαύθησαν ἐκεῖ ἡμέρας τινάς, ἐπειδὴ ἠκούσθη ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐσκόπευον νὰ εἰσβάλλωσιν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης ἐπαρκαλέσαν τὸν Κουβερνάτην νὰ περιέλθῃ εἰς τὰ περίξ τῆς Ἀκαρνανίας. Ὅθεν οὗτος ἀφ' οὗ ἄφησε τοὺς πληγωμένους ἐκεῖ, ἐξῆλθε (*) τοῦ Ἀνατολικοῦ μὲ τοὺς λοιποὺς καὶ περιερχόμενος τὴν Ἀκαρνανίαν, ἔφθασεν εἰς τὸν Καρβασαρά (Ἀμφιλόχιον Ἄργος), ὅπου διέμεινε πολλὰ ὀλίγας ἡμέρας, καὶ ἐκεῖθεν ὑπήγεν εἰς τὸ Ἀγρίνιον. Ἐδῶ συνέβη μικρά τις σύγκλισις εἰς τὸ σῶμα, διότι εἰς τῶν ἀξιωματικῶν ἀνεπήδησε, διὰ νὰ εἶπω οὕτως, εἰς τὴν σκηνὴν, ζητῶν νὰ λάβῃ τὴν ἀρχηγίαν του διὰ νὰ τὸ ὠδηγήσῃ ὅπου αὐτὸς ἤθελεν, ἀλλ' ἡ παρουσία τοῦ ἀρχηγοῦ ἔκαμε τὸν ἀξιωματικὸν τοῦτον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ χρέη του.

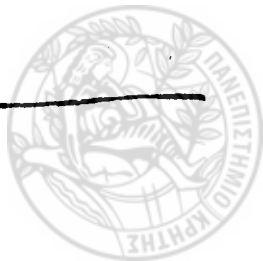
Ὁ Κουβερνάτης ἐντοσοῦτω μὴ εὐρῶν εἰς τὸ Ἀγρίνιον τὰ πρὸς τὸ ζῆν διὰ τὸ σῶμα του, ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ εἰς Μεσολόγγιον, διὰ νὰ διαμείνῃ πρὸς καιρὸν· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν τῷ ἐσυγ-

(*) Ἰούλιος.

χωρήθη ἡ εἴσοδος εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν, ἕνεκα τῆς συρροῆς διαφόρων πολλῶν ἐλαφρῶν στρατευμάτων, διευθύνθη εἰς τὴν Ἄμφισσαν. Φθάσας δὲ εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν ὁ Κουβερνάτης μὲ τὸ σῶμα, οἱ κάτοικοί τῆς ἐπρότειναν εἰς αὐτὸν νὰ φυλάξῃ τὰ στενὰ τῆς Κραβιάς ἀπὸ τὴν εἰσβολὴν τῶν Τούρκων εἰς τὴν ἐπαρχίαν των, ὑποσχόμενοι νὰ δώσωσι εἰς ἕκαστον στρατιώτην ἀνὰ μίαν καππόταν καὶ κατὰ μῆνα εἴκοσι γρόσια, ἧτοι δεκατέσσαρας δραχμάς. Κατ' αὐτὴν τὴν συμφωνίαν τὸ σῶμα ἐτοποθετήθη εἰς τὸ Χάνι τῆς Κραβιάς, ὅπου διέμεινε μόνον δεκαοκτὼ ἡμέρας, διότι οἱ κάτοικοι παρέβησαν τὰς συμφωνίας των, δώσαντες μόνον δέκα γρόσια ἀντὶ τῶν εἴκοσι. Ὄθεν ὁ Κουβερνάτης παρατηρῶν, ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ ὑποφέρωσιν ἐκεῖ οἱ στρατιῶται, τόσον διὰ τὴν γύμνωσίν των, ὅσον καὶ διὰ τὴν παντελῆ ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων, καὶ ὅτι τὸ σῶμα ἤλαττοῦτο καθημερινῶς, τὸ ὠδήγησεν (*) εἰς Ἀθήνας.

Ὁ Ἰψηλάντης καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς, οἵτινες ἦσαν ἐκεῖ τότε, ἐπεριποιήθησαν τὸ σῶμα καλῶς, ἀλλὰ μόλις ἀνεπαύθη δύο ἡμέρας καὶ κατὰ πρόσκλησιν τῶν ἀρχηγῶν τούτων ἀνεχώρησε διὰ τὰ Μέγαρα, ὅπου διέμεινεν ὀλίγας ἡμέρας. Ὁ δὲ Κουβερνάτης ἐκεῖ ἐσχημάτισε τοὺς δέκα λόχους εἰς ὀκτῶ, διότι ἡ δύναμις τοῦ σώματος, μόλις συνίστατο ἀπὸ διακοσίους πενήντα ἀνδρας. Ἐκεῖθεν δὲ ἀναχωρῆσαν, ἐτοποθετήθη εἰς τὰ στενὰ τοῦ ἰσθμοῦ (Δερβένια Μύιγας), διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐξοδὸν τοῦ Δράμαλη ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, ὄντος τότε εἰς Ἄργος. Τὸ σῶμα ἔμεινεν ἀρκετὰς ἡμέρας ἐκεῖ, ἕως ὅτου οἱ ἐχθροὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον ἀπεκρούσθησαν πανταχόθεν καὶ κατεστράφησαν ἐξ ὀλοκλήρου.

(*) Αὐγούστος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Πολιορκία τοῦ Ναυπλίου καὶ ἄλωσις αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Δράμαλη εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὸ σῶμα ἀναχωρῆσαν ἀπὸ τὰ στενὰ καὶ ἐπιβίβασθὲν εἰς πλοῖα ἀπέβη εἰς τὴν Ἐπίδαυρον, καὶ ἤλθεν (*) εἰς τὰ πέριξ τοῦ Ναυπλίου εἰς τὸ Μοναστήρι, ὅπου ἦτον ὁ στρατηγὸς Σταΐκος μ' ἑκατὸν περίπου στρατιώτας, καὶ ἔκαμνε τὸν ἀποκλεισμόν τοῦ Ναυπλίου. Ἄμα φθάσας ἐδῶ ὁ ἀντισυνταγματάρχης Κουβερνάτης ἐσυμφώνησε μὲ τὸν Σταΐκον νὰ βάλλωσιν εἰς πρᾶξιν τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου τούτου.

Οὕτω μετ' ὀλίγον ἐν ᾧ τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον ἦτον μακρὰν ἀπὸ τὸ Ναύπλιον, ὁ Κουβερνάτης ἐστρατοπέδευεν εἰς τὸ χωρίον Καρέτζι, ἀπέχον ἀπὸ τὸ Ναύπλιον μίαν ὥραν καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὸ χωρίον Κουφῆνι.

Οἱ πολιορκούμενοι οἵτινες ἦσαν συνειθισμένοι νὰ ἐξέρχωνται καὶ νὰ λεηλατῶσι τὰ πέριξ χωρία, δὲν ἐδύναντο πλέον νὰ κάμνωσι τοῦτο ἀκινδίνως, διότι ἠναγκάζοντο νὰ συγκροτῶσι καθημερινῶς μάχας, τῶν ὁποίων τὸ ἀποτέλεσμα ἦτον ὡσεπίτοπλεϊστον ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων· διότι τὸ σῶμα ὅχι μόνον εἶχεν ἀποκατασταθῆ ἤδη μάχιμον διὰ τὰς πολλὰς μάχας, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ ἤϋξανεν ἀπὸ πολλοὺς νεοσυλέκτους πρὸς τούτοις καὶ τὸ σῶμα τοῦ Σταΐκου ἤϋξανε καθημερινῶς ἀπὸ τὴν συβροὴν διαφόρων Ἑλλήνων στρατιωτῶν.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν (**) ἐν μικρὸν σῶμα τῶν ἐλαφρῶν

(*) Ὀκτώβριος. (**) Νοέμβριος.

στρατευμάτων, τὸ ὁποῖον ἐνέδρευεν εἰς τὴν Ἄριαν, προσβλήθην παρὰ τῶν Τούρκων, οἵτινες καθημερινῶς ἐξήρχοντο διὰ λάχανα, δὲν ἐδυνήθη νὰ ἀνθέζη ἀλλ' ὑπεχώρησεν εἰς τὴν δύναμιν τῶν περισσοτέρων· οἱ ἐχθροὶ ἐξηκολούθουν νὰ τοὺς καταδιώκωσιν ἀτάκτως, ἕως εἰς τὸ χωρίον Κουφῆνι, ὅπου ἦτον τοποθετημένον τὸ τακτικὸν σῶμα. Τότε ὁ Κουβερνάτης διέταξε παρευθὺς τὰ τάγματα νὰ λάβωσι τὰ ὄπλα, καὶ νὰ ἐφορμήσωσι κατὰ τῶν Τούρκων· οὗτοι δὲ ὄντες διασκορπισμένοι, ἅμα ἐπροσεβλήθησαν, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν· τὸ σῶμα δὲ τοὺς καταδίωξεν ἕως εἰς τὰς πύλας τοῦ Ναυπλίου. Ἐκτοτε οἱ ἐχθροὶ ἔλαβον τόσον φόβον, ὥστε δὲν ἐτόλμων νὰ κάμωσι πλέον ἐπιδρομὰς ὡς πρότερον.

Οἱ ἀρχηγοὶ Σταΐκος καὶ Κουβερνάτης ὠφελούμενοι ἀπὸ αὐτὴν τὴν νίκην, ἀπεφάσισαν νὰ βάλλωσιν εἰς πρᾶξιν τὴν πολιορκίαν· ἐπομένως ἐτοποθέτησαν τὰ σώματά των εἰς τὴν Ἄριαν. Οἱ Τούρκοι δὲ βλέποντες ἤδη ἑαυτοὺς πολιορκουμένους, ἔκαμνον καθ' ἡμέραν ἐξόδους, καθ' ἃς ἐνίοτε συνεκροτεῖτο πεισματώδης μάχη. Εἰς ὅλας δ' αὐτὰς τὰς μάχας τὸ τακτικὸν σῶμα ἀπεφάσιζε τὴν νίκην, διότι αὐτὸ ἦτον καὶ ἡ μεγαλητέρα δύναμις ἕως τότε. Ἐκάστην σχεδὸν ἐσπέραν τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα ἔκαμνον ἐνέδρας εἰς τὰς πλησιεστέρας θέσεις τοῦ Ναυπλίου· ὥστε οἱ Τούρκοι δὲν ἐδύναντο νὰ ἐξέλθωσι σχεδὸν οὔτε εἰς τὸ πρόχωμα (glacis) τοῦ φρουρίου· οὕτως ἡ ἔλλειψις τῶν ἀναγκαίων ἐγένετο εἰς αὐτοὺς ἀπὸ ἡμέραν εἰς ἡμέραν ἔτι μᾶλλον ἐπαισθητὴ, διότι καὶ διὰ θαλάσσης ἦσαν ἀποκλεισμένοι παρὰ τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων.

Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας (*) μία Τούρκα αὐτομολοῦσα πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἀναγγέλει ὅτι οἱ εἰς τὸ Παλαρχίδιον εὐρισκό-

(*) 20 Νοεμβρίου.

μενοι Τούρκοι δὲν μένουσιν ἐν αὐτῷ τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ καταβαίνουσιν εἰς τὴν πόλιν, καὶ τὸ ἑσπέρασ πάλιν ἀναβαίνουν, καὶ ὅτι ἂν οἱ Ἕλληνες θελήσωσιν νὰ υπάγωσι τὴν ἡμέραν, δύνανται ἄνευ ἀνθιστάσεως νὰ ἀναβῶσιν ἀπὸ τὰ τείχη εἰς τὸ Παλαμῆδιον. Οἱ ἀρχηγοὶ λοιπὸν τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων Σταΐκος καὶ Κουβερνάτης, ἔδωκαν τὴν ἀκύλουθον ἡμέραν διαταγὰς εἰς τὰ σώματά των νὰ ἐτοιμασθῶσι διὰ τὴν ἔφοδον. Ὄθεν περὶ τὴν μεσημβρίαν τὰ διωρισθέντα στρατεύματα ἤλθον ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Παλαμηδίου, ἔχοντα τὰς ἀναγκαίας κλίμακας· ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν μετὰ τὸ πῦρ τῶν πυροβόλων, διότι τὸ φρούριον ὄχι μόνον δὲν ἦτον κενόν, καθὼς αὐτοὶ ἤλπιζον, ἀλλ' εἶχε καὶ ἀρκετὴν φρουράν· ὅθεν ἀπέτυχεν ἡ πρώτη αὕτη ἀπόπειρα.

Μετὰ παρέλευσιν δὲ ὀλίγων ἡμερῶν εἰς Ὄθωμανὸς αὐτομολήσας ἀπὸ τοῦ Παλαμῆδιον πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον, ἀνήγγειλε πάλιν εἰς τοὺς ὀπλαρχηγούς, ὅτι ὁ πασᾶς συγκαλέσας ἐκείνην τὴν ἑσπέραν ὅλους τοὺς Τούρκους τοὺς ὠμίλησεν, ὅτι, ἐπειδὴ αἱ τροφαὶ ἠλαττώθησαν πολὺ, καὶ ἐντὸς ὀλίγου θέλουσιν ἐκλείψει διόλου, αὐτὸς νομίζει ἀναγκαῖον νὰ ἀναβῆ εἰς τὸ Παλαμῆδιον μετὰ ὀγδοήκοντα Τούρκων, καὶ νὰ συμπεριλάβῃ ἐκεῖ ὅλας τὰς ἔτι σωζομένας τροφάς, οἱ δὲ λοιποὶ Τούρκοι νὰ κάμωσι συνθήκας ὅποιας δῆποτε ἠμπορέσουν μετὰ τοὺς Ἕλληνας, καὶ νὰ ἐξέλθωσιν ἐκεῖθεν. « Ἐὰν μείνω-
 » μεν, τοὺς εἶπε, καθὼς εἴμεθα, ἐντὸς ὀλίγου θέλομεν εὑρεθῆ
 » ἠναγκασμένοι νὰ παραδοθῶμεν ὅλοι, ἐν ᾧ κατ' αὐτὸν τὸν
 » τρόπον δυνάμεθα νὰ φυλάξωμεν τοῦλάχιστον τὸ Παλαμῆ-
 » διον ἀκόμη ὀλίγον καιρὸν, ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ ὁ Ὄθωμανικὸς
 » στόλος νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ».

• Οἱ ἀρχηγοὶ, Σταΐκος καὶ Κουβερνάτης πληροφορηθέντες καλῶς ἀπὸ τὸν ῥηθέντα Τούρκον ταῦτα πάντα, ἀπεφάσισαν

γὰ κάμωσι τὴν ἐρχομένην ἐκείνην νύκτα (*) δευτέραν ἔφοδον. Περὶ τὸ μεσονύκτιον λοιπὸν εἰς λόχος τοῦ τακτικοῦ σώματος, τὸ σῶμα τοῦ στρατηγοῦ Σταΐκου, τὸ ὁποῖον ἦτον ἕως διακόσιοι ἄνδρες, καὶ Κρανιδιώται τινες περίπου ἐξήκοντα τὸν ἀριθμὸν, λαβόντες τὰς ἀναγκαίας κλίμακας καὶ ὀδηγούμενοι ἀπὸ τὸν αὐτομολήσαντα Τοῦρκον καὶ ἓνα Κρανιδιώτην, ὅστις ἐγνώριζε κάλλιστα ὅλας τὰς θέσεις τοῦ Παλαμηδίου, προσῆλθον εἰς τὰ τείχη. Ὁ Κρανιδιώτης οὗτος μέτινας ἄλλους στρατιώτας τοῦ Σταΐκου, ἀνέβη πρῶτος τὰ τείχη τοῦ κανονοστασίου (Γιουρούσ-τάμπια). Ἄμα δὲ εἰσπηδήσας εἰς τὸ φρούριον, ἤνοιξε μίαν θηρίδα, ἣτις κεῖται κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ φρουρίου, διὰ τῆς ὁποίας εἰσῆλθον οἱ λοιποὶ στρατιῶται, καὶ ὁ λόχος τοῦ τακτικοῦ. Τὰ σώματα ταῦτα διευθύνθησαν κατὰ πρῶτον πρὸς τὸ κανονοστάσιον (Καρὰ-τάμπια), ὡς ὀχυρώτερον τῶν ἄλλων διὰ τὴν θέσιν του, εἰς τὸ ὁποῖον εἰσῆλθον διὰ τινος θηρίδος κειμένης πρὸς τὸ δυτικομεσημβρινὸν τοῦ κανονοστασίου τούτου.

Ὁ Σταΐκος βέβαιος ὢν τότε διὰ τὴν παντελῆ ἄλωσιν τοῦ ἀπορρήτου τούτου φρουρίου, διέταξε τὸν τουφεκισμόν. Οἱ Τοῦρκοι οἱ ὁποῖοι ἦσαν εἰς τὸ κανονοστάσιον τῆς Μπαζιργκιάν-τάμπιας, μόλις τότε ἐξύπνησαν ἀπὸ τὸν λήθαργον καὶ ἄρχισαν νὰ τουφεκίζουν, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι τοῦ κανονοστασίου (Τζιζτάρ-τάμπιας), ἀλλ' ἀφ' οὗ εἶδον ὅτι πᾶσα ἀνθίστασις ἦτο πλέον ἀνωφελής, καθότι τὸ κανονοστάσιον (Καρὰ-τάμπια), τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ὑψηλότερον καὶ πλέον ὀχυρὸν, ἦτον εἰς χεῖρας τῶν πολιορκουμένων, ἐμβῆκαν εἰς διαπραγματεύσειν, καὶ τέλος ἔκαμαν συνθήκας, καὶ ἐξῆλθον τοῦ φρουρίου· καὶ οὕτως ἐκυριεύθη ἀναιμωτῶς σχεδὸν τὸ ὀχυρώτατον τοῦτο φρούριον.

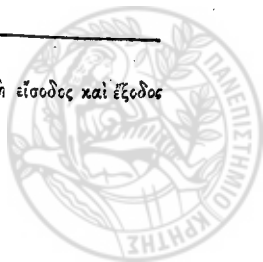
(*) 30 Νοεμβρίου.

Τὴν ἐπαύριον (*) οἱ ἐν τῷ Ναυπλίῳ Τούρκοι ἐκπλαγέντες ἀπὸ τὴν ἀπροσδόκητον ἄλωσιν τοῦ Παλαμηδίου, ἀπεφάσισαν καὶ αὐτοὶ νὰ ἔμβωσιν εἰς διαπραγματεύσεις· ἀλλὰ διὰ νὰ διαλεχθῶσι περὶ συνθήκης, ἐζήτησαν τὸν Θ. Κολοκοτρώνην. Εἰδοποιηθεὶς λοιπὸν ὁ ἀρχηγὸς οὗτος ἔφθασε παρευθὺς· καὶ οὕτως ἔγειναν αἱ συνθήκαι. Ἀπεφασίσθη δὲ ὥστε τὸ τακτικὸν σῶμα νὰ τοποθετηθῆ πρὸ τῆς πύλης τῆς ξηρᾶς καὶ ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Ναυπλίου, διὰ νὰ διατηρῆ τὴν εὐταξίαν καὶ νὰ ἐμποδίζῃ τὴν κοινωνίαν τῶν Τούρκων μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων, τὰ ὅποια ἅμα ἔμαθον τὴν ἄλωσιν τοῦ Ναυπλίου, συνέρρευσαν ἐκεῖ ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τῆς Πελοποννήσου ἕως ἑπτὰ χιλιάδες. Τὸ σῶμα λοιπὸν ἔμεινε δεκαεξὶ ἡμέρας εἰς ἐκείνην τὴν θέσιν, διατηροῦν τὴν εὐταξίαν, καὶ ἐμποδίζον πᾶσαν κοινωνίαν μεταξύ Τούρκων καὶ Ἑλληνικῶν στρατευμάτων (**), ἕως ὅτου οἱ Τούρκοι ἐπεβιβάσθησαν εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἀνεχώρησαν. Τότε ἀνοιξαν αἱ πύλαι τοῦ Ναυπλίου καὶ εἰσῆλθον καὶ τὰ λοιπὰ στρατεύματα εἰς τὴν πόλιν, διὰ νὰ ὠφεληθῶσιν ἀπὸ τὴν κατάκτησιν ταύτην. Τὸ δὲ τακτικὸν σῶμα, τὸ ὅποιον ἠγωνίσθη διὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ φρουρίου, καὶ τὸ ὅποιον μόνον ἐδυνήθη νὰ προφυλάξῃ τοὺς ἐν αὐτῷ Τούρκους ἀπὸ ὅσα δεινὰ ἔπαθον οἱ εἰς τὰ λοιπὰ φρούρια παραδοθέντες· τὸ τακτικὸν λέγω σῶμα, νομίζον ἀρκετὴν ἀνταμοιβὴν ὅτι ἐξετέλεσε κατὰ δύναμιν τὸ πρὸς τὴν πατρίδα χρέος του, ἐπεριωρίσθη εἰς τὸ νὰ ζητήσῃ καταλύματα διὰ νὰ ἀναπαυθῆ, καὶ νὰ ἐπανορθώσῃ τὰς πολλὰς ζημίας, ὅσας ὑπέφερον εἰς τὴν πολιορκίαν, καὶ νὰ περιβάλλῃ τοὺς πληγωμένους καὶ ἀσθενεῖς.

(*) 30 Νοεμβρίου.

(**) Εἰς τὸν Κολοκοτρώνην μόνον ἐπετρέπετο ἡ συχνὴ εἴσοδος καὶ ἐξοδος ἀπὸ τὸ φρούριον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ'.

Διαμονὴ τοῦ σώματος εἰς Ναύπλιον καὶ διάλυσις αὐτοῦ.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ Κουβερνάτης ἔλαβεν ἀπὸ τὰ λάφυρα τῆς πόλεως εἶδη τινὰ τιμώμενα μὲ εἴκοσι χιλιάδας γρόσια, ἢ πεντακόσια δίστηλα ἀπὸ μίαν ἐπιτροπὴν, τὰ ὅποια ἐμοίρασεν ἀκολούθως εἰς τὸ σῶμα, κατ' ἀναλογίαν τοῦ βαθμοῦ. Ἰδοῦ τέλος πάντων ἔπειτα ἀπὸ ἑπτὰ μῆνας ἀφ' οὗ ἐσηματίσθη τὸ σῶμα τοῦτο, καὶ μετὰ τόσους ἀγῶνας ὁ τακτικὸς στρατιώτης λαμβάνει ὀλίγα χρήματα πρὸς ἐξοικονόμησιν ἀλλὰ ποίας ἀνάγκας νὰ προφθάσῃ δι' αὐτῶν οἱ δυστυχεῖς στρατιῶται, οἵτινες ἦσαν γυμνοὶ, ἀνυπόδητοι καὶ ἐστερημένοι ὅλων τῶν ἀναγκαίων; Μόλον τοῦτο διὰ τῆς προσπαθείας τοῦ ἀρχηγῶ των, ὅλοι οἱ στρατιῶται ἐδύθησαν μὲ φορέματα Ἑλληνικά. Ἐπειδὴ δὲ τότε κατεγράφησαν καὶ πολλοὶ νοσούλλεκτοι, ἕκαστος λόχος ἀνεπλήρωσε τὰς προλαβούσας ζημίας του· τοῦ δὲ σώματος ἡ δύναμις ἀνέβη ὑπὲρ τοὺς τετρακοσίους. Ὁ Κουβερνάτης νομίζων ὅτι ἡ κυβέρνησις ἰδοῦσα ἤδη ἐναργῶς τὰς ἐκδουλεύσεις καὶ τὰς ὀφελείας τοῦ τακτικοῦ σώματος, ἔμελλε νὰ τὸ διατηρήσῃ καὶ νὰ τὸ αὐξήσῃ ἔτι μᾶλλον, ὑπῆγε μὲ τὸν Κολοκοτρώνην εἰς Τρίπολιν, συνοδευμένος μ' ἐν ἀπόσπασμα, ὅπου ἦτον τότε ἡ κυβέρνησις, διὰ νὰ ἀναφερθῇ περὶ τούτου καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν τακτικὴν μισθοδότησιν τοῦ ὑπάρχοντος ἤδη σώματος. Ἀλλ' ἡ κυβέρνησις οὐσα εἰς ἐμφυλίους ταραχὰς τότε, δὲν ἦτον εἰς κατάστασιν νὰ ἀκροασθῇ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ τακτικοῦ σώματος· μόλον τοῦτο ὁ Νέγρης καὶ τινες ἄλλοι ἔδωκαν δώδεκα χιλιάδας τουρκικὰ γρόσια, ἢτοι σχεδὸν χίλια πεντακόσια δίστηλα, ὅχι εἰς χρήματα ἀλλ' εἰς ἐθνικὰς ὁμολογίας, τὰς

όποιας, ἐπιρέφας εἰς τὸ Ναύπλιον, ἐμοίρασεν εἰς τὸ σῶμα αὐ-
ται αἱ ἐθνικαὶ ὁμολογίαι ἐξαργυρώθησαν εἴκοσι τοῖς ἑκατόν.

Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας συνέβαινον πολλαὶ ταραχαὶ με-
ταξὺ τῶν διαφόρων στρατευμάτων, τὰ ὅποια εὐρίσκοντο ἐν-
τὸς τοῦ Ναυπλίου· τότε τινὲς ἐκ τοῦ κόμματος τοῦ Κο-
λοκοτρώνη, ἐπειδὴ ἔζλεπον ὅτι τὸ τακτικὸν σῶμα ἦτον προσ-
κολλημένον εἰς τὴν κυβέρνησιν, ἐν ᾧ αὐτοὶ ἦσαν ἐναντίοι, ἐφώ-
ναξαν ὅτι τὸ τακτικὸν σῶμα ἀπειθεῖ πρὸς τὸν ἀρχηγόν του
καὶ κάμνει τὰς περισσοτέρας ταραχάς. Ἡ δὲ Βουβουλῆνα, ἣτις
ἀπετέλει μέρος αὐτοῦ τοῦ κόμματος, ἐπρότεινεν εἰς τὸν Κου-
βερνάτην, ὅτι, διὰ νὰ δώσῃ δεῖγμα τῆς πειθαρχίας τοῦ σώμα-
τός του, πρέπει νὰ τὸ ὀδηγήσῃ ἐκτὸς τοῦ Ναυπλίου, καὶ ἔπειτα
πάλιν νὰ τὸ ἐπαναγάγῃ. Ὁ Κυβερνάτης μὴ γνωρίζων τὴν δο-
λιότητα, ἐσυνάθροισε τὸ σῶμα χωρὶς δυσκολίαν, (διότι οἱ στρα-
τιῶται μ' ὄλην τὴν δυστυχίαν των ἦσαν πολλὰ εὐπειθεῖς,) καὶ
τὸ ὀδήγησεν ἐκτὸς τῆς πόλεως· ἀλλὰ μόλις ἐξῆλθε, καὶ οἱ ἐν
τῷ Ναυπλίῳ ἔκλεισαν τὰς πύλας τῆς πόλεως. Οἱ στρατιῶται
ἀγανακτοῦντες δι' αὐτὴν τὴν ἀπάτην, ἀπέκοψαν τὰ ὑδραγω-
γεῖα τῆς πόλεως, καὶ τοῦς ἐβίασαν νὰ ἀνοίξωσι πάλιν τὰς πύ-
λας· ὥστε τὸ σῶμα εἰσελθὼν, ἐπανελάβε τὰ καταλύματά του
ὡς πρότερον.

Ὁ δὲ Ῥόδιος ὅστις ἦτον τότε ταγματάρχης διοικητὴς ἐνὸς
τάγματος, δυσαρεστηθεὶς διὰ τινὰς αἰτίας μὲ τὸν Κυβερνάτην,
ἐζήτησε παρὰ τῆς κυβερνήσεως τὴν μίαν ἀπὸ τὰς δύο ση-
μαΐας τοῦ τακτικοῦ σώματος, διὰ νὰ σχηματίσῃ ἰδιαιτέρον
σῶμα. Ἡ κυβέρνησις ἣτις κατεσπαράττετο ἀπὸ ἐσωτερικᾶς
διχονοίας, ὡς προείπομεν, μικρὰ φροντίζουσα περὶ τῆς συστά-
σεως ἢ τῆς διαλύσεως τοῦ τακτικοῦ, ἐξέδωκε διάταγμα, διὰ
τοῦ ὁποίου ἐσυγχῶρει εἰς τὸν ταγματάρχην Ῥόδιον νὰ λάβῃ
μίαν σημαίαν καὶ νὰ σχηματίσῃ ἰδιαιτέρον σῶμα ἀπὸ τοῦς

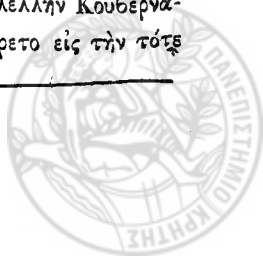
στρατιώτας και αξιωματικούς του σώματος, οἵτινες εὐχαριστοῦντο νὰ καταταχθῶσιν.

Τὸ διάταγμα τοῦτο ἀνεγνώσθη ἐνώπιον τοῦ σώματος, συναθροισθέντος (*) παρὰ τοῦ Κυβερνάτη εἰς τὸ κανονοστάσιον τῆς Ξηρᾶς τοῦ Ναυπλίου, παρόντος και τοῦ Πάνου Κολοκοτρώνη, ὅτε ὁ Ῥόδιος ἔλαβε τὴν σημαίαν. Οἱ περισσότεροι λοιπὸν αξιωματικοὶ και ὀπλίται, νομίζοντες ὅτι ὁ νέος ἀρχηγὸς θέλει ἔχει τὰ μέσα νὰ τοὺς εὐχαριστήσῃ, ἠκολούθησαν τὸν Ῥόδιον, καταταχθέντες ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ δευτέρου τάγματος.

Τὸ δὲ ἐπίλοιπον τοῦ σώματος συγκείμενον ἀπὸ ἑκατὸν πενήντα σχεδὸν ἀνδρας, ἔμεινεν εἰς τὸ Ναύπλιον μετὰ τὸν Κυβερνάτην και ἐτοποθετήθη εἰς τὴν πύλην τῆς Ξηρᾶς, εἰς τὸ Βούρτζιον, και εἰς μίαν θέσιν τῆς ἀκροναυπλίας. Ὁ δὲ Πάνος Κολοκοτρώνης, ὅστις ἦτον φρούραρχος τοῦ Ναυπλίου, ὑπεσχέθη νὰ διδῆ εἰς ἕκαστον στρατιώτην δέκα λεπτὰ διὰ σιτερίσιον τὴν ἡμέραν και μίαν μερίδα ἄρτου. Εἰς μὲν τὰς πρώτας ἡμέρας τοὺς ἐπλήρωσεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀκολούθως δὲν τοὺς ἐδίδεν ὄχι μόνον τὰ δέκα λεπτὰ ἀλλ' οὔτε τὴν μερίδα τοῦ ἄρτου οἱ δυστυχεῖς στρατιῶται στερούμενοι τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα, και ὄντες γυμνοὶ, ἔφθασαν εἰς τόσῃν ἀμηχανίαν, ὥστε καθημερινῶς χωρὶς νὰ ἐμποδισθῶσιν ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς των, κατέλιπον τὰς σημαίας των και ἀνεχώρουν διὰ νὰ ζητήσωσι πόρον ζωῆς ἀλλαχοῦ· οὕτως δὲν ἔμειναν εἰμὴ μόνον οἱ βαθμολόγοι, και οὔτοι ἐλάμβανον ὡσαύτως ἄδειαν και ἀνεχώρουν (**).

Εἰς ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα, ὁ καλὸς φιλέλληνας Κυβερνάτης, ὅστις ἔβλεπε ταῦτα μετὰ θλίψιν, ἀνεφέρετο εἰς τὴν τότε

(*) Σεπτέμβριος. (**) Δεκέμβριος.

κυβέρνησιν, ζητῶν ὑποστήριξιν· ἀλλ' αὐτὴ ἐνασχολουμένη εἰς τὸν ἐκβράγυντα τότε ἐμφύλιον πόλεμον μὲ τὸν Κολοκοτρώνην, δὲν εἶχε καιρὸν νὰ δώσῃ ἀκρόασιν εἰς τὰς ἀναφορὰς τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ τακτικοῦ σώματος. Καθ' ἣν δὲ ἐποχὴν ἐγένεν ἡ ἐν Ἄστρει συνέλευσις, ὁ Κουβερνάτης ἔδυσεν ἕνα ἐπιλοχίαν τοῦ σώματος (Βερετῖνον) μὲ πᾶνινα φορέματα καὶ τὸν ἐπαρουσίασεν εἰς τὴν συνέλευσιν, διὰ νὰ παρακινήσῃ τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ ἔθνους νὰ τὸν συνδράμωσι εἰς τὸν ἀδιοργανίση τακτικὸν στρατὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα· πλὴν ἀνεχώρησεν ἄπρακτος χωρὶς νὰ δυνηθῆ νὰ κατορθώσῃ τίποτε.

Συγχρόνως ἐπαρουσιάσθη εἰς τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν καὶ ὁ Κεφάλαιος, ὅστις πρὸ ὀλίγου εἶχε φθάσει εἰς τὴν Ἑλλάδα μ' ἕν σῶμα φιλελλήνων, συγκείμενον ἀπὸ 150 Γερμανοῦς, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο Γερμανικὸς λεγεών. Οὗτος ἀνέφερεν εἰς τὴν συνέλευσιν ὅτι ἦλθε κατὰ τὰς πρὸ καιροῦ γενομένας συμφωνίας νὰ ὀργανίση τακτικὸν στρατὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν φιλελλήνων, ἡ δὲ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐχρεώσται κατὰ τὰς αὐτὰς συμφωνίας νὰ τοὺς χορηγῆ μόνον τὰς ἀναγκαίας τροφάς· ἀλλὰ καὶ αἱ τούτου προτάσεις ἔμειναν ἀπρακτοὶ ὡς αἱ τοῦ Κουβερνάτου. Οἱ φιλέλληνες οὗτοι ὑπέφερον μυρίας δυστυχίας, ἐξ ὧν οἱ περισσότεροι μὲν ἀπέθανον ἀπὸ τὴν κακοπάθειαν, τινὲς δὲ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πατρίδα των μετὰ μυρίας ταλαιπωρίας, καὶ ἄλλοι μείναντες εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔπεσον σχεδὸν ὅλοι εἰς τὰς κατὰ καιρὸν μάχας.

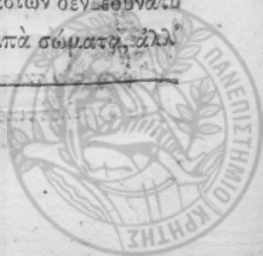
Ὁ Ρόδιος ἐν τοσοῦτῳ, ὅστις εἶχε λάβει σχεδὸν τὸ ἡμισυ τοῦ τακτικοῦ σώματος, ἀφ' οὗ τὸ ὀργάνισεν ὀλίγον εἰς τὸ Ναύπλιον, τὸ ὠδήγησεν εἰς τὴν Σαλαμίνα, ἴσως νομίζων ὅτι θέλει εὔρει μέσα νὰ τὸ διατηρήσῃ· ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς νὰ κατορθώσῃ τὸν σκοπὸν του, τὸ διέλυσεν· οὗτος δὲ ἐπροσκολλήθη εἰς τὸ ἐκτελεστικόν.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν (*) ὁ Λόρ Βιρὼν ἐσχημάτισεν ἐν τακτικὸν σῶμα, συγκείμενον ἀπὸ ἑνα λόχον τοῦ πεζικοῦ, καὶ ἀπὸ ἑν μικρὸν σῶμα τοῦ πυροβολικοῦ. Ἡ δύναμις τοῦ σώματος τούτου συνίστατο ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν ἄνδρας, καὶ διετηρήθη ἐν ὄσφ' ἐζ' ἄλλὰ μετὰ τὸν θάνατόν του καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα ἔλαβε τὴν τύχην τῶν λοιπῶν τακτικῶν στρατευμάτων τῆς Ἑλλάδος.

Ταῦτα πάντα ἔφεραν καὶ τὸν καλὸν φιλέλληνα Κυβερνάτην εἰς ἀπελπησίαν τοῦ νὰ δυνηθῆ νὰ κατορθώσῃ τὸν σκοπὸν του· ὅθεν ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῆ παραδοῦς τὴν σημαίαν τοῦ τακτικοῦ σώματος εἰς τὴν κυβέρνησιν, καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα· τὰ δὲ λείψανα τοῦ σώματος τούτου διεσχορπίσθησαν ἔνθεν κακεῖθεν.

Ἴδου λοιπὸν τὸ σῶμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον συνεκρότησε τόσα μάχας, καὶ ἔπαθε τόσα δεινὰ, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἐν Ναυπλίῳ πολιορκίαν, συνετέλεσε τόσον εἰς τὴν ἀλωσιν τοῦ φρουρίου· ἰδοὺ λέγω τὸ σῶμα ταῦτο, τὸ ὁποῖον τὸ ἐχθρικὸν πῦρ καὶ ἡ μάχαιρα δὲν ἐδυνήθη νὰ καταστρέψῃ, τὸ διέλυσεν ἤδη ἡ διχόνοια καὶ ἄλλα ἐπικρατοῦντα τότε πάθη· τὸ δὲ παραδοξότερον εἶναι ὅτι ἡ διάλυσις του ἔγινεν εἰς ἕνα καιρὸν, ὅτε ἦτον ἐλπίζομένη ὅχι μόνον ἡ διατήρησις του, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ αὔξησις του, ἀναλόγως τῶν τότε ὑπαρχόντων μέσων, διότι ὅσον οὐπω ἐπεριμένετο καὶ τὸ δάνειον τῆς Ἀγγλίας. Μεταξὺ τῶν πολλῶν αἰτιῶν τὰ ὁποῖα ἔκαμον πάντοτε εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ παραμελῆται τὸ σῶμα τοῦτο, εἶναι νομιζόμενα τὰ δύο ταῦτα ὡς τὰ κυριώτερα· πρῶτον ὅτι τὸ τακτικὸν σῶμα ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὀργανισμοῦ του ἐν καιρῷ διχαστασιῶν δὲν ἐδύνατο νὰ ᾔηται ὄργανον τοῦ τυχόντος, καθὼς τὰ λοιπὰ σώματα, ἀλλ

(*) 1824 Ἰανουάριος.

ἔμενε πάντοτε προσηλωμένον εἰς τὰς κατὰ καιροὺς κυβερνήσεις· ὅθεν δὲν ἐβλέπετο μὲ καλὸν ὄμμα ἀπὸ ἐκείνους ὅσοι εὐρισκὸν τὰ συμφέροντά των εἰς τὴν ἐξασθένησιν τῆς κυβερνήσεως, καὶ εἰς τοὺς ἐξ αὐτῆς προερχομένους ἐμφυλίους πολέμους· δεύτερον ὅτι οἱ κατὰ καιρὸν ἀρχηγοὶ τοῦ τακτικοῦ σώματος ἦσαν ἄνδρες ἄξιοι μὲν, ἀλλὰ μὴ ὄντες αὐτόχθονες δὲν εἶχον ἐπιβροχὴν οὔτε ἐλάμβανον ποτὲ μέρος, καθὼς οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἄλλων σωμάτων εἰς τὰς ἀναφυομένας φατρίαις. Ἐδύνατό τις νὰ προσθέσῃ ὅτι καὶ οἱ στρατιῶται τῶν τακτικῶν στρατευμάτων ἂν καὶ Ἕλληνες, δὲν ἦσαν ὅλοι αὐτόχθονες· ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι ἡ ἀλλοτριότης αὕτη ἤθελεν εἶσθαι ἀδιάφορος, ἐὰν δὲν ὑπῆρχον τὰ δύο ῥηθέντα αἷτια· διότι καὶ ἐκ τῶν ἐλαφρῶν στρατευμάτων μέγα μέρος ὄχι μόνον δὲν ἐσύγκειτο ἀπὸ αὐτόχθονας Ἑλλήνας, ἀλλὰ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἦσαν καὶ ἀλλοεθνεῖς.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Νέος σχηματισμὸς τοῦ σώματος παρὰ τοῦ Συνταγματάρχου Ρόδιου. — Εἰσδοξ τοῦ πυρβολικοῦ εἰς τὸ φρούριον τῶν Ναβαρηνῶν καὶ παράδοσις αὐτοῦ. — Μάχη τῶν Μύλων.

ΜΕΤΑ ὀκτὼ μηνῶν παντελῆ ἔλλειψιν τακτικοῦ στρατεύματος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ κυβέρνησις ἐπὶ προεδρείας τοῦ Γεωργίου Κουντουριώτη αἰσθανθεῖσα τὴν ἀνάγκην, ἐξέδωκε (*) διάταγμα περὶ ὀργανισμοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, δι' οὗ ἐπροσκάλει τοὺς στρατιώτας τοῦ πρώην διαλυθέντος σώματος, διορίζουσα διοικητὴν καὶ συνταγματάρχην αὐτοῦ τὸν Ρόδιον, ὅστις ἦτον εἰς τὸ ἐκτελεστικόν. Κατὰ συνέπειαν τῆς προσκλήσεως ταύτης, πολλοὶ τῶν πρώην διαλυθέντων ταγμάτων ἀξιωματικοὶ προσερχόμενοι καθημερινῶς κατετάττοντο μὲ τὸς βαθμοὺς των εἰς τὸ νεοσυστηθὲν τοῦτο σῶμα, καθὼς καὶ διάφοροι ἄλλοι ἄνδρες. Μετὰ παρέλευσιν δὲ ἐνὸς μηνός, ἀφ' οὗ κατετάχθησαν ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν νεοσυλλέκτους, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ περισσότεροὶ ἦσαν ἀπὸ τὰ πρώην διαλυθέντα τακτικὰ τάγματα, ὁ Ρόδιος τοὺς ἔδυσε μὲ ὁμοιόμορφον στολὴν, ἣτις ἦτον ἐν ἱματίδιον σαγακίνον, μία κοντὴ φουστανέλα καὶ ἐν φέσι· ἐδόθη δὲ εἰς ἕκαστον στρατιώτην λινοστολὴ καὶ ὑπόδησις· ἐν ταυτῷ διωρίσθη μηνιαῖος μι-

(*) Ἰούλιος 1824.

σθός σχεδόν ἐν δίστηλον κατὰ μῆνα, δια δὲ τροφήν διωρί-
σθησαν εἰς ἕκαστον στρατιώτην δώδεκα λεπτά τὴν ἡμέραν,
καὶ τριακόσια δράμια ἄρτου διὰ μερίδα. Ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν νεο-
συλῆκτων ἐσχημάτισεν ἕνα λόχον τοῦ πεζικοῦ, τὸν δὲ Ἀμπάτην
λοχαγὸν τῶν διαλυθέντων ταγμάτων, διώρισε προγυμναστήν.
Συγχρόνως ἐδιωρίσθησαν καὶ διάφοροι ἀξιωματικοὶ διὰ νὰ στρα-
τολογήσωσιν· ἀπελθόντες δὲ οὗτοι εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλά-
δος μάλιστα εἰς τὰς νήσους ἕκαμον ἀρκετὸν ἀριθμὸν νεοσυλ-
λέκτων, τοὺς ὑποίους ἀπεύθυναν καθημερινῶς εἰς τὸ Ναύπλιον.

Τὸ νεοσχηματισθὲν τοῦτο σῶμα κατ' ἀρχὰς προώδευε κα-
λῶς καὶ καθημερινῶς ἤϋξανεν ἡ δύναμις του· ἐπομένως διά-
φοροι Ἕλληνες νέοι ἐλθόντες κατετάχθησαν εἰς αὐτό. Ἡ δὲ
πειθαρχία καὶ τὰ γυμνάσια κατὰ τὸν Γαλλικὸν τρόπον ἐκτε-
λοῦντο καλῶς. Ὁ ρόδιος ἐδίδασκε τὴν θεωρίαν εἰς τοὺς ἀξιωμα-
τικούς καὶ διερμήνευε τὰ στρατιωτικὰ παραγγέλματα μ' ἐν-
τόνους Ἑλληνικὰς λέξεις. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἡ ἔλλειψις τῶν
χρηματικῶν μέσων καὶ ἡ καθυστέρησις τῶν μισθῶν ἔφερον
τόσην ἀπειθείαν εἰς τοὺς στρατιώτας, ὥστε ἐτόλμησαν νὰ
ἐπιβάλλωσι χεῖρας εἰς τὸν ἀρχηγόν των.

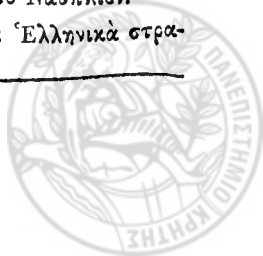
Ἀλλὰ τίς δὲν ἤθελεν ἀγανακτῆσαι βλέπων ἀφ' ἐνὸς μέρους
νὰ κατασπαταλῶνται ἀσώτως τὰ δάνεια, ἀφ' ἐτέρου δὲ νὰ μὴ
χορηγῶνται τὰ ἀναγκαῖα πρὸς διατήρησιν τοῦ μόνου τακτι-
κοῦ σώματος εὐρισκομένου εἰς τὴν Ἑλλάδα; ἡ διάλυσίς του
ἤθελεν εἶσθαι ἀναμφιβόλως πάλιν ἀναπόφευκτος, ἐὰν ἡ ἐπίμο-
νος ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸςπᾶθεια τοῦ Ῥοδίου δὲν τὴν ἐπρολάβανε·
καθότι κατορθώσας νὰ λάβῃ μικρὰ τινα μέσα ἀπὸ ἔθνικας
προσόδους, ἐθεράπευσε τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματος καὶ ἐξηκο-
λούθει τὴν αὔξησιν καὶ τὸν ὀργανισμὸν του μετ' ἕλπον· καὶ οὕτως
ἀναλόγως τῆς αὔξησεώς του ἐσχημάτιζε νέους λόχους, ὥστε
μετ' ὀλίγον ἐσχηματίσθη ἐν τάγμα συγκείμενον ἀπὸ τέσσαρας

λόχους τοῦ κέντρου, ἓνα τῶν ἐπιλέκτων καὶ ἓνα τῶν εὐζώ-
νων, δίδων εἰς τὸ τάγμα τὴν παλαιὰν σημαίαν τοῦ πρῶην
διαλυθέντος πρώτου τάγματος. Διοικητὴς δὲ τούτου ἦτον
αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὅστις καθημερινῶς τὸ ἐγύμναζεν εἰς τὴν ὄπλα-
σκίαν καὶ εἰς διαφόρους ἐλιγμοὺς, προσπαθῶν πάντοτε νὰ τὸ
ἐμπνεύσῃ τὴν πειθαρχίαν καὶ τὸν ζῆλον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν.

Ὁ δὲ συνταγματάρχης Βουτιῆ Γάλλος ὠργάνισεν ἓν σῶμα
πυροβολικὸν πρὸς χρῆσιν τῶν πυροβόλων τοῦ Ναυπλίου· ἀλ-
λὰ μετ' ἔπειτα ὁ Βαλιάνος καὶ ὁ Ἐμμανουὴλ Καλλέργης τὸ
ἠύξησαν καὶ ἐσχημάτισαν ἓνα λόχον τοῦ πυροβολικοῦ, συγκεί-
μενον ἀπὸ ἑκατὸν πενήντα ἄνδρας καὶ ἀπὸ τέσσαρα ὄρεινὰ
πυροβόλα. Ἐν μέρος τοῦ λόχου τούτου ἀπὸ ὀγδοήντα ἄνδρας
διοικουμένον παρὰ τοῦ Ἐμμανουὴλ Καλλέργη διετάχθη παρὰ
τῆς κυβερνήσεως νὰ ἀπέλθῃ (*) πρὸς βοήθειαν τοῦ φρουρίου
τῶν Ναβαρίων, τὸ ὁποῖον ἐπολιορκεῖτο στενὸν ἀπὸ τὸν Ἰβραή-
μην. Ἡ διὰ νυκτὸς διάβασις τοῦ σώματος τούτου ἀπὸ τὰ χα-
ρακώματα τῶν πολιορκούντων ἐχθρῶν καὶ ἡ εἴσοδος του εἰς τὸ
φρούριον, εἶναι ἓν ἀπὸ τὰ λαμπρὰ ἔργα τῆς πολεμικῆς τέχνης
καὶ γενναιότητος· ὠφέλησε δὲ μεγάλως εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ
φρουρίου, διότι ἕως τότε δὲν ὑπῆρχον ἐν αὐτῷ πυροβολισταί,
ἀλλὰ μετὰ τινα ἀνθίστασιν οἱ πολιορκούμενοι ὀπλαρχηγοὶ
ἠναγκάσθησαν νὰ ἐξέλθωσι (**) μὲ συνθήκας· ὥστε καὶ τὸ σῶμα
τοῦτο ἀκολουθήσων αὐτοὺς ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Ναύπλιον, ἀφοῦ
ἀπώλεσε κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην σχεδὸν τὸ ἥμισυ τῶν
στρατιωτῶν· ἀλλὰ καὶ οἱ διασωθέντες ἦσαν οἱ περισσότεροι
πληγωμένοι καὶ εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν, μόλον τοῦτο ἔλα-
βαν ἀποικίαν περίθαλψιν ἅμα ἔφθασαν εἰς τὸ Ναύπλιον.

Ἐν τοσοῦτῳ ὁ Ἰβραήμης κατέστρεψας τὰ Ἑλληνικὰ στρα-

(*) Μάϊος 1825. (**) Ἰούλιος.

τεύματα εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ κυριεύσας τοὺς Ναβαρίνους καὶ τὴν Τρίπολιν, μὴ εὐρὼν δὲ πλέον ἀντίστασιν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἤλθεν εἰς τὰ περίξ τοῦ Ναυπλίου νὰ κυριεύσῃ τοὺς μύλους, οἵτινες κεῖνται ἀντικρὺ τοῦ φρουρίου τούτου. Οἱ ἐκεῖ ὀλίγοι ἐλαφροὶ στρατιῶται καὶ ὁ μετὰ ταῦτα σταλεῖς Μακρουγιάννης εἰς βοήθειαν τοῦ ὁποίου ἔτρεξεν ἀνθόρμητος καὶ ὁ Δημήτριος Ἰψηλάντης, ὑπερασπιζόντο ἀνδρείως τὴν ἀδύνατον ταύτην θέσιν, ἐναντίον τόσων τακτικῶν ταγμάτων τοῦ Ἄραβος, καὶ ἀπέκρουον πάντοτε τὰς προσβολὰς τοῦ ἐχθροῦ. Ἄλλ' ἡ κυβέρνησις ἣτις ἔβλεπε μὲ φρίκην τὰ ὀλέθρια ἀπαιτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἐδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ ἡ ἄλωσις τῆς θέσεως ταύτης, καὶ φοβουμένη μήπως τὰ ἐκεῖ στρατεύματα δὲν δυνηθῶσι νὰ ἀνθέξωσιν, ἐπρσκάλεσε τὸν Ρόδιον νὰ στείλῃ ἓνα λόχον τοῦ τάγματος εἰς ἐπικουρίαν. Παρευθὺς ὁ λόχος τῶν εὐζώνων, ὅστις ἐδιωκεῖτο παρὰ τοῦ λοχαγοῦ Κάρπου, ἐπιβίβασθεις εἰς πλοῖα ἀπέβη (*) εἰς τοὺς μύλους καθ' ἣν στιγμήν ἡ νίκη ἦτον ἀμφιρρέπης. Ὁ λόχος οὗτος ἅμα ἔκλυεν ἀπόβασιν προσέβαλε τοὺς ἐχθροὺς μὲ τὰ λοιπὰ στρατεύματα, ὥστε οἱ ἐχθροὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ ἀνεχώρησαν διὰ τὴν Τρίπολιν, ἠμπορεῖ δὲ νὰ εἴπῃ τις ὅτι ὁ λόχος οὗτος ἀπεφάσισε τὴν νίκην κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Μετὰ δὲ τὴν μάχην ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ἠνώθη μὲ τὸ τάγμα, τὸ ὁποῖον ἐσχημάτιζε τὴν φρουρὰν τῆς πόλεως, καὶ διετήρει τὴν ἀσφάλειαν τῆς κυβερνήσεως καὶ τὴν εὐταξίαν, εἰς μίαν ἐποχὴν καθ' ἣν τὰ διάφορα ἐλαφρὰ στρατεύματα, ὄντα συγκεντρωμένα εἰς τὸ Ναύπλιον, ἐτάραττον τὴν κοινὴν ἡσυχίαν πολλάκις· ἐνίοτε δὲ ἠρέθιζον καὶ τὸ σῶμα εἰς τρόπον, ὥστε ὁ Ρόδιος ἠναγκάσθη νὰ διατάξῃ μίαν ἡμέραν τὸ τάγμα νὰ λάβῃ τὰ

(*) Ἀύγουστος.

δπλα καὶ νὰ καρδιώξῃ τοὺς ταραχοποιούς (ὅτε συνέβη νὰ φονευθῶσι δύο ἑλαφροὶ στρατιῶται, οἱ ὁποῖοι ἔτυχον εἰς τὴν ὄρμην τοῦ τάγματος)· τὸ δραστήριον τοῦτο μέτρον ἐπανήγαγε τὴν ἡσυχίαν καὶ τὸ ἀμοιβαῖον σέβας μεταξύ τῶν δύο στρατευμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Νόμος ἀπογραφῆς. — Ὁ Φαῶβιέρος παραλαμβάνει τὴν ἀρχηγίαν τοῦ τακτικοῦ σώματος. — Ἐστρατεία τῆς Τριπόλεως. — Μετάθεσις αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας.

Ἡ κυβέρνησις βλέπουσα ὅτι ὁ Ἰμβραήμης περιέτρεχεν ἀνεμποδίστως ὅλην τὴν Πελοπόννησον, καὶ πεπεισμένη οὖσα ἤδη, ὅτι τὰ ἑλαφρὰ στρατεύματα δὲν ἦσαν πλέον κατάλληλα νὰ ἀποκρούσωσι τὰς προσβολὰς τῶν ἐχθρικῶν τακτικῶν στρατευμάτων, ἀπεφάσισε νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ σωτήριον μέτρον, νὰ ὀργανίσῃ δηλαδὴ τακτικὸν στρατόν. Ἐπιθυμουσα δὲ νὰ βάλλῃ εἰς ἐνέργειαν τὸν περὶ ἀπογραφῆς νόμον (*), ἐκδοθέντα πρὸ ὀλίγων μηνῶν, ἐξέδωκε διάταγμα τὸ ὁποῖον ἔβαλλεν εἰς

(*) Περίοδος Γ'.

Ἄρ. 14 τοῦ Κώδικος τῶν νόμων.

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

« Ἐπειδὴ ἡ αὐξήσις τοῦ τακτικοῦ εἶναι τὸ συντελεστικώ-
 » τερον μέσον εἰς τὴν στερέωσιν τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτη-
 » σίας, αὕτη δὲ ἡ αὐξήσις δὲν κατορθοῦται βασίμως, εἰμὴ
 » διὰ τῆς νομίμου κατ' ἀπογραφὴν στρατολογίας.

Τὸ Βουλευτικὸν θεσπίζει.

α) Νὰ γενῆ κατ' ἀπογραφὴν στρατολογία εἰς ὅλην τὴν
 » Ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν κατ' ἀναλογίαν ἐνὸς στρατιώτου εἰς

ἐνέργειαν ἐντὸς ὀλίγου. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ πραγματοποιήσις τοῦ μέτρου τούτου ἀπαιτοῦσε ἔμπειρον στρατιωτικὸν καὶ

-
- » τὰς 100 ψυχὰς κατοίκων ἐκάστης πόλεως, κωμοπόλεως
 - » ἡ χωρίου, ἡ δὲ ἡλικία τοῦ στρατιωτοῦ προσδιορίζεται ἀπὸ
 - » 18 ἕως 30 ἐτῶν.

β) Ἐπειδὴ ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων εἰς τὰς πόλεις, Κωμο-
» πόλεις, ἡ χωρία ἐνδέχεται πολλάκις νὰ μὴν ᾖναι εἰς ἑκα-
» τοντάδας πλήρης, ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῆς τελευταίας ἑκατον-
» τάδος ὑπερβαίῃ τὰς πενήκοντα ψυχὰς, λαμβάνεται ὁ
» ἀπαιτούμενος στρατιώτης. ὅταν δὲ ὁ ἀριθμὸς αὐτῆς τῆς
» τελευταίας ἑκατοντάδος εἶναι ἐλάττων τῶν πενήκοντα
» ψυχῶν, τότε δὲν λαμβάνεται στρατιώτης.

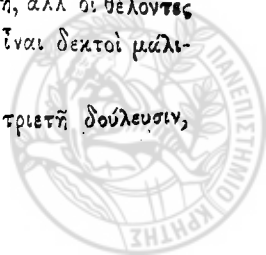
γ) Ἡ στρατολογία νὰ γίνεται διὰ κλήρου, καὶ κανεὶς
» Ἕλλην τῆς ἡλικίας τῶν 18 μέχρι 30 ἐτῶν, ὁποῖος ἂν ᾖθε-
» λεν εἶσθαι δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐξαιρεθῇ τῆς στρατιωτικῆς ταύ-
» τῆς ἀπογραφῆς, ἢ νὰ ἀποφύγῃ τὸν κλῆρον ἐκτὸς ἐὰν ἀντι-
» τάξῃ ἄλλον τῆς παρὰ τοῦ νόμου προδιορισθείσης ἡλικίας,
» καὶ ἐξ ἐκείνων εἰς οὓς δὲν ἔπεσεν ὁ κλῆρος.

δ) Ἐξαιροῦνται τῆς ἀπογραφῆς οἱ μονογενεῖς υἱοὶ, καὶ οἱ
» πάσχοντες ἀποθεδεδειγμένως σωματικὴν ἀνικανότητα.

ε) Ἐκ τῶν ἀπογραφομένων στρατιωτῶν ν' ἀλλάζεται κατ'
» ἔτος μὲ κλῆρον τὸ τρίτον μέρος τῆς ἀναλογίας ἐκάστης
» ἐπαρχίας, καὶ νὰ ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὴν αὐτὴν ἐπαρχίαν
» ἴσος ἀριθμὸς νέων στρατιωτῶν, ὥστε κατὰ τὸ τρίτιον
» νὰ ἀνανεοῦται ὁλοκλήρως τὸ τακτικόν.

ς) Ἡ ἀλλαγὴ αὕτη δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ, ἀλλ' οἱ θέλοντες
» νὰ μένουν εἰς δούλευσιν στρατιωτικὴν, εἶναι δεκτοὶ μάλι-
» στα κατὰ προτίμησιν.

ζ) Οἱ ἀξιώματικοὶ ὑποχρεοῦνται εἰς τριετῆ δούλευσιν,

ὑποληπτικόν, ὡς τοιοῦτον ἡ κυβέρνησις ἔκλεξε τὸν Φαβ-
βιέρου πρὸ ὀλίγου ἐλθόντα εἰς τὸ Ναύπλιον, ὅστις ὑπέ-
σχετο εἰς αὐτὴν νὰ διοργανίσῃ ἐν πυροβολικὸν σῶμα. Ἡ
κύβερνησις διορίσατα (*) τὸν ἄνδρα τοῦτον διοικητὴν τοῦ
τακτικοῦ σώματος μὲ τὸν τίτλον, ἀρχηγὸς τῶν τακτικῶν
στρατευμάτων τῆς Ἑλλάδος, τῷ ἔδωκε τὴν πληρεξουσιό-
τητα νὰ προβιβάσῃ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀξιωματικοῦ ὅσους
ἐγκρίνει, ὑποχρεουμένη νὰ τοὺς ἀναγνωρίσῃ ὡς τοιοῦτους, καὶ
τὴν ἄδειαν νὰ μεταθέτῃ τὸ σῶμα, ὡσάκις τὸ κρίνει ἀναγκαῖον.

Τὸ διάταγμα τοῦτο ἐκοινοποιήθη εἰς τὸ σῶμα μετὰ τι-
νος μεγάλης παρατάξεως· συγχρόνως δὲ ἐξεφωνήθη πα-
ρὰ τινος μέλους τοῦ ἐκτελεστικοῦ καὶ λογίδριον, διὰ τοῦ
ὁποίου ξυσταίνεται ὁ νέος ἀρχηγὸς εἰς τοὺς στρατιώτας. Ὁ

» οὗτ' ὑπόκεινται εἰς τὴν κατ' ἔτος ἀνανέωσιν τοῦ τριτιμο-
» ρίου· μετὰ πλήρη δὲ τριετίαν, ἐὰν θέλωσι νὰ παραιτηθῶσι,
» θέλουν φυλάττει τὸν στρατιωτικὸν αὐτὸν βαθμὸν καὶ λαμ-
» βάνει τὸ τρίτον τοῦ ἀναλόγου εἰς τὸν βαθμὸν αὐτῶν μι-
» σθῶν.

η) Ὁ παρὼν νόμος νὰ καταχωρισθῇ εἰς τὸν Κώδικα τῶν
» νόμων καὶ νὰ δημοσιευθῇ ».

Ἐξεδόθη ἐν Ναυπλίῳ τὴν 10 Μαΐου 1825.

Ἐπικυροῦται. Ὁ Πρόεδρος
τοῦ Ἐκτελεστικοῦ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΥΤΟΥΡΙΩΤΗΣ.

(Τ.Σ.)

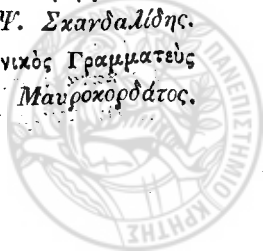
Ὁ Πρόεδρος
τοῦ Βουλευτικοῦ
ΠΑΝΟΥΤΖΟΣ ΝΟΤΑΡΑΣ.

Ὁ Γραμματεὺς
Ψ. Σκαρδαλίδης.

(Τ.Σ.)

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
Α. Μαυροκορδάτος.

(*) Σηπέμβριος.

Ρόδιος παρέδωκε τὰς σημαίας εἰς τὸν Φαββιέρον, ὅστις ἀφοῦ τὸν εὐχαρίστησε τὸν ἐπροσκάλεσε νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ σώματος· ἀλλ' οὗτος δι' ἰδιαιτέρους λόγους παραιτήθη. Ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἀπὸ τοῦ σώμα ἐλύπησε πολλοὺς, οἵτινες ἐφρόνουν ὅτι ἡ διαμονή του ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν ἐνὸς τοιούτου στρατιωτικοῦ, ὁποῖος ὁ Φαββιέρος, ἤθελεν εἶσθαι ὠφέλιμος καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον καὶ εἰς τὸ στρατιωτικόν.

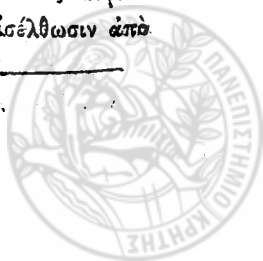
Ἀφοῦ δ' ἔλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ τακτικοῦ σώματος ὁ νέος οὗτος ἀρχηγός, ἐμψύχωσε κατὰ πολλὰ τοὺς στρατιώτας, ἐμπνέων εἰς αὐτοὺς ζῆλον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν καὶ εἰς τὰ γυμνάσια· ἐπομένως ἐτακτοποίησεν ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ὑπηρεσίας κατὰ τὸν Γαλλικὸν τρόπον, καὶ ἐσύστησε τὴν ἐσωτερικὴν οἰκονομίαν τοῦ σώματος. Τότε διάφοροι νέοι μὲ παιδείαν καὶ ἀνατροφὴν, οἵτινες ἐπιθύμουν πρὸ πολλοῦ νὰ ὑπερετήσωσι τὴν πατρίδα στρατιωτικῶς, ἀλλὰ μὴ δυνάμενοι νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὰ ἐλαφρὰ σώματα, ἔμενον περιμένοντες εὐκαιρίαν, ἥδη ὅμως κατετάττοντο καθημερινῶς εἰς τὸ σῶμα· ἐν ταυτῷ πολλοὶ φιλέλληνες ἀξιωματικοί, οἱ ὅποιοι εἶχον φθάσει τότε, γαλέντες ἀπὸ τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ Ἑλληνικὴν ἐπιτροπὴν, κατετάχθησαν μ' ἓνα βαθμὸν περὶ πλεον ἀπὸ τὸν ὁποῖον εἶχον εἰς τὰς πατρίδας των. Μετ' οὐ πολὺ φθάσας εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ Ἰλαρχος τοῦ ἵππικοῦ Ρενῆς Γάλλος μ' ἀρκετὰ μέσα, ἄρχισε νὰ ὀργανίξῃ τακτικὸν ἵππικόν, ἐπὶ τούτῳ δὲ ἠγοράσθησαν καὶ τινες ἵπποι. Ὡσαύτως καὶ τὸ πυροβολικὸν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Ἐμμανουὴλ Καλλέργη ἠῦξανε καὶ προώδευεν εἰς τὰ γυμνάσια, εἰς τὰ ὁποῖα διωρίσθησαν ἥδη ἀξιωματικοὶ φιλέλληνες, καθὼς καὶ ἡ πρὸ ὀλίγου σχηματισθεῖσα στρατιωτικὴ μουσικὴ προώδευε καλῶς καὶ ἠῦξανε.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὀπλαρχηγὸ Ἰλόντος καὶ Τσοκρῆς

ἀνέφερον (*) εἰς τὴν διοίκησιν ὅτι ἡ ἐν Τριπόλει φρουρά τοῦ Ἰμβραήμη εἶναι πολλὰ ἀδύνατος, καὶ ὅτι ἂν ἡ διοίκησις ἤθελε στείλει πρὸς βοήθειάν των δύο πυροβόλα, εἶναι ἔτοιμοι νὰ εἰσβάλλωσιν εἰς τὴν πόλιν καὶ νὰ τὴν κυριεύσουσιν ἐξ ἐφόδου. Τὴν ἀναφορὰν ταύτην ἐκοινοποίησεν ἡ κυβέρνησις πρὸς τὸν Φαβδιέρον, ὅστις ἔδειξε μὲν δυσκολίαν τινὰ νὰ τὸ πιεσῶσιν ἀλλ' ἐπειδὴ μέλλη τινὰ τῆς διοικήσεως τὸ ἐπιθεβαίωσαν, ὁ Φαβδιέρος ἐπρότεινε νὰ λάβῃ μέρος τοῦ σώματος καὶ νὰ ὑπάγῃ ὁ ἴδιος μὲ μηχανάς τινας διὰ νὰ ἀνοίξῃ τὰς πύλας τῆς πόλεως· ἡ πρότασις αὕτη ἤρесе κατὰ πολλὰ εἰς τὴν κυβέρνησιν, ἣτις τὸν ἐπέτρεψε νὰ ἀναχωρήσῃ ὅπως κρίνει εὐλογον.

Ὁ Φαβδιέρος λοιπὸν λαβὼν τέσσαρας λόχους τοῦ τάγματος, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ἦτον ὑπὲρ τοῦ τριακοσίου ἀνδρας καὶ πυροτεχνάσματά τινα, ἀνεχώρησε μυστικῶς ἀπὸ τὸ Ναύπλιον καὶ διὰ νυκτὸς ἔφθασεν εἰς τὰ Τρίκορφα, ὅπου εὔρε τούτους εἰρημένους ἀρχηγούς, οἵτινες ἐνέδρευον μὲ τὰ σώματά των ἀφροῦ δὲ ἐσκέφθη μετ' αὐτῶν περὶ τοῦ μέτρου τοῦ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ λάβωσιν, ἀπεφάσισαν νὰ κάμωσιν τὴν ἔφοδον τὴν ἐρχομένην νύκτα ὡς ἐξῆς. Οἱ μὲν ὀπλαρχηγοὶ Λόντος καὶ Τσόκρης μὲ τὰ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν των σώματα νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν προσδιωρισμένην ὥραν ἀπὸ τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς πόλεως καὶ νὰ ἀρχίσωσιν τὸν ἀκροβολισμόν, προσποιούμενοι ὅτι θέλουν νὰ κάμωσιν ἐκεῖθεν ἔφοδον· ἐν ᾧ δὲ ἤθελον ἐλκύσει τὴν προσοχὴν τῶν ἐχθρῶν πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὁ Φαβδιέρος μὲ τὸ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ σώμα νὰ κάμῃ τὴν ἔφοδον ἀπὸ τὰ ἀπέναντι μέρος, ὥστε τὸ μὲν τακτικὸν σῶμα νὰ ἀναβῇ μὲ τὰς κλίμακας εἰς τὰ τεῖχη, τὰ δὲ λοιπὰ σώματα νὰ εἰσέλθωσιν ἀπὸ

(*) Σπ. Ἰμβριος.

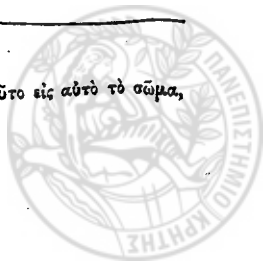
τὴν πόλιν, ἥτις ἔμελλε νὰ ἀνοίξη διὰ τῶν πυροτεχνασμάτων, τὰ ὁποῖα ἔμελλενὰ μεταχειρισθῆ ἐπὶ τούτῳ. Οὕτως ὁ μὲν Φαββιέρος μὲ τὸ ὑπὸ τὴν ὄδηγιάν του σῶμα καὶ μὲ τὰς κλίμακας ἐπλησίασεν εἰς τὰ τεῖχη καὶ ἐπερίμενε τὸ συμφωνηθὲν σύνθημα, ἥτοι νὰ ἀρχίσωσιν οἱ λοιποὶ νὰ ἀκροβολοῦν· ἀλλὰ βλέπων μ' ἀπορίαν ὅτι ἡ προσδιορισθεῖσα ὥρα παρῆλθε χωρὶς νὰ φανῆ τὸ παραμικρὸν κίνημα ἀπὸ μέρος τῶν ρηθέντων ὀπλαρχηγῶν, ἔστειλε νὰ πληροφορηθῆ τὸ αἴτιον, καὶ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα ἔμαθεν ὅτι οἱ εἰρημένοι ὀπλαρχηγοὶ μὲ τὰ σώματά των δὲν εἶχον ἔλθῃ παντελῶς ἐκεῖ· ἐπομένως ἠναγκάσθη νὰ διατάξῃ τὴν ὑποχώρησιν. Ἐπειδὴ δὲ ἐπλησίαζεν ἤδη νὰ ξημερώσῃ, τὸ σῶμα κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου εὗρέθη ὑπὸ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, οἱ δὲ ἐχθροὶ οἴτινες τὸ ἐθεώρουν μὲ μεγίστην ἀπορίαντων, δὲν ἐτόλμων νὰ ἐξέλθωσιν εἰς καταδίωξιν, ἐκτὸς τοῦ ἰππικοῦ τὸ ὑποῖον ἐξῆλθε μὲν ἀλλὰ ἀπέφυγε νὰ τὸ προσβάλλῃ. Τέλος ὁ Φαββιέρος ἀναχωρήσας ἐκείθεν ἀνεμποδίστως ἔμπροσθεν τοῦ ἐχθρικοῦ ἰππικοῦ ἔφθασεν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Τριπόλεως καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὰ Τρίκορφα· ὅπου πάλιν εὔρε τοὺς εἰρημένους ὀπλαρχηγούς. Ἀλλ' ὁποῖα ἐστάθη ἡ ἀγανάκτησις του, ὅταν τοὺς ἶδε καθημέτους ἀταράχους ἐκεῖ κυριευθεῖς δὲ ἀπὸ θυμὸν τοὺς ἐπέπληξεν αὐστηρῶς, ἀπαθίδων τὴν ἔλλειψίν των εἰς τὴν ἀπιστίαν των· ἀλλ' οὗτοι ἐδικαιολογήθησαν λέγοντες, ὅτι τὰ ὑπὸ τὴν ὄδηγιάν των σώματα δὲν ἤθελον νὰ τοὺς ἀκολουθήσωσιν.

Ὡς τόσον ὁ Φαββιέρος ἐπιστρέψας εἰς τὸ Ναύπλιον ἤρχισεν τὰς συνηθισμένας ἐργασίας του, καταγινόμενος εἰς τὴν βελτίωσιν καὶ αὐξήσιν τοῦ σώματος· ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπὸν του, ἐστοχάσθη ἀναγκαῖον νὰ τὸ μεταφέρῃ εἰς ἄλλο μέρος, τόσον διὰ λόγους πολιτικούς, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τότε ἀσθένειαν εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν· ὡς τοιοῦτον λοιπὸν

κατάλληλον μέρος ἔκρινε τὰς Ἀθήνας. Ὅτε δ' ἔμελλε νὰ ἀναχωρήσῃ δι' αὐτὴν τὴν πόλιν, ἐσχημάτισεν ὀκτῶ λόχους, καὶ τοὺς μὲν τέσσαρας κεντρικοὺς, τοὺς ὁποίους ἄφησε διὰ φρουρὰν τῆς κυβερνήσεως εἰς τὸ Ναῦπλιόν, ὠνόμασε δεῦτερον τάγμα πεζικόν, δίδων εἰς αὐτὸ τὴν παλαιὰν σημαίαν τοῦ δευτέρου διχλυθέντος τάγματος, καὶ διωρίσας διὰ διοικητὴν τοῦ τὸν ταγματάρχην Ἀμπάτην· τοὺς δ' ἄλλους τέσσαρας λόχους, τὸ πυροβολικόν, τὸ ἰππικόν, τὸ σῶμα τῶν ἐπιτελῶν καὶ τὴν μουσικὴν, ἔλαθε μεθ' ἑαυτοῦ. Ἀλλὰ πρὶν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ ἔκαμε προβιβασμούς τινας ἀξιωματικῶν ὡς ἐφεξῆς· εἰς μὲν τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ ἐπροβιβάζοντο ἐκ τῶν ὑπαξιωματικῶν κατὰ πρότασιν μὲν τῶν λοχαγῶν, κατ' ἔγκρισιν δὲ αὐτοῦ· οἱ δὲ λοιποὶ βαθμοὶ τῶν ἀξιωματικῶν ἐδίδοντο κατ' ἀρχαιότητα ἄνευ ἐξαιρέσεως. Ἀναχωρήσας λοιπὸν ἀπὸ τοῦ Ναῦπλιον μετὰ τεσσάρων ἡμερῶν πορείαν ἔφθασεν εἰς τὰ Μέγαρα, ὅπου μείνας δύο ἡμέρας ἐσχημάτισε τοὺς τέσσαρας λόχους εἰς ἓν τάγμα, τὸ ὁποῖον ὠνόμασε πρῶτον τάγμα, καὶ διορίσας εἰς αὐτὸ ταγματάρχην τὸν λοχαγὸν Στέφανον, τῷ ἔδωκε καὶ τὴν σημαίαν τοῦ πρώτου διαλυθέντος τάγματος· ἔκαμε δὲ καὶ ἄλλους προβιβασμούς ἀξιωματικῶν. Ἀναχωρήσας (*) ἐκεῖθεν περὶ τὸ ἑσπέρας ἔφθασεν εἰς Ἀθήνας. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης μαθόντες τὴν ἄφιξιν τοῦ τακτικοῦ στρατιῶ (**), ἐξῆλθον μίαν ὥραν μακρὰν εἰς προὔπαντησιν αὐτοῦ· ὁ κληρὸς ἐνδεδυμένος τὴν ἱερὰν στολὴν, αἱ πολιτικαί, στρατιωκαὶ καὶ δημοτικαὶ ἀρχαί, οἱ μαθηταὶ ὅλων τῶν σχολείων, τὰ κοράσια καὶ ἄλλων τάξεων ἄνθρωποι ἐξῆλθον ὡς ἐν παρατά-

(*) Ὀκτωβρίου 5.

(**) Νομίζω ὅτι ἡμπορεῖ τις νὰ δώσῃ τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς αὐτὸ τὸ σῶμα, διότι ἐσύγκειτο ἀπὸ διάφορα ὄπλα.

ξει διὰ νὰ προὔπαντήσωσι τὸν τακτικὸν στρατόν. Ἦτον ὠραῖον θέαμα νὰ βλέπῃ τις τὴν εὐχαρίστησιν εἰς τὰ πρόσωπα ὄλων τῶν ἐκεῖ τότε εὐρεθέντων Ἑλλήνων· ὅποια σκέψεις διὰ τὸν φιλόσοφον θεατὴν, παρατηροῦντα εἰς τὸν λαὸν τοῦτον μετὰ πολυχρόνιον δουλείαν τὴν ἀληθῆ εὐγένειαν, ἣτις ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τοὺς λαμπροὺς αἰῶνας τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Φαββιέρος συνοδευόμενος μὲ τὴν παράταξιν ταύτην εἰσήλθεν εἰς Ἀθήνας ἔχων προπορευομένην τὴν μουσικὴν, τῆς ὁποίας τοὺς ἀρμονικοὺς ἤχους ἐσυντρόφειεν ὁ ῥυθμὸς τῶν βημάτων τοῦ στρατοῦ.

Ὁ στρατὸς παρευθὺς ἔλαβε τὰ ἐπὶ τούτῳ διωρισμένα ἰδιαιτέρα καταλύματα· οἱ ἀξιωματικοὶ κατέλυσαν εἰς τὰς οἰκίας τῶν πολιτῶν, οἵτινες τοὺς ἐδέχθησαν εἰς τοὺς κάλπους τῶν οἰκογενειῶν των μὲ μεγάλην των εὐχαρίστησιν· ὁ δὲ Φαββιέρος ἐκατοίκησεν εἰς τὸ παλάτι τοῦ Καδδῆ, ὅπου ἦτον ἡ πλατεῖα τῆς συναθροίσεως (place d'arme).

Ὁ Φαββιέρος μετ' ὀλίγον ἀφοῦ διέταξε νὰ ἐκτελῶνται δις τῆς ἡμέρας τὰ γυμνάσια τοῦ στρατοῦ καὶ ἡ ὑπηρεσία τῆς πόλεως, ἐξέδωκε τὰ ἀκολούθους προκηρύξεις.

Συμπολιταί!

« Σεῖς καταλαμβάνετε τὸν σκοπὸν τῆς διοικήσεως εἰς τὸ
 » νὰ πέμψῃ ἐδῶ ἐν μέρος τοῦ τακτικοῦ σώματος, τοῦ ὑποί-
 » ου τὸν ὀργανισμόν μοι ἐμπιστεύθη πληροφορημένη ἀπὸ τὴν
 » πεῖραν. Ὅλοι οἱ φρόνιμοι τῆς Ἑλλάδος ἐγνώρισαν, ὅτι αὐ-
 » τὴ ἡ διέταξις, ἣτις παρεδέχθη ἀπὸ ὅλα τὰ Χριστιανικὰ
 » ἔθνη, ἦτον ἡ μόνη ὅπου ἠμποροῦσε νὰ διώξῃ τὴν τόσων χρό-
 » νων δυστυχίαν καὶ νὰ εἰσαξῇ τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν
 » ἐσωτερικὴν ἡσυχίαν. Συμπολιταί! Ἡμεῖς θέλομεν ἐπιτύχη
 » τὸν διπλοῦν αὐτὸν σκοπὸν, ἐὰν συντρέξετε νὰ ἐπαυξήσετε
 » τὰς φάλαγγάς μας· τότε τοῦτο τὸ σῶμα μακρὰν ἀπὸ τοῦ νὰ

» εἶναι βάρος διὰ τὸν τόπον, θέλει εἶσθαι πρὸ προπύργιον
 « ἀκολούθως, διὰ τοῦ ὁποίου ἠμπορεῖτε νὰ ἀνακτήσετε τὰς
 » οἰκίας σας, καὶ νὰ χαίρεσθε ἐν εἰρήνῃ εἰς τὸν κόλπον τῆς οἰ-
 » κογενείας σας, τοὺς γλυκεῖς καρπούς τῶν κόπων σας καὶ
 » τῆς ἰδιοκτησίας σας. Ὅταν ἐδέχθην τὴν ἔντιμον ἐπιστα-
 » σίαν τὴν ὁποίαν μοὶ ἐμπιστεύθη, εἰς τὸ νὰ ὀργανίσω τὸ Ἑλ-
 » ληνικὸν τακτικὸν στρατιωτικὸν, δὲν ἠθέλησα οὔτε βαθμύ-
 » οὔτε μισθοδοσίαν καμμίαν· ἐγὼ θέλω ὅπου ἡ Ἑλλὰς ὅταν
 » ἀποκτήσῃ υἱοὺς ἱκανοὺς νὰ διευθύνουν ἀφ' ἐαυτῶν τὰ τακ-
 » τικὰ σώματα, νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν ἐστίαν μου, φέρων
 » μετ' αὐτῶν διὰ μόνην ἀνταμοιβὴν τὴν ἀγάπην τῶν ἐλευ-
 » θέρων καὶ εὐτυχισμένων Ἑλλήνων ».

Τῆ 8 Ὀκτωμβρίου 1825.

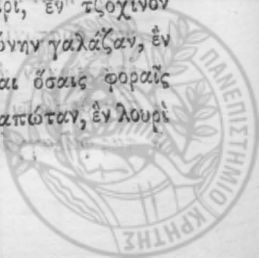
Ὁ Διοικητὴς τοῦ τακτικοῦ σώματος

Συνταγματάρχης ΦΑΒΒΙΕΡ.

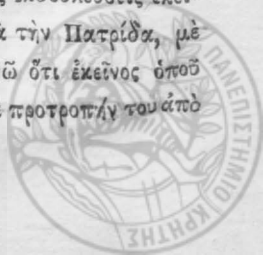
ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ.

» Ἡ Διοίκησις ἀφ' οὗ κατὰ τὴν κοινὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἔθνους
 » ἐσύστησεν ἐν σῶμα τακτικῶν στρατευμάτων, ἔλαβεν εἰς τὸν
 » ἴδιον καιρὸν ὅλα ἐκεῖνα τὰ μέτρα, ὅπου εἶναι ἀναγκαῖα διὰ νὰ
 » ἔβγουν ἀπὸ τὸ μέσον ὅλαι αἱ δυσκολεῖαι καὶ ἄργηται εἰς
 » ὅσα πράγματα εἶναι ἀναγκαῖα διὰ ἓνα τακτικὸν στρατιώ-
 » την, καὶ εἶναι τὰ ἑξῆς.

» Κάθε στρατιώτης τοῦ πεζικοῦ εὐθὺς ὅπου ἔμβῃ εἰς τὸ
 » σῶμα, λαμβάνει ἐνδυμασίαν μὲν, ἐν μιτάνι τζόχινόν ἄσπρον,
 » δύο βρακιά πάνινα ἄσπρα διὰ τὸ καλοκαῖρι, ἐν τζόχινόν
 » διὰ τὸν χειμῶνα, ἐν φέσι κόκκινον, μίαν ζώνην γαλάζαν, ἐν
 » ζευγάρι παπούτζια, καὶ νὰ καινουριόνωνται ὅσαις φοραῖς
 » παλαιόνουν, ἔτι ἐν ζευγάρι κάλτζαις, μίαν καπέωταν, ἐν λουρί

» διὰ νὰ βαστᾷ τὴν κατώτατον εἰς τὸν ὤμον· ὄπλα δὲ ἐν του-
 » φέκι μὲ τὴν λόγχην· ἐν ζευγάρι μπαλάσκες τροφήν δὲ,
 » 300 δράμια ψωμί τὴν ἡμέραν, 15 λεπτὰ σιτηρέσιον πλη-
 » ρωμένον καθ' ἡμέραν διὰ νὰ ἔχη τὸ κρέας του καὶ τὸ κρασί
 » του κτλ. μισθὸν δὲ 16 γρ. τὸν μῆνα, τὰ ὅποια νὰ πληρό-
 » γωνται κάθε δέκα ἡμέρας κατ' ἀναλογίαν. Οἱ δεκανεῖς, ὑπα-
 » ξιωματικοί, ἀξιωματικοὶ λαμβάνουν καὶ πληρωμὴν κατὰ
 » τὸν βαθμὸν των. Ὁ λοχαγὸς λαμβάνει δύο ψωμῖα, δύο σιτη-
 » ρέσια καὶ 150 γρ. τὸν μῆνα. Τὸ ἵππικὸν καὶ πυροβολικὸν
 » λαμβάνει μισθὸν μεγαλύτερον· ἐπειδὴ καὶ τὸ χρέος αὐτῶν
 » εἶναι κοπιαστικώτερον· οἱ μὲν ἵππεῖς λαμβάνουν 25 γρ.
 » μηνιαῖον, οἱ δὲ πυροβολισταὶ 20 γρ., εἶναι ξεχωριστὰ τὰ
 » πλυστικά, τὸ λάδι καὶ ξύλα, τὰ ὅποια πληρόνονται ἀπὸ τὸ
 » ἴδιον σῶμα. Τὸ πρῶτιστον καὶ κυριώτερον χρέος τῶν στρα-
 » τιωτῶν εἶναι ἡ ὑπακοὴ εἰς τοὺς ἀνωτέρους των· αὐτὴ φέρει
 » εἰς αὐτοὺς τὴν ὑπεράσπισιν καὶ ἀγάπην τῶν ἀνωτέρων των·
 » καὶ μῆτε ἔχουν τὴν ἄδειαν, ἢ νὰ κτυπήσουν, ἢ νὰ ὑβρίσουν
 » κανένα· διωριζμένη τιμωρία εἰς τοὺς στρατιώτας εἶναι ἡ
 » φυλακὴ καὶ ἡ ἐξορία ἀπὸ τὸ σῶμα, ὅταν ἤθελε φερθοῦν
 » ἀχρεῖα· χάρισμα δὲ εἰς ἐκείνους ὅπου φέρονται καλὰ εἶναι
 » ἡ ὑπόληψις τῶν Ἀρχηγῶν καὶ οἱ προβιβασμοί. Κάθε στρα-
 » τιώτης ἠμπορεῖ νὰ γίνεταί μὲ τὴν προκοπὴν του δεκανεὺς,
 » ὑπαξιωματικὸς καὶ ἀξιωματικὸς, χωρὶς τοῦτο νὰ κρέμεται
 » ἀπὸ τὴν ἀρέσκειαν τοῦ δεῖνος, ἢ τοῦ δεῖνος· χαίρει ἀκόμη
 » μεγάλην ἐλευθερίαν, ὅταν κάμνη καλὰ τὰ χρέη του, μῆτε ἔχει
 » κανενὸς ἄλλου φροντίδα, παρὰ μόνον τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ. Ἡ
 » διοίκησις φροντίζουσα ἀκόμη καὶ διὰ τὰς ἐκδουλεύσεις ἐκεί-
 » νων τῶν ἀρχηγῶν, ὅσοι ἐπολέμησαν διὰ τὴν Πατρίδα, μὲ
 » δίδει τὸ πληρεξούσιον νὰ τοὺς ὑποσχεθῶ ὅτι ἐκεῖνος ὅποῦ
 » ἠθελεν ἐμβῆ εἰς τὸ τακτικὸν φέρωντας μὲ προτροπὴν τοῦ ἀπὸ

» 30—40 ἀνθρώπους, νὰ γίνεται εὐθὺς ὑπολοχαγὸς δεύτερος·
 » ἐκεῖνος ὁποῦ φέρει 100 νὰ γίνεται λοχαγός. Αὐτοὶ θέλουν
 » ἐμβαίνειν εἰς τὸν σύνδεσμον τοῦ σώματος, εὐθὺς ὁποῦ ἤθελε
 » μάθουν νὰ ἐνεργοῦν τὰ χρέη των· καὶ διὰ νὰ ἀκολουθοῦν εἰς
 » τοῦτο, θέλουν ἔχει ξεχωριστοὺς γυμναστὰς διὰ ἑαυτοῦς. Οἱ
 » μέλλοντες ἀξιωματικοὶ (ὑποψήφιοι) λαμβάνουν, ὡς ὁ ὑπλοχα-
 » γος δεύτερος καὶ πρῶτος, ἐν ἡμισυ ψωμί, ὁμοίως καὶ ἐν
 » ἡμισυ σιτηρέσιον τὴν ἡμέραν, ὁ λοχαγὸς δύο· διὰ μισθὸν
 » οἱ πρῶτοι λαμβάνουσι μηνιαῖον 50 γρ., οἱ δεύτεροι 55, καὶ
 » οἱ τελευταῖοι 60. Οἱ προβιβασμοὶ θέλουν εἶναι ὀγλιγωρό-
 » τεροι διὰ ὅσους γραφθῶσιν οἱ πρῶτοι· ἐπειδὴ μὲ τοῦτον τὸν
 » τρόπον θέλει συμπληρωθῆ ἑκεῖνο τὸ τακτικὸν στρατιωτικὸν
 » σῶμα, τὸ ὁποῖον θέλει ἐλευθερώσει τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς
 » Ἑλλάδος.

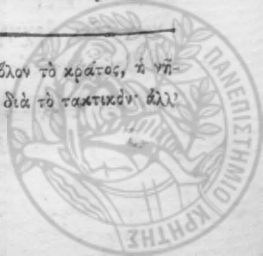
Ἀθῆναι τῇ 19 Ὀκτωβρίου 1825.

Ὁ διοικητὴς τῶν τακτικῶν στρατευμάτων

Συνταγματάρχης ΦΑΒΒΙΕΡ.

Αἱ προκηρύξεις αὗται ἄναψαν τὴν καρδίαν ὄλων τῶν εὐαι-
 σθητῶν Ἑλλήνων τόσον, καὶ πρὸ πάντων τῶν νέων τῆς πόλεως
 ταύτης, ὥστε μετ' οὐ πολὺ ὅλοι σχεδὸν κατετάχθησαν εἰς τὸν
 στρατὸν, πολλοὶ μάλιστα αὐτῶν ἀνήκοντες εἰς τὰς καλητέ-
 ρας οἰκογενεῖας τῆς πόλεως, ἐπροσφέρθησαν νὰ ὑπηρετήσωσιν
 ὡς ἀπλοὶ στρατιῶται, πρὸς τούτοις καὶ ἀπὸ διάφορα μέρη
 ἤρχοντο πάσης τάξεως ἄνθρωποι καὶ κατετάττοντο καθημε-
 ρινῶς· ἐν ταυτῷ δὲ καὶ ὁ περὶ ἀπογραφῆς νόμος ἐχορήγει
 ἀρκετοὺς νεοσυλλέκτους ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς ἐλευθέρας
 Ἑλλάδος (*) καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Το-

(*) Κατὰ ἀναλογίαν τῆς τοῦ νόμου ἀπογραφῆς εἰς ὅλον τὸ κράτος, ἡ νῆ-
 σος Αἴγινα ἔπρεπε νὰ παραχωρήσῃ δύο νεοσυλλέκτους διὰ τὸ τακτικόν· ἀλλ'

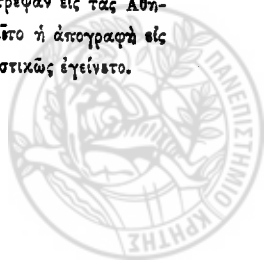
σαύτη δὲ ἦτον ἡ συρροὴ τῶν κατατακτομένων, ὥστε ὁ ἐπὶ τοῦ ἱματισμοῦ καὶ ὀπλισμοῦ ἀξιωματικὸς δὲν ἐπρόφθανε νὰ τοὺς χορηγῇ τὰ ἀναγκαῖα· καὶ χάρις εἰς τὸν Ἐμμανουὴλ Καλλέργην, ὅστις εἶχε φέρει ἀρκετὰ τουφέκια λογγοφόρα, τὰ ὁποῖα εἰς ταύτην τὴν περίστασιν ἐχρησίμευσαν μεγάλως· ὁ δὲ ἱματισμὸς ἦτον ἐν ἱματίδιον σαγιάκινον, μία ἀναξήρις ἀπὸ λευκὸν μάλλινον· καὶ ἐν φέσι, ἐσυγχωρεῖτο δὲ ἡ φουστανέλα εἰς τοὺς ἔχοντας· οἱ ἀξιωματικοὶ ἦσαν ἐνδεδυμένοι ἐν μιντάνι (*), γελέκι ἄσπρον μὲ μελανόχρωα στολίδια, φουστανέλαν καὶ φέσι· ὁ δὲ ὀπλισμὸς τῶν ἐν ξίφος Τουρκικόν, καὶ ὡς σημεῖον τῆς ὑπηρεσίας μία ζώνη κυανή.

Συγχρόνως δὲ προώδευον καὶ τᾶλλα δύο ὄπλα, δηλαδὴ τὸ πυροβολικὸν καὶ τὸ ἵππικόν· καὶ μάλιστα τὸ τελευταῖον τοῦτο διὰ τῆς δραστηριότητος τοῦ ἀρχηγοῦ του καθημερινῶς ἠύξανε καὶ ἐτελειοποιεῖτο εἰς τὰ γυμνάσια· ἐν ταυτῷ ἠγοράσθησαν πολλοὶ ἵπποι, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου ἐσχηματίσθησαν δύο ἴλαι μία τῶν λοχιστῶν καὶ ἄλλη τῶν караβηνοφόρων· ὁ δὲ Ἐμμανουὴλ Καλλέργης κατεγίνετο εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ πυροβολικοῦ.

Ἀλλὰ μόλις ἔμεινεν ὀλίγας ἡμέρας τὸ σῶμα ἤσυχον εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ διατάττεται παρὰ τῆς κυβερνήσεως νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν νῆσον Σπέτζας, ὅπου ἦτον κίνδυνος μήπως ὁ Ἰμβραήμης κάμη ἀπόβασιν.

ἐπειδὴ οἱ κάτοικοί της δὲν ἐστρεξαν, ὁ Φαββιέρος διέταξε δύο λόχους καὶ ὑπῆγον ἐκεῖ. Οἱ Αἰγινηταὶ ἐπλήρουν μίαν δραχμὴν εἰς ἕκαστον στρατιώτην, ἕως ὅτου νὰ παραχωρήσωσι τοὺς δύο νεοσυλλέκτους· τέλος μετὰ τέσσαρας ἡμέρας οἱ λόχοι ἔλαβον τοὺς δύο νεοσυλλέκτους καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰς Ἀθήνας· ἐκ τούτου συμπεραίνει τις μὲ ποῖον τρόπον ἐκτελεῖτο ἡ ἀπογραφή εἰς τὴν Ἑλλάδα τότε, διότι καὶ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον δυναστικῶς ἐγείνετο.

(*) Εἶδος ἱματιδίου Τουρκικῶ.

Ὁ Φαβιέρος λαβὼν (*) τοὺς τρεῖς λόχους τοῦ πεζικοῦ, τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τέσσαρα πυροβόλα, καὶ ἐπιβιθασθεῖς εἰς δύο πλοῖα, ἀπέβη εἰς τὰς Σπέτζας, ὅπου κατέλαβε θέσεις τινὰς, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀπόβασιν τῶν ἐχθρῶν.

Τὸ δὲ σῶμα τῆς ἐφεδρείας, τὸ ὁποῖον ἔμεινεν εἰς τὰς Ἀθήνας διοικουμένον παρὰ τοῦ Ἰλάρχου Ρενή, ἤϋξανε καθημερινῶς, καὶ προώδευεν εἰς τὰ γυμνάσια ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ λοχαγοῦ Μαγέ Γάλλου. Ἐν τῇ ἀπουσίᾳ δὲ τοῦ Φαβιέρου ἐσχηματίσθησαν τρεῖς ἄλλοι λόχοι τοῦ πεζικοῦ ἀπὸ ἐθελοντῶν, καὶ ἀπὸ τοὺς δι' ἀπογραφῆς νεοσυλλέκτους· ἐπίσης καὶ τὸ ἰππικὸν ἤϋξανε. Ὁ δὲ ἀρχηγὸς τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος Γκούρας μετὰ τὴν ἐν πέντε ὄρνια καταστροφὴν τῶν Ἑλληνικῶν ἐλαφρῶν στρατευμάτων, συνήργησε μεγάλως διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀπογραφῆς εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. Ἐν ᾧ δὲ τὰ πάντα ἐβάδιζον κατ' εὐχὴν ἐν συμβᾶν ὀλίγον ἔλειψε νὰ ἀνατρέψῃ τὴν ἡσυχίαν, ἣτις ἐβασίλευε μεταξὺ τῶν ἐν Ἀθήναις στρατιωτικῶν. Μία τῶν ἡμερῶν (**) διεφέρθησαν στρατιῶται τινες τοῦ ἰππικοῦ μέτινας ἐλαφροὺς στρατιώτας τοῦ φρουρίου· ἢ μεταξὺ τῶν δύο σωμάτων ἕρις ἤϋξησε τόσον, ὥστε ἐλαφροὶ τινες ἐτοφείσαν ἀπὸ τὸ φρούριον κατὰ τῶν τακτικῶν καὶ ἐφόνευσαν μὲν ἓνα λοχίαν τοῦ ἰππικοῦ, ἐπλήγωσαν δὲ ἓνα ἀξιωματικὸν τοῦ πεζικοῦ· ἐκ τούτου οἱ λοιποὶ στρατιῶται ὠργισθέντες ἤθελον νὰ ἐφορμήσωσιν εἰς τὸ φρούριον· ἀλλ' ὁ ὀπλάρχηγὸς Ρούκης, ὅστις ἦτον ἐκεῖ ἀντὶ τοῦ ἀρχηγοῦ Γκούρα, καὶ ὁ Ἀναστάσιος Λοιδωρῆκης ἐσυμβίβασαν μὲ τὸν Ρενὴν τὸ πρᾶγμα· καὶ οὕτως ἀπεκατέστη ὡς πρότερον ἡ ἡσυχία.

(*) Ὀκτωβρίου 25. (**) Νοέμβριος.

Ὁ δὲ Φαββιέρος διατρίψας τεσσαράκοντα ἡμέρας εἰς Σπέτζας, ἀφοῦ πλέον δὲν ἦτον κίνδυνος, ἀνεχώρησε μὲ τὸ σῶμα μὲ μεγίστην λύπην τῶν κατοίκων, καὶ ἔφθασεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐπεριμένετο παρ' ὄλων μὰ μεγάλην ἀνυπομονησίαν, καὶ παρευθὺς ἐσχημάτισε τὸ πρῶτον τάγμα ἀπὸ ὀκτῶ λόχους, τῶν ὁποίων ἡ δύναμις ἦτον ἀπὸ ἑκατὸν εἰκοσι, ἕως ἑκατὸν σαράντα ὀπλίτας· ὁ δὲ ὑπασπιστὴς τοῦ τάγματος λοχαγὸς Ροβέρτος Γάλλος ἀνέλαβε τὰ γυμνάσια καὶ ἐγύμναζε τὸ τάγμα εἰς τοὺς ἐλιγμούς· ἐξ ἄλλου μέρους ὁ λοχαγὸς Μαγὲ παρέδιδε τὴν θεωρίαν εἰς τοὺς ἀξιωματικούς καθημερινῶς, καθὼς καὶ εἰς τοὺς ὑπαξιωματικούς· ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ τάγματος.

Μετ' οὐ πολὺ φθάσας εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀντολικῆς Ἑλλάδος Ἰωάννης Γκούρας ἀπὸ τὴν Ἄμφισσαν ἐσχετίσθη παρευθὺς μὲ τὸν Φαββιέρον· τόσον δὲ ἐνθουσιάσθη βλέπων τὸν τακτικὸν στρατὸν, ὥστε ἐζήτησε προγυμνασθῆν ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸν διὰ νὰ γυμνάζεται· ὁ Φαββιέρος διώρισε ἕνα λοχαγὸν, ὅστις τὸν ἐγύμναζε καθημερινῶς· διὰ νὰ δείξῃ δὲ τὸν ἐνθουσιασμόν του καὶ νὰ δώσῃ καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς στρατιωτικούς Ἕλληνας τὸ παράδειγμα, ἐνδύθη καὶ τὸ φόρεμα τοῦ ἀπλοῦ στρατιώτου· τὸ καλὸν παράδειγμά του ἠκολούθησαν πολλοὶ ὀπλαρχηγοὶ ἐκ τῶν εὕρισκομένων ἐκεῖ, καθὼς ὁ Μακρυγιάννης, Ρούκης, Μαμούρης, Δ. Καλλέργης καὶ ἄλλοι, οἵτινες ἐρχόμενοι εἰς τὴν θέσιν τῶν γυμνασίων ἐγυμνάζοντο καθημερινῶς. Ὁ δὲ Γκούρας διὰ νὰ παρακινήσῃ περισσότερον ὅλους τοὺς Ἕλληνας, ἐξέδωκε τὴν ἀκόλουθον προκήρυξιν (*) ἥτις συνεισέφερες μεγάλως εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ τακτι-

(*) « Τὸν πρῶτον χρόνον φίλτατοι ὁμογενεῖς τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἀγῶνος ἐκινήθημεν κατὰ τῶν τυράννων μας ὅπως ἐτύχο-

κοῦ στρατοῦ. Τότε διάφοροι στρατιωτικοὶ τῶν ἐλαφρῶν, οἵτινες πρότερον ἐδιοικοῦν σώματα καὶ εἶχον διπλώματα ἀνω-

» μεν, ἄοπλοι, ἄναρχοι, καὶ στέρημένοι ἀπὸ πολιτικὰς καὶ
 » πολεμικὰς γνώσεις. Ὁ Θεὸς ἡμῶν εὐλόγησε τὰ ἔργα μας,
 » καὶ εἰς ὀλίγου καιροῦ διάστημα ἐνίκησαμεν τὸν ἐχθρὸν κατὰ
 » ξηρὰν καὶ θάλασσαν.

» Οἱ φωτισμένοι τῆς Εὐρώπης λαοὶ καὶ ὅσοι μὲ αὐτοὺς
 » ἐσυνανεστράφησαν, ἐπαινοῦσαν τότε καὶ ἐθαύμαζον τὰ κα-
 » τορθώματα τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ μᾶς ἐσυμβούλευαν συχνὰ
 » νὰ παύσωμεν τὴν ἀναρχίαν, συνιστῶντες διοικήσιν ὁμοίαν
 » μὲ ἐκείνας τῶν βασιλευομένων ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης, καὶ νὰ
 » διορθώσωμεν τὸ πολεμικόν μας, λαμβάνοντες μαζῆ μὲ τὸ
 » ἄτακτον καὶ τακτικόν στρατιωτικόν· ἐσυστήσαμεν νόμους
 » καὶ προσωρινὴν Διοίκησιν, ὅποιαν αἱ περιστάσεις ἐσυγχώ-
 » ρησαν· ἀλλὰ δὲν ἐφοδιάσθη μὲ ὅλα ἐκεῖνα ὅπου ἦτον οὐσίω-
 » δῶς ἀναγκαῖα νὰ τὴν στερεώσουν.

» Ἄν τὸ πολεμικόν μας δὲν ἔμεινεν ὡς τὴν σήμερον κα-
 » θῶς ἐκεῖνο τοῦ πρώτου, ἄτακτον λέγω, ἀγύμναστον, χωρὶς
 » κανόνας καὶ κινούμενον ὡς φαίνεται εἰς τὸν καθένα ὄπληρ-
 » χηγὸν εὐλογον, ἡ Ἑλλὰς ἤθελεν εἶναι εἰς διαφορετικὴν κα-
 » τάστασιν.

» Ἡ ἔλλειψις λοιπὸν τακτικοῦ στρατιωτικοῦ εἰς τὴν Ἑλ-
 » λάδα ἐπροξένησε πολλὰ κακὰ καὶ ἐμπόδισε τὴν πρόοδον
 » καὶ ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἔθνους. Τὸν περὶ στρατολογίας τῆς
 » διοικήσεως νόμον εἶδαμεν ὅλοι· ἀλλὰ τίς ὠφέλεια, ἂν δὲν
 » τὸν ἐναγκαλισθῶμεν; οἵτινες προθύμως καὶ μὲ στέραν ἀπό-
 » φασιν νὰ συνδράμωμεν διὰ νὰ ἐνεργηθῇ. Ἀρχιερεῖς, οἱ ποι-
 » μένες τῶν λαῶν, ἱερεῖς καὶ λειτουργοὶ τοῦ ὑψίστου, ὑπάλ-
 » ληλοι τῆς διοικήσεως, ὑπουργοὶ, στρατηγοὶ καὶ ὄπληρχη-

τέρων ἀξιωματικῶν κατετάχθησαν ὡς ἀπλοῖ στρατιῶται· κα-
θότι ὁ Φαββιέρος ἐδέχετο μὲν τοὺς ἄνδρας τούτους μὲ μεγὰ-

» γοὶ τῆς Ἑλλάδος, Ἕλληνες ὁμογενεῖς, παντὸς βαθμοῦ καὶ
» ἀξιώματος, φιλέλληνας ἀλλογενεῖς διατρέβοντες εἰς τὴν
» Ἑλλάδα, φωνῇ οὐράνιος τὴν σήμερον μᾶς προσκαλεῖ ὅλους
» νὰ συντρέξωμεν μὲ τὰς συμβουλὰς καὶ μὲ τὸ παράδειγμα,
» διὰ νὰ προσδεύσῃ τὸ τακτικὸν στρατιωτικόν. Καθένας πρέ-
» πει νὰ μεταχειρισθῇ ὅσα μέσα καὶ τρόπους ἔχει διὰ νὰ
» ἐμψυχωθῶσιν οἱ Ἕλληνες νὰ περιπατήσουν τὸν νέον τοῦτον
» δρόμον καὶ ἀγῶνα, ὅστις εἶναι ἐλαφρότερος τῶν δεινῶν ὅσα
» ἀπειλοῦσι τὴν Πατρίδα. Τὰ ἱερὰ τῶν ἀποθανόντων διὰ τὴν
» ἐλευθερίαν λείψανα φωνάζουν ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ Σατρά-
» που τῆς Αἰγύπτου. Αὐτὸς μὲ ὀλίγα τακτικὰ σώματα ἐνί-
» κησε τὰ περισσότερα καὶ δυνατώτερα Ἑλληνικὰ ἄτακτα
» ἐδικά μας. Πατριάρχαι, ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς παρανάλωμα
» γενόμενοι τῆς λύσεως τοῦ τυράννου συμβουλευοῦν ἀπὸ τοὺς
» τάφους τῶν νὰ συστηθῇ τὸ τακτικόν. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ καὶ
» ἀπλῶς οἱ ἀδελφοί μας Ἕλληνες, ὅσοι ἔγειναν ὑμᾶτα ὑπὲρ
» τῆς πίστεως ἐν τῷ μεταξὺ τῆς πενταετίας, καὶ αὐτοὶ τα-
» κτικὸν φωνάζουν ἀπὸ τοὺς τάφους. Αὐτοὶ οἱ τόποι ὅπου οἱ
» πρόγονοί μας κατετρόπωσαν μυριάδας βαρβάρων ὀλίγοι ὄν-
» τες, καλῶς τεταγμένοι, τὴν σύστασιν τοῦ τακτικοῦ χωρὶς
» φωνὴν μᾶς παραγγέλλουν. Τέλος πάντων αὐταὶ αἱ γυναῖκες,
» τὰ κοράσια, καὶ τὰ ἀδύνατα τῆς Ἑλλάδος νήπια, τοῦ τα-
» κτικοῦ τὴν πρόδον διανοοῦνται ὡς ἄσυλόν των εἰς τὸ ἐξῆς.

» Τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἔχωμεν καὶ ἄτακτα στρατεύματα
» τὴν βλέπω κ' ἐγὼ, καθὼς καὶ ἄλλοι, καὶ διὰ τὴν θέσιν τῆς
» Ἑλλάδος, καὶ διὰ τὰς προλήψεις τοῦ ἐχθροῦ, καὶ δι' ἄλλους
» λόγους. Μόλον τοῦτο καὶ ἐγὼ αὐτὸς κατ' ἐπιταγὴν τῆς σεβα-

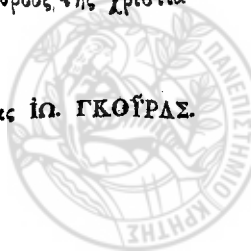
λην εὐχαρίστησιν, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἐπαραχώρει οὔτε τὸν βαθμὸν τοῦ δεκανέως, ἐὰν πρότερον δὲν κατετάττοντο ὡς ἀπλοῖ στρατιῶται, ἐκτὸς τῶν ὅσοι ἔφερον ἓνα ἀριθμὸν προσδιορισμένοι νοσουλλέκτων ἀνδρῶν κατὰ τὴν προκήρυξίν του· πολλοὶ ἔφερον τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ἀλλὰ δὲν ἠθέλησαν νὰ λάβωσι κανένα βαθμὸν, εὐχαριστούμενοι νὰ καταταχθῶσιν ὡς ἀπλοῖ στρατιῶται· ἄλλοι πάλιν τὸ ἀπαίτησαν καὶ ἐπροβιάσθησαν, ἅμα ἐγυμνάσθησαν ὀλίγον· ἄλλοι ὁμῶς ἐτέλλοντο ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν μὲ διταγὴν νὰ λάβωσι βαθμούς· ἀλλ' ὁ Φαββιέρος ἐμμένων εἰς τὰς ἀρχάς του, ἀπέρριπτε

» στῆς Διοικήσεως γυμνάζομαι εἰς τὸ τακτικόν. Καὶ παρα-
 » κίνῳ καὶ ὀπλᾶρχηγούς καὶ στρατιώτας καὶ κάθε ἄλλον πο-
 » λίτην νὰ ἀκολουθήσωμεν τοῦτον τὸν ἱερὸν ἀγῶνα· ὥστε οἱ
 » μὲν ὀπλᾶρχηγοὶ νὰ κατασταθοῦν ἄξιοι νὰ ὀδηγοῦν ἐν καιρῷ
 » ἀνάγκης στρατιώτας ὁποῦ νὰ μὴ λειποτακτοῦν. Οἱ στρα-
 » τιῶται νὰ ἀποφύγῃσι τὰ δεινὰ τῆς ἐλλείψεως ὅσα ἕως τώ-
 » ρα ἀκολουθοῦσαν εἰς τὸ ἔτακτον διὰ πολλοὺς λόγους· οἱ δὲ
 » πολῖται μόνιμον πολεμικὸν ἔχοντες νὰ ἐλπίσουν τὴν
 » ἀσφάλειαν τῆς πατρίδος.

» Δι' Ἀθήναι ὑπῆρξαν παλαιόθεν σχολεῖον τῶν τεχνῶν καὶ
 » ἐπιστημῶν, ἡ θέσις αὕτη ἐξυπνεῖ εἰς τὸν νοῦν παντός Ἑλ-
 » ληνος αἰσθήματα ἐλευθερίας, καὶ ἔρωτα τακτικῆς πολεμι-
 » κῆς. Ἄν ἡ εὐχὴ τῆς πατρίδος κάμῃ ὥστε ἀπὸ τὰς Ἀθήνας
 » νὰ ἐξέλθουν καὶ τὴν σήμερον τακτικὰ Ἑλληνικὰ σώματα,
 » νὰ κατατροπώσουν τοὺς Αἰγυπτίους, τί δόξα διὰ τὴν Ἑλ-
 » λάδα! καὶ ποῖα κατασχύνῃ εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς χριστια-
 » νικῆς πίστεως!

Ἀθήναι, τῇ 10 Δεκεμβρίου 1825.

Ὁ συμπολίτης σας ἸΩ. ΓΚΟΪΡΑΣ.

τάς τοιαύτας διαταγάς, καὶ τοῦτο ἦτον μία ἀπὸ τὰς κυριωτέρας αἰτίας τῆς προόδου τοῦ στρατοῦ του. Ὁ Γκούρας διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ πραγματικῶς τοὺς στρατιώτας τούτους, νὰ παραιτηθῶσιν ἀπὸ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν βαθμῶν, κατέταξε πολλοὺς ἐκ τῶν συγγενῶν του στρατιωτικῶν, ὡς ἀπλοὺς στρατιώτας εἰς τὸν στρατὸν, καθὼς καὶ ἄλλους ἐκ τῶν λεγομένων Πρωτοπαλλήκαρα.

Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ δεύτερον τάγμα, τὸ ὁποῖον εἶχε μείνει φρουρὰ εἰς τὸ Ναύπλιον, ἠὔξησε, καὶ μετ' ὀλίγον ἐσχηματίσθησαν ἀκόμη δύο λόχοι, ἧτοι ὁ τῶν ἐπιλέκτων καὶ τῶν εὐζώνων. Ταρχαὶ δέ τινες αἱ ὁποῖαι συνέβησαν μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν εἰς τὸν διορισμὸν τοῦ δεικτοῦ τοῦ λόχου τῶν ἐπιλέκτων, ἔπαυσαν ὀλίγωρα, ὥστε δὲν ἐμπόδισαν τὴν πρόοδον τοῦ τάγματος εἰς τὰ γυμνάσια. Ὁ δὲ συνταγματάρχης Ρόδιος, μὲν ὅτι δὲν ἀπετέλει μέρος εἰς τὸ σῶμα, ἐδίδασκεν εἰς τοὺς ἀξιωματικούς τὴν θεωρίαν· ἀλλὰ τὸ τάγμα τοῦτο μὲν ὅτι εἶχε ὅλα τὰ ἀναγκαῖα, ὡς οἱ εἰς Ἀθήνας στρατὸς, ἦτον μακρὰν ἀπὸ τοῦ νὰ ἦναι ἐμψυχωμένον ἀπὸ τὰ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα μόνος ὁ ἀρχηγὸς ἤξευρε νὰ ἐμπνέῃ εἰς τὰ ἐν Ἀθήναις στρατεύματα.

Ὁ Φαββιέρος εἶχεν ἐμπνεύσει εἰς τοὺς στρατιώτας τὴν περὶ θαρξίαν, τὸν ζῆλον εἰς τὰ γυμνάσια καὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, τὴν ἀμιλλαν διὰ τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὴν εὐταξίαν (*) ἧτις διετηρεῖτο πρὸ πάντων ὁ ἴδιος ἐπρό-

(*) Ἐνθυμοῦμαι μίαν ἡμέραν ὅτε εἰς στρατιώτης τοῦ πρώτου λόχου τοῦ πρώτου τάγματος Ἰωάννης Βλάχος, ὅστις ἦτον κακῆς διαγωγῆς, ἐκλεψε φερέματά τινα ἀπὸ μίαν γυναῖκα· ὁ Φαββιέρος μαθὼν τὸ πρᾶγμα διέταξε νὰ δικάσῃ ἀπὸ μίαν στρατιωτικὴν ἐπιτροπὴν, ἧτις ἀπεφάσισε νὰ ταῖν ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ κλέπτου ἐν χαρτίον, φέρον τὴν ἐπιγραφὴν κλέπτῆς, καὶ συ-

φθάνειν εἰς ὅλα, χωρὶς νὰ ἔχη οὔτε βοηθοὺς, οὔτε ὑπασπιστάς, οὔτε ἐπιμελητάς, ἀλλ' οὔτε πολύπονον γραφεῖον μὲ πολλοὺς γραφεῖς καὶ πρωτοκολλιστάς· (*) ἐκτέλει ὅλην τὴν οἰκονομίαν τοῦ σώματος, μάλιστα καθόσον ἀνάγεται εἰς τὸ χρηματικόν, καὶ ἐνταυτῷ ἐπετῆρει ὅλους τοὺς λοιποὺς κλάδους τῆς ὑπηρεσίας, παρευρισκόμενος εἰς ὅλα τὰ γυμνάσια, εἰς τὰς γενικὰς προσκλήσεις, καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐπιθεωρήσεις τοῦ στρατοῦ· διότι ἡ παρουσία του ἐμψύχωνε τοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς ἐνέπνεε τὸ στρατιωτικὸν πνεῦμα (esprit militaire).

Ὁ στρατὸς οὗτος ἐπροχώρησε τόσον, ὥστε κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1825 εἶχε τρία τάγματα πεζικὰ τῆς γραμμῆς, συγκείμενον ἕκαστον ἀπὸ οὐατῶ λόχους, τῶν ἑποίων ἡ δύναμις συνίστατο ἀπὸ 120 ἕως 150 ὀπλίτας καὶ τρεῖς λόχους τοῦ Δ'. Τάγματος, οἱ ὁποῖοι εἶχον ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους ἄνδρας· ὅλου δὲ τοῦ πεζικοῦ ἡ δύναμις ἦτον σχεδὸν τρεῖς χιλιάδες διακόσιοι. Τὰ ἄλλα ὄπλα ἔλαβον ὡσαύτως ἀνάλογον αὐξησην, διότι ὑπῆρχον ἤδη τρεῖς ἴλαι τοῦ ἵππικοῦ, δύο μὲ ἵππους καὶ μία ἄλει ἵππων· ἐκάστη ἴλη συνίστατο ἀπὸ ὀγδοῦντα λοχιστάς ἢ καραβινοφόρους· καὶ εἷς λόχος τοῦ πυροβολικοῦ, συγκείμενος ὑπὲρ τοὺς διακοσίους πυροβολιστάς· ὅθεν ἡ ὅλικὴ δύναμις τοῦ στρατοῦ συνίστατο ὑπὲρ τοὺς τρεῖς χιλιάδας ἑπτακοσίους ἄνδρας Ἕλληνας· διότι, ἐκτὸς ὀλίγων ἀξιωματικῶν φιλελλήνων, οἱ λοιποὶ ἦσαν Ἕλληνες

νοθευμένον μ' ἐν τύμπανον νὰ τὸν περιφέρουν τρεῖς ὄλον τὸν στρατὸν· μετὰ δὲ τὴν κατασχόνην ταύτην νὰ μαστιγωθῆ καὶ νὰ ἀποβληθῆ. Ὁ Φαββιέρου ἐμπόδισε μὲν τὸ νὰ μαστιγωθῆ, διέταξε δὲ νὰ ἐκτελεσθῆ ἡ ὀνειδιστικὴ αὐτὴ ποινὴ κατὰ τὴν ἐσπερινὴν πρόσκλησιν ἐνώπιον ὄλον τοῦ στρατοῦ, ὅστις ἐθεώρει τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς χωρὶς τὸν παραμικρὸν γογγυσμόν.

(*) Ἐκτὸς τοῦ Γενναδίου ὅστις εἶχεν εἶθι πρὸ ὀλίγου καὶ εἰργάζετο εἰς τὸ γραφεῖόν του μόνος.

καὶ οἱ περισσότεροι αὐτόχθονες. Ὅλα τὰ στρατεύματα ταῦτα ἐκτὸς τοῦ δευτέρου τάγματος, τὸ ὁποῖον ἦτον εἰς τὸ Ναύπλιον, παρετάττετο ἐκάστην κυριακὴν μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἐπιθεωροῦντο ἀπὸ τὸν Φαββιέρον· οἱ δὲ διοικηταὶ τῶν σωμάτων ἐγύμναζον αὐτὰ εἰς διαφόρους ἐλιγμούς. Ἐνίοτε ὅλος ὁ στρατὸς συνεγυμνάζετο, μάλιστα εἰς τὰ πυρὰ, ὅτε ἐπαρατηρήθη μὲ θαυμασμὸν ἡ ταχύτης, μὲ τὴν ὁποίαν ἐτελειοποιοῦντο οἱ νεοσύλλεκτοι ὥστε δὲν ἤξευρέ τις τι νὰ θαυμάσῃ περισσότερον, τὴν στρατιωτικὴν εὐφυΐαν τῶν καταταχθέντων Ἑλλήνων, ἢ τὴν ἀξιότητα τοῦ ἀρχηγοῦ, ὅστις μὲ τόσα μικρὰ μέσα κατώρθωσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τοιοῦτον τακτικὸν στρατὸν, καὶ ἐπαρακίνησε τοὺς Ἕλληνας νὰ λάβωσι τόση κλίσειν εἰς τὸ νεοφανές δι' αὐτοὺς τοῦτο σύστημα. Ἐκτὸς τῶν ὄπλων τούτων ὁ Φαββιέρος ὠργάνισε καὶ ἓν σῶμα ἐλαφρὸν, ὑπὸ τὸ ὄνομα σταυροφόρον, (*) διοικούμενον παρὰ τοῦ Στέφου Σέρβου· οἱ στρατιῶται τοῦ σώματος τούτου ἦσαν ὀπλισμένοι καὶ ἐνδεδυμένοι ὡς τὰ ἐλαφρὰ Ἑλληνικὰ, καὶ μόνον ὑποχρεοῦντο νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὰς γενικὰς ἐπιθεωρήσεις. Τὰ σώματα ταῦτα ἐπληρόνοντο τακτικῶς ἀνὰ πᾶσαν δεκάτην ἡμέραν, οἱ ἀξιωματικοὶ κατὰ μῆνα, τὰ δὲ σιτηρέσια ἐδίδοντο ἡμέραν παρ' ἡμέραν.

Ἄλλ' ἐν ὧσφ ἐχορηγοῦντο ὀλίγα χρηματικὰ μέσα παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἥτις εἶχε τότε εἰς χεῖράς της τὸ Ἀγγλικὸν δάνειον ἢ ἀρμονία αὕτη διετηρεῖτο καλῶς. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως ὁ Φαββιέρος εἰδοποιήθη ὅτι τὰ τελευταῖα λείψανα τοῦ δανείου ἐξέλιπον ἤδη, καὶ ὅτι ἀπὸ τὰς 250 χιλιάδας γρῦσια (ἦτοι εἴκοσι χιλιάδας δίστηλα), τὰ ὁποῖα κατὰ καιροὺς ἔλαβεν εἰς ὅλον τὸ διάστημα ἀπὸ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ στρατοῦ τού-

(*) Οὗτοι ἔφερον ἐπὶ τοῦ στήθους σταυρὸν μικρὸν ἀπὸ μελινόχρουντος ὀσίου.

του, δὲν ἤσαν ἐλπίζομενον νὰ λάβῃ ἄλλα· ἔπρεπε λοιπὸν ἀναμφιβόλως νὰ φροντίσῃ νὰ προλάβῃ τὰ ἄτοπα, ὅσα ἤθελεν ἐπιφέρει ἡ στέρσις τῶν ἀναγκαίων, στέρσις ἣτις ἤθελεν ἴσως ἀναγκάσει τοὺς στρατιώτας νὰ ἐξωκείλωσιν εἰς ἄτοπα, τὰ ὁποῖα ἤθελον βλάψει τὴν ἠθικὴν του ἐπιρροήν, ἣτις μόνη ἐσυντάρει τὸν στρατὸν τοῦτον. Αἱ σκέψεις αὗται λοιπὸν τὸν ἠνάγκασαν νὰ ἀποφασίσῃ νὰ ἐπιχειρησθῇ τὴν κυρίευσιν τῆς Εὐβοίας. Μέλητινὰ τῆς Κυβερνήσεως μαθόντα τὸν σκοπόντου τὸν ὑπεσχέσθησαν πᾶσαν συνδρομὴν διὰ θαλασσης, πλοῖα, τροφὰς, πυροβόλα, καὶ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα τῆς πολιορκίας. Πρὶν δὲ τῆς κοινοποιήσεως τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἔγεινε (*) μεγάλη παράταξις ἐξω τῆς πόλεως. Μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν, ὁ Φαββιέρος ἐσχημάτισε τὸ τρίτον τάγμα, ὠνομάσας τὸν ἀρχαιότερον λοχαγὸν Σουνιέρον ταγματάρχην, διοικητὴν τοῦ τάγματος τούτου, εἰς τὸν ὁποῖον ἐνεχειρίσει τὴν σημαίαν διὰ μέσου τοῦ Γκούρα, ὅστις ἐπροσκληθῆ νὰ παρευρεθῇ. Ὁ Γκούρας μόνον ὅτι ἦλθεν εἰς τὴν τελετὴν ταύτην, ἦτον ὅμως πολλὰ δυσσαρεστημένος κατὰ τοῦ Φαββιέρου, διότι ἠλπίζεν ὅτι αὐτὸς ἔμελλε νὰ ὀνομασθῇ ταγματάρχης, καθὼς ἐκ πλαγίου φαίνεται ὅτι ὁ Φαββιέρος τῷ ὑπεσχέθη αὕτη ἐστάθη ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς μεταξύ των δυσπιστίας. Ἀλλὰ πῶθεν προῆλθε τὸ νὰ μὴ φυλάξῃ ὁ Φαββιέρος τὴν πρὸς τὸν Γκούραν ὑπόσχεσίν του, τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν ἱστορίαν νὰ τὸ ἀνακαλύψῃ. Ἡμεῖς περιοριζόμενοι εἰς τὸ προκείμενόν μας λέγομεν, ὅτι ὅλα ταῦτα τὰ ἔκαμεν ἡ ῥαδιουργία πολιτικῶν τιμῶν, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα δὲν εἶναι ἔργον μας νὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα. Εἶναι δὲ ἀναντιρρήτον ὅτι ἡ διαίρεσις αὕτη, τὴν ὁποίαν διέσπειρον εἰς τοὺς ἀρχηγούς τούτους, ἔβλαψε καιρίως

(*) Φεβρουαρίου 3 1826.

τὰ τότε πράγματα, καὶ ἐμηδένισε τὰς ἐλπίδας, ὅσας ἤμπο-
ροῦσε τις νὰ ἔχη τόσον ἀπὸ τὰς γνώσεις τοῦ ἐνός, ὅσον καὶ
ἀπὸ τὴν ἐπιρροήν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ ἄλλος εἰς ὅλην τὴν ἀνα-
τολικὴν Ἑλλάδα· ἔνεκα δὲ τῆς διαιρέσεως ταύτης, ἐκινδύνευσεν
νὰ διαλυθῇ ὁ τακτικὸς στρατός.

Ἐντοσοῦτοφ ὁ Φαββιέρος, ἀφοῦ ἐσχημάτισε τὸ τρίτον τάγ-
μα, ἔκαμε διαφόρους προβιβασμούς· ἔδωκε δὲ σημαίαν καὶ εἰς
τὸ σῶμα τῶν σταυροφόρων. Μετὰ τέσσαρας δὲ ἡμέρας διέ-
ταξε νὰ ἐτοιμασθῶσι κρυφίως ὅλα τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν
μελετωμένην ἐκστρατείαν του· μόλον ὅτι πολλοὶ τὸν ἐσυμβού-
λευσαν νὰ ἀναβάλλῃ τὸ σχέδιόν του, παρατηροῦντες ὅτι ὅσοι
τῶν Ἑλλήνων ὀπλαρχηγῶν ἐπεχειρήσθησαν τοῦτο, ἀπέτυχον
πάντοτε· ἄλλοι πάλιν ἐνόμιζον συμφερότερον νὰ διευθυνθῇ
πρὸς τὴν Δεβαδίαν, ὅπου ἐδύναντο νὰ τῷ χρηγηθῶσι τὰ
ἀναγκαῖα διὰ τὸν στρατὸν· ἀλλ' οὗτος ἐπιμένων εἰς τὴν ἀπό-
φασίν του, δὲν ἠθέλησε νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς συμβουλὰς αὐτῶν.
Πρὶν δὲ ἐκστρατεύσει ἐζήτησε παρὰ τοῦ Γκοῦρα τὸν Μαιμού-
ρην μὲ τριακοσίους ἄνδρας ἑλαφροῦς εἰς ἐπικουρίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Ἐκστρατεία τῆς Καρύστου. — Ἐφοδος τοῦ Καραμπάμπά. — Διαμενὴ τοῦ
στρατοῦ εἰς τὸν Μαραθῶνα. — Μετάβασις αὐτοῦ εἰς τὴν Εὐβοίαν. — Ἐφο-
δος τῆς Καρύστου. — Ἄφιξις τοῦ Ὁμέρ Πασᾶ. — Ἰποχώρησις τοῦ στρατοῦ
ἀπὸ τὴν Κάρυστον. — Μάχη εἰς Πεταλιούς. — Ἄφιξις τοῦ Τουρκικοῦ στό-
λου. — Ἀποκλεισμός τοῦ στρατοῦ εἰς Πεταλιούς. — Ἄφιξις τῶν Ἑλληνικῶν
πλοίων — Ἀναχώρησις τοῦ στρατοῦ ἐκεῖθεν.

Ὁ Φαββιέρος διωρίσας ἀρχηγὸν τῆς ἐφεδρείας τὸν παγμα-
τάρχην Σωνιέρρον, ἐκστράτευσε (*) διὰ τὴν Εὐβοίαν· ὅλος δὲ ὁ

(*) Φεβρουαρίου 12.

στρατός ἐσύγκειτο ἀπὸ τὸ πρῶτον τάγμα, ἀπὸ τὰς δύο ἴλας τοῦ ἰππικοῦ καὶ ὀγδοῆντα ἰππεῖς ἄνευ ἵππων, μίαν κανονοστοιχίαν τοῦ πυρροβολικοῦ, ἔχουσα τέσσαρα ὀρεινὰ πυροβόλα καὶ ἑκατὸν εἴκοσι πυροβολιστὰς, ἐν σῶμα τῶν σταυροφόρων, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ἦτον ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν ἄνδρας, καὶ ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ Μαμουρῆ, συγκείμενον ἀπὸ τριακοσίους ὥστε ὅλων τῶν στρατευμάτων ἡ δύναμις συνίστατο περίπου ἀπὸ χιλίους ἑξακοσίους. Ἄλλ' ἐπειδὴ τοιοῦτος πολυσύνθετος στρατός δὲν εἶχε σχηματισθῆ πρότερον εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τὰ ἐκστρατεύσει, πολλοὶ ἐθεώρουν ὡς τολμηρὸν τὸ ἐπιχειρήματα τοῦ Φαββιέρου, καὶ σχεδὸν ὡς βεβαίαν τὴν ἀποτυχίαν του ὅμως οἱ στρατιῶται διὰ τὴν μεγάλην κεκοίθησιν, τὴν ὁποίαν εἶχον εἰς τὸν ἀρχηγόν των, δὲν ἀπεδειλίασαν ποσῶς, ἀλλ' ἐπορεύοντο μὲ σταθερὸν βῆμα. Ὁ στρατός οὗτος ἐξεληθὼν περὶ τὰς δύο ὥρας Μ. Μ. ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, τὴν αὐτὴν ἐσπέραν φθασεν εἰς τὸ Μενῆδι, ὅπου διανυκτέρευεν, καὶ τὴν ἐπαύριον εἰς τὸν ἅγιον Μερκούριον, ὅπου διέμεινε ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ ἐκείθεν πρὶν τοῦ μεσονυκτίου ἀναχωρήσας μὲ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου εἰς τὸν Ἀνιφορήτην (Μεσάπιον ὄρος), ὅστις ἀπέχει δύο ὥρας μακρὰν τῆς Χαλκίδος· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ στρατιῶται ἦσαν φορτωμένοι μὲ γυλιούς (σάκκους), εἰς τοὺς ὁποίους ἔφερον τεσσάρων ἡμερῶν τροφήν, ἐκοπίασαν κατὰ πολλὰ καὶ περιπλανήθησαν καθ' ὁδόν.

Ὁ Φαββιέρου στρατοπεδεύσας εἰς τὴν βρῦσιν τοῦ Ἀναφορήτου, πρὸς τὸ ἐσπέρας ἐσυνοδεύθη ἀπὸ λοχαγούς τινος τοῦ τάγματος καὶ ἀρχηγούς τῶν διαφόρων σωμάτων διὰ τὰ κατασκοπεύσει τὸ φρούριον τοῦ Καραμπαπᾶ, τὸ ὁποῖον ἐμελέτα νὰ κυριεύσει ἐξ ἐφόδου. Φθάσας δὲ ἐκεῖ διὰ νυκτὸς ἐπαρετήρησεν ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιόν του· πρῶτον διότι τὸ φρούριον ἐφυλάττετο καλῶς, καὶ δεύτερον αἱ κλί-

μακες τὰς ὁποίας ἔφερον ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, δὲν εἶχον τὸ ἀναγκαῖον μῆκος.

Τὴν ἐπαύριον ὠδήγησε τὸν στρατὸν εἰς τὸν Ὀρωπὸν, ὅπου κατηυλίσθη ἐκείνην τὴν νύκτα. Τὴν ἐρχομένην ἡμέραν ἔφθασαν εἰς τὸ χωρίον Καπανδρίτη· ἀλλ' αἱ τροφαὶ ἤδη ἐξέλιπον, ὥστε οἱ στρατιῶται ἔφαγον πρόβατά τινα χωρὶς ἄρτον, τὰ ὅποια διενεμήθησαν. Ἐντοσοῦτῳ ἐξακολουθῶν τὴν πορείαν του, τὴν ἄλλην ἡμέραν ἔφθασεν εἰς Μαραθῶνα, ὅπου κατέλυσε τὸ ἵππικόν, τὸ πυροβολικόν, τὸ σῶμα τῶν σταυροφόρων καὶ τοῦ Μαμούρη· τὸ δὲ πρῶτον τάγμα ἔραινεν εἰς τὸ χωρίον Βραναῖ, ἀπέχον ἡμισυ ὥραν μακρὰν τοῦ Μαραθῶνος, ὅπου ἦτον καὶ τὸ στραταρχεῖον. Ὁ στρατὸς διέμεινεν δεκαπέντε ἡμέρας, περιμένων πλοῖα διὰ νὰ τὸν διαβιβάσωσιν εἰς τὴν Εὐβοίαν· ἀλλ' εἰς ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο, οἱ στρατιῶται, ἐταλαιπωροῦντο ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως παντὸς εἶδους ἀναγκαίων· διότι ὄχι μόνον δὲν εἶχον καταλύματα, καὶ ἐν καιρῷ χειμῶνος ἔμενον ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς ἐπιβροχίας τοῦ ἀέρος· ἀλλὰ καὶ τὸ ἀλευρι, τὸ ὁποῖον διενέμετο εἰς αὐτοὺς, ἦτον πολλὰ κακῆς ποιότητος. Ἐνεκα λοιπὸν ὅλων τούτων ἠσθένησαν, καὶ καθημερινῶς ἀπέθνησκον, ὥστε πρὶν δοκιμάσωσι τὴν τύχην τοῦ πολέμου, ὑπέφερον τὰ δεινὰ τῆς ἐκστρατείας· διὰ τοῦτο ὁ στρατὸς εἶχεν ἀρχίσει νὰ χάνη ὅλας τὰς καλὰς ιδιότητάς του, καὶ νὰ συμβαίνουν συχναὶ λειποταξίαι· καὶ δύναται τις νὰ εἰπῇ ὅτι πρὶν φθαρῆ ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν, ἐφθάρη ἠθικῶς ἀπὸ τὴν διαρκῆ ταύτην κακοπάθειαν.

Ὁ Φαβιέρου διὰ νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν ἐλάττωσιν ταύτην τοῦ στρατοῦ, διέταξε καὶ ἦλθον τρεῖς λόχοι τοῦ τρίτου τάγματος ἀπὸ τὰς Ἀθήνας· τέλος βλέπων ὅτι τὰ περιμενόμενα πλοῖα δὲν ἤρχοντο, ἐβιάσθη νὰ ἐπιβιβάσῃ τὸν στρατὸν εἰς πλοιάριά τινα, τὰ ὅποια περιέπλεον τὰ παράλια τῆς Ἀττικῆς

καὶ νὰ τὸν ἀποβιβάσῃ (*) εἰς τὰ Στοῦρα (Αἰγίλεια), ὅπου κα-
 τηυλίσθη μίαν νύκτα· τὴν δὲ ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἀφήσας ἐκεῖ
 δύολόχους τοῦ τρίτου τάγματος, ἐκίνησε διὰ τὴν Κάρυστον,
 μετὰ δύο ἡμερῶν πορείαν φθάσας ἐκεῖ ἐστρατοπέδευσε εἰς
 τὰ περιβόλια, τὰ ὁποῖα ἀπέχουσι ἐν τέταρτον τῆς ὥρας ἀπὸ
 τὸ φρούριον· καὶ τὸ μὲν πρῶτον τάγμα ἐτοποθετήθη πρὸς τὸ
 μεσημβρινὸν τοῦ φρουρίου· τὰ δὲ λοιπὰ στρατεύματα καὶ ἡ
 πρωτοπορεία εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ προαστίου.

Τῇ ἐπαύριον κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ, τέσσαροι
 λόχοι τοῦ πεζικοῦ καὶ τὰ ἐλαφρὰ σώματα ἐπλησίασαν ἀπὸ
 τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ φρουρίου, ὅπου ἦτον ἡ πύλη, τὴν ὁποίαν
 ἐπυροβόλουν μὲ δύο ὀρεινὰ πυροβόλα. Μετ' ὀλίγους πυροβολι-
 σμούς ἐπειδὴ οἱ ἄζωνες τῶν πυροβόλων ἐθραύθησαν, ὁ ἀρχηγὸς
 διέταξε τὴν ὑποχώρησιν· ἐκ τούτου ἐνθαρρυνθέντες οἱ ἐχθροὶ ὤρ-
 μησαν διὰ νὰ κυριεύσωσι τὰ πυροβόλα· τοῦτο ἐπροξένησε ἀτα-
 ξίαν εἰς τοὺς στρατιώτας. Ὁ λοχαγὸς Βερεντιῆς, ὅστις ἦτον καὶ
 ἀρχηγὸς τῆς πρωτοπορείας, παρατηρῶν τοῦτο, ἐπρόσβαλε τοὺς
 ἐχθροὺς ἀπὸ τὴν δεξιὰν πλευρὰν καὶ τοὺς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν,
 οἵτινες ἀφοῦ ἀπώλεσαν ἀρκετοὺς, ἀπεσύρθησαν καὶ δὲν ἐτόλ-
 μουν πλέον νὰ ἐξέλθωσιν, περιοριζόμενοι εἰς τὰς πρὸς τὸ
 φρούριον οἰκίας. Ὁ Φαββιέρος ἔστειλε τὸν τέταρτον κεν-
 τρικὸν λόχον τοῦ πρώτου τάγματος, διοικούμενον παρὰ
 τοῦ λοχαγοῦ Ἀνδριέτου Σαρδηνιέζου εἰς τὰ Σαμπανοχώρια,
 τὰ ὁποῖα κεῖνται πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς νήσου διὰ νὰ
 φέρῃ τροφὰς, καὶ ἐν ταυτῶ τῶ ἔδωκε καὶ ὀδηγίας καὶ προκη-
 ρύξεις διὰ νὰ διεγείρῃ τοὺς κατοίκους εἰς ἐπανάστασιν. Ἀλ-
 λά μετὰ τριῶν ἡμερῶν ἀπουσίαν, ὁ λοχαγὸς οὗτος ἐπιστρέ-
 ψας εἰς τὸ στρατόπεδον ἔφερε πολλὰ ὀλίγα τρόφιμα, διότι

(*) Μαρτίου 2.

ὄλοι σχεδὸν οἱ κάτοικοι εἶχον φύγει. Ὁ Φαββιέρος παρατη-
 ρῶν ὅτι τὸ φρούριον εἶναι ὄχυρὸν καὶ ὅτι ἡ ἄλωσις του χρή-
 ζει τακτικῆς πολιορκείας, διέταξε νὰ κατασκευασθῆ ἓν κανο-
 νοσάσιον ἀντικρὺ τοῦ φρουρίου, εἰς ἓνα ὑψηλὸν λόφον πρὸς τὸ
 μεσημβρινὸν μέρος, διὰ νὰ πυροβολῆ τὸ φρούριον· ἀλλὰ μὴ ἔχων
 πυροβόλα τῆς πολιορκίας, μετεχειρίσθη δύο πυροβόλα σιδηρὰ
 ἐνὸς πλοιαρίου, τὰ ὁποῖα ἦσαν ὅλως διόλου ἀνεπιτήδεια διὰ
 τὸν σκοπὸν τοῦτον· Τὰ στρατεύματα ὄχυρώθησαν εἰς τὸ
 προάστιον ἐντὸς τῶν οἰκιῶν, ἐκτὸς τοῦ πρώτου τάγματος, τὸ
 ὁποῖον ἦτον εἰς τὸ στρατόπεδον· δύο δὲ λόχοι ἐτοποθετήθη-
 σαν ὀπισθεν τοῦ φρουρίου πρὸς τὸ ἀρκτικὸν μέρος, ὥστε ὄχι
 μόνον ὅλον τὸ φρούριον ἦτον ἤδη πολιορκημένον ἀπὸ τὸν Ἑλ-
 ληνικὸν στρατὸν, ἀλλ' εἶχον καταληφθῆ καὶ τὰ ὑδραγωγεία,
 τὰ ὁποῖα ἔφερον ἔξωθεν τὸ ὕδωρ εἰς τὸ φρούριον· οἱ δὲ πολιο-
 ρκούμενοι ἐπυροβόλουν ἀκαταπαύστως. Ὁ Φαββιέρος διὰ νὰ
 κάμῃ στενωτέραν τὴν πολιορκίαν, διέταξε δύο ὥρας πρὶν τῆς
 ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου τρεῖς λόχους τοῦ πρώτου τάγματος νὰ
 κάμωσι τὴν ἔφοδον (*) εἰς τὸ προάστιον, ὅταν τὸ κανονο-
 στάσιον πυροβολήσῃ τρεῖς κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ λοχαγοῦ
 Βεραντιέ. Οἱ διατεταγμένοι λόχοι διὰ τὴν ἔφοδον ἦσαν, ὁ τέ-
 ταρτος λόχος διοικούμενος παρὰ τοῦ λοχαγοῦ Ἀνδριέτου ἀπὸ
 τὸ μεσημβρινὸν μέρος, ὅπου ἦσαν οἱ Τουρκικοὶ τάφοι· ὁ ἕκτος
 διοικούμενος παρὰ τοῦ Βεραντιέ λοχαγοῦ Γάλλου ἀπὸ τὸ δυτι-
 κομεσημβρινὸν, καὶ ὁ τῶν εὐζώνων διοικούμενος παρὰ τοῦ
 λοχαγοῦ Κάρπου ἀπὸ τὸ δυτικὸν μέρος· Οἱ λόχοι οὗτοι εἰς τὸ
 σημεῖον τοῦ συνθήματος συγχρόνως ἔκαμον τὴν προσβολὴν
 εἰς τὸ προάστιον εἰς τὰς ἔθρικὰς οἰκίας, τὰς ὁποίας ἐκυρί-
 ευσαν παρευθὺς, ἐκτὸς ἐκείνων ὅσαι, κείμεναι πλησίον τοῦ

(*) Μαρτίου 12.

φρουρίου, ὑπερασπίζοντο ἀπὸ τὰ πυρὰ αὐτοῦ, ἐν ταυτῷ δὲ ἦσαν εἰς δύσβατα μέρη κτισμένοι, καὶ καλῶς ὀχυρωμένοι. Οἱ ἐχθροὶ λοιπὸν καταφεύγοντες εἰς αὐτάς, ἀμύνοντο μὲ μεγάλην καρτερίαν, καθ' ὃ ὑπερασπίζόμενοι πὰ τέκνα, τὰς γυναῖκας καὶ ὅτι ἄλλο πολυτιμώτερον εἶχον εἰς τὸν κόσμον· ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες στρατιῶται ὄντες ἐμψυχωμένοι ἀπὸ τὸ αἶσθημα τῆς ὑπεροχῆς των καὶ ἀπὸ τὸ γενικὸν κατὰ τῶν Τούρκων μῖσος τοὺς προσέβαλλον εἰς τὰ ὀχυρώματά των μὲ ἴσπην ἀνδρείην, καταφρονοῦντες τὸν κίνδυνον. Ἡ προσβολὴ ἐνταῦθα ἔγεινε πολλὰ πεισματώδης, ὥστε οἱ ἐχθροὶ ἐνίοτε μὴ δυνάμενοι νὰ μεταχειρισθῶσι τὰ πυροβόλα ὄπλα των, ἔρριπτον πέτρας μεγάλας κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Ὅτε δὲ ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, καὶ ὁ ἀρχηγὸς ἐπαρατήρησεν ὅτι ἀκόμη ὄλον τὸ προάστιον δὲν ἐκυριεύθη, καὶ ὅτι ἡ μάχη γίνεται μὲ λύσσαν ἀπὸ τὰ δύο μέρη, ἔστειλεν εἰς ἐπικουρίαν τὰ λοιπὰ σώματα, ἀλλὰ ματαίως· δὲν ἦτον πλέον δυνατόν νὰ προχωρήσῃσι· καθότι οἱ ἐχθροὶ ὄχι μόνον ὀχύρωσαν καλῶς τὰς πρὸς τὸ φρούριον κειμένας οἰκίας, ἀλλ' ἔλαβον ἐπικουρίαν ἀπὸ τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ, καὶ ἐν ταυτῷ ὑπερασπίζοντο ἀπὸ τὸ πῦρ τοῦ φρουρίου, τὸ ὁποῖον ἔκαμνε μεγάλην ζημίαν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὥστε μετὰ δύο ὥρων ἀλλεπαλλήλους προσβολὰς, οἱ στρατιῶται ἠναγκάσθησαν νὰ περιορισθῶσιν εἰς τὸ νὰ μάχωνται ἀπὸ τὰς πλησιεστέρας οἰκίας τῶν ἐχθρῶν, εἰς τὰς ὁποίας ὀχυρωθέντες ἐξηκολούθουν τὴν μάχην ἀλλ' ἐντὸς ὀλίγου τοῖς ἔλλειψαν τὰ πολεμοφόδια· τὸ δὲ πῦρ τῶν πυροβόλων τοῦ ἐχθροῦ κατηδάφιζε τὰς οἰκίας. Ἐξ ὧν μία τὴν ὁποίαν κατεῖχεν ὁ λοχαγὸς Πίσσας (*) Κυθωνιεύς, διὰ τὴν θέσιν

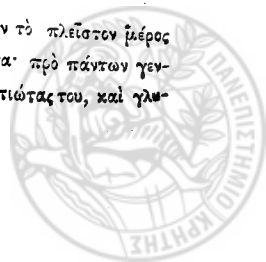
(*) Ὁ λοχαγὸς οὗτος ὑπῆρέτει εἰς τὸ τακτικὸν ἀπὸ τὰ 1821, εἰς ὅλας τὰς μάχας ἔδειξε μεγάλην γενναϊότητα, ὅλοι εἰ φίλοι του ἔκλαυσαν τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός του πρὸ πάντων οἱ ἀδελφοί του.

της ἦτον μὲν πλέον ἐκτεθειμένη εἰς τὸ ἐχθρικά πυροβόλα, ἀλλ' ἐν ταυτῷ ἔβλαπτε καιρίως τοὺς ἐχθρούς· ὅθεν ὁ λοχαγὸς οὗτος ἐν ᾧ εἶχε χάσει τοὺς περισσοτέρους τῶν ἰδικῶν του, ἐπέμενε σταθερῶς εἰς τὸ νὰ διατηρήσῃ τὴν κατοχὴν της, βολῆ ὅμως πυροβόλου τὸν ἀφήρπασε καὶ αὐτὸν, ἐν ᾧ ἐμψύχωνε μὲ τὸ παρὰδειγμά του τοὺς ὀλίγους στρατιώτας.

Ἐν ᾧ λοιπὸν ἐξηκολούθει οὕτως ἡ μάχη ἀμφοτέρωθεν, ὁ Φαβθιέρος βλέπων, ὅτι ἡ ἔφοδος δὲν ἔλαβε τὴν ἐκβασιν, τὴν ὁποίαν ἤλπιζε, καὶ ἐν ταυτῷ πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ Ὁμέρ Πασᾶς φθάνει ἐντὸς ὀλίγου μὲ πολυάριθμον στρατὸν πρὸς βοήθειαν τῶν Καρυστηνῶν, ἠναγκάσθη νὰ διατάξῃ τὴν ὑποχώρησιν διὰ νὰ νὰ εὖρη καιρὸν νὰ τὸν ἀποκρούσῃ.

Ἀπέτυχε δὲ ἡ ἔφοδος αὕτη, διότι τὸ περὶ αὐτῆς σχέδιον δὲν ἐκτελέσθη κατ' ἀκρίβειαν. Ἐν ᾧ τὸ σύνθημα ἔπρεπε νὰ δοθῇ κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ δύο ὥρας πρὶν ξημερώσῃ, ἐδόθη περὶ τὰ χαράγματα, ὥστε κατέλαβεν ἡ ἡμέρα τοὺς λόχους πρὶν δυνηθῶσι νὰ κυριεύσωσιν ὅλον τὸ προάστιον· καὶ τοῦτο τοὺς ἐξέθεσεν εἰς τὰ πυρὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ εἰς τὰ πυροβόλα τοῦ φρουρίου, ὥστε οἱ δύο πρῶτοι λόχοι εἶχον χάσει ὑπὲρ τὸ ἡμισυ τῆς δυνάμεώς των, καὶ σχεδὸν ὅλους τοὺς βαθμολόγους των· συγχρόνως ἐπληγώθησαν βαρέως οἱ δύο πρῶτοι λοχαγοὶ Ἀνδριέτης ὁ τοῦ τετάρτου λόχου καὶ ὁ Βεραντιῆς (*) ὁ τοῦ ἔκτου, τὸν ὁποῖον ὁ ἀνθυπολοχαγὸς του Γεώργιος Καρατζᾶς διεδέχθη, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ οὗτος ἐπληγώθη· ἀκόμη καὶ τὸ σῶμα τῶν σταυροφόρων ὑπέφερε μεγάλην ζημίαν· διότι πρὸς τοῖς

(*) Ὁ λοχαγὸς οὗτος ἀπέθανεν εἰς τὴν Κέα, ὅπου ἦτον τὸ πλεῖστον μέρος τῶν πληγωμένων εἶχε πολλὰ στρατιωτικὰ προτερήματα· πρὸ πάντων γενναῖος, ἀτάραχος εἰς τὴν μάχην, ἐπιμελὴς διὰ τοὺς στρατιώτας του, καὶ γλυκὺς καὶ εὐπροσῆγορος εἰς τοὺς φίλους του.

ἄλλοις ἐπληγώθη ὁ ἀρχηγός του Στέφος· ἐπομένως οἱ μετὰ ταῦτα ἐλθόντες λόχοι εἰς ἐπικουρίαν, ὑπέφερον τὴν αὐτὴν ζημίαν ἀπὸ τὸ ἐχθρικὸν πῦρ, μόνον ὅτι οἱ στρατιωταὶ των δὲν ἐδειλίασαν παντελῶς, ἀλλὰ βραδίζοντες ἐπὶ τῶν πτωμάτων τῶν συστρατιωτῶν των ἐπρόσβαλλον τοὺς ἐχθρούς.

Ἀφ' οὗ λοιπὸν ὁ Φαββιέρος διέταξε νὰ παραπεμφθῶσιν οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ πληγωμένοι εἰς τὸ παραθαλάσσιον, καὶ ἐκεῖθεν νὰ ἐπιβιβασθῶσιν εἰς πλοῖα διὰ νὰ κευφθῶσιν εἰς τὰς νήσους, ἀνεχώρησε μὲ τὸν λοιπὸν στρατὸν διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τοὺς Πεταλοὺς, ὅπου ἦσαν παλαιὰ χαρακώματα τοῦ Γριζιώτη, τὰ ὅποια ἐχρησίμευσαν πάντοτε ὡς καταφύγιον τῶν ὄσων ἐδοκίμαζον τὴν αὐτὴν τύχην. Ὁ στρατὸς ὅλος, καὶ πρὸ πάντων ὁ τακτικὸς, ὅστις τότε κατὰ πρῶτον, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐσχηματίσθη, ὑπέφερε παρόμοια ἀποτυχήματα, εἶχε χάσει ὅλην τὴν ἠθικὴν του δύναμιν, καὶ τοσοῦτῳ μᾶλλον, καθότι οἱ περισσότεροι τῶν στρατιωτῶν ὄντες νεοσύλληκτοι, δὲν ἐγνώριζον τὰς μεταβολὰς τοῦ πολέμου· τὰ ἐλαφρὰ ὁμῶς σώματα ἔμειναν τὰ ἴδια, διότι οἱ στρατιωταὶ των ἦσαν πλέον συνηθισμένοι εἰς τοιαῦτα ἀποτυχήματα.

Ὁ στρατὸς λοιπὸν, ἀφ' οὗ ἀπώλεσε σχεδὸν τὸ ἓν τέταρτον τῆς δυνάμεώς του κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ εἰς τὰς προλαγούσας κακοπαθείας, ἔφθασε μετὰ μίαν σύντονον πορείαν εἰς τὴν ῥηθεῖσαν θέσιν περὶ τὸ μεσονύκτιον. Εἶναι δύσκολον νὰ περιγράψῃ τις τὴν τότε ἀθλίαν κατάστασίν του, εἰς τὸν ὅποιον πρὸς τὰ προλαβόντα δεινὰ προσετέθη καὶ ἡ ἐπίπονος αὐτῆ πορεία, ἐν μέσῳ δυσβάτων τόπων, στερούμενον καὶ αὐτῆς τῆς ἀναγκαίας τροφῆς. Ἄμα δὲ φθάσας ἤρχισε νὰ ἐπιδιορθώῃ ὅλην ἐκείνην τὴν νύκτα τὰ παλαιὰ χαρακώματα, τὰ ὅποια ἔκειντο εἰς τὸ παραθαλάσσιον εἰς μίαν φύσει ὄχυρὰν θέσιν. Ὁ Φαββιέρος ἀφοῦ ἐτακοθέτησε τὰς διαφόρους φυλα-

κας τοῦ στρατοπέδου, ἐπεριφέρετο μεταξύ τῶν στρατιωτῶν συμμεριζόμενος τὰς ἐργασίας, καὶ ἐμψυχόνων αὐτοὺς μὲ τὸ παράδειγμά του. Μόλις δὲ ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος τὰς λαμπρὰς ἀκτῖνάς του, καὶ οἱ στρατιῶται οἱ ὅποιοι ἀκόμη εἰργάζοντο, εἶδον ἑαυτοὺς ἐμπεπλεγμένους εἰς νέα δεινά. Τὸ ἐχθρικὸν ἱππικὸν αἴφνης προσέβαλε τὴν προφυλακὴν (avant-poste) τοῦ στρατοῦ ἔτι κοιμωμένην, ἥτις ἐσύγκειτο ἀπὸ ἑπτὰ λογιστὰς καὶ ἓνα ὑπάζιωμτικόν, καὶ ἀφοῦ τὴν κατεκαρμάτισε διευθύνετο μ' ἐν μέρος πεζικοῦ κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοπέδου. Ὁ Φαββιέρος παρατηρήσας τὴν σμικρότητα τοῦ ἐχθρικοῦ τούτου σώματος, τὸ ὅποιον ἦτον ἡ πρωτοπορεία, διέταξε παρευθὺς νὰ βαδίσωσι κατ' αὐτοῦ τρεῖς λόχοι καὶ τὰ ἑλαφρὰ σώματα, καὶ μετὰ μικρὸν τινα ἀκροβολισμὸν νὰ προσποιηθῶσιν ὅτι ὑποχωροῦν· τὸ δὲ ἱππικὸν νὰ μὲνῃ ὀπισθεν ἐνὸς λοφίσκου ἐνεδρεύον, ὥστε ἅμα οἱ ἐχθροὶ θελήσωσι νὰ καταδιώξωσι τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα, νὰ ἐπιπέσῃ αἴφνης κατ' αὐτῶν. Τὸ μὲν πεζικὸν ἠκολούθησε μὲ ἀκρίβειαν τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ, ἀλλ' ἱππεῖς τινες ὄντες ἀνυπόμονοι χωρὶς διαταγὴν ἐπέπεσον κατὰ τῶν ἐχθρῶν, πρὶν οὗτοι ὅλοι καταβῶσιν εἰς μίαν μικρὰν κοιλάδα. Τοῦτο τὸ παράκαιρον κίνημα ἀνεκάλυψε τὸ στρατήγημα εἰς τοὺς ἐχθροὺς, ὥστε δὲν ἐπροχώρησαν περαιτέρω· ἀλλὰ μείναντες εἰς τὸ ὕψωμα ἐνὸς λόφου ὠχυρώθησαν.

Μετ' ὀλίγον φθάσας καὶ ὁ πασᾶς μ' ὄλον τὸν στρατὸν του, τοῦ ὁποίου τὸ μὲν πεζικὸν ἐσύγκειτο ἀπὸ τέσσαρας χιλιάδας Ἀλβανούς πολεμιστὰς, τὸ δὲ ἱππικὸν ἀπὸ ἑξακοσίου Δελίδας (*) ἐστρατοπέδευσε ἀντικρὺ τῶν Ἑλληνικῶν χαρακωμάτων,

(*) Τὸ καλλίτερον σύστημα τοῦ Τουρκικοῦ ἱππικοῦ, μετὰ τὸ τῶν Μαραλῶνων.

καὶ μετ' ὀλίγον ἐκινήθη κατὰ τοῦ στρατοπέδου, ἀλλ' ἄπεκρούσθη μὲ ὄχι ὀλίγην ζημίαν ἀπὸ τὰ πεζικὰ σώματα, τὰ ὅποια ὁ ἀρχηγὸς χωρὶς νὰ διστάσῃ διέταξε νὰ ἐξέλθωσι τῶν χαρακωμάτων καὶ νὰ προσβάλωσι τὸν ἐχθρόν. Τὸ δὲ ἵππικόν, ὡς μὴ ἀξιόμαχον ὡς πρὸς τὸ τοῦ ἐχθροῦ, ὁ Φαβδιέρης διέταξε νὰ μὴ κινήθῃ πρὶν τὸ ἐχθρικὸν πεζικὸν ἔλθῃ εἰς συμπλοκὴν μὲ τὸ Ἑλληνικόν. Ἐκεῖνο ὅμως ὡς ἀγανακτισμένον, καὶ πνέον ἐκδίκησιν κατὰ τῶν Τούρκων διὰ τὴν σφαγὴν τῆς προφυλακῆς, ἅμα εἶδεν ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἄπεκρούσθησαν ἀπὸ τὰ πεζικὰ στρατεύματα καὶ ὅτι ὑπεχώρουν, χωρὶς νὰ περιμένην διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ρένῃ, ἐπέπεσεν ἀτάκτως κατ' αὐτῶν, καὶ ὀδηγούμενον ἀπὸ ἓνα ἀξιωματικὸν ὀνόματι Ἰμπροχώρη, ἐξηκολούθει τὴν καταδίωξίν των. Ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ, ἀφοῦ ἐπαρατήρησαν ὅτι μικρὸς ἀριθμὸς ἵππέων τοὺς κατεδίωκε, διότι μόλις ἦσαν ἑκατὸν, (ἐπειδὴ ἓν μέρος τῶν ἵππων εἶχον χαθῆ ἀπὸ τὰς κακοπαθείας) ἐστράφησαν καὶ τὸ ἐπερικύκλωσαν· καὶ οὕτω συνεκροτήθη πεισματώδης ἵππομαχία. Ὁ ἀρχηγὸς Ρένῃς παρατηρῶν ὅτι τὸ σῶμά του ἐκινδύνευε, ὠρμήσας καὶ δικσχίσας τὸ πλῆθος τοῦ Τουρκικοῦ ἵππικοῦ, ἦλθεν εἰς τὴν μάχην, διὰ νὰ ἐμψυχώσῃ τοὺς ἰδικούς του· ἀλλ' ἐπειδὴ ὡς εἴπομεν τὸ ἐχθρικὸν ἵππικὸν ἦτον κατὰ πάντα ἀνώτερον τοῦ ἰδικοῦ του, διέταξε τὴν ὑποχώρησιν, τὴν ὁποίαν ἐτέλεσεν ὁ γενναῖος στρατιωτικὸς οὗτος μὲ μεγίστην ἀνδρίαν καὶ φρόνησιν, ἀφοῦ ἔπεσον εἴκοσι ἵππεῖς εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης. Ἐδῶ ἐχάθη καὶ ἡ ὠραιότατη ἐκείνη σημαία τοῦ ἵππικοῦ, ἣτις ἐκεντήθη ἀπὸ τὰς τρυφεράς χεῖρας τῶν νέων τῶν Παρισίων, καὶ ἐπροσφέρθη εἰς τὸ ἵππικὸν τῆς Ἑλλάδος. Ἐντοσοῦτῳ τὸ ἐχθρικὸν πεζικὸν τὸ ὅποιον δὲν ἔλαβε μέρος εἰς ταύτην τὴν μάχην, εἰμὴ δι' ἀκροβολισμῶν

κατεγίνετο νὰ περικυκλώσῃ διὰ χαρακωμάτων τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον.

Οὕτω λοιπὸν τὸ ἰππικὸν ἔπειδὴ παρέβη τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ του, ὄχι μόνον ἐματαίωσε τὴν νίκην, τὴν ὁποίαν ἐκέρδισεν τὸ πεζικὸν κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ ἰππικοῦ, ἀλλ' ἐκθέσεν εἰς κίνδυνον ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον. Ὁ Φαββιέρως βλέπων τὰ κινήματα τοῦ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ καὶ φοβούμενος μήπως συμβῇ κἀνὲν ἀπροσδόκητον δυστύχημα, διέταξε νὰ ἀποσυρθῶσιν ὅλα τὰ σώματα ἐντὸς τῶν χαρακωμάτων. Εἰς αὐτὴν τὴν μάχην τὸ πυροβολικὸν δὲν ἔλαβε μέρος, διότι εἰς τὰς προλαβούσας μάχας οἱ ἄξονες τῶν πυροβόλων ἐθραύσθησαν, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπεκατέστη ἄχρηστον ζημία πολλὰ αἰσθαντικὴ εἰς παρομοίας κρισίμους περιστάσεις.

Ἐντοσούτῳ ὁ μὲν Ἑλληνικὸς στρατὸς ἀποσυρθεὶς εἰς τὰ χαρακώματά του, κατεγίνετο νὰ ὀχυρώνεται ὅσον τὸ δυνατόν καλλήτερα· ὁ δὲ ἐχθρὸς ἐπροσπάθει νὰ τὸν πολιορκήσῃ πάντοτε στενωτέρα, τοποθετούμενος εἰς τὰς πλησιεστέρας καὶ ὑψηλοτέρας θέσεις.

Ἀλλ' ἐνόσῳ ἡ κοινωνία τῆς θαλάσσης ἦτον ἐλευθέρα, ὁ στρατὸς πολιορκούμενος διὰ ξηρᾶς δὲν ἐστερεῖτο τροφῶν, διότι διάφοροι ἀξιωματικοὶ σταλέντες ἐπὶ τούτῳ εἰς τὰς νήσους, ἐφοδιάζον καθημέραν τὸ στρατόπεδον. Ἀλλ' ἡ συμφορὰ τοῦ στρατοῦ τούτου, ἠϋξήσεν, ὅτε παρ' ἐλπίδα μετὰ τέσσαρας ἡμέρας ἐφάνη εἰς Τουρκικὸς στολίσκος ἐκπλεύσας ἀπὸ τὴν Χαλκίδα. Ἡ ἐμφάνησις τῶν πλοίων τούτων ἠνάγκασε τὰ Ἑλληνικὰ πλοία νὰ ἀναχωρήσουν, πρὶν ἀποβιδάσωσιν ὅσας τροφὰς εἶχον· τὰ δὲ ἐχθρικά πλοῖα, προσωρμήσατα ἀπέβιδάσαν ἀρκετὸν πυροβολικὸν, τὸ ὁποῖον ὁ ἐχθρὸς ἔστησεν εἰς διαφόρους ὑψηλὰς καὶ καταλλήλους θέσεις. Οὕτω τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον

πολιορκούμενον πανταχόθεν και πυροβολούμενον, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ξηράν, ἀλλὰ και ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ἔφθασεν εἰς τὸσπιν ἀθυμίαν και ἀπελπισίαν, ὥστε μόνον ἡ παρουσία τοῦ ἀρχηγοῦ ἔδιδεν εἰς τοὺς στρατιώτας τὸ ἀναγκαῖον θάρρος, τοῦ νὰ μὴ ἀπαυδῆσουν ἀπὸ τὰ περιστοιχοῦντα δεινὰ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἡ ἔλλειψις τῆς τροφῆς ἦτον τὸ πλέον ἀφόρητον. Ἡ ἔλλειψις αὕτη ἀπὸ ἡμέραν εἰς ἡμέραν ἐγένετο ἐτι μᾶλλον ἐπαισθητή· διότι λάχανά τινα και οἱ ἵπποι τοῦ ἱππικοῦ κατῆντησεν ἡ μόνη τροφήτων· ἀκόμη και αὐτὸ τὸ νερὸν ἐλάμβάνετο μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς των. Πλὴν ὁ στρατὸς ὅλος ὑπέφερε ταῦτα πάντα μὲ τὴν μεγαλητέραν γενναιωψυχίαν· διότι ὡς εἶπον ἔβλεπεν ὅτι και ὁ ἀρχηγός του ὑπέφερε τὰ αὐτά. Καὶ τίς δὲν ᾔθελεν ἐμψυχωθῆ βλέπων τὸν ἀρχηγὸν τοῦτον, περιφερόμενον ἀκαταπαύστως εἰς τὰ χαρακώματα μὲ τὸ σύνηδες ἀτάραχον πνεῦμά του, τὸ ὁποῖον ἐχαρακτήριζε τὸν ἄνδρα τοῦτον εἰς τοὺς μεγαλητέρους κινδύνους, τοὺς ὁποῖους κατεφρόνει πάντοτε διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς στρατιώτας του;

Ἐν τοσοῦτῳ τὰ ἀναχωρήσαντα Ἑλληνικὰ πλοιάρια φθάσαντα εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἀνήγγειλαν τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, και τὸν κίνδυνον εἰς τὸν ὁποῖον εὐρίσκετο. Οἱ Ἕλληνες μαθόντες τὰ συμβάντα, ἐν ταυτῷ γνωρίζοντες τὰς προτέρας ἀποτυχίας τῶν κατὰ καιροὺς Ἑλληνικῶν ἐκστρατειῶν εἰς τὸν τόπον τοῦτον, πρὸ πάντων δὲ τὴν τοῦ Ἡλίου Μαυρομιχάλη, ἠσθάνθησαν μὲ λύπην των τὴν δεινὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποῖαν εὐρίσκοντο τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα· ὅθεν ἔσπευσαν νὰ στείλωσι πλοῖα διὰ νὰ τὰ σώσωσιν. Οἱ Ψαριανοὶ ἦσαν οἱ πρῶτοι, οἵτινες ἔδραμον μὲ προθυμίαν εἰς ταύτην τὴν περίστασιν διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ στρατοῦ τούτου.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὁ Γριζιώτης καὶ ὁ Βάσος, ἐπιστέφοντες μὲ τρία πλοῖα ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Βερουτίου (Βηρητοῦ) συνέβη νὰ προσωρμισθῶσι εἰς τὴν Ἐρμούπολιν διὰ νὰ λάβωσι τροφάς. Οἱ τῆς νήσου ταύτης προὔχοντες ἐπρότειναν εἰς αὐτοὺς νὰ σπεύσωσιν εἰς τὴν Κάρυστον πρὸς βοήθειαν τῶν ἀποκλεισμένων συναδελφῶν των. Οἱ ὀπλαρχηγαὶ οὗτοι ἐδέχθησαν μὲ μεγάλην των εὐχαρίστησιν τὴν πρότασιν ταύτην, καὶ ἔπλευσαν μὲ τὰ πλοῖα των, ἔχοντες ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν των ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους ἀνδρας.

Οἱ ἐν Καρύσῳ πολιορκούμενοι εἶδον αἴφνης μακρόθεν πλοῖα διευθυνόμενα πρὸς τὸ παραθαλάσσιον· ἡ θεὰ αὕτη ἦτον μικτὴ δι' αὐτοὺς μὲ χαρὰν καὶ μὲ λύπην, διότι πότε μὲν τὰ ἐξελάμβανον ὡς ἐχθρικά, πότε ὡς ξένα, καὶ ἄλλοτε ὡς Ἑλληνικά. Ἄλλ' ὅτε εἶδον ὅτι τὰ ἐχθρικά πλοῖα ἔκοπτον τὰς ἀγκυράς των, καὶ ἀνοίγον τὰ πανία, ὁ διαταγμὸς των μετεβλήθη εἰς ἐλπίδα, ἥτις δὲν ἤργησε νὰ πραγματοποιηθῆ· διότι τὰ πλοῖα πλησιάζαντα ἤδη πρὸς τὴν ξηρὰν, ἐδείκνυον κυματίζουσαν τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν. Δὲν εἶναι οὔτε τῶν δυνάμεων τοῦ γραφικοῦ καλάμου μας οὔτε τοῦ προκειμένου σκοποῦ νὰ περιγράψωμεν, ὅποια αἰσθήματα διηγέθησαν εἰς τὸν πολυπαθῆ τοῦτον στρατὸν, τὸν ὁποῖον τὰ ἀλλεπάλληλα δεινὰ εἶχον φέρει εἰς τὴν τρομερὰν ἐκείνην ἀπελπισίαν, τὴν ὁποίαν μόνος ὁ αἰσθανθεὶς δύναται νὰ ἐννοήσῃ. Ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον ἀντήχησεν ἀπὸ φωνὴν χαρᾶς, καί τοι οἱ μὲν πλέον μικρόψυχοι ἴσταντο κεληνότεες πρὸς τὸ παραθαλάσσιον· ἄλλοι δὲ τόσον ἐνθουσιάστησαν, ὥστε μὲ φωνὴν τρέμουσαν ἀπὸ τὴν πείναν, ἐζήτουν νὰ ἐξέλθωσι καὶ νὰ προσβάλλωσι τοὺς ἐχθρούς. Ἄλλ' ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ὁποίου ἡ ψυχὴ εἰς τὰς μεταβολὰς τῆς τύχης ἔμενε πάντοτε σταθερὰ καὶ ἀκλόνητος, ὅστις ἐγνώριζεν ὅτι ὅλα τὰ κινήματα ταῦτα δὲν

ἦσαν εἰμὴ ἐξάψεις πηγάζουσαι ἀπὸ τὴν μεταβολὴν, διέταξε νὰ μένωσιν εἰς τὰ χαρακώματα ἤσυχοι. Ἐν τούτοις τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἐπροχώρουν μὲ τρόπον πολλὰ κατάλληλον διὰ νὰ καταλάβωσι τὰ ἐχθρικὰ, τὰ ὁποῖα δὲν ἤθελον τοὺς διαφύγει βεβιαίως, ἂν δὲν ἐβοηθοῦντο ἀπὸ οὖριον ἄνεμον.

Ἄμα δὲ προσωρμῆθησαν τὰ πλοῖα ταῦτα, ἤρχισαν νὰ πυροβολῶσι τὸ Τουρκικὸν στρατόπεδον, καὶ ἐκ τούτου εὐκολυνθείσης τῆς κοινωνίας μετὰ τοῦ στρατοπέδου, ὁ στρατὸς ἔλαβεν ὀλίγας τροφὰς, καὶ ἐθεράπευσε τὴν καταπιέζουσαν αὐτοῦ πείναν. Μετ' οὗ πολὺ ἐφθασαν ἀπὸ τὴν Ἐρμούπολιν τὰ φέροντα πλοῖα τὸν Γριζιώτην καὶ Βάσον, οὔτινες ἀπεβιβάσθησαν εὐθὺς μὲ τὰ σώματά των· συγκροτηθείσης δὲ μικρὰς μάχης τότε εἰς τὸ παραθαλάσσιον, οἱ ἐχθροὶ νικηθέντες, ἐγκατέλειψαν θέσεις τινὰς, αἱ ὁποῖαι ἐμπόδιζον τὴν μεταξὺ τοῦ στρατοπέδου καὶ τῶν πλοίων ἐλευθέραν κοινωνίαν.

Τὴν ἐπιούσαν λοιπὸν νύκτα ὁ ἀρχηγὸς διέταξε νὰ ἐπιβιβάσθῃ ὁλος ὁ στρατὸς, ἀφοῦ πρῶτον ἐπεβίβασε τοὺς πληγωμένους, τοὺς ἀσθενεῖς, τὸ ἵππικὸν καὶ τὸ πυροβολικόν· κατ' αὐτὴν τὴν νύκτα οἱ ὀπλαρχηγοὶ Γριζιώτης καὶ Βάσος, ἐβοήθησαν μεγάλως τὸν στρατὸν τοῦτον, καὶ ἐξόχως τὸ τακτικὸν σῶμα τοῦ ὁποίου ἡ κατάστασις ἦτο πλέον ἐλεεινὴ.

Ὁ Φαββιέρος ὡς τόσον ἀναχωρήσας ἀπὸ τὴν Κάρυστον (*) ἀπέβη εἰς τὴν νῆσον Τῆνον μὲ τὸν στρατὸν του, ὅστις ἦτον εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν, πεινασμένος, γυμνὸς καὶ ταλαιπωρημένος ἀπὸ τὴν καιοπάθειαν· τὰ δὲ ἐλαφρὰ στρατεύματα μετέβησαν εἰς τὴν Ἀττικὴν.

Ἰδοὺ τέλος πάντων ὁποῖον τέλος ἔλαβεν ἡ πολυθρύλλητος αὕτη κατὰ τῆς Καρύστου ἐκστρατεία· πολλοὶ παρεξήγησαν

(*) Μαρτίου 21.

τὸν σκοπὸν τοῦ Φαββιέρου, ὅτι τάχα διὰ πολιτικούς λόγους ἐπροσπαθῆσε νὰ κυριεύσῃ τὴν Εὐβοίαν, ἐλπίζων διὰ τοῦτο νὰ ἀποκατασταθῇ δικτάτωρ τῆς Ἑλλάδος. Πλὴν τοῦτο ἦτον μία καθαρὰ συκοφαντία, διότι, ὡς εἶπομεν, ὁ Φαββιέρου εὐρεθεὶς ἠναγκασμένος ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν πρὸς διατήρησιν τοῦ στρατοῦ του ἀναγκαίων μέσων, ἀπεφάσισε τὴν ἐκστρατείαν ταύτην. Εἶναι ἀληθές ὅτι τὸ ἐπιχείρημά του ἦτον τολμηρότατον καὶ ἐμπιστευθῆ τυφλῶς εἰς τὴν τύχην, χωρὶς νὰ λάβῃ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα καὶ τὰς ἀπαιτουμένας τοπικὰς γνώσεις· ἐξ ἄλλου μέρους ἤθελε διὰ τῆς ἐπιμονῆς του, καὶ διὰ τῆς εὐπειθείας τοῦ στρατοῦ του, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε μεγάλην πεποιθήσιν, νὰ ὑπερникήσῃ τὰς δυσκολίας ὅσας τὸν ἐπαρουσίαζον ἄλλοι διὰ νὰ τὸν ἀποτρέψωσιν. Αἱ ιδιότητες αὗται χαρακτηρίζουσιν ἓνα καλὸν στρατηγόν, ἀλλ' ἦτον ἀδύνατον νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ὀλιγῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἐπιχειρήματά του δὲν ἐλάμβανον καλὴν ἔκβασιν ποτέ. Ἐκτὸς δὲ τῶν αἰτιῶν τούτων τῆς ἀποτυχίας του φαίνεται, ὅτι καὶ ἡ τύχη τοῦ πολέμου ἦτον πάντοτε ἐναντία δι' αὐτόν. Ταῦτα μὲν περὶ τῆς ἐκστρατείας τῆς Καρύστου.

Τὸ δὲ μέρος τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ τὸ ὁποῖον ἔμεινεν εἰς Ἀθήνας, καθημερινῶς ἠϋξανε μὲ τὴν κατάταξιν τῶν νέων ἐθελοντῶν καὶ ἐκαταγίνετο εἰς τὰ γυμνάσια.

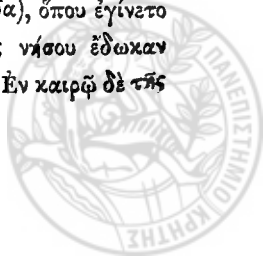
Οἱ δὲ στρατιῶται τοῦ δευτέρου τάγματος, τὸ ὁποῖον ἐφρούρει εἰς Ναύπλιον, ἅμα ἐπληροφορήθησαν τὸν κίνδυνον τοῦ ἀρχηγοῦ των εἰς τὴν Κάρυστον, καὶ ὅτι εἶναι ἀποκλεισμένος μ' ἓν μέρος τοῦ στρατοῦ, τὸ αἶσθημα τῆς ὁμονοίας καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν ἀρχηγόν των τύσον τοὺς ἐρέθισαν, ὥστε ἔδραμον καὶ λαβόντες τὰ ὄπλα ἐπαρατάχθησαν εἰς τὴν πλατείαν τοῦ Πλατάνου, ζητοῦντες ἐπιμόνως ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς των νὰ τοὺς ὀδηγήσωσιν εἰς τὸν ἀρχηγόν των καὶ εἰς τοὺς συ-

στρατιώτας τῶν. Ὅλοι αἱ προσπάθειαι τῶν ἀξιωματικῶν τῶν καὶ οἱ προτρεπτικοὶ λόγοι μελῶν τινῶν τῆς κυβερνήσεως δὲν ἐδυνήθησαν νὰ κατορθώσωσι τίποτε. Τέλος εἰς ἐκ τῶν δεκαπέντε ἔλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ τάγματος καὶ τὸ ᾠδήγει εἰς τὴν Ἐπίδαυρον διὰ νὰ μεταβῇ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Κάρυστον. Μόλις δὲ ὁ Θ. Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Συνταγματάρχης Ρόδιος, οἵτινες ἐστάλησαν ἐπὶ τούτῳ ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν, ἐδυνήθησαν μὲ τὸς παραινετικοὺς λόγους τῶν νὰ πείσωσι τοὺς στρατιώτας νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ ἴδια· τὴν ἐπομένην ἡμέραν τὸ τάγμα ἐπιστρέψαν, ἔλαβε πάλιν τὴν θέσιν του. Ἐκτοτε ἡ κυβέρνησις διώρισεν ἀρχηγὸν τοῦ τάγματος τούτου τὸν συνταγματάρχην Ρόδιον· ἀλλ' ὁ διορισμὸς οὗτος ἐπέφερε τὴν διαίρεσιν τῶν ἀξιωματικῶν εἰς δύο κόμματα, ἤτοι εἰς τὸ τοῦ Ροδίου καὶ εἰς ἐκεῖνο τοῦ Φαββιέρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Διαμονὴ τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν νῆσον Τήνον. — Φόνος τοῦ ταγματάρχου τοῦ Ἀτάγματος Στεφάνου. — Μετάβασις τοῦ στρατοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας. — Νέος ἱματισμὸς — Ταραχαὶ καὶ λιποταξίαι τοῦ στρατοῦ. — Μετάβασις αὐτοῦ εἰς τὴν Ἄριαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μίθανα. — Ἐκστρατεία τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου τάγματος εἰς τὴν Ἰδραν. — Μάχη τοῦ ἰππικοῦ εἰς τὴν Τρίπολιν. — Ἄφιξις τοῦ λόχου τῶν φιλελλήνων εἰς Μίθανα.

Μετ' ὀλίγον δὲ ὁ Φαββιέρου ἀφήσας τὸν στρατόν του εἰς τὴν Τήνον ἀνεχώρησε διὰ τὴν Ἐπίδαυρον (Πηγάδα), ὅπου ἐγένετο τότε ἐθνικὴ συνέλευσις· οἱ δὲ κάτοικοι τῆς νήσου ἔδωκαν χρήματά τινα πρὸς ἐξοικονόμησιν τοῦ στρατοῦ. Ἐν καιρῷ δὲ τῆς

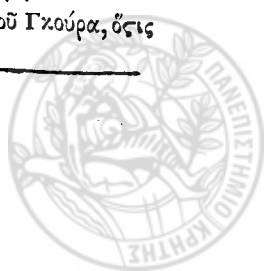

ἀπουσίας του τινές τῶν στρατιωτῶν φύσει διεσθαρμένοι, δράξαντες τὴν εὐκαιρίαν ταύτην, ἔπραξαν τρομερὸν ἀνοσιούργημα, τὸ ὁποῖον ἐγάρραξε καὶ τὸν στρατὸν καὶ τοὺς κατοίκους τῆς νήσου. Δύο στρατιῶται τοῦ πρώτου τάγματος ἦλθον εἰς τὸ παραθαλάσσιον, ζητοῦντες νὰ ἐπιβοῦν εἰς ἓν πλοῖον βιαίως διὰ νὰ λειποτακτῆσωσιν ὁ ταγματάρχης τοῦ Ἀ τάγματος εὐρεθεὶς κατὰ τύχην ἐκεῖ ἠθέλησε νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ, ἀλλ' οὗτοι στρέψαντες τὰ ὄπλα των κατ' αὐτοῦ τὸν ἐφόνευσαν. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἔγεινεν ὁ ἐνταφιασμὸς αὐτοῦ μ' ὄλην τὴν στρατιωτικὴν παράταξιν· ὁ δὲ στρατὸς ἀφοῦ ἔμεινεν ἡμέρας τινὰς εἰς τὴν Τῆνον, μετέβη (*) εἰς τὰς Ἀθήνας.

Κατ' εὐτυχίαν ἔφθασαν τότε ἀπὸ Λονδῖνον διάφοροι ἐνδυμασίαι, διὰ μὲν τὸν στρατὸν ἱματίδια τζόχινα κυανὰ, ἀναξηρίδες τζόχιναις σιδηρόχροοι, κράνοι Ἀγγλικοὶ, λινστολή καὶ ὑπόδησις Εὐρωπαϊκῇ, ἐν οἷς ἦσαν καὶ λογχοφόρα ὄπλα, ζίφη καὶ πυριτοθῆκαι μὲ τοὺς ἀορτῆράς των· διὰ δὲ τοὺς ἀξιωματικούς ὅμοια μὲ ἐκεῖνα τοῦ στρατοῦ, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ταῦτα ἦσαν κεντημένα μὲ χρυσοῦ γαιτάνια ἄσπρα εἰς τὰ στήθη, τὰ δὲ διακριτικὰ σημεῖα τοῦ βαθμοῦ, τόσον τῶν ἀξιωματικῶν καθὼς καὶ τῶν ὑπαξιωματικῶν ἦσαν εἰς τὰ μανίκια, ὅλα αὐτὰ ἐμοιράσθησαν εὐθύς· τότε δὲ διὰ πρώτην φορὰν ὁ στρατὸς ἐνδύθη Εὐρωπαϊκὴν στολήν.

Μ' ὅλα ταῦτα ἡ ἀποτυχία τῆς ἐκστρατείας τῆς Καρύστου, καὶ ἡ ἔλλειψις τῶν ἄλλων ἀναγκαίων μέσων, ἔδωκαν ἀρετὴν ἀφορμὴν εἰς ὅσους ἔβλεπον μὲ δυσαρέσκειαν τὴν ὑπαρξίν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, νὰ ἐρεθίζωσι τοὺς στρατιώτας νὰ λειποτακτῶσιν ἀσυστόλως, λαμβάνοντες τὰ φορέματα καὶ τὰ ὄπλα· εὗρισκον δὲ ὑπεράσπισιν καὶ ἀπὸ μέρος τοῦ Γκούρα, ὅστις

(*) Ἀπρίλιος.

δυσαραστημένος ὢν κατὰ τοῦ Φαββιέρου, ὡς προείπομεν, ἐδέχετο τοὺς λειποτάκτας εἰς τὸ φρούριον. Ἐκτός δὲ τούτου ἐσχημάτισε φατρίαν κατ' αὐτοῦ ἀπὸ τοὺς προὔχοντας Ἀθηναίους, οἵτινες εἶχον παράπονα διὰ τινὰς καταχρήσεις τῶν στρατιωτῶν.

Ταῦτα δὲ πάντα ἐγίνοντο καθ' ὃν καιρὸν ἦτον ὁ Φαββιέρος εἰς τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν, ἀφοῦ δ' ἐπέστρεψε ἐπρότεινεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους νὰ τὸν χορηγῶσι τὰ μέσα διὰ τὸν στρατὸν, ἂν θέλωσι νὰ μένη εἰς τὴν πόλιν των· ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ὁποῖοι διὰ νὰ εὐχαριστήσωσι τὸν Γκούραν, ἐπεθύμουν νὰ ἀπομακρύνωσι τὸν Φαββιέρον, ἀπεποιθήθησαν τὴν πρότασίν του.

Ὁ Φαββιέρος δυσαραστηθεὶς ὠδήγησε τὸν στρατὸν παρευθὺς εἰς Πειραιᾶ· ἀλλὰ μόλις ἔφθασεν ἐκεῖ, καὶ ὁ ἀρχιερεὺς μεθ' ὄλων σχεδὸν τῶν προεχόντων τῆς πόλεως, (ἐκτός τινων οἱ ὁποῖοι ἦσαν μὲ τὴν φατρίαν τοῦ Γκούρα) ἦλθον παρακαλοῦντες αὐτὸν ἀπὸ μέρους τῶν κατοίκων νὰ ἐπιστρέψῃ, ὑποσχόμενοι νὰ τὸν χορηγήσωσιν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα μέσα διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ στρατοῦ. Ἀλλ' οὗτος, ἐπειδὴ ἅπαξ ἐδυσαραστήθη, δὲν ἤθελεν πλέον νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς παρακλήσεις των, καὶ οὕτως διαβίβασε τὸν στρατὸν εἰς τὴν Σαλαμίνα, τὰς δὲ ἀποθήκας ἔστειλεν εἰς τὸ στενὸν τῶν Μεθάνων. Ἡ ἀναχώρησις τοῦ στρατοῦ τούτου τόσῃ ἐντύπωσιν ἔκαμεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὥστε ἂν δὲν ἐμποδίζοντο ἀπὸ τὸν Γκούραν, ἤθελον ἀποστείλει ὅλοι τὰς οἰκογενείας των εἰς τὰς νήσους, διότι ἢ πρὸ ὀλίγου συμβᾶσα πτώσις τοῦ Μεσολογγίου ἐπροξένησε πανικὸν φόβον εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὡς τόσον ὁ στρατὸς ἀφοῦ ἔμεινεν ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὴν Σαλαμίνα, μετέβη εἰς τὴν Ἐπίδαυρον, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἄριαν τοῦ Ναυπλίου, ὅπου καὶ κατηλίσθη. Ἐπομένως ὁ Φαββιέρος ἀνεφέρθη εἰς τὴν Κυβέρνησιν ζητῶν τὸ δεύτερον τάγμα·

ἡ Κυβέρνησις κατ' ἀρχάς μὲν ἐδίστασεν, ἔπειτα ὅμως ἐσυγκατάνευσεν εἰς τὴν αἴτησίν του. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ περισσότεροι τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ τάγματος τούτου συννενοήθησαν νὰ μὴ ἀκολουθήσωσι τὸ τάγμα, νομίζοντες ὅτι καὶ οἱ στρατιῶται θέλουσιν τοὺς μνηστῆ, ὁ Φαββιέρος διέταξε τὸν ὑπασπιστὴν αὐτοῦ νὰ τὸ δδηγήσῃ εἰς τὴν Ἄριαν. Οἱ δὲ λόγοι, οἱ ὅποιοι ἐπαρακίνησαν τοὺς καλοὺς ἀξιωματικοὺς τούτους νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν σημαίαν των, ἦσαν αἱ πρὸ πολλοῦ γεννηθεῖσαι δυσαρέσκαια κατὰ τοῦ Φαββιέρου, καὶ ἡ μεγάλη σχέσις καὶ συμπάθεια μὲ τὸν Ῥόδιον, ὅστις ἦτον τότε προσωρινῶς ἐπιφορτισμένος παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐν Ναυπλίῳ τακτικοῦ σώματος. Ἀφοῦ δὲ ἐσυναθροίσθη ὅλος ὁ στρατὸς εἰς τὴν Ἄριαν, ὁ Φαββιέρος ἐπλήρωσεν εἰς αὐτὸν δύο μηνιαίους παλαιούς μισθοὺς. Μετὰ τοῦτο ἀφῆσας μίαν φρουρὰν εἰς τὸ Ναύπλιον ἀπὸ δύο λόχους, ἀνεχώρησε μ' ὅλον τὸν στρατὸν ἐκτὸς τοῦ ἰππικοῦ διὰ τὸν ἰσθμὸν τῶν Μεθάνων ἔκλεξε δὲ τὴν θέσιν ταύτην, διότι ἐθεώρησεν ὅτι πρὸς διατήρησιν τοῦ στρατοῦ του εἶχε χρεῖαν μιᾶς ἀσφαλοῦς θέσεως. Τὸ δὲ ἰππικὸν τοῦ ὁποίου τὴν διοίκησιν εἶχε λάβει ὁ πρὸ ὀλίγου φθάσας εἰς τὴν Ἑλλάδα συνταγματάρχης Ἀλμείδας, ἔμελλε νὰ ἐκστρατεύσῃ διὰ τὴν Τρίπολιν.

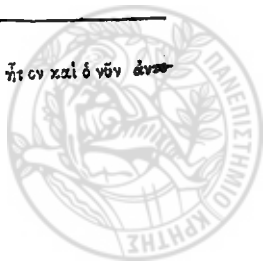
Ὁ Φαββιέρος φθάσας μὲ τὸν στρατὸν εἰς τὰ πέριξ τοῦ Πόρου. ἤλθον ἀποσταλμένοι ἀπὸ τὴν Ἰδραν παρακαλοῦντες αὐτὸν νὰ μεταβῆ εἰς τὴν νῆσον των, ἥτις ἐπαπειλεῖτο ἀπὸ τὸν Ὄθωμανικὸν στόλον. Οὗτος ἔστειλε τὸ δεύτερον καὶ τρίτον τάγμα, τὴν δὲ διοίκησιν αὐτῶν ἔδωκεν εἰς τὸν ταγματάρχην Ἀμπάτην· τὸ δὲ πρῶτον τάγμα, τὸ πυροβολικόν, καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ στρατοῦ ᾠδήγησεν εἰς τὸ στενὸν τῶν Μεθάνων, ὅπου κατηλιόσθησαν, κατασκευάσαντες ὅλοι καλύβας. Ἀφοῦ ἀνεπαύθησαν ὀλίγον οἱ στρατιῶται, κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀρχι-

γοῦ εἰργάζοντο καθημερινῶς διὰ τὴν ὀχύρωσιν τοῦ στενοῦ, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου, ἔκαμε δύο μικρὰ φρούρια εἰς τοὺς δύο λόφους τοῦ στενοῦ, καὶ τὸν μὲν πρῶτον τὸ ὠνόμασε Θησέα, τὸ δὲ δεύτερον, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ ὑψηλότερον, Διαμάντι.

Ἐν ᾧ δ' οὗτοι ἡσύχασον εἰς τὰ Μέθανα, τὸ ἵππικόν, τὸ ὁποῖον διοικούμενον παρὰ τοῦ συνταγματάρχου Ἀλμείδα, ἐξεστράτευσεν, ὡς εἶπομεν, διὰ τὴν Τρίπολιν, περιφερόμενον μίαν ἡμέραν εἰς τὴν ἐκεῖ πεδιάδα, ἀπήντησε πλησίον τῶν Μήλων ἐν τάγμα ἐχθρικὸν πεζικόν, τὸ ὁποῖον διευθύνετο πρὸς τὴν πόλιν· ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἵππικοῦ χωρὶς νὰ διστάσῃ διέταξε νὰ ἐπιπέσωσι κατ' αὐτοῦ. Τὸ τάγμα τοῦτο τῶν Ἀράβων ἠθέλησε νὰ σχηματισθῇ εἰς τετράγωνον· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐπρόλαβεν, ἐπιπεσὼν τὸ ἵππικόν κατ' αὐτῶν τὸ κατεκερμάτισε καὶ τὸ διεσχόρπισεν εἰς τὴν πεδιάδα. Οἱ Ἄραβες οὗτοι ἦσαν δὲ ὑπὲρ τοὺς τετρακοσίους, ἐξ ὧν κανεῖς σχεδὸν δὲν ἐδυνήθη νὰ διαφύγῃ τὴν Ἑλληνικὴν μάχαιραν· διότι συγχρόνως ἐπέπεσον κατ' αὐτῶν καὶ οἱ ἔλαφροὶ στρατιῶται. Εἰς αὐτὴν τὴν μάχην ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληγώθησαν (*) πολλὰ ὀλίγοι ἀπὸ τοῦ ἵππικόν· τὸ ὁποῖον ἐκδικήθη ἤδη ὅσα ἔπαθεν εἰς τὴν Κάρυστον.

Ἐν ᾧ δὲ τὸ πρῶτον τάγμα καὶ τὸ πυροβολικὸν κατεγίνοντο ὡς εἶπομεν, εἰς τὴν ὀχύρωσιν τοῦ στενοῦ καὶ εἰς τὰ γυμνάσια, ὁ Φαβδιέρος ἠναγκάσθη νὰ τὰ ἀφήσῃ πρὸς καιρὸν, καὶ νὰ τρέξῃ εἰς τὴν Ἰδραν, ὅπου ἔμαθεν ὅτι τὰ εἰς τὴν νῆσον ταύτην σταλέντα τάγματα ἔφθασαν εἰς τόσῃν ἀταξίαν, ὥστε οἱ στρατιῶται ἐλειποτάκτου καθημερινῶς. Φθάσας δ' ἐκεῖ καὶ παρατηρῶν ὅτι τὰ τάγματα ἐν ὄσφ εἶναι μακρὰν αὐτοῦ

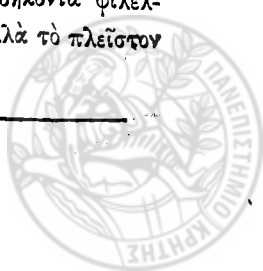
(*) Εἰς ἐκ τῶν πληρωθέντων κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἦσαν καὶ ὁ νῦν ἀναστραγματάρχης Φαβρίκιος.

διαλύονται, μετέφερε καὶ αὐτὰ εἰς τὰ Μέθανα· (*) ἐπειδὴ δὲν ἦτον πλέον ὑποψία διὰ τὸν ἐχθρικὸν στόλον, συγχρόνως διέταξε καὶ τοὺς ἐν Ναυπλίῳ λόχους καὶ ἦλθον ὥστε ἤδη ὅλος ὁ στρατὸς, ἐκτὸς τοῦ ἵππικοῦ, ἐσυναθροίσθη εἰς τὰ Μέθανα, ὅπου ἐξηκολούθει τὰ γυμνάσια. Ὁ δὲ Φαββιέρος ἐφρόντιζε νὰ λαμβάνη βοηθήματα ἀπὸ τὰ Κομητάτα τῆς Γαλλίας, διὰ νὰ τὸν προμηθεύσῃ τὰ ἀναγκαῖα, διότι ἡ Κυβέρνησις διὰ τὴν ἀνέχειν τοῦ ταμείου δὲν τὸν ἐχορήγει τότε οὔτε ὄβολόν.

Ἐν τοσοῦτῳ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ἡ Ἀττικὴ κατέχετο ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Κιουταχῆ· ἡ δὲ πόλις τῶν Ἀθηνῶν ἐπολιωρκεῖτο παρ' αὐτοῦ. Ἡ κυβέρνησις ἤτις διώρησε τὸν ὀπλαρχηγὸν Καραϊσκάκη, ἀρχηγὸν τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, τὸν διέταξε νὰ ἐκστρατεύσῃ διὰ τὴν Ἀττικὴν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἀρκετὴν δύναμιν διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐκπολιορκήσῃ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, ἡ κυβέρνησις ἐπροσκάλεσε καὶ τὸν Φαββιέρον νὰ συνεχ-στρατεύσῃ μετ' αὐτοῦ. Διὰ νὰ οἰκονομήσῃ δὲ τὸ φιλότιμον ἀμφοτέρων τῶν ἀρχηγῶν τούτων, δὲν καθυπέβαλε τὸν ἕνα εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ διώρισε τὸν Φαββιέρον νὰ συνεννοῆται μετὰ τοῦ Καραϊσκάκη εἰς τὰς στρατιωτικὰς πράξεις. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Φαββιέρος λαβὼν τὴν διαταγὴν τῆς κυβερνήσεως ἐτοίμαζε τὸν στρατὸν διὰ τὴν νέαν ἐκστρατείαν, ἔφθασεν εἰς τὰ Μέθανα καὶ εἰς λόχος τῶν φιλελλήνων ἀπὸ τὴν Μασσαλίαν, διοικούμενος παρὰ τοῦ συνταγματάρχου τοῦ ἵππικοῦ Πίτσα Νεαπολιτάνου, καὶ συγκείμενος ἀπὸ ὀγδοήκοντα φιλέλληνας τῶν διαφόρων μερῶν τῆς Εὐρώπης· ἀλλὰ τὸ πλεῖστον μέρος ἦτον ἀπὸ Γάλλους ἀξιωματικούς·

(*) Ἰούλιος 22.

Μετὰ δύο ἡμέρας ἔγεινεν γενικὴ ἐπιθεώρησις, ὅπου παρευρέθη καὶ ὁ λόχος τῶν φιλελλήνων· ὁ δὲ Φαββιέρος ἐσχημάτισεν ὅλον τὸ πεζικὸν εἰς τρία τάγματα· τὰ δύο πρῶτα συγκείμενα ἀπὸ ἕξ λόχους, ἐκάστου τῶν ὁποίων ἡ δύναμις συνίστατο ἀπὸ ἑκατὸν εἴκοσι ἕως ἑκατὸν τριάντα ὀπλίτας, καὶ διώρισε τοῦ μὲν πρώτου τάγματος ταγματάρχην διοικητὴν τὸν λοχαγὸν ὑπασπιστὴν Ροβέρτον Γάλλον· τὸν δὲ λοχαγὸν Πίσσαν, ταγματάρχην διοικητὴν τοῦ δευτέρου, καὶ τὸν ταγματάρχην Σουνιέρον διοικητὴν τοῦ τρίτου, τοῦ ὁποίου ἡ δύναμις ἦτον ἀπὸ διακοσίους σχεδὸν ὀπλίτας μόνον· ἐσχημάτισε δὲ καὶ ἓνα λόχον ἀπὸ τοὺς ἵππεῖς ἄνευ ἵππων, οἵτινες δὲν ἠκολούθησαν τὸ σῶμά των, ὡς μὴ ἔχοντας ἵππους, μὲ τὸ ὄνομα λόχος ἀποστολικὸς, τοῦ ὁποίου τὴν διοίκησιν ἔδωκεν εἰς ἓνα φιλέλληνα Γάλλον, νεοελθέντα. Συγχρόνως δὲ ἐπειδὴ διὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ δευτέρου τάγματος ἦσαν θέσεις κεναί, ἐπροβίβασε καὶ κατωτέρους ἀξιωματικούς, τὸν δὲ ταγματάρχην Ἀμπάτην ἐπροβίβασεν ἀντισυνταγματάρχην, διωρίσας αὐτὸν διοικητὴν τῆς ἐφεδρείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Ἐκστρατεία καὶ μάχη τοῦ Χαϊδαρίου. — Ὑποχώρησις.

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὁ Φαββιέρος παραλαβὼν τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον τάγμα, τὸ πυροβολικὸν μὲ τέσσαρα ὀρεινὰ πυροβόλα, τὸν λόχον τῶν ἀποστολικῶν, τὸν λόχον τῶν φιλελλήνων καὶ τὴν μουσικὴν, ἐξεστράτευσε διὰ τὴν Ἀττικὴν καὶ μετέβη εἰς τὴν Σαλαμίνα, ὅπου ἔμεινε δύο ἡμέρας. Ἐδῶ

ἐνταμώθη κατὰ πρώτην φοράν μὲ τὸν Καραϊσκάκη, καὶ ὠμίλησε περὶ τῆς μελετωμένης ἐκστρατείας. Μετὰ παρέλευσιν δὲ δύο ἡμερῶν διεβίβασε τὸν στρατὸν εἰς τὴν Ἐλευσίνα, ὅπου ἦτον τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον, συγκείμενον ἀπὸ διαφόρους ὀπλαρχηγούς, ἀρχηγούντος τοῦ Καραϊσκάκη. Ἐκεῖ ὁ στρατὸς ἐστρατοπέδευεν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἐλευσίνας. ὁ δὲ Καραϊσκάκης καὶ Φαββιέρος ἐπερίμενον τὸ ἵππικόν, τὸ ὁποῖον ὡς προεῖπον ἦτον εἰς τὴν Τρίπολιν, διὰ νὰ κινήσῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Μετὰ παρέλευσιν πέντε ἡμερῶν ἐπειδὴ τὸ ἵππικόν δὲν ἔφθασεν, ὁ δὲ σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἦτον νὰ προλάβῃσι τὸν ἐχθρὸν πρὶν κυριεύσῃ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων, ἀπεφάσισαν νὰ κινήσῃσι χωρὶς ἵππικόν, μόνον ὅτι ὁ Φαββιέρος ἐπέμενε διὰ νὰ τὸ περιμένωσιν.

Ὅθεν τὴν αὐτὴν ἐσπέραν ὁ Φαββιέρος μὲ τὸν στρατὸν του, καὶ οἱ διάφοροι ὀπλαρχηγοὶ μὲ τὰ σώματά των, συγκείμενα σχεδὸν ἀπὸ δύο χιλιάδας πεντακοσίους ἄνδρας (*) ἐξεστράτευσαν διὰ τὰς Ἀθήνας, καὶ διαβάντες τὸ ὄρος Αἰγιαλὸν ἐστρατοπέδευσαν κατὰ τὸ μεσονύκτιον εἰς τὸν κῆπον λεγόμενον Χαϊδάρι, ἀπέχοντα μίαν ὥραν ἀπὸ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων καὶ κείμενον μεταξὺ τοῦ Αἰγιαλοῦ ὄρους καὶ τοῦ ἐλαιῶνος. Ἡ δὲ στρατοπέδευσις ἔγεινε κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Ὁ μὲν Καραϊσκάκης μ' ὀπλαρχηγούς τινας καὶ μὲ τοὺς Ἀθηναίους ἐποθετήθη εἰς τὸν κῆπον· εἰς τοῦ ὁποίου τὸν περίβολον ἄνοιξε πολεμήθρας· τὸ δὲ σῶμα τοῦ Νοταρᾶ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Χελιώτη εἰς ἓνα λοφίδιον κείμενον πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος εἰς τὸ δεξιὸν

(*) Ὁ Κύριος Περραιβὸς ἀπατάται λέγων ὅτι ἦσαν τέσσαρες χιλιάδες. εἶναι ἀπορίας ἄξιον, ἐν ᾧ μᾶς προσδιορίζει μὲ τὴν ἰσχυρὰν ἀποφασιστικὴν τὸ ὄλον τοῦ στρατοῦ, τὸ ὁποῖον βεβαίως δὲν ἐγνώριζε, διὰ ποίαν αἰτίαν δὲν μᾶς φαίνεται τὴν δύναμιν τῶν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του στρατευμάτων.

τοῦ κήπου, ὅπου κατεσκεύασε παρευθὺς ἐν χαράκωμα· ὁ Κριζιώτης, ὁ Στέφος Σέρβος, τὸ σῶμα τῶν Ἑπτανησίων καὶ λοιπὰ στρατεύματα, εἰς λόφους τινὰς κειμένους πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος εἰς τὸ ἀριστερὸν τοῦ κήπου· ὁ δὲ Φαβδιέρος ἐστρατοπέδευσε τὸν στρατὸν του μεταξὺ τοῦ κήπου καὶ τοῦ χαρακώματος τοῦ Χελιώτη εἰς ἐν ὀμαλὸν μέρος, ἔχων μέτωπον πρὸς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τὴν μὲν ἀριστερὰν πτέρυγα ἐπιστηριγμένην εἰς τὸν περίβολον, τὴν δὲ δεξιὰν εἰς τὸ χαράκωμα τοῦ Χελιώτη, ὀπισθεν δὲ τὸ ὄρος Αἰγιαλόν (*).

Μάλιστα δ' ἐφάνη τὸ λυκαυγὲς καὶ ἡ μουσικὴ μὲ τοὺς τερπνοὺς ἤχους τῆς ἤχῃσε τὸ ἔωθινόν, ἵππεῖς τινὲς ἤλθον ἀπὸ τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον διὰ νὰ κατασκοπεύσωσι· τουφεκισθέντες ὅμως ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἀπεσύρθησαν. Ἀλλὰ μετὰ μίαν περίπου ὥραν ἐν σῶμα ἐχθρικὸν ἵππικόν, διαιρεθὲν εἰς δύο, ἐπέπεσεν εἰς τὰς πτέρυγας τοῦ στρατοπέδου, καὶ τὸ μὲν ἐν, τὸ ὁποῖον ἦτον καὶ μεγαλύτερον, διευθύνθη κατὰ τῆς ἀριστερᾶς ὅπου ἦσαν ὁ Γριζιώτης, ὁ Στέφος καὶ τὸ σῶμα τῶν Ἑπτανησίων, τὸ δὲ κατὰ τῆς δεξιᾶς, ὅπου ἦτον τὸ χαράκωμα τοῦ Χελιώτη· καὶ εἰς τὰς δύο δὲ ταύτας πτέρυγας συγχρόνως συνεκροτήθη μάχη. Τότε ὁ Φαβδιέρος συναινέσει τοῦ Καραϊσκάκη ἔστειλε τὸ πρῶτον τάγμα εἰς ἐπικουρίαν εἰς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα, ὅπου ἦτον περισσοτέρα ἀνάγκη· τὸν δὲ λόχον τῶν φιλελλήνων εἰς τὴν δεξιάν· οὕτω τὸ μὲν πρῶτον τάγμα σχηματισθὲν κατὰ φάλαγγα πυκνὴν ἐπρόσβαλε τὸ

(*) Ὁ Κύριος Περραιβὸς ἀπατάται καὶ εἰς τὰς γεωγραφικὰς περιγραφὰς του λέγων, ὅτι ὁ στρατὸς ἐρχόμενος ἀπὸ τὴν Ἐλευσίνα εἰς τὸ Χαϊδάρ· διέβη τὸν Κορυθαλόν, καὶ ὅτι τὸ στρατόπεδον εἶχε τὰ νῶτα πρὸς τὸν Κορυθαλόν· ἔρος τὸ ὀπίθον εἶναι πολὺ θυτικώτερον τῶν θέσεων τούτων.

ἐχθρικὸν ἰππικὸν κατὰ μέτωπον, τὸ ὁποῖον παρευθὺς ὁπεχώρησε (*) μὲ μεγίστην ζημίαν του, χάσας τὸν ἱππαρχηγόν του καὶ τὴν σημαίαν του, ἀφίσας δὲ εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης πολλοὺς φονευμένους, τοὺς ὁποίους λαφυραγωγῆσαντες οἱ στρατιῶται ὠφελήθησαν μεγάλως ἀπὸ τὰς ζῶνάς των.

Ὁ δὲ λόχος τῶν φιλελλήνων διηκούμενος παρὰ τοῦ συνταγματάρχου Πίζα ἐκίνησεν εἰς ἐπικουρίαν τῆς δεξιᾶς πτέρυγος, ἀκροβολῶν τὸ ἰππικὸν ἀπὸ τὰς πλευρὰς, καθ' ἣν στιγμὴν τοῦτο προσέβαλε τὸ χαράκωμα τοῦ Χελιώτη· οὕτω συνεκροτήθη μάχη πεισματώδης μεταξὺ τοῦ λόχου τούτου καὶ τοῦ ἰππικοῦ, τὸ ὁποῖον ἐπροσπάθει νὰ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτοῦ. Ἄλλ' οἱ γενναῖοι οὗτοι φιλέλληνες συναθροισθέντες κύκλωθεν, καὶ ἰστάμενοι ἀτρόμητοι ἀπέκρουον τὰς προσβολὰς τοῦ ἰππικοῦ. Ὁ Φαββιέρου παρατηρῶν ὅτι ὁ λόχος οὗτος, μ' ὅλην τὴν ἀνδρίαν καὶ καρτερίαν του, ἦτον ἐκτεθειμένος εἰς κίνδυνον, ἔστειλε δύο λόχους τοῦ δευτέρου τάγματος εἰς ἐπικουρίαν, οἱ ὅποιοι προσέβαλον παρευθὺς τὸ ἰππικὸν καὶ τὸ ὑπεχρέωσαν νὰ ὑποχωρήσῃ ὄχι μ' ὀλίγην ζημίαν του· οὕτως ἔλαβε τέλος ἡ πρώτη μάχη κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν πρὸς ὄφελος τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ὁ δὲ Καραϊσκάκης, ὅστις τότε κατὰ πρώτην φοράν εἶδε τὸ Ἑλληνικὸν τακτικὸν νὰ μάχεται, παρετήρησε πόσον ἐγρησίμειυσεν ὡς ἐπικουρία εἰς τὴν μάχην, ὅθεν ἔκτοτε εἶχε συμφωνήσει μὲ τὸν Φαββιέρου νὰ χρησιμεύῃ τὸ τακτικὸν πάντοτε ὡς σῶμα ἐπικουρικόν.

(*) Εἶναι ἀπορίας ἄξιον πῶς ὁ στρατηγὸς Περραιῶς δὲν ἀναφέρει τὴν μάχην ταύτην εἰς τὰ στρατηγικὰ Ἀπομνημονεύματά του, ἐν ᾧ ἡ σημαία ἐστάληθαι παρευθὺς εἰς Ναύπλιον πρὸς τὴν διαίκην, ὁ δὲ ἵππος τοῦ ἱππαρχηγῶ, μόνον ὅτι ἦτον πληγωμένος εἰς τὴν κεφαλὴν, ἐπώληθη ἀκριβᾶ εἰς τοὺς ὀπλαρχηγούς Στέφεν ἢ Γριζιώτην.

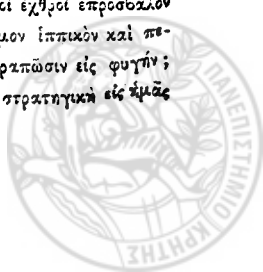
Ἀλλὰ μόλις τὰ στρατεύματα ἀνεπαύθησαν ὀλίγον, καὶ ὁ ἔχθρὸς ἐπανῆλθε μὲ ὄλας τὰς δυνάμεις του. Ἀφ' οὗ δὲ διαίρεσε εἰς δύο μοῖρας τὸν στρατόν του, συγκειμένας ἀπὸ πεζικὸν καὶ ἵππικὸν, τὰς διεύθυνε πρὸς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοπέδου, κατὰ τὴν θέσιν τοῦ Γριζιώτη, Στέφου κ.λ.π. ὅπου ἐτοποθέτησε καὶ τὸ πυροβολικόν του· ἅμα δὲ ἔδωκε τὸ σημεῖον τῆς προσβολῆς διὰ πυροβολισμοῦ, ἡ μὲν μία μικροτέρα μοῖρα προσέβαλε τὰς Ἑλληνικὰς θέσεις ἀπὸ ἀνατολᾶς, ἡ δὲ ἄλλη ἡ μεγαλητέρα κατὰ μέτωπον ἀπὸ τὸ μεσημβρινὸν μέρος· συγχρόνως τὸ πυροβολικόν του ἐπυροβόλει ὄλας τὰς θέσεις καὶ μάλιστα τὸν περίβολον· ὅθεν συνεκροτήθη καὶ αὐθις μάχη πολλὰ πεισματώδης, μάλιστα πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος. Τότε ὁ Φαβδιέρος συνεννοηθεὶς πάλιν μετὰ τοῦ Καραϊσκάκη, ἀφ' οὗ ἐτοποθέτησε τὸ πυροβολικὸν ἀπέναντι τοῦ ἐχθρικοῦ πλησίον τοῦ περιβόλου, ἐκίνησε μὲ τὸν στρατόν του κατὰ τῶν ἐχθρῶν· καὶ τὸ μὲν δεύτερον τάγμα, διοικούμενον παρὰ τοῦ ταγματάρχου Πίσσα, διέταξε νὰ βαδίσῃ εἰς ἐπικουρίαν κατὰ φάλαγγα πυκνὴν πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος· αὐτὸς δὲ παρέλαβε τὸ πρῶτον τάγμα, καὶ σχηματίσας καὶ αὐτὸ εἰς φάλαγγα πυκνὴν, διώρισε τὸν λόχον τῶν φιλελλήνων καὶ ἐκεῖνον τῶν ἀποστολικῶν εἰς τὰς πλευρὰς τῆς φάλαγγος ὡς ἀκροβολιστὰς, καὶ οὕτω μ' ἐπιβραχίονος ὄπλα καὶ μὲ βῆμα ὀδοιπορικὸν προσέβαλεν ἀπὸ τὸ μεσημβρινὸν μέρος τὸν ἔχθρον καθ' ἣν στιγμὴν, τὸ πεζικὸν καὶ τὸ ἵππικὸν τοῦ ἐχθροῦ ἐπέτεινον τὰς προσβολὰς των κατὰ τῶν ἐλαφρῶν στρατευμάτων τῶν, ὥστε μ' ὄλην τὴν καρτερίαν μὲ τὴν ὑποίαν τοὺς ἀπέκρουσαν οἱ Ἕλληνες, ἦτον ἀδύνατον νὰ ἀνθεξῶσι περιπλέον ἀμυνόμενοι· πρῶτον διότι δὲν ἦσαν ὀχυρωμένοι, καὶ ἔπειτα διότι καὶ τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν τοὺς ἠνώχλει μεγάλως.

Ἐντοσοῦτῳ οἱ ἔλαφροὶ στρατιῶται ἅμα εἶδον τὴν ἐπικουρίαν βαδίζουσαν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἀταράχως, καὶ μάλιστα κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ ἵππικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, ἔλαβον τόσην γενναιοφυχίαν καὶ θάρρος, ὥστε ἐξεληθόντες ἀπὸ τὰς θέσεις των, ἐπέπεσον κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ, τὸ ὁποῖον ἐτράπη ἀμέσως εἰς φυγὴν· ἡ δὲ φάλαγγς ἐξηκολούθει τὴν κατὰ τοῦ πυροβολικοῦ πορείαν της, μάλιν ὅτι τοῦτο δὲν ἔπαυε τὸν κατ' αὐτῆς πυροβολισμόν μὲ σφαιρίδια (*balle à midrailles*), ἐνταυτῷ ὑπερασπίζετο καὶ ἀπὸ ἐν πολυἀριθμον ἵππικόν· ἀλλὰ τὸ τάγμα ἐβάδιζε τόσον ἀτρόμως κατὰ τῶν πυρῶν, ὥστε οἱ ἐχθροὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἀφήσωσιν ὅλα τὰ πολεμοσφῶδια καὶ νὰ ὑποχωρήσωσιν ἀτάκτως. Ὡσαύτως τὸ δεῦτερον τάγμα κατεδίωξε μὲ τὴν αὐτὴν ἐπιτυχίαν τὴν ἄλλην ἐχθρικὴν μοῖραν· μάλιν ὅτι ἀντὶ νὰ προσβάλλῃ τοὺς ἐχθροὺς μὲ βῆμα ὀδοιπορικόν, τοὺς προσέβαλε μὲ βῆμα προσβολῆς (*pas de charge*)· ἔνεκα τούτου δὲ οἱ προπορευόμενοι λόγοι ἔχασαν τὴν ἐν μάχῃ τάξιν των, καὶ ἐσκορπίσθησαν. Ἦθελε δὲ διαδοθῆ ἡ ἀταξία εἰς ὅλον τὸ τάγμα, ἐὰν ὁ ταγματάρχης δὲν ἐπρολάμβανε νὰ ἀντικρούσῃ μὲ τὸ ἐπίλοιπον τοῦ τάγματος τὴν προσβολὴν τοῦ ἐχθρικοῦ ἵππικοῦ, τὸ ὁποῖον ἐν ᾧ ὑπεχώρει ἐπέστρεψε παρευθὺς καὶ ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν.

Ἀφ' οὗ λοιπὸν οἱ ἐχθροὶ κατεδιώχθησαν ἀφ' ὅλα τὰ μέρη, ὁ Φαββιέρος διὰ νὰ ὠφεληθῆ ἀπὸ τὴν νίκην καὶ ἀπὸ τὸ θάρρος τῶν στρατιωτῶν του, συνήθροισεν ὅλον τὸν στρατόν του καὶ σχηματίσας καὶ τὰ δύο τάγματα εἰς φάλαγγα πυκνὴν, ὀλίγον ἀπέχοντα μεταξύ των, καὶ θέσας τὸν λόχον τῶν φιλελλήνων καὶ τῶν ἀποστολικῶν ὡς ἀκροβολιστὰς, εἰς τὰς πλευρὰς τῆς φάλαγγος, καὶ εἰς τὸ μεταξύ κενὸν αὐτῆς διάστημα τὸ πυροβολικόν, διευθύνετο πρὸς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον κατα-

διώκων τοὺς ἐχθροὺς, οἵτινες κατέφευγον εἰς τὴν πόλιν (*), τὸ δὲ ἵππικὸν ἀντεπαρατάχθη πλησίον τοῦ ἐλαιῶνος, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ ἔλθῃ εἰς μάχην, μόλον ὅτι οἱ ἀκροβολισταὶ τοὺς ἐτουφέκισον ἀδιακόπως· ἐδὼ ἔφθασε καὶ ὁ Καραϊσκάκης

(*) Ἴδου πάλιν πῶς ἐξηγεῖται εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὁ στρατηγὸς συγγραφεὺς εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του « Ἐκ τοῦ ἐτέρου ὁ Φαββιέρου ἐκινήθη » κατ' αὐτοῦ· εἰ Τούρκοι ἢ διὰ δειλίαν ἢ κατὰ ἀνωτέραν διαταγὴν χωρὶς ἄλλην » ἀνθίστασιν ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν· ὁ Φαββιέρου ἔτρεχε διώκων αὐτούς » . . . » Καθόσον δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ, φαίνεται, ὅτι δὲν ἀρέσκει εἰς τὸν στρατηγὸν τοῦτον ἢ πὸ μέρους τοῦ τακτικοῦ καταδιώξις, καὶ δὲν εἶναι παράδοξον παραδοξότερον ἔμως εἶναι τὸ νὰ λέγῃ, ὅτι ὁ Καραϊσκάκης δὲν ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ πολιορκητοῦ τῶν Ἀθηνῶν, εἰμὶ διὰ νὰ δοκιμάσῃ κατ' ἀρχὰς τὴν τύχην τῆς ἀρχηγίας του. Καὶ βέβαια εἰς μάχην ἦτις γίνε-ται μόνον διὰ δοκιμὴν ἀρχηγίας, αἱ καταδιώξεις εἶναι περιτταί. Ἄλλ' ὅχι κύριε στρατηγέ· σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας δὲν ἦτον ἀπλῆ δοκιμή· δὲν ἐκθέτουν οἱ στρατηγί, ὅποιος ὁ Καραϊσκάκης, τὸν στρατὸν των διὰ δοκιμᾶς· ἀλλὰ σκοπὸς κύριος τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἦτον ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς πόλεως, ἢ τῆς ἀκροπόλεως καὶ ἡ ἀποκρούσις τοῦ ἐχθροῦ ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν. Τοῦτου τεθέντος ἢ καταδιώξις ὅχι μόνον δὲν ἦτον ἀντιστρατηγικὴ, ἀλλὰ καὶ ἀναγκασιότατη· διότι πότε ἄλλοτε πρέπει νὰ γίνεται ἡ καταδιώξις παρὰ μετὰ μίαν ἐντε-λῆ νίκην; ποίαν ἄλλην εὐκαιρίαν λοιπὸν δράττει ὁ στρατηγὸς νὰ καταδιώξῃ τὸν ἐχθρὸν ἂν ὅχι αὐτήν; ὅθεν ὁ Φαββιέρου δικαίω τῷ λόγῳ ὠφελού-μενος ἀπὸ τὴν νίκην, ἔπρεπε νὰ καταδιώξῃ τὸν ἐχθρὸν, καὶ νὰ κτυπήσῃ τὰ κέντρων τοῦ στρατοπέδου του καὶ νὰ τὸ διαλύσῃ, χωρὶς νὰ τῷ δώσῃ καιρὸν νὰ λάβῃ ἐπικουρίαν, καὶ νὰ διορθώσῃ τὰς ἐκ τῆς ἤττας του προξενηθείσας ζη-μίας ὡς ἐσυνέβη ἐπομένως. Ὅσον δὲ περὶ τοῦ ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν κατ' ἀνωτέραν διαταγὴν, ἀς μᾶς συγχωρήσῃ νὰ τὸν εἴπωμεν ὅτι εἶναι παραλογισμὸς καὶ καθαρὰ ἀντίφασις μ' ἐκεῖνο τὸ ὅποιον λέγει ἀνωτέρω, « ὅτι εἰ Ἕλληνας μὲ τὰ χεῖρας ἐπιθέτοντες πρὸς τὸ δεξιὸν κέρας (πα-ράξενος ἔκφρασις) τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν » διότι ἐνῶ εἰ ἐχθροὶ ἐπρόσβαλον καὶ ἐκ δευτέρου τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον με πολυἀριθμὸν ἵππικὸν καὶ πε-ζικὸν, πῶς εὔτοι κατ' ἀνωτέραν διαταγὴν ἐδύναντο νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν; Ἡμεῖς δὲν ἐντρέπομεθα νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἡ νέα αὕτη στρατηγικὴ εἰς ἡμᾶς εἶναι ἀκατάληπτος!

μόνος του Ξφιππος, και με τὸ παράδειγμά του ἐμφύχωσε τοὺς ἀκροβολιστάς. Ἀλλ' ἀφ' οὗ τὸ ἐχθρικὸν ἵππικὸν ὑπεχώρησεν, ὁ δὲ Καραϊσκάκης παρατηρῶν ὅτι ὅλα τὰ ἐλαφρὰ στρατεύματα ἀπεσύρθησαν εἰς τὰς θέσεις των, και ὅτι μόνος του ὁ τακτικὸς στρατὸς, ὅστις ἐξηκολούθει ἔτι τὴν τακτικὴν πορείαν του, ἤθελε κινδυνεύσει, ἐὰν εἰσχωρήσῃ εἰς τὸν ἐλαιῶνα, ἐπρότεινεν εἰς τὸν Φαββιέρον νὰ παύσῃ τὴν καταδιώξιν τῶν ἐχθρῶν· οὗτος ὅμως ἐξ ἐναντίας ἐπέμεινε λέγων, ὅτι ὁ σκοπὸς διὰ τὸν ὁποῖον ἐξεστράτευσαν ἦτον τὸ νὰ καταδιώξωσι τὸν ἐχθρὸν, και ὄχι νὰ ἦναι ἐν ἀμύνη, και ὅτι αὕτη ἦτον ἡ μόνη περίστασις διὰ νὰ ὠφεληθῶσιν ἀπὸ τὴν νίκην και ἀπὸ τὴν ἐξ αὐτῆς ἠθικὴν ἐπιβροῆν εἰς τὰ στρατεύματα. Ἀλλ' ὁ Καραϊσκάκης ὅστις ἐγνώριζε καλλήτερα τοὺς στρατιώτας του και ἤξευρεν ὅτι ὁσάκις αὐτοὶ βλέπουν ἵππικὸν, δὲν καταβαίνουν εἰς τὴν πεδιάδα, ἀντέτεινεν εἰς τὸν Φαββιέρον, ὅστις ἐξηκολούθει νὰ ἐπιμένῃ εἰς τὴν ιδέαν του, λέγων ὅτι με τοιοῦτον εὐπειθέστατον στρατὸν ἐδύνατο νὰ κάμῃ τὰς λαμπροτέρας στρατιωτικὰς πράξεις. Ἐπειδὴ ὅμως ἔλειπε τὸ ἵππικὸν και οἱ ἄζονες τῶν δύο πυροβόλων του ἐθραύσθησαν, ἦτον δὲ φόβος μήπως και τ' ἄλλα δύο πυροβόλα ἀποκατασταθοῦν ἄχρηστα, ἀπεφάσισε νὰ ἀπεσυρθῇ εἰς τὴν προτέραν του θέσιν· γνωρίζων ὅτι τὰ τοιαῦτα κινήματα ἐκτελοῦνται στιγμιαίως, πρὶν λάβῃ καιρὸν ὁ στρατιώτης νὰ σκεφθῇ ὁποῖον κίνδυνον τρέχει, διότι τότε χάνει τὴν γενναιοψυχίαν του, ὡς ἀπεδείχθη ἀπὸ διάφορα παραδείγματα. Τοιοῦτον λοιπὸν τέλος ἔλαβε και ἡ δευτέρα μάχη, ἣτις ἐγίνε τὴν ἡμέραν (*) τῆς μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος. Ἡ ἡμέρα αὕτη ἦτον δι' ὅλους τοὺς Ἕλληνας μία ἀπὸ τὰς λαμπροτέρας τῆς ἐπαναστάσεως· διότι ἕως τότε οἱ Ἕλληνες δὲν ἐσυγκρότησαν μάχην με τόσο κατωτέρας δυνάμεις ἀπὸ ἐκείνας τοῦ ἐχθροῦ, και ἄνευ χαρα-

(*) Ἀγύστου 5 1826.

κωμάτων, οὔτε ἐκέρδησαν τόσον ἐντελῶς· αἱ σημαῖαι τῶν ἐχθρῶν, ὅσαι ἐλήφθησαν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐστάλησαν παρευθὺς εἰς τὴν κυβέρνησιν ὡς δεῖγμα τῆς νύκτας. Εἰς ταύτην τὴν μάχην ἐπληρώθησαν ἀπὸ τὸν τακτικὸν στρατὸν δεκαπέντε καὶ ἐφονεύθησαν ὀκτώ, ἐπίσης ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληρώθησαν πέντε ἀπὸ τοὺς φιλελληνας, τῶν ὁποίων ἡ ἀνδρία ἦτον παραδειγματικὴ εἰς ὅλον τὸ στρατόπεδον· ἡ δὲ ζημία τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὁ ἐχθρὸς ἦτον μὲν σημαντικὴ, ἀλλ' ἔμεινεν ἄγνωστος, διότι ἐπρόλαβε καὶ μετεκόμισε τοὺς φονευμένους καὶ πληγωμένους εἰς τὸ στρατόπεδόν του.

Μετὰ τὴν μάχην ὁ Καραϊσκάκης ἐπρότεινεν εἰς τὸν Φαββιέρον νὰ μεταφέρουν τὸ στρατόπεδον τὴν ἐρχομένην νύκτα εἰς τὸν Πειραιᾶ· ἀλλ' ὁ Φαββιέρος δὲν συγκατένευσε λέγων καὶ αὐθις, ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἦτον νὰ καταδιώξωσι τὸν ἐχθρὸν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν, καὶ ὄχι νὰ ἀποκλεισθῶσιν εἰς τὸν Πειραιᾶ, καὶ ὅτι ἀσυγκρίτως καταλληλοτέρα θέσις ἦτον ἐκεῖ διὰ τὴν ἐπίθεσιν, διὰ τὴν ἀμύνην, καθὼς καὶ διὰ τὴν ὑποχώρησιν· διότι ἡ γραμμὴ τῆς συγκοινωνίας τῶν ἐδύνατο πάντοτε νὰ ᾖ ἐλευθέρως διὰ τοῦ ὄρους Αἰγιαλοῦ, καὶ ὅτι ἂν ἐπρόκειτο λόγος νὰ μεταφέρουν εἰς τὸν Πειραιᾶ τὸ στρατόπεδον, τοῦτο πρέπει νὰ γίνῃ τὴν ἡμέραν, διότι πῶς θέλουσι δυνηθῆ νὰ καταδιώξωσι τὸν ἐχθρὸν, ἐνῶ δὲν δύνανται νὰ πορευθῶσιν οὔτε τὴν ἡμέραν ἐκεῖ· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Καραϊσκάκης ὑπέμενε διὰ πολλοὺς λόγους ἐπίσης ἰσχυροῦς, ἐσυμφώνησαν νὰ μετατεθῶσιν μὲν εἰς τὸν Πειραιᾶ, πλὴν ὄχι διὰ νυκτὸς ἀλλὰ τὴν ἡμέραν κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Φαββιέρου· καὶ τότε, ὅταν κομισθῶσιν οἱ ἄζονες τῶν πυροβόλων, τοὺς ὁποίους εἶχον στείλει εἰς τὴν Σαλαμίνα διὰ νὰ διορθωθῶσιν.

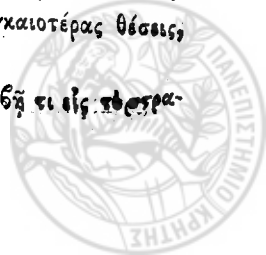
Ἄν ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦτον ἡ χαρμόσυνος διὰ τὰ ἑλληνικὸν στρατόπεδον καὶ ἡ ἐπερχομένη νύξ δὲν ἦτον ὀλιγώτερον· ἡ

εὐθυμία καὶ χαρὰ ἤϋξανεν ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ἐναρμονίους ἤχους τῆς μουσικῆς· ποτὲ ἕως τότε τοιοῦτον στρατόπεδον δὲν εἶχε σχηματισθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ποτὲ οἱ Ἕλληνες δὲν εἶχον κερδήσει ἐκ τοῦ συστάδην μάχην τόσον ἐνδοξῶς· ὅλοι ἤδη ἐγνώρισαν τὴν δύναμιν τοῦ τακτικοῦ σώματος ὡς πρὸς τὸν τρόπον τοῦ πολεμεῖν. Ἀλλ' ὅλα ταῦτα τὰ καλὰ προήλθον ἀπὸ τὴν συμφωνίαν τῶν δύο ἀρχηγῶν, πλὴν κατὰ δυστυχίαν ἢ ἀντιζηλία δύο ἀναξαρτήτων στρατηγῶν εἰς ἓν στρατόπεδον, δὲν ἐδύνατο νὰ μὴ ἐπιφέρῃ ὀλεθρία ἀποτελέσματα.

Ὁ Φαββιέρος βλέπων ὅτι ὁ Καραϊσκάκης δὲν ἦτον σύμφωνος μὲ τὰ σχέδιά του, καὶ ἐξ ἄλλου μέρους ἐπερειδόμενος εἰς τὰς νίκας του καὶ εἰς τὴν εὐπειθείαν καὶ γενναιοψυχίαν τοῦ στρατοῦ του, δὲν ἤθελε νὰ μένῃ πλέον ὡς σῶμα ἐπικουρικόν, ἀλλ' ἤθελε μόνος του νὰ ἐκτελέσῃ τὸν σκοπὸν τῆς ἐκστρατείας ταύτης, νομίζων ὅτι δύναται μὲ τὸν ὀλιγάριθμον στρατόν του νὰ ἀντιπαραταχθῆ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ νὰ τὸν καταδιώξῃ· ὅθεν ἐστρατοπεδευμένος εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἦτον καὶ πρότερον, διώρισε τὰς φυλακὰς τοῦ στρατοπέδου του καὶ ἐπερίμενε ὡς εἶπομεν τοὺς ἄξονας τῶν πυροβόλων του.

Ὁ δὲ Καραϊσκάκης ὡς ἔμπειρος στρατηγὸς προβλέπων πάντοτε τὸν κίνδυνον, καὶ γνωρίζων τόσον τὸν στρατόν του καθὼς καὶ τὸν ἐχθρὸν, διέταξε νὰ κατασκευασθῆ χαράκωμα ἐπὶ ἐνὸς λόφου πλησίον τῆς θέσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἔγεινεν ἡ τελευταία μάχη, ἥτοι εἰς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ στρατοπέδου, διωρίσας ἐν αὐτῷ ἀρχηγὸν τὸν Στέφον μὲ διάφορα ἄλλα σώματα· ἐν ταύτῳ ὠχύρωσε τὸν περίβολον καλλήτερα, διωρίσας στρατεύματα εἰς τὰς ἀναγκαιοτέρας θέσεις, τέλος ἔβαλε τὸν στρατόν του ἐν ἀμύνη.

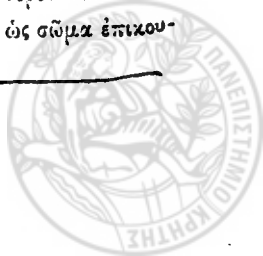
Ἡ ἐρχομένη ἡμέρα παρήλθε χωρὶς νὰ συμβῆ τι εἰς τὴν στρα-

τόπεδον, καὶ χωρὶς νὰ φθάσωσιν εἰ περιμενόμενοι ἄζονες τῶν πυροβόλων, ἀλλὰ χωρικοί τινες διαφυγόντες τοὺς Τούρκους, ἤλθον καὶ ἀνήγγειλον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον, ὅτι ὁ Ὁμέρ Μπέης τῆς Καρύστου καὶ εἰς ἄλλος πασαῶς, ἔφθασαν εἰς ἐπικουρίαν εἰς τὸν ἐχθρὸν, καὶ ὅτι οὗτος ἠτοιμάζετο νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τῶν Ἑλλήνων.

Οὕτω τῆ ἐπαύριον ἡμέρα κυριακῇ (*) πρὶν ἀκόμη ὁ ἥλιος διαχύσει τὰς λαμπρὰς ἀκτῖνάς του, ἀφοῦ ἡ μουσικὴ μὲ τούς γλυκυτάτους ἤχους τῆς ἐκτύπησε τὸ ἔωθινόν, καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ὅλος ἠγέρθη μὲ τὴν μεγίστην εὐχαρίστησιν, ἡ προφυλακὴ ἣτις ἦτον τοποθετημένη εἰς διάστημα βολῆς ἀπὸ τὸν στρατὸν ἐπὶ ἐνὸς λόφου, ἐτουφέκισεν ὡς σημεῖον ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐφάνη, καὶ παρευθὺς ἤρχισε τὸν ἀκροβολισμόν πρὸς τὴν ἐχθρικὴν πρωτοπορείαν. Ὁ Φαββιέρου παρευθὺς διέταξε τὸν λοχαγὸν Μαγέ, ὅστις ἠκολούθει εἰς τὸν στρατὸν ὡς ἐθελοντής, νὰ ὑπάγῃ μὲ τὰ δύο πυροβόλα καὶ μὲ τὸν λόχον τῶν ἀποστολικῶν· οὗτος φθάσας ἐκεῖ ἐτοποθέτησε τὰ μὲν δύο πυροβόλα πλησίον τῆς προφυλακῆς, τὸν δὲ λόχον τῶν ἀποστολικῶν εἰς ἓν ἐρείπιον, καὶ ἤρχισε παρευθὺς τὴν μάχην, ὥστε ἡ ἐχθρικὴ πρωτοπορεία ἐβιάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἔφθασε καὶ ὁ ἐχθρικὸς στρατὸς, συγκείμενος ἀπὸ ἑπτὰ χιλιάδας σχεδὸν πεζικὸν Ἀλβανικὸν καὶ ἀπὸ χιλίους ἵππεῖς Δελίδας, καὶ ἀντεπαρετάχθη εἰς διάστημα βολῆς ἀπέναντι τῆς προφυλακῆς. Ὁ δὲ Φαββιέρου χωρὶς νὰ δισταῖ οὔτε νὰ στοχασθῇ τὴν μεγίστην δυσαναλογίαν τοῦ στρατοῦ του ἀπὸ τὸν τοῦ ἀντιπάλου του, διέταξε τὸ μὲν πρῶτον τάγμα νὰ βηδίσῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, τὸ δὲ δεύτερον νὰ τοποθετηθῇ τριακόσια βήματα μακρὰν ὀπισθὲν του, ὡς σῶμα ἐπικου-

(*) Δεκέμβριος 8.

ρικόν· οὕτως ὁ ταγματάρχης τοῦ Ἀ τάγματος Ῥοβέρτος ἐβάδισε
 κατὰ φάλαγγα, καὶ φθάσας εἰς τὴν θέσιν τῆς προφυλακῆς
 ἐσημείωσε τετράγωνον καὶ ἐπερίμενα τὸν ἐχθρόν· οὗτος δὲ
 παρευθὺς τοποθετήσας τὸ πυροβολικόν του ἀπὸ τὸ μεσημβρινόν
 μέρος ἐπυροβόλει τὸ τετράγωνον ἀπὸ τὸ τέταρτον μέτωπον,
 ἐν ταύτῳ καὶ τὸ ἐρείπιον, τὸ ὁποῖον κατεῖχεν ὁ λόγος τῶν
 ἀποστολικῶν, ὅσιν προσβλήθεις συγχρόνως ἀπὸ ἓν πολυάριθμον
 σῶμα Ἀλδανῶν, ἠναγκάσθη νὰ τὸ παροικήσῃ. Ὁ δὲ ταγμα-
 τάρχης τοῦ τάγματος τούτου, παρατηρῶν ὅτι τὸ τετράγω-
 νον εὐρισκόμενον εἰς τὸ ὕψωμα τοῦ λόφου ἐνωχλεῖτο μεγάλως
 ἀπὸ τὸ πυροβολικόν, καὶ ἐπειδὴ τὰ ἰδικά του πυροβόλα ἔπει-
 τα ἀπὸ ὀλίγους πυροβολισμοὺς ἔγειναν ἄχρηστα, καθότι ἐθραύ-
 θησαν οἱ ἄξονες αὐτῶν, διέταξε καὶ ὑπεχώρησεν ὀλίγον τὸ
 τετράγωνον· ἀλλ' ἐπειδὴ πάλιν ὁ ἐχθρὸς δὲν ἐκινεῖτο, διέταξε
 νὰ προχωρήσῃ χωρὶς ὅμως νὰ παραγγείλῃ καὶ τὸ μέτωπον· οὗ-
 τως ἐβάδισαν ἐμπρὸς ὅλα τὰ μέτωπα, τὸ δὲ τετράγωνον σχε-
 δὸν διελύθη. Ἀλλὰ παρατηρήσας ὁποῖον ἄτοπον συνέβη, ὡς ἐκ
 τούτου, ἐσταμάτησε τὸ τετράγωνον καὶ διώρθωνε τὰ προ-
 ξηνηθέντα σφάλματα· πλὴν συγχρόνως ὁ ἐχθρὸς, ὅστις εἶχε
 κυριεύσει τὸ ἐρείπιον, ἀφοῦ ἐπαρτήρησε τὴν ἀταξίαν τοῦ
 τετραγώνου, καὶ ὅτι τὸ πυροβολικόν τοῦ ἀντιπάλου του ἀπε-
 κατέστη ἄχρηστον· ὠφελούμενος ἀφ' ὅλα αὐτὰ προσέβα-
 λε τὸ τετράγωνον, ἀπὸ μὲν τὸ πρῶτον μέτωπον μὲ τὸ πεζι-
 κόν, ἀπὸ δὲ τὸ δεύτερον καὶ τέταρτον μὲ τὸ ἵππικόν. Ἄμ-
 δὲ οἱ ἐχθροὶ ἔφθασαν εἰς τὸ ὕψωμα τοῦ λόφου καὶ εἶδον
 ὅτι εὐρέθησαν αἴφνης ἀπέχοντες μόλις δεκαπέντε βήματα
 ἀπὸ τὸ τετράγωνον, ἐδειλίασαν καὶ δὲν ἐπροχώρησαν πλέον. Ὁ
 δὲ ταγματάρχης παρευθὺς χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν, διέταξε
 νὰ ἐκτελεσθῶσι τὰ πυρὰ, δίδων τὸ παράγγελμα, τετράγωνον,
 ἐτοιμάστε, ἄρμα, καὶ πρὶν ἀκόμη δώσει ἄλλο παράγγελμα

ἐπληρώθη εἰς τὴν κοιλίαν, χωρὶς νὰ παρατηρήσῃ τοῦτο οὐδεὶς τῶν λοχαγῶν, διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τοῦ τετραγώνου ὅθεν περιμεΐναντες ὀλίγας στιγμὰς οἱ στρατιῶται χωρὶς ἄλλο παράγγελμα ἤρχισαν τὰ πυρὰ καὶ ἀπέκρουσαν τοὺς ἐχθροὺς, οἵτινες ἦσαν ἤδη παρατεταγμένοι πολλὰ πλησίον. Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ἦσαν τοποθετημένοι εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου ἐνῶ τὰ τετραγώνον εὐρίσκετο σχηματισμένον εἰς τὴν κλίσιν ἢ τὸ κατωφερές, αἱ βολαὶ διευθύνθησαν τόσον εὐσῶχος, ὥστε ἔπεσον διὰ μιᾶς ὑπὲρ τοὺς διακοσίους ἐχθροὺς (*) καὶ σχεδὸν ὅλος ὁ πρῶτος ζυγὸς αὐτῶν. Τὰ ἐχθρικά πυρὰ ἐπροξένησαν ἐπίσης ἀρκετὴν ζημίαν εἰς τὰ μέτωπα τοῦ τετραγώνου καὶ μάλιστα εἰς τὸ δεύτερον καὶ τέταρτον μέτωπον, ὥστε ἐπαρουσιάσθησαν κενὰ διαστήματα μεταξύ τῶν στοίχων, τὰ ὁποῖα οἱ διοικηταὶ τῶν μετώπων δὲν ἐπρόσεζαν ν' ἀναπληρώσωσι, τοιαῦται ὀλεθριώταται ἐλλείψεις εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν περίστασιν βεβαίως δὲν ἤθελον συμβῆ, ἂν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ τάγματος δὲν ἐπλη-

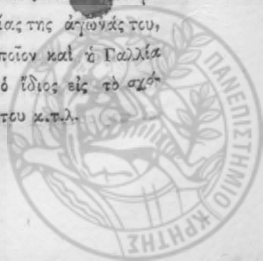
(*) Ὁ στρατηγὸς Πεῤῥαίβος θέλων νὰ φανῇ ἀκριβῆς εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του ἐκφράζεται οὕτω « περευομένων τῶν δύο τούτων σωμάτων δὲν ἔβλεπε τὸ ἓν τὸ ἄλλο διὰ τὸ ὕψος τοῦ λόφου ὅταν δὲ παρεγένετο ἀμφότερα, » συγχρόνως εἰς τὴν κορυφὴν ἐστάθησαν ἐστατικὰ καὶ ἀκίνητα διὰ τὸ ἀπροσδόκητον τῆς συναπαντήσεως εἰς τὴν κορυφὴν, καὶ ὅτι ἐκ τοῦ πυροβολισμοῦ τῶν δύο σωμάτων ἐφρονεύθησαν ἀπὸ μὲν τοὺς Τούρκους ἑννέα, ἀπὸ δὲ τοὺς τακτικῶς » τρεῖς » ἀποροῦμεν εἰς τὰς στρατιωτικὰς γνώσεις τοῦ στρατηγοῦ τούτου καὶ εἰς τὰς ἱστορικὰς ἀληθείας του. Δύο σώματα προχωροῦντα ἀπὸ τὰς δύο ἀντιθέτους πλευρὰς ἐνὸς λόφου, συναπατῶνται αἴφνης εἰς τὴν κορυφὴν, καὶ ἐν ᾧ συγκρούονται τόσον ἐκ τοῦ πλησίον, τὸ μὲν ἔχασε τρεῖς μόνους ἄνδρας, τὸ δὲ ἄλλο ἑννέα, ἐν ᾧ γνωρίζομεν ἐκ πείρας ὅτι ἔταν δύο ἀντίπαλα σώματα πλησιάζουσιν τόσον τὸ ἓν τὸ ἄλλο κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ στρατηγοῦ τούτου, καὶ συγχρόνως τουφεκισθῶσιν, ἀφεύκτως οἱ πρῶτοι ζυγοὶ θέλουσι πέσει διὰ μιᾶς ὡς συνέβη εἰς μίαν μάχην ἐπὶ Ναπολέοντος μεταξύ δύο συνταγμάτων, τὰ ὁποῖα ἦσαν τὸ μὲν ἀπὸ τὴν φρουρὰν του, τὰ δὲ ἀπὸ τὴν Σκοτία

γόνετο· ἐντοσούτω τὸ ἵππικὸν προσβαλὼν ἐκ δευτέρου τὸ τετράγωνον, εἰσεχώρησε διὰ τῶν κενῶν διαστημάτων, τὰ ὅποια ἦσαν μετὰ τὸ τρίτου καὶ τετάρτου μετώπου καὶ τὸ διέσπασεν, ἐν ᾧ ἐξηκολουθεῖτο ἀκόμη τὸ πῦρ· ἕκαστος καὶ μικρὰν ἰδέαν στρατιωτικῆς ἔχων, ἤμπορεῖ νὰ συμπεράνη τι συμβαίνει εἰς παρομοίαις περιστάσεις (*). Εἰς τὴν

(*) Ἴδου πῶς παραμορφώνει καὶ ἐδῶ τὴν ἀλήθειαν ὁ στρατηγὸς Περραιβίης, « ὁ ἕσχατος στοῖχος ἀντὶ νὰ μιμηθῇ τῶν πρώτων τὸ παράδειγμα ἔπραξε τὸ » ἐναντίον τραπεὶς ἀναισχύντως εἰς φυγὴν, ἐπομένως δὲ καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ. » ποτὲ ἱστορικὸς δὲν ἔγραψε μὲ τόσην πικρίαν, οὔτε κατ' αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν του. Ἐρωτῶμεν τὸν στρατηγὸν τοῦτον πόσα μάχας συνεκρότησεν ἐκ τοῦ συστάδην καὶ πόσα τετράγωνα ἐσχημάτισεν ἢ προσέβαλεν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐπαγγέλλεται τὸν στρατιωτικόν, καὶ μάλιστα τὸν στρατηγόν; ἔπειτα πῶς ἤμπορεῖ ὁ στρατηγὸς οὗτος νὰ συμβιβάσῃ τοῦτο μὲ ὅσα διηγεῖται ἀνωτέρω· ἰδοὺ τί λέγει « ἐφάνη ἐξερχόμενον τοῦ ἐλαιῶνος ἐν σώμα πεζικοῦ καὶ ἵππικου » στρατεύματος, τὸ μὲν πεζικὸν ἐξ ὀκτὼ συγκεῖμενον χιλιάδων, τὸ δὲ ἵππικὸν ἐκ δύο, καὶ τὸ μὲν πεζικὸν ἐπλησίασεν εἰς τὸ ὄχυρῶμα, τὸ δὲ ἵππικόν, » εἰς τὴν ἀριστερὰν ἦτοι κατὰ τὰς θέσεις τοῦ τακτικοῦ· καὶ πάλιν παρακάτω, » λέγει ὅτι ὁ Φαββιέρος προέπεμψε τριακοσίους τακτικούς νὰ κτυπήσωσι τὸ » ἵππικόν ». Δὲν εἶναι παράδοξον ἂν ὁ στρατηγὸς οὗτος, βλέπων ἀπὸ τὴν κόχην τῆς τουφεκῆθρας του, ἠπατήθη λέγων ὅτι κατὰ μὲν τοῦ τακτικοῦ, μόνον τὸ ἵππικὸν ἔπεσε, κατὰ δὲ τοῦ ὄχυρῶματος τὸ πεζικόν· διότι βέβαια μακρόθεν ἀπὸ τὰς τουφεκῆθρας οἱ ἵππεῖς μόνον καθὸ ὑψηλότεροι ἦσαν ὁρατοί. Μὲλα ταῦτα ἀφ' ὅσα λέγει παρακατιῶν ἐξάγεται ὅτι τὰ δύο ταῦτα σώματα συνηπαντήθησαν, ὅτι δηλαδὴ οἱ τακτικοὶ ἐκίνησαν κατὰ τοῦ ἵππικου· πῶς λοιπὸν τριακοῖοι στρατιῶται, οἵτινες κινουὺν διὰ νὰ κτυπήσωσι δύο χιλιάδας ἵππεῖς (ἐκτὸς τῶν πεζῶν τοὺς ὁποίους δὲν ἐδυνήθη νὰ ἰδῇ ὁ στρατηγός) εἰς τὸ πεδίον εἶναι δειλοί; καὶ μάλιστα ἐν ᾧ λέγει ὅτι ἐξετέθησαν τὰ πύρα καὶ ἐφόνευσαν ἐννέα· ποτε τοὺς ἐμέτρησες Κύριε στρατηγός; πόθεν ἔλαβες αὐτὰς τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας μᾶς ἐκθέτεις μὲ τόσην θετικότητα; πρὶν γράψῃς αὐτὸ δὲν ἔπρεπε νὰ συλλογισθῆς ὅτι πολλοὶ τῶν τριακοσίων ἐκείνων ζῶσι, καὶ ὅτι ὅλοι αὐτοὶ ἦσαν Ἕλληνας, καὶ εἰ περισσότεροὶ αὐτόχθονες, ὡς καταταγμένοι διὰ τοῦ γόμου τῆς ἀπο-

περίστασιν ταύτην κατὰ διαταγὴν τοῦ Φαββιέρου τὸ δεύτερον τάγμα ἐπροχώρησεν ὀλίγον, καὶ ἀμέσως ἤρχισε δίζυγον ἦτοι συνεχῆς πῦρ κατὰ τῶν ἐχθρῶν· συγχρόνως προφθάσαντες ἐκεῖ ὁ Καραϊσκάκης καὶ Γριζιώτης μ' ἐν μέρος τοῦ σώματός των, ἠνάγκασαν τοὺς ἐχθροὺς νὰ ὑποχωρήσωσι. Τὸ δὲ πρῶτον τάγμα μετὰ τὴν ὑποχώρησιν πάλιν ἐσχηματίσθη ὡς νὰ μὴ ὑπέφερε τίποτε, μόνον ὅτι ἐφορευήθησαν τριάντα

γραφῆς; Δὲν ἔφυγον ὄχι οἱ ἄνδρες οὔτοι Κύριε στρατηγέ! ἀλλὰ ἀντιπαρετάχθησαν ἐναντίον ὀκτὼ χιλιάδων πεζῶν, καὶ δύο χιλιάδων ἵππέων, ὄχι ὀπισθεν πετρῶν, ἢ ἐντὸς χαρακώματος· ἀλλὰ παρουσιάζοντες τὸ στῆθος των εἰς τὸν ἐχθρὸν. Μάθε δτι οἱ κατὰ τὴν στρατηγικὴν κρίσιν σου τώρα ἀναισχύντως φυγόντες, μετὰ ἡμῶν ὄραν κατεδίωξαν τοὺς ἐχθροὺς ἀπὸ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ στρατοπέδου· μάθε δτι οὔτοι οἱ ἀναισχύντως φυγόντες ἔφεραν μετὰ ταῦτα εἰς τοὺς ὤμους των ἑκατὸς δέκα ὀκάδες πυρίτιδα διὰ νὰ σώσουν τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ ἀναγῶσταί θέλουσι μᾶς συγχωρήσει διὰ τὴν μακρὰν ταύτην τοῦ προκειμένου παρέκβασίν μας, ἀλλ' ἐνταῦτῳ θέλουσι ἐμολογήσει ἐλπίζομεν, ὅτι ὁ στρατηγὸς συγγραφεὺς δὲν ἔχει τίποτε ἱερὸν παρὰ τὸν ἑαυτὸν του, καὶ ὅτι ὁ κατηγορῶν ὡς ἀναιδιεὺς τοὺς ἐκθέσαντας εἰς προφανῆ κίνδυνον τὴν ζωὴν των διὰ τὴν δόξαν τῆς πατρίδος, ἀπατάται προφανῶς. Καὶ ταῦτα μὲν ἐκσφενδονίζει κατὰ τῶν γενναίων πολεμιστῶν, περὶ δὲ τοῦ φιλέλληκος Φαββιέρου λέγει, « ὅτι εὐ μόνον τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ τῆς φιλανθρωπίας τὰ χρέη παρέβη, διότι ἐν ᾧ πρὸ ὀφθαλμῶν του ἐθυσίαζοντο καὶ ἡχμαλωτίζοντο οἱ συναγωνισταί του αὐτὸς ἐθεώρει ὡς κομικὸν τὸ τραγικὸν συμβάν ». Ἐρωτῶμεν τὸν στρατηγὸν τοῦτον τάχα τί ἄλλο ἐδύνατο νὰ κάμῃ ὁ Φαββιέρου καθ' ἣν στιγμὴν εἰσέβησαν οἱ ἐχθροὶ εἰς τὸ τετράγωνον παρὰ νὰ πέμψῃ τὸ ἄλλο τάγμα εἰς βοήθειάν του; Ὁ Φαββιέρου λοιπὸν παρέβη τὰ χρέη τοῦ πολέμου καὶ τῆς φιλανθρωπίας, ὁ δὲ Περράιεὺς εἶναι ὁ δίδων τὴν ἀδελφάναιαν ψῆφόν του κατ' ἀνδρῶς, πρὸς τὸν ὅποιον βέβαια ὅλη ἡ Ἑλλάς διὰ τὰς λαμπρὰς ἐκδουλεύσεις του, καὶ διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας της ἀγωνίας του, χρεωστῆ ἀνεξάλειπτον εὐγνωμοσύνην, κατ' ἀνδρῶς τὸν ὅποιον καὶ ἡ Γαλλία τιμᾷ ὡς ἄξιον στρατιωτικόν, καὶ περὶ τοῦ ὅποιου λέγει ὁ ἴδιος εἰς τὸ σὺλλογικὸν τοῦ ὅτι ἦτον . . . ἐπιμελητῆς διὰ τοὺς στρατιώτασ του κ.τ.λ.

δκτώ ἄνδρες αὐτοῦ καὶ ἠχμαλωτίσθη (*) εἰς τυμπανιστῆς· ἡ δὲ ζημία τοῦ ἐχθροῦ ἦτον σημαντικὴ, ὡς ὠμολόγησεν ὁ ἴδιος Κιουταχῆς εἰς τὸν ὑποναύαρχον Δερινή.

Ἄλλ' ἀφ' οὗ ὁ ἐχθρὸς δὲν ἐδυνήθη νὰ εἰσβάλη ἀπὸ τὸ μέτωπον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον, ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ καὶ ἀπὸ τὰς πλευράς· ὅθεν διεύθυνεν ἓν σῶμα συγκείμενον ἀπὸ πεζικὸν καὶ ἵππικὸν πρὸς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ στρατοπέδου, καὶ τὸ μὲν ἵππικὸν μ' ἓν μέρος τοῦ πεζικοῦ προσέβαλε τὸ χαράκωμα τοῦ Στέφου, ἀλλ' ἀποκρουσθὲν διὰ τῶν πυρῶν ἀπεσύρθη ἐκεῖθεν· τὸ δὲ πεζικὸν συγκείμενον ἀπὸ Ἀλβανούς, καὶ θέλον νὰ ἐπιπέσῃ ἀπὸ τὰ νῶτα τοῦ στρατοπέδου, προσέβαλε τὸν μεταξὺ τοῦ ὄρους Αἰγιαλοῦ καὶ τοῦ χαράκωματος τοῦ Στέφου λόφον, ὑπερασπιζόμενον παρὰ τοῦ Γριζιώτη κ.λ. ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ θέσις αὕτη δὲν ἦτον ὠχυρωμένη, οἱ ἐχθροὶ ἐπροχώρησαν μέχρι τοῦ ὕψωματος τοῦ λόφου, ὅπου συνεχροτήθη πεισματώδης μάχη, διότι δις κατέλαβον τὸ ὕψωμα οἱ ἐχθροὶ καὶ δις ἀπεκρούσθησαν· ἔγεινε δὲ ἡ συμπλοκὴ τόσον ἐκ τοῦ σύνεγγυς, ὥστε ἀμφοτέρω τὰ μέρη ἔπαυσαν τὰ πυρὰ καὶ ἐμάχοντο μὲ τὰ ἀγγέμαχα ὄπλα καὶ μὲ τοὺς λίθους· ἐκεῖ ἔβλεπέ τις τὴν ἀτομικὴν ἀνδρίαν ἐκάστου στρατιώτου καὶ τὴν γενναιότητά τοῦ ἀνδρείου ὀπλαρχηγοῦ Γριζιώτη. Παρατηρῶν ὅμως ὁ Καραϊσκάκης ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἐνδυναμοῦντο ὀλονέν, ὅτι τὸ ἀποκρουσθὲν ἀπὸ τὸ χαράκωμα τοῦ Στέφου ἵππικὸν δι-

(*) Ἴδου πάλιν ὁ στρατηγὸς Πεῤῥαῖθος μὲ ποίαν θετικότητα ἐμίλει περὶ τούτου· « ἰδὼν ὁ πασσαὶς τὴν ἀπροσδόκητον ὀπισθοδρόμησιν τοῦ τακτικοῦ ὄρμην ἀφόβως κατ' αὐτοῦ, ὥστε εἰς διάστημα δέκα λεπτῶν τῆς ὥρας ἐθυσίασε δεκαεκτὼ, καὶ δεκαεξὲ συνέλαβε ». Ἀπὸ ποῖον ἔλαβε τὰς πληροφορίας ταύτας ὁ στρατηγὸς ἀποροῦμεν, πλὴν τούλάχιστον ἔπρεπε νὰ λησέεται τὸ κοινὸν ὅσακις γράφει εἰς ἄνδρας ζῶντας καὶ αὐτόπτας τῶν πραγμάτων τούτων.

ευθύνη ἐκεῖ, καὶ ὅτι ἐκινδύνευε νὰ κυριευθῆ ἡ θέσις αὐ-
τη, συνενοήθη μὲ τὸν Φαββιέρου διὰ νὰ σταλῆ εἰς ἐπι-
κουρίαν τὸ τακτικὸν σῶμα. Οὗτος δὲ παρευθὺς διετάξε τὰ δύο
τάγματα (*) νὰ βαδίσωσι ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν κατὰ μέτω-
πον καὶ κατὰ πλευράς· οὕτως τὸ μὲν πρῶτον τάγμα τοῦ ὁποίου
τὴν διοίκησιν παρευθὺς ἀνέλαβεν ὁ λοχαγὸς Μαγέ, σχηματι-
σθὲν εἰς φάλαγγα πυκνὴν, καὶ παραλαβὸν τοὺς φιλέλλη-
νας εἰς τὰς πλευράς ὡς ἀκροβολιστάς, προσέβαλε τοὺς ἐχ-
θροὺς ἀπὸ τὰ ἀριστερὰ μεταξὺ τοῦ χαρακώματος τοῦ Στέ-
φου καὶ τοῦ λόφου· (τὸ ἀτάραχον τοῦ στρατιωτικοῦ τού-
του Γάλλου εἰς τοιαύτην δεινὴν περίστασιν ἐμφύχωσε τόσον
τοὺς στρατιώτας, ὥστε δὲν ἐφαίνοντο ποσῶς ὅτι ἦσαν αὐτοὶ
οἱ ἴδιοι οἱ ὁποῖοι πρὸ ὀλίγων ὥρων κατεπλακώθησαν ἀπὸ τὸ
ἰππικὸν τοῦ ἐχθροῦ) τὸ δὲ δεύτερον τάγμα τοὺς προσέβαλεν
κατὰ μέτωπον· συγχρόνως ὁ Γριζιώτης μὲ τὸ σῶμά του
ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν, ὥστε οἱ ἐχθροὶ προσβληθέντες παντα-
χόθεν ἐτράπησαν εἰς φυγὴν μὲ μεγάλην ζημίαν των· πλὴν αἱ

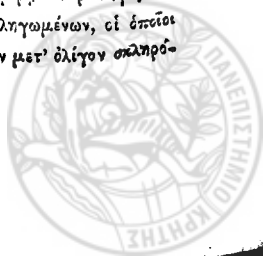
(*) Ἐδὼ ὁ στρατηγὸς Περράιθις λέγει, ὅτι μόνοι οἱ φιλέλληνες ἐκίνησαν
πρὸς βοήθειαν αὐτῆς τῆς θέσεως· τὸ νὰ μὴ δυναθῆ εἶτε ἀπὸ τὸν καπνὸν τῆς μά-
χης, εἶτε ἀπὸ ἄλλην αἰτίαν ὁ στρατηγὸς οὗτος νὰ διακρίνη τοὺς ἐγδοθέντα
ἀπὸ τοὺς χιλιούς ἑκατὸν, δὲν εἶναι παράδοξον, ἀλλὰ τὸ νὰ διακρίνη ὅτι αὐτοὶ
ἦσαν φιλέλληνες καὶ ἔχι Ἕλληνες, ἐνῶ καὶ τὰ δύο αὐτὰ σώματα εἶχον ὁμοίαν
στολήν τοῦτο δὲν εἶναι παράδοξον; προσθέτων δὲ περὶ τῶν φιλελλήνων
τούτων, εἰς τὸ σχολεῖόν του ὅτι, « μέλον ὅτι ὑπόκειντο εἰς τὴν ὀδηγίαν τοῦ
« Φαββιέρου, ἐκείνην τὴν στιγμήν ἔδραμον αὐθόρμητοι χωρὶς διαταγὴν
« τοῦ ἀρχηγοῦ των. » ἴσως νομίζει ὅτι μὲ τὸ προφανές τοῦτο ψῆδος
προσέβαλε τὸ πρόθυμον τῶν Ἑλλήνων τακτικόν· ἀλλ' ἀπατάται, διότι τὰ
πράγματα ἀρκετὰ φωνάζουν ὑπὲρ αὐτῶν· ἂν δὲ ἠθέλησε νὰ κωλακεύσῃ τοὺς
φιλέλληνας, ἄς μάθῃ ὅτι τοὺς προσάπτει τὴν μεγαλτέραν κατηγορίαν. Καὶ
τῶ ὄντι, δὲν ἠθέλην εἶσθαι μέγα ἐγκλημα τὸ νὰ κινηθῶσιν ἐναντίον τῶν ἐχ-
θρῶν ἀνεῦ διαταγῆς τοῦ ἀρχηγοῦ των·.

νίκαι τῶν Ἑλλήνων δὲν ἐπέφερον μέγα ἀποτέλεσμα, καθότι οἱ ἐχθροὶ ὑποχωροῦντες ὑπερασπίζοντο ἀπὸ τὸ πολυάριθμον ἱππικόν των, τὸ ὁποῖον ἐμπόδιζε τὴν καταδίωξιν τῶν νικητῶν στερουμένων τοῦ ὄπλου τούτου.

Ἀφοῦ δὲ οἱ ἐχθροὶ ἐδιώχθησαν ἀπ' ἐκείνην τὴν θέσιν, καὶ τὸ στρατόπεδον ἦτον εἰς ἀσφάλειαν, τὰ τάγματα κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Φαββιέρου ἀπεσύρθησαν ὀπισθεν τοῦ χαρακώματος τοῦ Χελιώτη, ὄντα ἔτοιμα διὰ ἐπικουρίαν· ὅλην δὲ ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐξηκολούθει ὁ ἀκροβολισμὸς καὶ ἀπὸ τὰ δύο ἀντίπαλα μέρη, καὶ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸ χαρακῶμα τοῦ Στέφου. Οἱ δὲ ἐχθροὶ κατεγίνοντο εἰς ὀχυρώσεις, καὶ κτασκευάσαντες ἐν κανονοστάσιον εἰς τὸν λόφον, τὸν ὑποῖον κατεῖχε εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς μάχης τὸ τετράγωνον, ἐπυροβόλουν τὸ στρατόπεδον, προξενοῦντες ὄχι ὀλίγην ζημίαν, μάλιστα εἰς τὴν τακτικὸν στρατὸν, ὅστις δὲν ἦτον περιχαρακωμένος· καθότι ὁ σκοπὸς, ὡς προείπομεν, τῆς ἐκστρατείας ταύτης δὲν ἦτον τὸ νὰ κατέχη ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἀμυντικὴν θέσιν· ἄρα τὸ νὰ ὀχυρωθῆ ἦτον ὄχι μόνον ἐκτὸς τοῦ σκοποῦ, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατον δι' ἑλλειψίν τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων, περὶ τῶν ὁποίων δὲν ἔγινε οὔτε φροντὶς προμηθείας διὰ μίαν τοιαύτην περίπτωσιν. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι εἶχε τὰ ἀναγκαῖα, ὁποῖαν βλάβην ἐδύνατο νὰ προξενήσῃ εἰς τὸν ἐχθρόν; ἤθελε τοῦ διακόψει ἄρα γὰρ τὴν συγκοινωνίαν του; ὄχι βέβαια. Ὅθεν, ἐπειδὴ ἦτον ἀναγκαῖον νὰ ἀναλάβῃ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς τὴν ἐπιθετικὴν θέσιν, ἀπεφασίσθη ἐκεῖνο τὸ ἐσπέρας μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, τὰ μὲν ἑλαφρά στρατεύματα νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν ἐχθρικῶν χαρακωμάτων διὰ νὰ τὰ κυριεύσωσιν· τὰ δὲ τακτικὰ νὰ φυλάξῃ τὴν θέσιν τοῦ περιβόλου· ἢ νὰ ὑποχωρήσωσι ἐν τάξει εἰάν ἀποτύχουν. Οὕτως περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τὰ μὲν δύο τάγματα κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Φαββιέρου κατέλαβον τὴν

θέσιν τοῦ περιβόλου τὰ δὲ ἑλαφρὰ στρατεύματα ἀντὶ νὰ προσβάλωσι τοὺς ἐχθροὺς ἀπεσύροντο πρὸς τὸ ὄρος Αἰγιαλὸν, ὥστε ὅτε ἤρχησε νὰ σκοτινιάζῃ κατέλιπον τὰς θέσεις ὅλας μ' ἄκραν σιωπῆν (*). οἱ δὲ ἐχθροὶ προσεκτικοὶ εἰς τὰ κινήματα τῶν Ἑλλήνων ἀμέσως μετὰ τὴν φυγὴν τῶν περιεκύκλωσαν τὸν περίβολον. Τότε ὁ Φαββιέρου παρατηρήσας μὲ φρίκην τοὺς κίνδυνον εἰς τὸν ὁποῖον ἐξετέθη ὁ στρατός του ἐκ τῆς ἀπάτης, διέταξε τὸν ὑπασπιστὴν τοῦ Ροκαβίλλαν Πιεμοντέζον νὰ εἰδοποιήσῃ ὅσον τάχιστα τὰ τάγματα νὰ ἐξέλθωσι ἀπὸ τὸν περίβολον· ἕκαστος δύναιται νὰ φαντασθῇ ὑποῖον τρομόν συνέλαβον οἱ δυστυχεῖς αὐτοὶ στρατιῶται τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ἐξερχόμενοι εἶδον αἰφνης ἑαυτοὺς ἐγκαταλελειμμένους εἰς τὴν πεδιάδα ἐν τῷ μέσῳ πολυαρίθμου ἐχθρικοῦ ἵππικοῦ, ἐν ᾧ τὰ ἑλαφρὰ σώματα φθάσαντα ἤδη εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ

(*) Ὁ στρατηγὸς Περραιεὸς ἐν τῷ πρότερον ἔλεγε ὅτι θέλει ἐνωθῆ μετὰ τοῦ Καραϊσκάκη εἰς τὸν περίβολον, ἐδῶ τὸν βλέπομεν νὰ κτυπᾷ τοὺς πόδας του καταγῆς ὡς ἄλλος Ἡρακλῆς, νὰ τρεμάζῃ τοὺς ἐχθροὺς του καὶ νὰ ὑποχωρῇ εἰς τὸ ὄρος Αἰγιαλὸν καὶ ἰδοὺ πῶς ἐκφράζεται « Περὶ δὲ τὴν ἡμισυ ὥραν τῆς » νυκτὸς ἐκoinοποιήσεν ὁ Περραιεὸς πρὸς ὅλους τοὺς ἀξιωματικούς καὶ στρατιώτας, ὅτι ὅπταν ὁ ἴδιος προφέρει μεγαλοφώνως τὸ, Ἐπάνω τους Ἕλληνες » ἐπάνω τους, τότε καὶ αὐτοὶ νὰ ἐκφωνήσωσι τοὺς αὐτοὺς λόγους, νὰ κτυπῶσι » τοὺς πόδας καταγῆς προσποιούμενοι ὅτι μέλλουσιν νὰ ὀρμήσωσι κατ' αὐτῶν » ἀνῆκουστον στρατήγημα εἰς τὰ χρονικὰ τοῦ κόσμου· πλὴν καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ὁ πάταγος τῶν ποδῶν μὲ πέδιλα, καὶ εἰς γῆν ἀνασκαμμένην ἐδύνατο νὰ ἀκουσθῇ παρὰ τῶν ἐχθρῶν, τὸ ἀποτέλεσμα βεβαίως ἦτον νὰ σύρῃ τὴν προσοχὴν τῶν πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον, καὶ νὰ τοῖς ἀναγγεῖλῃ τὴν φυγὴν τῶν λαφρῶν στρατευμάτων διὰ νὰ περιζώσουν τὰ δύο τάγματα, τὰ ὅποια ἐπεριμενον ἀνυπομόνως. Ἄλλ' εἶναι ἀπερίττος ἀξιὸν νὰ μὴν ἀναφέρῃ ὁ στρατηγὸς οὗτος οὔτε περὶ τοῦ τακτικοῦ, οὔτε περὶ τῶν διαφορῶν πληρωμένων, εἰ ὅποιοι ἐγκαταλειφθέντες εἰς τὸν πύργον τοῦ κήπου, ἐδοκίμασαν μετ' ὀλίγον σκληρότατον θάνατον παρὰ τῶν βαρβάρων.

ὄρους, ἀπέχοντος τρία περίπου τέταρτα τῆς ὄρας, ἐτουφάκιζον· ἰ) Φαβδιέρος, ὅστις ἐπερίμανε τὰ τάγματα ἔξω τοῦ περιβόλου ἅμα αὐτὰ ἐξῆλθον, τὰ ὠδήγησε πρὸς τὸ ὄρος, καὶ διαβάς ἔμπροσθεν τοῦ ἐχθρικοῦ ἰππικοῦ, ἐπορεύετο πρὸς τὴν Ἐλευσίνα διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ διὰ τῆς ὁποίας ἐξεστράτευσαν.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ταγμάτων τούτων, τὸ ἰππικὸν τοῦ ἐχθροῦ περιτρέχον ὅλην τὴν πεδιάδα, δὲν ἐτόλμα μὲν νὰ ἐπιπέσῃ τὴν νύκτα κατὰ τοῦ στρατοῦ· συνέλαβον ὁμῶς πολλοὺς τῶν ἀδυνάτων στρατιωτῶν ὅσοι διὰ τὸ σκότος (*) τῆς νυκτὸς ἀπεπλανήθησαν· ἐν ταυτῷ ἔμειναν ὑπὲρ τοὺς εἴκοσι πληγωμένους ἐκ τῶν διαφόρων στρατευμάτων τακτικῶν τε καὶ ἐλαφρῶν εἰς τὸν πύργον τοῦ κήπου, οἵτινες ἔγειναν θῦμα ἐλεεινὸν τῆς ὠμότητος τῶν ἐχθρῶν. Ἐντοσούτω ὁ στρατὸς περὶ τὸ μεσονύκτιον ἔφθασεν εἰς τὴν Ἐλευσίνα, κἀλλ' εἰς ἀθλίαν κατάστασιν, διότι οἱ περισσότεροι τῶν στρατιωτῶν εἶχον χάσει τὰ σκεύη των. Εἰς αὐτὴν τὴν ἐκστρατείαν ἐχάθησαν ἀπὸ μὲν τὸν τακτικὸν στρατὸν ἑξήντα τοεῖς ἄνδρες, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν τέσσαρες ὑπολοχαγοὶ καὶ ὁ λοχαγὸς τῶν λόγων τῶν ἀποστολικῶν, καὶ πενήντα ἐπληγώθησαν· ἀπὸ δὲ τὸν ἐλαφρὸν ἐχάθησαν ἐπίσης πολλοί.

Τὴν ἐπαύριον τὸ στρατόπεδον τῆς Ἐλευσίνος ἐκυριεύθη ἀπὸ πανικὸν φόβον, μήπως οἱ ἐχθροὶ ἐπέλθωσι κατ' αὐτῶν καὶ ἐκεῖ ὅθεν ὅλα σχεδὸν τὰ σώματα διελύοντο, οἱ δὲ στρατιῶται

(*) Ὁ ὑπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ ἦτος εἰς Ἄμπελαίων, φιλοτιμούμενος νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃ εἰς τὸν ἐχθρὸν τὰ δύο πυροβόλα, ἔμεινε μ' ὀλίγους πυροβολιστὰς κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν διὰ νὰ τὰ μετακίσει· ἀλλ' ἐσυλλήφθη καὶ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ· ὁ νέος οὗτος ἀξιωματικὸς εἶχε κάμει τὰς σπουδὰς του εἰς τὴν Γαλλίαν, ἢ ἀρετὴ του τὰ χρηστὰ ἦθη του καὶ ἡ γλυκύτης τοῦ χαρακτῆρος του εἴλωκεν τὴν ἀγάπην ὄλων ὅσοι τὸν ἐγνώρισαν.

ἀναχωροῦντες μετέβαινον εἰς τὴν Σαλαμίνα, ἐκτὸς ἐκείνων τοῦ Καραϊσκάκη καὶ Γριζιώτου, τὰ ὅποια ἔμειναν ὑπὸ τὴν σημαίαντων. Ἡ παράλογος αὕτη ἀποδειλίαισι τῶν στρατιωτῶν προῆλθε· διότι ταραχοποιὸς τις γέρων διέδωκε τὴν φήμην, ὅτι ὁ Καραϊσκάκης ἔλαβε τρεῖς τενεκέδες νομισμάτων χρυσῶν, καὶ ὅτι σκοπὸν εἶχε νὰ ὑποταχθῇ ἐντὸς ὀλίγου εἰς τὸν Κιουταχὴν συκοφαντία τρομερὰ, εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ἀφορμὴν ἐν ἀπλοῦν περιστατικόν. Τουρκαλβανοὶ τινες φίλοι παλαιοὶ τοῦ Καραϊσκάκη, ἐλθόντες πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον πρὸς ἐπίσκεψίντου, τῷ ἐπρόσφεραν ὡς σημεῖον τῆς παλαιᾶς φιλίας των, δύο τενεκέδες ταμβάκου, τοὺς ὑπιοῦς ἀνοίξας παρρησία, ἐμοίρασεν εἰς πολλοὺς, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐρέθη καὶ ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος γέρων ὅστις καὶ ἐγέμισε καλῶς τὴν ταμπακέρα του.

Ὁ Φαββιέρος τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὠδήγησε τὸν στρατὸν του εἰς τὴν Σαλαμίνα, διότι ἐστερεῖτο τῶν ἀναγκαίων τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων· καὶ διότι ἔβλεπεν ὅτι ἡ περαιτέρω ἐκεῖ διαμονὴ τοῦ στρατοῦ του ἦτον ἀνωφελής, ἐπειδὴ δὲν ἐπρόκειτο λόγος περὶ νέας ἐκστρατείας. Τὸ δὲ κυριώτερον, διότι δὲν ἐσυμφωνοῦσε μετὰ τοῦ Καραϊσκάκη ὡς πρὸς τὴν μέθοδον τοῦ πολεμεῖν (*), καὶ ὅχι ὅτι ἔδωκε πίστιν εἰς τὰς κατὰ τοῦ Καραϊσκάκη συκοφαντίας, καθὼς τινὲς ἐνόμιζον.

(*) Ὁ Στρατηγὸς Περραιβὸς εἰς τὰ πολεμικὰ του Ἀπομνημονεύματα ἰδοὺ πῶς ἐξηγεῖται περὶ τούτου· « ὁ δὲ Φαββιέρος λυπημένος ὢν διὰ τὰ εἰς τὰ σώματα του συμβάντα, μᾶλλον δὲ δυσαρσστημένος ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸν ἐλέξαντα τὴν ἀπειθείαν του ἐπλευσε διὰ τὴν Σαλαμίνα μ' ὄλον του τὸ τάγμα· ὁ στρατηγὸς Περραιβὸς πολλάκις ἀνέφερε, διηγούμενος τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ὅτι ὁ Καραϊσκάκης διέταττε τὸν Φαββιέρον, ἀλλὰ νομίζω ὅτι, πρὶν συντάξαι

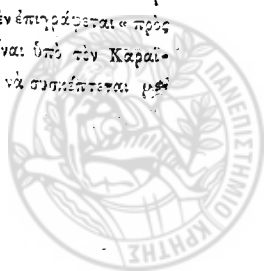
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Μετάβασις τοῦ Στρατοῦ εἰς Σαλαμίνα. — Ἄφιξις τοῦ ἰππικοῦ. — Ἐκστρατεία τῶν Θεῶν. — Διαμονὴ τοῦ στρατοῦ εἰς τὰ Μέγαρα καὶ μετάβασις αὐτοῦ εἰς Μέθανα.

Ὁ στρατὸς μετὰ τὴν μετάβασίν του εἰς Ἀμπελάκια τῆς Σαλαμίνας, προμηθευθεὶς τῶν ἀπολύτων ἀναγκαίων (χάρις εἰς τὰ χρηματικὰ ἐπιβοηθήματα τῶν φιλελληνικῶν ἐταιρειῶν τῆς Γαλλίας) ἀνέλαβε τὴν προτέραν κατάστασίν του, ἀρκούμενος εἰς μίαν μερίδα ἄρτου καὶ εἰς τὸ καθημερινὸν σιτηρέσιον χωρὶς νὰ ἀπαιτήσῃ μισθοὺς, καθότι ἡ κυβέρνησις δὲν ἐχορήγει τότε μίτη ὀβολόν. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔφθασε καὶ τὸ ἰππικὸν ἀπὸ Τρίπολιν οὕτως ὅλος ὁ τακτικὸς στρατὸς συγκεντρωθεὶς εἰς Ἀμπελάκια, ἐπανελάβε τὰ γυμνάσιά του ἐξασκούμενος ἐνίοτε ὅλος ὁμοῦ εἰς τὰ πυρά.

Ὁ Φαββιέρου γνωρίζων ὅτι τὸ κυριώτερον ἠθικὸν προτέρημα εἰς τὸν στρατιωτικὸν πρέπει νὰ ᾖναι ἡ φιλοτιμία, καὶ ἐπιθυμῶν νὰ διατηρήσῃ τὸ αἰσθημα τοῦτο εἰς τὸν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του στρατὸν, δὲν ὑπέφερε τὴν ἐλαχίστην περιφρόνησιν ἢ ὕβριν πρὸς ὅποιονδήποτε ἄτομον τοῦ στρατοῦ του. Τοῦτο αὐτὸ τὸν ἠνάγκασε νὰ ἔμβῃ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ του καὶ νὰ συλλάβῃ εἰς τὴν Σαλαμίνα, παρρησία τριῶν περίπου χιλιάδων ἑλαφρῶν στρατιωτῶν, τὴν στρατιωτικὴν ἐπιτροπὴν τοῦ

τὰ πολεμικὰ Ἀπομνημονεύματά του, ἔτρεπε διὰ τὴν ἀκρίθειαν τῆς ἱστορίας νὰ ἀναζητήσῃ εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Κράτους εἰς τὸ πρωτόκολλον τὰ ὑπ' ἀρ. 2546 καὶ 2547 Αὐγούστου 1, 1826, ἀπὸ τὰ ἑποῖα τὸ μὲν ἐπιγράφεται « πρὸς » τὸν Φαββιέρου, ὅτι ἡ διοίκησις δὲν ἐνόησε ποτὲ νὰ ᾖναι ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκη τὸ δὲ ἄλλο πρὸς τὸν Γ. Καραϊσκάκη, διὰ νὰ συσπείραται μετὰ τὰ τοῦ Φαββιέρου εἰς τὰ πολεμικὰ κινήματά του ».

στρατοπέδου τῆς Ἐλευσίνος, καὶ νὰ τὴν θέσῃ ὑπὸ κράτησιν 24 ὥρων εἰς Ἀμπελάκια· διότι περιφρονήσασα ἕνα ἀνθυπολοχαγὸν τοῦ ἱππικοῦ, δὲν ἠθέλησε νὰ δώσῃ τὴν ἀπαιτουμένην ἱκανοποίησιν. Ἄν ὁμως ἀφ' ἐνὸς μέρους ὑπερασπίζετο τὸσον τοὺς ἀδικουμένους ἢ ἐξυβριζομένους, ἀφ' ἑτέρου ἐτιμωροῦσεν μὲ τὴν αὐστηρότητα τῶν Γαλλικῶν νόμων ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἤθελαν ἐξυβρίσει ἢ ἀδικήσει ἄλλους. Πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τῶν λεγομένων, ἅς μᾶς συγχωρήσουν οἱ ἀναγνώσται νὰ ἀναφέρωμεν τὰ ἐφεξῆς δύο παραδείγματα. Δύο ἀνθυπολοχαγοὶ τοῦ πεζικοῦ, οἵτινες ἠθέλησαν νὰ βιάσωσι μίαν γυναῖκα, ἐξετασθέντες τῇ ἐπαύριον ἀπο μίαν ἐπιτροπὴν ἀπεβλήθησαν. Ὁ δὲ φονεὺς τοῦ ταγματάρχου Στεφάνου καταταχθεὶς εἰς τὸ σῶμα τοῦ Γριζιώτη, μετέβη κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας εἰς Σαλαμίνα, νομίζων ἴσως ὅτι θέλει διαφύγει πᾶσαν καταδίωξιν· ἀλλὰ συλληφθεὶς καταδικάσθη εἰς θάνατον· ἡ δὲ ἀπόφασις ἐξετελέσθη μὲ τουφεκισμὸν παρῆρησίᾳ ὄλου τοῦ στρατοῦ παρατεταγμένου.

Ἀφοῦ ὁ στρατὸς ἀνεπαύθη σχεδὸν ἕνα μῆνα εἰς Ἀμπελάκια, ὁ Φαββιέρος ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ· ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ δυνάμεις του δὲν ἦσαν ἱκαναὶ νὰ συγκροτήσωσι μάχην ἐκ τοῦ συστάδην, ἔκρινεν εὐλογον νὰ τὸν βλάβῃ πρᾶσβάλλων τὸ κέντρον τῆς συγκοινωνίας του, τὸ ὅποιον ἦτον εἰς Θῆβας. Τὸ σχέδιόν του τοῦτο ἐκοινοποίησεν εἰς τὸν Καραϊσκάκην διὰ νὰ συμπράξῃ καὶ αὐτός· ἀλλ' οὗτος δὲν τὸ ἐνέκρινε, λέγων ὅτι ἐπειδὴ ἡ θέσις αὕτη κεῖται εἰς πεδιάδα, τὰ ἐλαφρὰ στρατεύματα δὲν θέλουν τὸν ἀκολουθήσει εἰς τὸ ἐπιχειρήμα τοῦτο. Ὅθεν ὁ Φαββιέρος ἐπιμένων εἰς τὸ σχέδιόν του, καὶ φρονῶν ὡς ἀναγκαῖον καὶ νὰ συμπαραλάβῃ τινὰς τῶν ἐλαφρῶν στρατιωτῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Καραϊσκάκην τοὺς ὀπλαρχηγούς Δημήτριον Καλλέργην καὶ Στέφον, τοὺς ὁποίους ἐγνώριζεν ὡς συγκεστρατεύσαντας καὶ ἄλλοτε

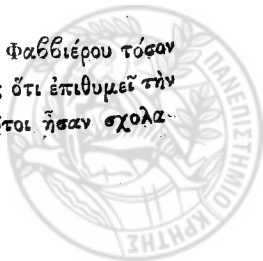
μετ' αὐτοῦ, καὶ περὶ τῶν ὁποίων ἦτον βέβαιος ὅτι θέλουν τὸν ἀκολουθήσει· ὁ Καραϊσκάκης τοὺς διεύθυνεν εὐθὺς, γράψας πρὸς τὸν Φαββιέρον, ὅτι οἱ ὄπλαρχηγοὶ οὗτοι εἶναι ἔτοιμοι νὰ τὸν ἀκολουθήσωσι μὲ ἑξακοσίους ἄνδρας.

Ὁ Φαββιέρος λοιπὸν παραλαβὼν τὰ δύο τάγματα, συγκείμενα ἕκαστον ἀπὸ πεντακοσίους ἄνδρας, τὰς δύο ἴλας τοῦ ἱππικοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκάστη εἶχε σαράντα ἵππεῖς, τὸν λόχον τοῦ πυροβολικοῦ, συγκείμενον ἀπὸ ὀγδοῆντα πυροβολιστὰς καὶ τέσσαρα πεδινὰ πυροβόλα, τὰ ὁποῖα ἐσχάτως μετεκομίσθησαν ἀπὸ τὰ Μέθανα, καὶ τὸν λόχον τῶν φιλελλήνων, διέβη (*) ἀπὸ τὴν Σαλαμίνα εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος τῶν Μεγάρων, ὅπου μετ' ὀλίγον φθάσαντες ὁ Καλλέργης καὶ Στέφος, ἐβεβαίονον ὅτι εἶχον ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν των τοὺς ἑξακοσίους ἄνδρας. Ἐκεῖθεν ἀναχωρήσας Μ. Μ. καὶ διαβάς διὰ τοῦ χωρίου Κούντουρα, ἔφθασε τὴν ἐπαύριον εἰς τὸ στενὸν τῶν τριῶν Κεφαλῶν, (Κάζαν) ἐκεῖ ἐνεδρεύσας δι' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκίνησε τὸ ἐσπέρας καὶ περὶ τὰς δέκα ὥρας Μ. Μ. ἔφθασεν εἰς τὸν ποταμὸν Αἰσωπὸν, ὅπου ἐσταμάτησε τὸν στρατὸν διὰ νὰ ἀναπαυθῆ ὀλίγον, καὶ διὰ νὰ περιμείνῃ καὶ τὰ ἑλαφρὰ στρατεύματα· ἀλλ' ὁ καιρὸς παρήρχετο καὶ αὐτὰ δὲν ἐφαίνοντο εἰσέτι. Τέλος μετὰ ἰκανὴν ὥραν παρουσιάσθησαν ὁ Καλλέργης καὶ ὁ Στέφος κοινοποιοῦντες εἰς τὸν Φαββιέρον, ὅτι ὅλοι οἱ στρατιῶται των ἐλειποτάκτησαν, καὶ ὅτι οὗτοι μόνον ἦσαν ἔτοιμοι νὰ τὸν ἀκολουθήσωσι. Ὁ Φαββιέρος δυσαρσστηθεὶς πολὺ ἔνεκα τούτου, ἀλλ' ἔχων τὸ ἰδίωμα νὰ καταφρονῆ πᾶν ἐμπόδιον, τὸ ὁποῖον ἤθελε τῷ παρουσιασθῆ πρὸς ἐκτέλεισιν ἐνός ὁποιοῦδήποτε σχεδίου του, καὶ ἐπιμένων εἰς τὸν σκοπὸν του, ἀπεφάσισε νὰ κινήσῃ μὲ μένον τὸν τακτικὸν στρα-

(*) Σεπτεμβρίου 22.

τὸν, λέγων ὅτι ἂν τὰ ἐλαφρὰ στρατεύματα τὸν ἐγκατέλειψαν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν, ἐλπίζει τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπιχειρήματός του εἰς μόνην τὴν εὐπίθειαν τοῦ στρατοῦ του. Ἐντοσούτῳ τὸ κακὸν παράδειγμα ἐνὸς στρατιωτικοῦ σώματος ἔχει μεγίστην ἐπήρειαν εἰς ἕν ἄλλο· ἡ φήμη ὅτι οἱ ἐλαφροὶ στρατιῶται ἀνεχώρησαν, διαδοθεῖσα εἰς τὸ στρατόπεδον ἐψύχρανεν ὅπως οὖν τὴν πρώτην ζέσιν τῶν στρατιωτῶν, καὶ μάλιστα εἰκοσι ἐξ αὐτῶν ὠφελούμενοι ἀπὸ τὸ σκοτός τῆς νυκτός, ἀπεσύρθησαν εἰς τὸν στενὸν τῶν τριῶν Κεφαλῶν τοῦτο εἰδοποιηθεὶς ὁ Φαββιέρος ἐπροσκάλεσε τοὺς διοικητὰς τῶν σωμάτων διὰ νὰ πληροφορηθῆ παρ' αὐτῶν, ἂν οἱ στρατιῶται ἦσαν πρόθυμοι νὰ τὸν ἀκολουθήσουν· ἐπειδὴ δὲ οὗτοι δὲν ἀπεκρίθησαν ὅλοι συμφώνως, τότε διέταξε τοὺς διοικητὰς τῶν λόχων νὰ πληροφορηθοῦν περὶ τούτου ἀπὸ τὸ ἴδιον στόμα τῶν στρατιωτῶν, σχηματίζοντες κύκλον. Μόλις δὲ οἱ στρατιῶται ἤκουσαν τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀπὸ μέρους τῶν λοχαγῶν των, καὶ ὅλοι ὁμοφώνως ἔκραζαν, ὅτι ἐπιθυμοῦν νὰ προχωρήσουν, καὶ ὅτι ἐντρέπονται νὰ ἐπιστρέψωσιν ἄπρακτοι. Ὁ Φαββιέρος θέλων νὰ ὠφεληθῆ ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν στρατιωτῶν του, ἔδωκεν εὐθὺς εἰς τοὺς διοικητὰς τῶν σωμάτων τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας διὰ νὰ προχωρήσουν· ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ τούτων ἡ νύξ ἦτον ἤδη ἄρκετὰ προχωρημένη, ὥστε εἰς περίπτωσιν ἀποτυχίας, ἤθελε ἐκθέσει τὸν στρατὸν εἰς μέγα κίνδυνον, ἐὰν ἠναγκάζετο νὰ ὑποχωρήσῃ τὴν ἡμέραν· τοῦτο σκεφθεὶς μὲ μεγάλην δυσαρέσκειάν του, ὑπεχώρησεν εἰς τὴν Κάζαν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὰ Μέγαρα, ὅπου ἦσαν ὅλα τὰ Ἡπειρωτικὰ στρατεύματα συγκεντρωμένα.

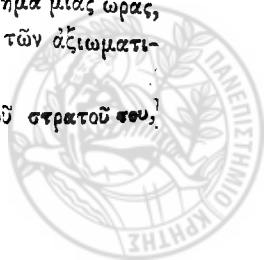
Πολλοὶ ἐνόμιζον τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο τοῦ Φαββιέρου τόσον ἐπικίνδυνον, ὥστε ἐκήρυξαν μετὰ θετικότητος ὅτι ἐπιθυμεῖ τὴν καταστροφὴν τοῦ στρατοῦ του· ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι ἦσαν σχολα-

στικοὶ καὶ δὲν ἐγνώριζον ὅτι τοιαῦτα ἐπιχειρήματα, εἰς ἐπιτύχουσαν, καταστρέφουσαν τὸν ἐχθρὸν, εὐρισκόμενον εἰς ξένον τόπον, ὁσάκις δὲν δύναται τις νὰ τὸν καταδιώξῃ μὲ μίαν ἐκ τοῦ συσάδην μάχην· διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἔμπειρος στρατηγὸς Καραϊσκάκης, μὴ ἔχων τὰς ἀπαιτουμένας στρατιωτικὰς δυνάμεις διὰ νὰ ἀντιπαραταχθῇ μὲ τὸν ἐχθρὸν, ἔσπευσε νὰ προσβάλλῃ τὴν συγκοινωνίαν τοῦ εἰς Ἀράχοβα καὶ Δίστομον· ἤθελε δὲ βέβαια ἀναγκάσει τὸν ἐχθρὸν νὰ ἀφήσῃ τὴν Ἀττικὴν ἐλευθέραν, εἰς (καθὼς πολλάκις ἐξεφράσθη ὁ ἴδιος) ἐξηκολούθει τὸ σχέδιον τοῦ, καὶ δὲν ἐνέδιδεν εἰς τὰς εἰσηγήσεις ἀπειροπολέμων τινῶν, περιοριζόμενος εἰς τὸν Φαληρέα.

Ὁ Φαββιέρος ἔκτοτε πεισθεὶς, ὅτι συνεχestraτεύων μετὰ ἐλαφρῶν στρατευμάτων, ὄχι μόνον δὲν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ εἰς ὅποιανδήποτε στρατιωτικὴν ἐπιχείρησίν τοῦ, ἀλλὰ θέλει ἐχθέσει πάντοτε εἰς προφανῆ κίνδυνον τὸν στρατὸν τοῦ, ἐγκαταλείπομενον ἀπὸ αὐτὰ εἰς τὸ πεδίου τῆς μάχης, δὲν συγκατένευσε νὰ συνεχestraτεύσῃ διὰ τὴν στερεάν Ἑλλάδα μετὰ τοῦ Καραϊσκάκη, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ διὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων παρακλητικῶν ἐπιστολῶν τοῦ δὲν κατώρθωσε νὰ καταπίσει τὸν ἀρχηγόν, ἐπροσπάθησε νὰ τοῦ ἀποσπάσῃ τὸν στρατὸν τοῦ. Οἱ στρατιῶται τοῦ τακτικοῦ μολονοῦ ἐξέφρασαν εἰς τὴν περίεσιν ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν τὴν νὰ συνεχestraτεύωσι καὶ αὐθις μὲ τὸν Καραϊσκάκην, ἢ πρὸς τὸν ἀρχηγόν των ὅμως ἀφοσίωσίν των, ἢ πειθαρχία των, καὶ ἢ στρατιωτικὴ σύμπνοιά των, τοὺς διετήρησαν ὑπὸ τὴν σημαίαν των· μόνον δὲ τὸ ἵππικὸν ἐκίνησε διὰ νὰ ἐνωθῇ μὲ τὸν στρατὸν τοῦ Καραϊσκάκη, ἀφοῦ ὅμως ἐπροχώρησε εἰς διάστημα μιᾶς ὥρας, ἐπανῆλθεν εἰς Μέγαρον διὰ τῶν συμβουλῶν τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ.

Ὁ Φαββιέρος ἐπιθυμῶν τὴν διατήρησιν τοῦ στρατοῦ τοῦ,

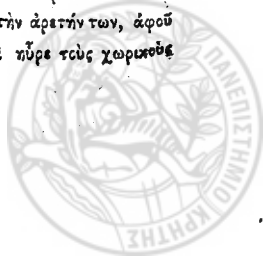

στερούμενος δὲ ἐκεί τῶν ἀναγκαίων πρὸς τροφήν, ἠναγκάσθη νὰ τὸν ἐπαναγάγῃ εἰς Μέθανα· ἔνεκα τούτου πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν ἐλειποτάκτησαν τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ στρατοῦ ἀπὸ Μέγαρα. Ἐντοσοῦτῳ ὁ στρατὸς διαβάς διὰ τοῦ Σοφικοῦ (*) μετέβη (**) εἰς Μέθανα, καὶ τὰ μὲν πεζικὰ τάγματα καὶ ὁ λόχος τῶν φιλελλήνων κατέλυσαν εἰς τὰ χωρία τῶν Μεθάνιων, τὸ δὲ ἵππικὸν εἰς τὴν Τροιζήναν. Τὰ σώματα ταῦτα ἐπρομηθεύοντο μόνον τὸν ἄρτον καὶ τὰ σιτηρέσια ἀπὸ τὰ χρηματικὰ ἐπιβοηθήματα τῶν φιλελληνικῶν ἐταιρειῶν τῆς Γαλλίας.

Ἐν τοσοῦτῳ ὁ ἐχθρὸς μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἀπὸ τὸ Χαϊδάρι, μείνας κύριος ὅλης τῆς Ἀττικῆς, ἐπολιόρκει στενὰ τὴν ἀκρόπολιν, οἱ δὲ πολιορκούμενοι, στερούμενοι πυρίτιδος καὶ πυρολίθων, εὕρισκοντο εἰς τὴν δεινὴν θέσιν τοῦ νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ φρούριον. Ἡ κυβερνησις πληροφορηθεῖσα, καὶ προβλέπουσα ὑποῖα ὀλέθρια ἀποτελέσματα ἐδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ ἢ ἄλλως τὸ φρούριον τούτου, ἐπρότεινεν εἰς τὸν Φαββιέρον δι' ἐνόου πολλὰ κολακευτικῶν ἐγγράφουτης, νὰ ἀναδεχθῇ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ τολμηροτάτου

(*) Ἡ κωμόπολις αὕτη κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἐπυρπολήθη ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῶν δύο Νοταραίων, οἱ δὲ δυστυχεῖς κάτοικοι καταφυγόντες εἰς τὰ ὄρη, ἔκρυψαν τὰ πράγματά των ὅπου ἐπρόφθασαν· ἐνῶ δὲ ὁ στρατὸς διέβαινε διὰ τῆς κωμοπόλεως αὐτῶν, πυροβολιστὰι τινεὶ ἀνεκάλυψαν εἰς ἓνα σχῆνον παραχρῆμα σκεύη τινα, μεταξὺ τῶν ἰσοίων εὑρέθη καὶ ἐν κιβώτιον, περιέχον χρῆματα δακτυλίδια, καὶ διάφορα ἄλλα κοσμήματα γυναικεῖα· οὗτοι οἱ τόσον ἐνδεεῖς οἱ στερούμενοι ἐνόησε καὶ αὐτοῦ τοῦ σιτηρεσίου τὰ ἐπαρουσίασαν εὐθὺς εἰς τὸν Φαββιέρον, ὁ ὁποῖος θαυμάσας τὴν ἀρετὴν των, ἀφοῦ τοὺς ἐπίνεσε, παρέλαθε τὰ πράγματα καὶ ἠρεύνησε καὶ ἤρε τοὺς χωρικοὺς μετὰ τοὺς ὁποίους ἀνήκον καὶ τοὺς τὰ ἀπέδωκε.

(**) Ὀκτώβριος.

ἐπιχειρήματος, τὸ νὰ ἐφοδιάσῃ τὴν ἀκρόπολιν ἀπὸ πολεμοφόδια. Ὁ Φαββιέρος, χωρὶς νὰ διστάσῃ ἢ νὰ ζητήσῃ χρηματικὰ μέσα, ἀνεδέχθη τὴν πρότασιν τῆς κυβερνήσεως, ἐπὶ συμφωνίᾳ ὁμῶς ἀφοῦ ἀφήσῃ τὰ πολεμοφόδια εἰς τὴν ἀκρόπολιν, νὰ ἀναχωρήσῃ. Ὅθεν συναθροίσας τὸν στρατὸν ὅλον ἐκτὸς τοῦ ἰππικοῦ εἰς τὸ στενὸν τῶν Μεθάνων, ἀφοῦ τὸν ἐπιθεώρησε, διέταξε τὸ αὐτὸ ἐσπέρας νὰ τῷ ἀναγνώσθῃ τὸ πολλὰ κολακευτικὸν ἐκεῖνο ἔγγραφον τῆς κυβερνήσεως, τοῦ ὁποίου ἡ ἔννοια καθ' ὅσον ἐνθυμούμεθα, ἦτον, « ὅτι ἡ κυβέρνησις ἐπροσήλωσε τὰ » βλέμματά της εἰς τὸ τακτικὸν σῶμα, διὰ νὰ προλάβῃ τὴν » πτώσιν τῆς ἀκροπόλεως, ἣτις κινδυνεῖ εἴνευ τῆς συνδρομῆς » του νὰ ἐγκαταλειφθῇ εἰς τὸν ἐχθρόν »· μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἐγγράφου τούτου, ὁ Φαββιέρος μὲ τὴν συνειθισμένην του στρατιωτικὴν παρρησίαν, ἡ ὁποία ἐπέγει ἐνταυτῷ θάρρος καὶ σέβας, ὠμίλησε οὕτω « Στρατιῶται ἡ πατρίς σήμερον ἐλπίζει » τὴν σωτηρίαν τῆς ἀκροπόλεως τῶν λαμπρῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ » τὴν ἀνδρίαν καὶ τὸλμην σας, ἡ λαμπρὰ αὕτη πράξις θέ- » λει ἀποθανατῆσαι τὰ ὀνόματά σας· ἐμπιστευθεῖτε εἰς ἐκεῖ- » νον, ὅστις σᾶς ὠδήγησε πάντοτε διὰ τὸ καλὸν τῆς πατρί- »δος (*) ». Οἱ λόγοι οὗτοι ἐνθουσίασαν τόσον τοὺς στρατιώ- » τας, ὥστε παρευθὺς ὅλοι ὁμοφώνως ἔκραξαν « ζήτω ὁ Κολο- » νέλος, ὅλοι ἀποθνήσκομεν μαζή σου ». Ἀκολουθῶς ὁ Φαββιέρος διέταξε τοὺς διοικητὰς τῶν λόχων νὰ ἐκλέξωσιν ἕκαστος τρι- » ἀντα ἄνδρας τοὺς ῥωμαλαιότερους καὶ γενναιοτέρους διὰ τὴν ἐκστρατείαν, καὶ ὠργανίσας αὐτοὺς εἰς δύο τάγματα, ἄφησε τοὺς λοιποὺς ὡς τρίτον τάγμα, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ταγμα-

(*) Αὐτὴν τὴν ἐκφρασιν μετεχειρίζετο ὁ Φαββιέρος διὰ νὰ ἐμφυχύνῃ τοὺς στρατιώτας του.

τάρχου Σωνιέρου, διὰ τὴν χρησιμεύσῃ ὡς ἐφεδρεία εἰς τὸ στενὸν τῶν Μεθάνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Εἰσόδος τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν.

Οὕτως τὰ δύο τάγματα, συγκείμενα ἕκαστον ἀπὸ ἑξ ἑλπίων, καὶ διοικούμενα παρὰ τῶν ταγματάρχων Ροβέρτον τὸ Α. καὶ παρὰ τοῦ Πίσσα τὸ Β', ὁ λόχος τοῦ πυροβολικοῦ, συγκείμενος ἀπὸ ἑξήντα πυροβολιστᾶς, καὶ διοικούμενος παρὰ τοῦ ὑπολοχαγοῦ Ζάντερ Γάλλου, καὶ ὁ λόχος τῶν φιλελλήνων ἔχων σαράντα ἄνδρας, καὶ διοικούμενος παρὰ τοῦ συνταγματάρχου Πίζα, ἀπετέλουν ἓν σῶμα συγκείμενον ἐκ πεντακοσίων τριάντα ἀνδρῶν, οἵτινες ἀφ' οὗ ἔλαβον ἑννεήντα ἑξ ἑλπίων διὰ σιτηρέσιον, ἐπέβησαν (*) μὲ ἀλαλαγμοὺς χαρᾶς εἰς ἓν Ψαριανὸν πλοῖον σταλλέν ἐπὶ τούτῳ ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν μὲ τὴν πυρίτιδα, μετὰ τοῦ Φαββιέρου καὶ ἀντισυνταγματάρχου Ἀμπάτη, καὶ ἀπέπλευσαν διὰ τὴν Ἀττικὴν παρευθὺς. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ πλοῖον δὲν ἐπρόφθασε νὰ πλησιάσῃ ἐγκαιρῶς εἰς τὸ παράλιον τῆς Ἀττικῆς τὸ καλούμενον Ἀλική, περιέπλεεν ὅλην ἐκείνην τὴν νύκτα, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἀπέναντι τῆς ἀκροπόλεως· ἅμα δὲ ἐνύκτωσε προσηρμίσθη δύο περίπου μίλλια μακρὰν, διότι δὲν ἐγνώριζε τὰ βᾶθη. Ὁ Φαββιέρος τότε διέταξε νὰ δοθῇ εἰς μὲν τοὺς πεζικοὺς λόχους δι' ἕκαστον ὑπαξιωματικὸν καὶ στρατιώτην ἓν σακκίον περιέχον ὀκτὼ ὀκάδες πυρίτιδα, εἰς ἕκαστον δὲ φιλέλ-

(*) 28 Νοεμβρίου 1826.

ληνα καὶ πυροβουλιστὴν ἐν σακκίον, περιέχον πεντακοσίους πυρολίθους διὰ νὰ τὰ φέρωσιν εἰς τοὺς ὤμους των, ἀφίνοντες τὰ λοιπὰ σκεύη των εἰς τὸ πλοῖον. Ἐπειδὴ δὲ ἐν ᾧ ἐμοιράζοντο τὰ σακκία εἰς τοὺς πεζοὺς στρατιώτας, ἐκράτησε καὶ αὐτὸς ἐν διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ ἠκολούθησαν εὐθὺς τὸ παράδειγμά του· καὶ οὕτω ὅλος ὁ στρατὸς φορτωμένος ἄνευ ἐξαίρεσεως, τάξεως ἢ βαθμοῦ ἀπέβη εἰς τὸ παραθαλάσσιον τῶν τριῶν πύργων, ἀπέχον δύο ὥρας ἀπὸ τὴν ἀκρόπολιν ἀπὸ τὸ μεσημέρινόν μέρος.

Ἐκεῖ ὁ Φαββιέρος προσκαλέσας τοὺς διοικητὰς τῶν σωμάτων καὶ τοὺς λοχαγοὺς, ἐκοινοποίησε κατὰ πρῶτον τὸ σχέδιόν του, θέλων τρόπον τινὰ νὰ ἀκούσῃ τὰς περὶ τούτου γνώμας των· εἰς τὴν πρότασιν ταύτην ὅλοι σχεδὸν ἔμειναν ἐστατικοὶ διὰ τὸ τολμηρὸν τοῦ ἐπιχειρήματος, τινὲς μάλιστα τῶν διοικητῶν τῶν σωμάτων ἠθελήσαν νὰ παραστήσωσι τὸ σχέδιόν του ὄχι μόνον ἐπικινδυνωδέστατον, ἀλλὰ καὶ ἀκατόρθωτον· καὶ ὅτι τὸ ἄναμμα ἐνὸς σακκίου, τὸ ὁποῖον ἦτον ἐκ λεπτοῦ πανίου μεταδιδομένου εἰς ὅλα τὰ ἄλλα, ἠθέλε κατακαύσει τὸν στρατὸν ὅλον ὄντα σχηματισμένον εἰς φάλαγγα πυκνήν. Πρὸς τούτοις ὅτι ἡ νύξ ἦτον τόσον λαμπρὰ διὰ τὴν πανσέληνον, ὥστε οἱ ἐχθροὶ ἠθελον παρατηρήσει τὰ στρατεύματα, καὶ πρὶν πλησιάσουσιν ἀκόμη εἰς τὰ χαρὰκώματά των ἠθελον ἀρχίσει τὰ πυρὰ. Ἀλλ' ὁ Φαββιέρος κατὰ τὴν συνήθειάν του ἐπιμένων εἰς τὸ σχέδιόν του καὶ καταφρονῶν πάντα κίνδυνον, εἶπε πρὸς τοὺς διοικητὰς τῶν λόγων, «Κύριοι! « ἐρωτήσατε τοὺς ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν σας στρατιώτας, ἐὰν θέ-
 » λουν νὰ με ἀκολουθήσωσι πρὸς βοήθειαν τῆς ἀκροπόλεως,
 » ἥτις περιμένει σήμερον ἀπὸ ἡμᾶς τὴν σωτηρίαν της, ἢ νὰ
 » παραδοθῇ εἰς τοὺς ἐχθροὺς» μόλις ἐκοινοποιήθησαν οἱ λόγοι οὗτοι εἰς τοὺς στρατιώτας, καὶ ὅλοι ἐφώναζαν, ὅτι προτιμαῖν

να ἀποθάνωσι βοηθοῦντες τὰς Ἀθήνας παρὰ να ἐπιστρέψωσιν ἀνάνδρως.

Ὁ Φαββιέρος λαβὼν τὴν ἀναφορὰν ταύτην ἀπὸ τοὺς λοχαγούς, εἶπε πρὸς ὄλους τοὺς ἀξιωματικούς « Κύριοι, οἱ ἀνδρεῖοι στρατιῶται προθύμως μᾶς ἀκολουθοῦν, ἅς μὴ χάνωμεν τὸν καιρὸν »· παρευθὺς δὲ διέταξεν ἐκτὸς τῶν φιλελλήνων καὶ πυροβολιστῶν, οὐδεὶς να μὴ γεμίση τὸ ὄπλον του, ἀλλὰ χρείας τυχούσης να μεταχειρισθοῦν τὴν λόγχην μόνον διὰ να μὴ ἤθελε κατὰ δυστυχίαν ἀνάψῃ κανὲν σακκούλιον. Πολλὰ σπανίως ἀπαντᾷ τις εἰς τὴν ἱστορίαν παρόμοια τολμηρὰ ἐπιχειρήματα, πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ὁποίων ἀναγκάζεται ἐν στρατεύμα να προσβάλῃ χαρακώματα, τάφρους καὶ κανονοστάσια μὲ ἔπλα κενᾶ. Μετὰ ταῦτα σχηματίσας ἐκ τῶν δύο ταγμάτων φάλαγγα πυκνὴν, καὶ θέσας τοὺς φιλέλληνας καὶ τοὺς πυροβολιστὰς τριάντα βήματα ἐμπρὸς καὶ πρὸς τὰς πλευρὰς τῆς φάλαγγος ὡς ἀκροβολιστὰς, περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν Μ. Μ. διέταξε να κινήσωσι μὲ ἄκραν σιωπὴν. Ἡ σελήνη ἐκείνην τὴν νύκτα ἐφώτιζεν ὄλην τὴν πεδιάδα ὡς να ἦτον ἡμέρα· ἡ βαθεῖα σιωπὴ τῆς νυκτὸς ἐβασίλευε πανταχόθεν, καὶ μόνον ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν διεκόπτετο ἀπὸ τὰ πυρὰ τῆς ἀκροπόλεως καὶ τῶν ἐχθρικῶν χαρακωμάτων. Οἱ δὲ στρατιῶται βαδίζοντες ἀταράχως καὶ μετὰ μικρὰς, πλὴν συνεχεῖς ἐπὶ τῶν ὄπλων ἀναπαύσεις, μετὰ δύο περιῖπου ὥρων πορείαν, ἐφθασαν ὑπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ Φιλοπάππου, χωρὶς να διακοπῇ οὔτε μίαν στιγμὴν, ἢ πανταχοῦ ἐπικρατοῦσα βαθεῖα σιωπὴ. Ὁ Φαββιέρος διέταξε εἰς τὴν θέσιν ταύτην να καταβιβάσωσι τὰ ὄπλα διὰ να μὴν ἀποστίλθωσιν εἰς τὸ φῶς τῆς σελήνης, καὶ διακρίνονται παρὰ τῶν ἐχθρῶν τὴν στιγμὴν ταύτην ἡ ἐχθρικὴ φυλακὴ τοῦ Φιλοπάππου, ἀφοῦ ἐφώναξεν δις, ἐτουφέκισεν, καὶ εὐθὺς ἤρχισε τὸ πῦρ πανταχόθεν ὡς βροχὴ ραγδαία. Τότε ὁ Φαββιέρος σύρας τὸ ξίφος

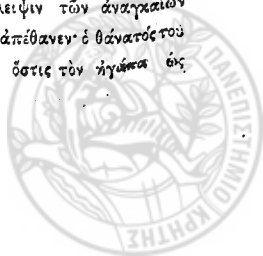
του ἐπρόσταξεν ἐμπρὸς παιδῶν, ταμποῦρο βῆμα συγκρο-
 τι, καὶ ἀμέσως ὅλοι οἱ στρατιῶται ἐνθουσιασθέντες, ἐπέπεσον
 εἰς τὴν τάφρον, ἣτις ἐκτείνετο ἀπὸ τὸς πρόποδας τοῦ Φιλο-
 πάππου ἕως τῆς Ἀλβανίτικης πύλης, ἔχουσα σχεδὸν τριῶν
 μέτρων βάθος καὶ πλάτος ὑπὲρ τὰ πέντε· ἡ τάφρος αὕτη
 οὔσα καλῶς χαρκωμένη, ἐφυλάττετο ἀπὸ πλῆθος ἐχθρῶν,
 οἱ ὅποιοι μὴ δυνηθέντες νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὴν ὀρμὴν τῶν Ἑλ-
 λήνων, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἀφήσαντες τὴν δίοδον ἐλευθέ-
 ραν εἰς τὴν φάλαγγα, ἣτις διέβη μεταξὺ τῶν ἐχθρικῶν πυρῶν
 καὶ ἐπροχώρει πρὸς τὴν ἀκρόπολιν, καταστρέφουσα ὄσους ἐχ-
 θροὺς ἀπαντοῦσα. Ἄλλ' οἱ πολιορκούμενοι βλέποντες τὴν φά-
 λαγγα νὰ πλησιάζῃ πρὸς τὸ φρούριον, κατ' ἀρχὰς τὴν ἐξέλαβον
 ὡς ἐχθροὺς θέλοντας νὰ δολιμάσουν ἔφοδον· ἕως οὗ ὁ κρότος
 τῶν τυμπάνων τοὺς ἐβεβαίωσε, ὅτι ἦτον ὁ τακτικὸς στρα-
 τὸς ἐρχόμενος πρὸς βοήθειάν των. Ἐν τοσοῦτῳ ὁ στρατὸς
 ἔχων ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Φαββιέρον, ἀφοῦ ἐδοκίμασε με-
 γάλην δυσκολίαν εἰς τὸ νὰ ὑπερπηδήσῃ τὴν τάφρον ὡς
 νεοσκαμμένην καὶ βαθεῖαν, εἰσῆλθεν εἰς τὸ ὠδοῖον (Σερ-
 πενιτζέ), ὅπου ἦσαν τὰ χαρακώματα τοῦ Γριζιώτη. Οὕτω τὸ
 τολμηρὸν αὐτὸ ἐπιχείρημα ἐπέτυχε μὲ ὀλίγην ζημίαν· διότι μό-
 νον ὀκτῶ ἐφονεύθησαν (*) καὶ δεκαπέντε ἐπληγώθησαν, ἐν οἷς
 ἦτο καὶ ὁ ταγματάρχης τοῦ πρώτου τάγματος Ροβέρτος (**).

(*) Εἰς τῶν φονευθέντων ἦτον καὶ ὁ Ψύχας Χίος· ὁ νέος οὗτος ἑλθὼν κατ'
 ἐπίκαιαν τὰς ἡμέρας ἀπὸ Παρισίου, καὶ εὐρισκόμενος εἰς τὸ πλοῖον, ἠθέλησε νὰ
 ἀκολουθήσῃ τὸ Τσικτικὸν Σῶμα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν· μιλῶντι πολλοὶ τῶν ἀξιω-
 ματικῶν, καὶ ὁ ἴδιος Φαββιέρος ἐπροσπαθήσαν νὰ τὸν ἀποτρέψουν ἀπὸ τὴν
 ἀπόφασίν του αὐτῶν ὡς ἀπειρον τοῦ πολέμου, αὐτὸς μετὰ θερμῶν δακρύων
 ἠνάγκασε τὸν Φαββιέρον νὰ τὸν δεχθῆ ὡς ἐθελοντήν, καὶ οὕτω ἐπροσφέρθη ὡς
 θῦμα εἰς τὴν γλυκυτάτην του πατρίδα.

(**) Ὁ φιλέλληνας οὗτος πληγῶθεις μὲ σφαιρίδια εἰς τοὺς πόδας, ἔπεσε

Οἱ πολιορκούμενοι ὑπεδέχθησαν τὸ τακτικὸν σῶμα μὲ ἐνθουσιασμὸν, ὅχι μόνον διότι τοὺς ἐπρομήθευσαν μὲ τὰ ἀναγκαῖα πολεμοφόδια, ἀλλ' ὅτι ἠλπίζον μὲ τὴν ἐπικουρίαν αὐτῆν νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν· πλὴν ἐντὸς ὀλίγου μὲ δυσαρέσκειάντων μεγάλην ἤκουσαν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ἰδίου Φαββιέρου, ὅτι ἐκπληρώσας ἤδη τὸ ἐπιβληθὲν εἰς αὐτὸν χρέος κατὰ τὴν διαταγὴν τῆς κυβερνήσεως ἐχρεώσται νὰ ἐξέλθῃ, διότι ἡ προσδιωρισμένη φρουρὰ ἦτον ἀρκετὴ διὰ τὴν φύλαξιν τῆς ἀκροπόλεως, καὶ ὅτι ἐπομένως ἡ ἐν αὐτῇ διαμονὴ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ ὅχι μόνον ἦτον περιττὴ καὶ ἐπιζήμιος δι' ἐν πολιορκημένον φρούριον, ἐν ᾧ τὸ σῶμα ὅλον ἐνωμένον ἤθελε συντελέσει μὲ τὰ ἐξωθεν στρατεύματα τὰ μέγιστα πρὸς διάλυσιν τῆς πολιορκίας, ἀλλ' οἱ λόγοι οὗτοι δὲν ἤρρεσκον εἰς τοὺς πολιορκουμένους. Ὅθεν θέλοντες νὰ τὸν ἐμποδίσουν, ἐφώναζον ὅτι ὅλη ἡ φρουρὰ θέλει τὸν ἀκαλουθήσει εἰς τὴν ἐξοδὸν του· ἡ δὲ δημογεροντία τῶν Ἀθηναίων ἐπρόσθετεν, ὅτι ἔχει ἀνά χεῖράς της κοινοποιήσιν διαταγῆς τῆς κυβερνήσεως, ἥτις τὸν διέταττε νὰ μὲν, ὁμοῦ μὲ τὸν στρατόν του ὡς φρουρὰ τῆς ἀκροπόλεως. Ἀλλ'

μεταξὺ τῆς τάφρου καὶ τῶν Ἑλληνικῶν χαρακωμάτων, ἀφ' οὗ δὲ ὁ στρατὸς ὅλος εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, οἱ ἐχθροὶ ἐπιστρέψαντες εἰς τὰς θέσεις των, καὶ εὐρόντες αὐτὸν κείμενον κατὰ γῆς, ἤρχισαν νὰ τὸν κατακόπτωσι μὲ τὰ ξίφη των· ἀλλ' ὁ δυστυχὴς οὗτος ἀντεπάλευεν ἰκανὴν ὥραν μὲ τὴν σπάθην του, ἕως οὗ στρατιῶται τινὲς τοῦ Γριζιώτη, ἀκούσαντες τὴν κλαγγὴν τῶν ξίφων, ἐδραμον πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, καὶ καταδιώξαντες τοὺς ἐχθροὺς τὸν μετέφερον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἔχοντα εἴκοσι ἐξ πληγὰς ἀπὸ ξίφη καὶ δύο ἀπὸ σφαιρίδια· ὁ χειρουργὸς τῆς φρουρᾶς Ὀθωμάνος Κούρδαλης τὰς ἐθεράπευσεν ὅλας ἐκτὸς ἐκείνων τῶν ποδῶν του, τοὺς ὁποίους δὲν ἐκίψε δι' ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων ἐργαλείων, ὥστε μετὰ ὀκτῶ ἡμερῶν σφοδρὸς πόνους ἀπέθανεν· ὁ θάνατός του ἐλύπησε γενικῶς ὅλους πρὸ πάντων δὲ τὸν Φαββιέρου, ὅστις τὸν ἠγάπησεν ὡς υἱόν του.

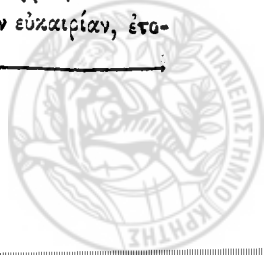

ἐπειδὴ ὁ Φαββιέρος ἐπιστηριζόμενος εἰς τὰς ἰδιαιτέρας ὁδηγίας του, ἐπέμενεν νὰ ἀναχωρήσῃ, ἐνεκρίθη νὰ γενῆ πρὶν τῆς ἀναχωρήσεώς του μία ἔξοδος διὰ νὰ κυριευθῆ τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς τάφρου, ὅπου αὕτη συνέχετο μὲ τὴν πόλιν· τὸ σχέδιον τοῦτο, τὸ ὁποῖον τὸ ἐπρότεινεν ὁ ἴδιος Φαββιέρος, ἀπέβλεπε κυρίως εἰς τὸν σκοπὸν του νὰ ἀνοίξῃ τὴν δίοδον διὰ τὴν ἀναχώρησίν του.

Οὕτω δύο ὥρας πρὶν χαράξῃ (*) τρεῖς λόχοι τοῦ πεζικοῦ, ὁ λόχος τῶν φιλελλήνων καὶ διάφορα ἀποσπάσματα τῶν ἐλαφρῶν σωμάτων προσέβαλον τὰ πρὸς τὸ ἀνατολικο-νότιον ὀχυρώματα τοῦ ἐχθροῦ, τὰ δὲ λοιπὰ στρατεύματα διετάχθησαν νὰ προσποιηθῶσιν ὅτι προσβάλλουν ἀπὸ δύο ἄλλα μέρη. Πλὴν τοῦτο δὲν ἐξετελέσθη ἐγκαίρως καὶ κατ' ἀκρίβειαν, ὥστε τὸ σχέδιον ἀπέτυχε, διότι μόνον ὅτι τὰ ἐλαφρὰ στρατεύματα ἐκυρίευσαν πολλὰς οἰκίας, καὶ ἐφόνευσαν πολλοὺς ἐχθροὺς, καὶ ἔκαμαν πλοῦσια λάφυρα, μόνον τοῦτο δὲν ἐδυνήθησαν νὰ προχωρήσωσι μέχρι τῆς τάφρου· διὰ τοῦτο περὶ τὰ χαράγματα ὅλα τὰ στρατεύματα ἀπεσύρθησαν εἰς τὰς θέσεις των. Εἰς τὴν ἔξοδον ταύτην τὰ ἐλαφρὰ ἀποσπάσματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίθη τὸ τοῦ Γριζιώτου, ὑπέφερον μικρὰν ζημίαν, ἀπὸ δὲ τοὺς τρεῖς προσβαλόντας λόχους δύο ἄνδρες ἐφονεύθησαν καὶ πέντε ἐπληγώθησαν (ἐν οἷς ἦτον καὶ ὁ τότε ὑπολοχαγὸς Γεώργιος Καρατζῆς).

Τὴν ἐπομένην νύκτα ὁ Φαββιέρος διέταξε νὰ συναχθῆ τὸ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του σῶμα εἰς τὸν Σερπεντζέ διὰ νὰ ἀναχωρήσῃ. Ἀλλ' ἡ φρουρὰ τῆς ἀκροπόλεως καὶ μάλιστα οἱ Ἀθηναῖοι ἀντεστάθησαν, φοβερίζοντες ὅτι θέλουν προδόσει τὸν σκοπὸν του εἰς τοὺς ἐχθροὺς, καὶ ὅτι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι θέλουν στρέψει τὰ ὄπλα κατ' αὐτοῦ ἅμα ἐξέλθει τοῦ φρουρίου. Ὅθεν ἀναγκασθεὶς ν' ἀναβάλῃ τὴν ἔξοδον εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν, ἐτα-

(*) Δεκέμβρ. 6.

ποθέτησεν εἰς ὅλον τὸ ἄνω μέρος τῆς ἀκροπόλεως τοὺς λόγους τοῦ πεζικῶ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ φρουρίου, τὴν δὲ νύκτα ἔστελλε ἐν ἀπόσπασμα εἰς τὸν Σερπαντζέ καὶ τὸ Λεονδάρι.

Ἐνόςω δὲ αἱ ἀποθήκαι οὖσαι ἐφοδιασμέναι ἀπὸ διαφόρου εἰδους τροφίμα, ἐχορήγουν εἰς τὴν φρουρὰν τὴν ἀναγκαίαν ἡμερῶσιον τροφήν, οἱ στρατιῶται τοῦ τακτικοῦ σώματος ὄχι μόνον ὑπέμενον χωρὶς δυσαρέσκειαν τὴν πολιορκίαν, ἀλλὰ πολλοὶ μάλιστα ἠγανάκτουν κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ των διὰ τὴν ἐπιμονήν, τὴν ὁποίαν ἐδείκνυε πάντοτε εἰς τὸ νὰ ἐξέλθῃ τοῦ φρουρίου. Ἡ διάθεσις αὕτη τῶν στρατιωτῶν προήρχετο εἴτε διότι ἐρεθίζοντο ἀπὸ τὰ ἄλλα σώματα, εἴτε διότι ἐθεώρουν ὡς πολλὰ ἐπικίνδυνον τὴν ἐξοδὸν των, τινὲς δὲ διότι ἐπρόκρινον νὰ συναπαλεσθῶσι μετὰ τῶν πολιορκουμένων παρὰ νὰ διασωθοῦν μόνοι. Ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν περίπου τριάντα ἡμερῶν, ἡ μερὶς τῆς τροφῆς ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐλαττωθεῖσα εἰς ἄρτον μόνον διακοσίω δραμιῶν, ἀφ' ἑτέρου μέρους ἡ δριμύτης τοῦ χειμῶνος, τὰ ἀκατάπαυστα πυρὰ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ τέλος πάντων αἱ ἀναρίθμητοι ψεῖραι ἦσαν δεινὰ ἀφόρητα διὰ τοὺς τακτικούς στρατιώτας, ὡς μόνους ἐστερημένους τροφῶν, μόνους μὴ ἔχοντας τὸ πλεῖστον μέρος καππότης οὔτε ἄλλον ὑποκάμισον ἐκτὸς ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἐφόρουν, διὰ νὰ τὸ ἀλλάξουν, ἀλλ' οὔτε τὰ ἀναγκαῖα διὰ νὰ τὸ πλύνουν. Ὅλα αὐτὰ τὰ δεινὰ τὰ ὁποῖα ἠῤῥξανον καθ' ἡμέραν εἰς βαθμὸν ἀνώτερον, δὲν ἦσαν, λέγομεν κοινὰ εἰς ὅλους τοὺς πολιορκουμένους· διότι οὗτοι ἐπειδὴ ἔτυχον νὰ φρουροῦν προτῆτερα, ἔχοντες ἐν ταυτῷ τὸ σύστημα, καὶ μάλιστα εἰς θέσιν πολιορκείας, νὰ ζητοῦν, ὅτε αἱ ἀποθήκαι δὲν ἦσαν κεναὶ, διπλὰς καὶ τριπλὰς μερίδας, ἀφ' ὅσον πραγματικῶς εἶχον ἀνάγκην, ἐφύλαξαν ἐναποταμειευμένας ἱκανὰς τροφάς· ἐπρόλαβαν προσέτι καὶ κατοίκησαν εἰς τὰ ἐρείπια, καὶ κατεσκευάσαν εἰς ἀρμεδίουσ

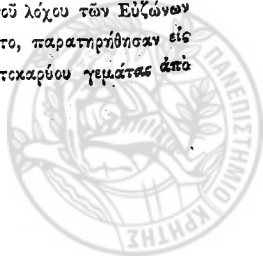
θέσεις υπόγεια, εἰς τὰ ὅποια ἐπροφυλάττοντο καλῶς ἀπὸ τὴν δριμύτητα τοῦ χειμῶνος, καὶ ἀπὸ τὰ ἐχθρικά πυρὰ, τέλος πάντων εἶχον εἰκογενείας ἢ ἐσχετίσθησαν μὲ τὰς ἐκεῖ εὕρισκομένας, αἱ ὅποια ἐφρόντιζον διὰ τὴν καθαριότητά των καὶ τὴν διατήρησιν τῶν ἐνδυμάτων των, καὶ τοὺς ἐπεριποιοῦντο ἀσθενοῦντας. Ἐν ᾧ ὁ τακτικὸς στρατὸς, μὴ εὐρῶν ὕλην νὰ κατασκευάσῃ ὑπόγεια, ἔμενεν ἐν ὑπαίθρῳ, ἐκτεθειμένος ὄχι μόνον εἰς τὸ ψύχος καὶ εἰς τὰς κακοκαιρίας τοῦ χειμῶνος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἐχθρικὰς σφάιρας καὶ βόμβας, αἱ ὅποια, (ἐπειδὴ αἱ ἐπάλληξις καὶ οἱ προμαχῶνες τῆς ἀκροπόλεως ἦσαν κατηδαφισμένοι ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν), προσβάλλουσαι εἰς τὸ σκληρὸν μάρμαρον τῶν ἀρχαιοτήτων τὸ ἐσύνηθρον εἰς ἀναρίθμητα κομμάτια, ἢ ἐσύνηθροντο ἐπάνω εἰς αὐτὸ, ὥστε τὰ θραύσματα ταῦτα διὰ τὴν μικρὰν ἔκτασιν τοῦ φρουρίου ἔφερον παντοῦ τὸν θάνατον. Οὕτως ἐν ᾧ ἐν μέρος τῆς φρουρᾶς ἔμενεν ἐν ὑπαίθρῳ, μὴ ἔχον διὰ τροφήν του εἰμὴ μόνον ἄρτον, πολλοὶ ἄλλοι ὄχι μόνον εἶχον καταλύματα καὶ ἀπελάμβανον τὰ ἀναγκαῖά των, ἀλλ' ὠφελοῦντες καὶ ἀπὸ τὴν ἔνδειαν τῶν ἄλλων ἐπωλοῦσαν καὶ διάφορα τρόφιμα εἰς τιμὴν ὑπέρογκον ὡς π.χ. τὸ τυρὶ, τὰς ἐλαίαις, τὸ βούτυρον, πρὸς δραχμὰς 12 τὴν ὀκά (*). Εἰς τὰ δεινὰ ταῦτα προσετέθη ἀκολούθως καὶ ἡ θανατηφόρος ἐπιδημία, ἣτις ἐγενήθη ἀπὸ τὴν ἀποφορὰν τῶν νεκρῶν πτωμάτων, τὰ ὅποια δὲν ἐθάπτοντο βαθέως διὰ τὴν ὀλίγην ἔκτασιν καὶ τὸ πετρώδες

(*) Δὲν εἶναι δίκαιον νὰ ὑπολάβωσιν οἱ ἀναγνώσται τὸν Κύριον Σουρμελίη ὡς ἱστορικὸν μερολήπτην, ἐάν δὲν ἀνέγνωσιν εἰς τὴν ἱστορίαν του τὰ τριακτὰ περιστατικά καθότι πῶς ἐδύνατο νὰ τὰ γνωρίζῃ, ἐν ᾧ τότε μόνον ἐπρόκειντο εἶξο τῆς θύρας τοῦ ὑπογείου, εἰς τὸ ὅποιον κατοικοῦσε, ὅτε μὲ δυσαρέσκειάν του μεγάλην ἐμβασιώθη, ὅτι ὑπογράφη ἡ μετὰ τῶν πολιορκητῶν καὶ πολιορκουμένων συνθήκη.

τῆς ἀκροπόλεως. ὣστε κατὰ τὸν Ἰαννουάριον τὰ δύο τρίτα τῆς φρουρᾶς ἔκειντο ἀσθενεῖς εἰς τὸ ὑπὸ τὸν πύργον, ὑπόγειον τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευσεν ὡς νοσοκομεῖον. Πολλὰ λίγοι ἐζήλθον ἐκεῖθεν ζῶντες ἐξ αἰτίας τῆς ἐλλείψεως τῶν ἀναγκαίων ἰατρικῶν, τῆς κακῆς τροφῆς, τῆς ἀκαθαροσύας, καὶ τέλος πάντων ἀπὸ τὸ ἀπειρον πλῆθος τῶν ψειρῶν (*), αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἄλλοι μάλιστα δεινότερα τῆς στερήσεως τῶν ἀναγκαίων δι' ὅλους γενικῶς τοὺς στρατιώτας καὶ ἀξιοματικούς ὡς καὶ δι' αὐτὸν τὸν Φαββιέρον· πρὸς ἀπαλλαγὴν τοῦ δεινοῦ τούτου ἐπεννόησαν νὰ βάλωσι τὰ ὑποκάμισά των εἰς θερμὸν φοῦρνον· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον, ὡς ἦτον ἐπόμενον, εὐρέθησαν ὅλοι χωρὶς ὑποκάμισον· ὁ δὲ Φαββιέρος δὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῆ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα τῷ ἐπρόσθερον φίλοι του ὀπλαρχηγοὶ, λέγων· « Ἐπειδὴ οἱ στρατιῶται » μου δὲν φοροῦν ὑποκάμισον, οὔτε ἐγὼ θέλω φορέσει ».

Εἰς ὅλας ταύτας τὰς κακουχίας οἱ φιλέλληνες, ὄντες ὀλιγώτερον συνειθισμένοι τῶν Ἑλλήνων καὶ εἰς ξένον κλίμα, δὲν ἀντέσχον· ἀλλ' οἱ μὲν αὐτῶν ἀπέθνησκον καθημερινῶς, οἱ δὲ κατῆντησαν εἰς κατάστασιν ἐλεεινὴν ὡς σκελετά. Ἡ ἔλλειψις οὐσιώδους τροφῆς ἦτον δι' αὐτοὺς τὸ δεινότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα· ὅθεν ἤρχισαν νὰ τρώγουν τὸ κρέας τῶν φορτηγῶν ζῶων, τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἔχοντες ἐκ προλήψεως ἀποστροφὴν εἰς τὸ κρέας τῶν τοιούτων ζῶων, κατ' ἀρχὰς μὲν τοὺς ἐμέμφοντο, μετ' ὀλίγας ὁμως ἡμέρας τοὺς ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλοι, ὅσοι μετὰ τὴν ἀναρρώσιν των αἰσθάνοντο τὴν ἀνάγκην τοῦ ἀναλάβωσι τὰς

(*) Δύο ἀδελφοὶ ἀπὸ τὴν Μαγνησίαν στρατιῶται τοῦ λόχου τῶν Εὐζώνων τοῦ Α. Τάγματος ὅτε συγχρόνως ἀποθανόντες ἐξεφέροντο, παρατηρήθησαν εἰς τὸ σῶμα των πληγαὶ ἔχουσαι τὸ μέγεθος ἐνὸς λεπτοκαρπύου γυμᾶτος ἀπὸ ψειρᾶς.

δυνάμεις των ἀκολουθῶν δὲ ἔτρογον καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι πολιορκημένοι, ὥστε ἢ ὀκτὸς τοῦ κρέατος τῶν ζώων τούτων ἀνέβη εἰς τὴν τιμὴν δραχμῶν τριῶν καὶ τεσσάρων, τοῦ δὲ ἀλείμματος (*) εἰς διπλασίην· ἀλλὰ μόνοι οἱ στρατιῶται τῶν ἄλλων σωμάτων, ἐδύνατο νὰ τὸ πορισθῶσι, διότι ἀφ' οὗ ἔλαβον ἀρκετὰ χρήματα ὅταν εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἐλάμβανον βιαίως ἀπὸ τοῦ ἀρχηγούς των ἐκ διαλειμμάτων καὶ ἄλλα· οἱ δὲ μὴ ἔχοντες οὔτε ὄβολόν τακτικά, ἐστεροῦντο καὶ αὐτῆς τῆς τόσον ἀθλίας τροφῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ II'.

Ἐκστρατεία τοῦ Πειραιῶς. — Μάχη εἰς τὸν Φάληρον. — Ἄρξεις τοῦ Καραϊσκάκη. — Μάχη εἰς Κερτζίνι. — Θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη. — Μάχη εἰς τὴν Καλλιφρόν.

Ἡ κυβέρνησις πληροφορηθεῖσα διὰ πέζοδρομῶν, διαφυγόντων τὴν ἐπαγρύπνησιν τῶν πολιορκητῶν, περὶ τῆς ἀπελπισμένης θέσεως τῶν πολιορκουμένων, καὶ προβλέπουσα μὲ τρόμον ὅποια ἀποτελέσματα ἐδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ ἡ πτώσις τῆς ἀκροπόλεως, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐσυζητεῖτο ἐν Λονδίῳ ἡ περὶ ἀνεξαρτησίας καὶ ὀροθεσίας τῆς Ἑλλάδος πρότασις, ἔσπευσε νὰ ἐνεργήσῃ πᾶν ὅ,τι ἐδύνατο πρὸς διάλυσιν τῆς πολιορκίας. Ὅθεν διέταξε νὰ συστηθῶσι κατὰ τὴν Ἀττικὴν δύο στρατόπεδα ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῶν συνταγματαρχῶν Γόρδωνος καὶ Μπούρπαχη διὰ νὰ ἐνοχλοῦν τοὺς πολιορκητὰς ἀπὸ δύο ἀντίθετα μέρη, ἕως

(*) Παράδειχον μᾶς ἐφάνη νὰ ἰδῶμεν δεκαπέντε ἕως εἴκοσι ὀκτὸδες ἀλείμματα νὰ σκεπᾶν τὰς κοιλίας ἰσχυροτάτων ὄνων τὸ δὲ κρέας των ἦτον καλλίτερον ἀπὸ τὸ τῶν ἵππων καὶ ἐκείνο τῶν ἡμιόνων

οὗ ὁ Καραϊσκάκης, ὅστις ἐθροιάμβευε κατὰ τῶν εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ἐχθρῶν, μεταβῆ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ συστήσει ἐν γενικὸν στρατόπεδον. Οὕτω παραλαβὼν ὁ Γόρδων τὰ ἐν Μεθάνοις λείψανα τοῦ τακτικοῦ σώματος, ὄντ' ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ταγματάρχου Ἰγγλέζη Κεφαλήνος, καὶ συνιστάμενα εἰς διακοσίους ὀγδοῆντα πεζοὺς, δεκαεξὶ φιλέλληνας, ἕξ πεδινὰ πυροβόλα καὶ ἐξήντα ἵππεῖς, προσέτι καὶ τὰ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῶν ὀπλαρχηγῶν Νοταρᾶ καὶ Μακρυγιάνη ἐλαφρὰ σώματα, καὶ ἀποβάς ἐκ τῆς Σαλαμῖνος διὰ νυκτὸς ἐτοποθετήθη (*) εἰς τὸν Φάληρον (Καστέλλαν), διορίσας τὸ τακτικὸν σῶμα εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς θέσεως ταύτης· συγχρόνως δὲ καὶ ὁ Μπούρπαχης ἐτοποθετήθη εἰς τὸ Καματηρὸν (**) μὲ τὸ Ἐπτανησιακὸν σῶμα καὶ μὲ ἐκεῖνο τὸ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Βάσσου.

Ἐν ᾧ δὲ τὰ στρατεύματα ταῦτα κατεγίνοντο νὰ χαρακωθῶσιν εἰς τὰς ῥηθείσας θέσεις, ἐν ἀπόσπασμα τοῦ τακτικοῦ σώματος συγκείμενον ἀπὸ ὀλίγου πεζοῦ, καὶ ἀπὸ δύο πυροβόλα, καὶ ἐν μέρος τῶν ἐλαφρῶν σωματίων ἐκίνησαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν τοποθετημένοι εἰς τὸν Περαιᾶ ἐντὸς τοῦ ἐκεῖ κειμένου Μοναστηρίου τοῦ ἀγίου Σπυρίδωνος. Τὰ στρατεύματα ταῦτα φθάσαντα ἐκεῖ, ἤρχισαν τὸν πυροβολισμὸν καὶ τὸν ἀκροβολισμὸν, προκαλοῦντα τοὺς ἐχθροὺς εἰς μάχην, ἀλλ' οὗτοι ἀμυνόμενοι, ἔμενον εἰς τὰ ὀχυρώματα τῶν ὄλων ἐκείνην τὴν ἡμέραν· περὶ δὲ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου οἱ Ἕλληνες ἀπесύρθησαν εἰς τὰς θέσεις των.

Μετὰ παρέλυσιν δύο ἡμερῶν, ὁ Κιουταχῆς προσέβαλε τὸ στρατόπεδον τοῦ Καματηροῦ, καὶ τὸ διέλυσε ἐντὸς δέκα

(*) 27 Ἰανουαρίου 1827.

(**) Χωρίον μικρὸν ἀπέχον μίαν ἡμέραν ὄραν ἀπὸ τῆν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν.

λεπτῶν τῆς ὥρας, φονεύσας πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον ἀρχηγόν των. Ἀναπτρωθεὶς δὲ ἀπὸ τὴν εὐκολον ταύτην νίκην, ἐκίνησεν ἀμέσως τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν καὶ κατὰ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Φαληρέως, ἔχων πέντε χιλιάδας πεζοὺς, ὀκτακοσίους ἵππεῖς καὶ τέσσαρα πεδινὰ πυροβόλα. Φθάσας δὲ ἐκεῖ προσέβαλε ἄλλεπαλλήλως τὰ Ἑλληνικὰ χαρακώματα ἀπὸ διάφορα μέρη· πλὴν ὅλαι αἱ προσβολαὶ τοῦ ἀπεκρούσθησαν γενναίως. Τότε ὁ ἀρχηγὸς Γόρδων θέλων νὰ ὠφεληθῆ ἀπὸ τὴν ἐμψύχωσιν τῶν Ἑλλήνων, πρὶν δώσῃ καιρὸν εἰς τοὺς ἐχθροὺς νὰ συνέλθουν ἀπὸ τὴν ἐπαισθητὴν ζημίαν των, διέταξε τὸν ταγματάρχην Ἰγγλέζην νὰ κινηθῆ κατὰ τῶν ἐχθρῶν· οὗτος δὲ σχηματίσας παρευθὺς ὄλον τὸ πεζικὸν εἰς φάλαγγα πυκνὴν, ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν καὶ ἀκολούθως ἐφόρμησεν καὶ τὰ ἑλαφρὰ σώματα, ὥστε οἱ ἐχθροὶ ὄντες διεσπαρμένοι, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ ἀντιπαραταχθῶσιν εἰς μάχην, ἀλλ' ἐτράπησαν εἰς φυγὴν μὲ πολλὴν ζημίαν, ἀφοῦ ἀπώλεσαν πεντακοσίους σχεδὸν ἄνδρας· ἀπὸ δὲ τοὺς Ἕλληνας ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληγώθησαν ὀλίγοι.

Μετὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην νίκην τῶν Ἑλλήνων, ὁ Κίουταχῆς, ὡς ἔμπειρος στρατιωτικὸς, κρίνας εὐλογότερον νὰ περιορίσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς τὰς θέσεις των παρὰ νὰ τοὺς προσβάλλῃ, κατεσκεύασε χαρακώματα ἀπέναντι τῶν Ἑλληνικῶν, τοποθετήσας διάφορα στρατεύματα. Ἐν ταυτῷ κατέλαβε θέσιν τινὰ, ἐκ τῆς ὁποίας ἐμπόδιζε τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα νὰ λαμβάνουν ἐλευθέρως νερόν, ὥστε ἐγίνοντο καθημερινῶς συγκρούσεις. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἐχρησίμευσε μεγάλως τὸ τακτικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον ὡς ἐπιτηδειότερον νὰ μάχεται εἰς ἐπίπεδον χώραν, καθημερινῶς κατέβαινεν εἰς τὸ πεδῖον καὶ παραταττόμενον κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ ἵππικοῦ, ἔδιδε τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὰ λοιπὰ στρατεύματα νὰ λαμβάνωσι νερόν.

Ἐν τούτοις φθάσας (*) ὁ Καραϊσκάκης μετὰ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του ἐλαφρὰ σώματα, συμποσούμενα περὶ τὰς δύο χιλιάδας πεζοὺς καὶ ἐξήντα ἵππεῖς, ἐστρατοπέδωσεν εἰς τὴν θέσιν Κερατζί-νι καὶ ἔλαβε τὴν ἀρχηγίαν ὄλου τοῦ στρατοῦ· ὁ δὲ συνταγμα-τάρχης Γόρδων ἐτραβίχθη εἰς ἓν ἀπὸ τὰ ἐλιμενιζόμενα εἰς τὸν Φαληρέα Ἑλληνικὰ πλοῖα, περιορισθεὶς εἰς τὸ νὰ ἐφοδιά-ζη τὸ στρατόπεδον ἀπὸ τροφάς.

Ὁ Κιουταχῆς νομίζων εὐκελον τὴν διάλυσιν τοῦ εἰς Κερα-τζίνη στρατοπέδου, ἐκίνησε κατ' αὐτοῦ μετὰ πολυάριθμον πεζι-κὸν καὶ ἵππικόν· ἀλλὰ διὰ νὰ ἐμποδίσῃ ἐν ταυτῷ τὴν ἔνωσιν τῶν δύο στρατοπέδων καὶ τοὺς ἐν Πειραιεῖ Ἕλληνας ἀπὸ τὸ νὰ ἔλθωσι πρὸς βοήθειαν τοῦ Καραϊσκάκη, προσέβαλε καὶ τού-τους ταυτοχρόνως μετὰ ἐν μέρος τοῦ ἵππικοῦ καὶ πεζικοῦ, ὥστε συνεκροτήθη μάχη συγχρόνως καὶ εἰς Κερατζίνη καὶ εἰς Πει-ραιᾶ. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην τὸ ἐν Πειραιεῖ τακτικὸν πεζικὸν τε καὶ ἵππικόν, ἐξεληθόντα τοῦ στρατοπέδου, συνεκρό-τησαν μάχην εἰς τὴν πεδιάδα, ὅπου τὸ πεζικὸν ἀντιπαρατα-χθὲν κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ ἵππικοῦ, ἀπέκρουσεν αὐτὸ διὰ διζύγου πυρός. Ἐν τούτῳ ἐν ᾧ οἱ προσβάλλοντες τὸ εἰς Κερατζίνη στρατόπεδον ἐχθροὶ ἀπεκρούοντο πανταχόθεν, τὸ ἐλαφρὸν Ἑλ-ληνικὸν ἵππικόν, διοικούμενον παρὰ τοῦ Χατζῆ Μιχάλη, ἐπέ-πεσε κατ' αὐτῶν καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ στρέψωσι τὰ νῶ-τα, καὶ ν' ἀφήσωσι ἐντελεῆ νίκην εἰς τοὺς Ἕλληνας. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην, ἥτις διήρκεσεν ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἕως δύο ὥρας Μ. Μ. Οἱ ἐχθροὶ ὑπόφερον μεγίστην ζημίαν καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸ στρατόπεδον τοῦ Κερατζί-νι.

Μετὰ ταῦτα οἱ τακτικοὶ ἵππεῖς ἐνωθέντες μετὰ τοὺς ἐλα-φροὺς, ἐσχημάτισαν ἓν σῶμα ἵππικόν, τὸ ὁποῖον διοικούμε-

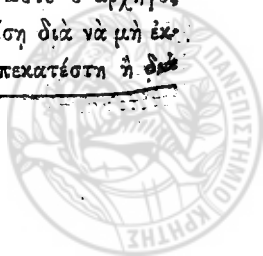
(*) 10 Μαρτίου.

νον παρά τοῦ Χατζῆ Μιχάλη, ἀντιπαρετάττετο κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ ἰππικοῦ πάντοτε σχεδὸν μὲ ἐπιτυχίαν ὡς ὑπερασπιζόμενον ἀπὸ τῶν πεζοῦς. Ὁ Καραϊσκάκης, ὅστις εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Χαϊδαρίου ἔλαβεν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσῃ τὴν εἰς τοιαύτας μάχας ὑπέροχὴν ἐνὸς τακτικοῦ στρατεύματος, δὲν ἤργησε νὰ εὔρῃ τὰς αὐτὰς καλὰς ιδιότητας καὶ εἰς τὸ μικρὸν τοῦτο τακτικὸν σῶμα, ὅθεν τὸ ἐπρωτίμα καὶ τὸ ἐπεριποιεῖτο περισσότερον ἀπὸ τὰ ἄλλα στρατεύματα, φέρων αὐτὸ συνεχῶς εἰς παράδειγμα· διὰ τοῦτο ὅσάκις ἐπρόκειτο νὰ καταληφθῇ ἐπικίνδυνος θέσις τοῦ στρατοπέδου, διέταττεν αὐτό. Καθὼς μετὰ τὴν εἰς Κερατζίι μάχην, ἐπιθυμῶν ὁ Καραϊσκάκης νὰ διατηρῆται ἐλευθέρᾳ ἡ συγκοινωνία τῶν δύο στρατοπέδων, ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ ὑψωθῇ ἐν ὄχυρωμα εἰς τὴν πεδιάδα πλησίον τῶν μακρῶν τειχῶν, ἀπέναντι καὶ ἔγγιστα τῶν ἐχθρικοῦν χαρακωμάτων, ἐπειδὴ δὲ κανεὶς ἀπὸ τὰ ἐλαφρὰ σώματα δὲν ἤθελε νὰ ἐπιχειρισθῇ τὴν κινδυνώδη ταύτην ἐργασίαν, ἐνεπιστεύθη αὐτὴν εἰς τὸν ταγματάρχην Ἰγγλέζην. Οὗτος παραλαβὼν τὸ ὑπὸ τὴν ὄδηγίαν του τακτικὸν σῶμα, ὕψωσε διὰ νυκτὸς εἰς τὴν προσδιορισθεῖσαν παρά τοῦ ἀρχηγοῦ θέσιν ἐν ὄχυρωμα τετράπλευρον, περιτριγυρισμένον ἀπὸ μίαν τάφρον καὶ ἔχον εἰς ἐκάστην γωνίαν ἐν πεδινὸν πυροβόλον· τὸ ὄχυρωμα τοῦτο ἦτον ἤδη τελειωμένον, πρὶν τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ὁ Καραϊσκάκης, παρατηρήσας μὲ ἄκραν εὐχαρίστησιν τοὺς τὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν προθυμίαν τοῦ τακτικοῦ σώματος, ἀφ' οὗ ἐπήνεσε τὸν ἀρχηγόν του καὶ τὸν πρὸς αὐτὸν νὰ ἐκφράσῃ πρὸς αὐτὸ τὴν εὐχαρίστησιν του, τῷ ἔδωκεν ἑπτὰ χιλιάδας Τουρκικῶν γροσίων διὰ νὰ τὰ διανέμῃ εἰς τοὺς ὑπὸ τὴν ὄδηγίαν του στρατιώτας, ὡς δῶρον καὶ σημεῖον τῆς ἀγάπης του· ἔκτοτε καὶ τὰ λοιπὰ στρατεύματα φιλοτιμηθέντα κατεσκευάσθησαν

σαν καὶ ἄλλα χαρακώματα πλησίον τοῦ πρώτου. Μολαταῦτα ἢ συγκοινωνία δὲν ἦτον ἐλευθέρα καὶ τότε· διότι ὁ ἐχθρὸς μετὰ τὴν τελευταίαν μάχην πάλιν ἐπεχειρίσθη νὰ τὴν διακόψῃ, ὡσεὶ καθημερινῶς συνέβαινον συγκρούσεις μικραί. Δὲν ἐσυγκροτεῖτο δὲ καμμία μάχη, διότι ὁ Κιουταχῆς, σκοπὸν ἔχων τὸ νὰ περιορίσῃ μόνον τὰ Ἑλληνικὰ στρατόπεδα, ἀπέφευγε τὴν μάχην, ἢ ὅποια πάντοτε ἀπέβαινε πρὸς ζημίαν του.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἔφθασεν (*) εἰς τὸν Πειραιᾶ ὁ στόλαρχος Κόχραν καὶ ἀρχιστράτηγος Τζούρτζ μετὰ τὸ δίκροτον ἢ Ἑλλάς καὶ ἄλλα πολεμικὰ πλοῖα. Οἱ Ἕλληνες ἐνθαρρυνθέντες τότε ἐξῆλθον τῶν χαρακωμάτων των καὶ ἐπροκάλων εἰς μάχην τοὺς ἐκεῖ πλησίον περιχαρακωμένους ἐχθροὺς, οἵτινες παροξυνθέντες ἐξῆλθον ὁμοίως καὶ ἐτουφέκιζον· ἐπειδὴ δὲ ἔδραμον καὶ ἀπὸ τὰ δύο στρατόπεδα καὶ ἄλλοι πρὸς βοήθειαν τῶν ἰδικῶν των, ὀλίγον κατ' ὀλίγον συνεκροτήθη γενικὴ μάχη. Κατὰ τύχην ἔφθασεν τὴν στιγμὴν ἐκείνην διὰ θαλάσσης καὶ τὸ σῶμα τῶν Ὑδραίων, οἱ ὅποιοι ἐπιβάντες ἀμέσως εἰς τὰς λέμβους, ὥρμησαν κατὰ τῶν παρὰ τὸν αἰγιαλὸν περιχαρακωμένων ἐχθρῶν, οἵτινες προσδληθέντες ἀπροσδοκῆτως, δὲν ἀντεστάθησαν εἰς τὴν ὀρμὴν τῶν Ὑδραίων, ἀλλ' ἐτράπησαν εἰς φυγὴν συγχρόνως καὶ τὰ ἄλλα Ἑλληνικὰ στρατεύματα ἐπέπεσαν κατ' αὐτῶν εἰς διαφόρους ἄλλας θέσεις, ὥστε τοὺς ἀνάγκασαν νὰ ἐγκαταλείψωσιν ὅλα τὰ εἰς Πειραιᾶ χαρακώματά των, τὰ ὅποια ἦσαν δεκατρία. Τὸ δὲ τακτικὸν ἵππικόν, τὸ ὅποιον εὐρέθη ἔτοιμον κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν, κατεδίωξε τοὺς ὑποχωροῦντας ἀτάκτως ἐχθροὺς τόσον μακρὰν ἀπὸ τὸ στρατόπεδον, ὥστε ὁ ἀρχηγὸς Καραϊσκάκης ἔκρινεν εὐλογον νὰ τὸ ἀνακαλέσῃ διὰ νὰ μὴ ἐκληθῇ εἰς κίνδυνον. Οὕτως ἀπροσδοκῆτως ἀπεκατέστη ἡ δυνάμις

(*) 10 Ἀπριλίου.

ξηρᾶς ἐλευθέρα συγκοινωνία τῶν δύο στρατοπέδων. Ἄλλὰ τὰ τοιαῦτα ἀπροσχεδιάστα καὶ ἄνευ διαταγῆς ἀνωτέρας κινήματα σπανίως ἐπιφέρουν καλὴν ἔκβασιν, καθὼς θέλουσι βεβαιωθῆ οἱ ἀναγνώσται ἀπὸ τὸ ἀκόλουθον δυστυχεστάτον συμβάν, τὸ ὁποῖον ἐπέφερε τὴν διάλυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοπέδου καὶ ἀκολούθως τὴν πτώσιν τῆς ἀκροπόλεως.

Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν καταδίωξιν ταύτην τῶν ἐχθρῶν ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ, οἱ ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐχθροὶ, ἀπελπισθέντες πάσης βοήθειας, ἔκαμον συνθήκας μὲ τὸν Καραϊσκάκη καὶ ἐξῆλθον ἐκεῖθεν, ἀλλὰ δὲν ἀπέφυγαν τὴν Ἑλληνικὴν μάχαιραν διὰτι συνοδευόμενοι διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοπέδου πρὸς τὸ ἰδικόν των, κατεσφάγησαν ἀνηλεῶς παρὰ τῶν ἐλαφρῶν στρατευμάτων. Τὸ δολοφόνον τοῦτο κίνημα τῶν Ἑλλήνων, ἐλύπησε μεγάλως τὸν Καραϊσκάκη, μάλιστα δὲ συνταγματάρχης Γόρδων παρευθὺς ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὸ στρατόπεδον.

Ὁ Καραϊσκάκης σκοπὸν ἔχων πάντοτε τὴν διάλυσιν τῆς πολιορκίας τῆς ἀκροπόλεως, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ προχωρήσῃ ἄλλως πρὸς αὐτὴν εἰμὴ διὰ μιᾶς συνεχοῦς γραμμῆς διορυγμάτων, διέταξε τὸν ταγματάρχην Ἰγγλέζη νὰ κατασκευάσῃ ἐν διόρυγμα πλησίον τοῦ ἐλαιῶνος μεταξὺ τεσσάρων Τουρκικῶν χαρακωμάτων. Ὁ ταγματάρχης οὗτος, ὢν στρατιωτικὸς φιλότιμος καὶ τολμηρὸς, ἔδραμε μὲ μεγίστην προθυμίαν μὲ τὸ ὑπὸ τὴν ὄδηγιάν του σῶμα διὰ νυκτὸς εἰς τὴν προσδιωρισμένην θέσιν, καὶ κατεσκεύασε ἐν διόρυγμα πολλὰ δυνατὸν, χωρὶς νὰ συλλάβωσιν οἱ ἐχθροὶ τὴν παραμικρὰν ὑπόνοιαν, ὥστε, ὅταν μὲ τὴν χαραγὴν τῆς ἡμέρας εἶδον ἀπροδοκίτως τοὺς ἐχθροὺς των περιχαρακωμένους πλησίον των, ἔμειναν ἔκθαμβοι. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ τολμηροῦ τούτου ἐπιχειρήματος ἠνάγκασεν τέλος πάντων ὅλους νὰ ὁμολογήσουν πόσον συμβάλλει ἡ πειθαρχία εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρή-

σεις. Ὁ δὲ Καραϊσκάκης ἠΰξησεν ἔτι τὴν ἀγάπην, καὶ ὑπόληψιν πρὸς τὸ τακτικὸν σῶμα καὶ πρὸς τὸν διοικητὴν του.

Ἐν ᾧ δὲ ἐξηκολούθει ὁ στρατηγὸς οὗτος τὸ σχέδιόν του, κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στρατιῶται τινὲς τῶν ἐλαφρῶν σωμάτων χωρὶς διαταγὴν ἤρχισαν τὸν ἀκροβολισμὸν κατὰ τῶν περιχαρακωμένων εἰς τὴν κατὰ τὴν Μουνηχίαν κειμένην μάνδραν, τούτους ἠκολούθησαν καὶ ἄλλοι Ἕλληνες, ὥστε ἐν τὸς ὀλίγου συνεκροτήθη μάχη ἀπροσχεδιαστος· ἡ δὲ νίκη ἐφαίνετο ὅτι ἔκλινε πρὸς τοὺς ἐχθρούς. Ὁ Καραϊσκάκης παρατηρῶν τοῦτο ἀπὸ τῆν σκηνὴν του, ἔδραμε πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος μετὸ ἵππικόν, θέλων δὲ νὰ νὰ ἐπιτηρῇ τὴν μάχην, ἐπλησίασε τόσον εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐγένετο ἡ συμπλοκή, ὥστε μία βολὴ τουφεκίου τὸν ἐπλήγωσε κειρίως εἰς τὸ ὑπογάστριον. Μεταφερθεὶς ἐκεῖθεν εἰς τὴν Σαλαμίνα μετὰ ἡμέρας τινὰς ἐξέπνευσεν (*).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἥρωος τούτου, τὸν ὁποῖον ἔκλαυσε ἡ Ἑλλὰς ὅλη, ὁ στόλαρχος Κόχραν παρευρισκόμενος μετὸ δίκροτον ἡ Ἑλλὰς καὶ ἄλλα μικρότερα πλοῖα εἰς τὸν Πειραιᾶ, συμφώνως μετὸν ἀρχιστράτηγον Τζούρτζ, διέταξε νὰ ἐπιβιβασθῶσιν εἰς τὰ πλοῖα δισχιλίοι πεζοὶ ἐλαφροὶ, τὸ τακτικὸν πεζικὸν καὶ οἱ δεκαεὶ φιλέλληνες διὰ νὰ μετακομισθῶσιν εἰς τοὺς τρεῖς πύργους, ὅπου ἔμελλε νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ θαυματουργὰ σχέδιά του.

Ὅλα ταῦτα τὰ στρατεύματα δύο ὥρας πρὶν τῆς ἀνατολῆς

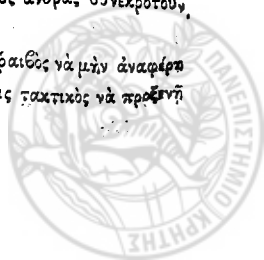
(*) Λυποῦμαι ὅτι δὲν εἶναι τοῦ προκειμένου μου ἐνταῦθα, νὰ ἐκθέσω ἐπαφίως τὰ στρατιωτικὰ προτερήματα τοῦ γενναίου τούτου στρατηγοῦ, ἀρκούμαι ὅμως νὰ εἶπω ὅτι τοιοῦτοι ἄνδρα ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις δὲν ἐγέννησεν· εὐχομαι δὲ νὰ περιγράψωσι ἄλλοι στρατιωτικοὶ λεπτομερῶς ὅλα τὰ στρατηγήματά του· καὶ τὰς πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐκδουλούσεις του· διότι ὅσα ἐγράφησαν ἕως ἡδὴ περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἦσαν ἀπὸ ἀνδρας ἀληθεῖς μὲν, ἀλλ' ἐστρατιῶνους στρατιωτικῶν γνώσεων.

τοῦ ἡλίου ἦσαν (*) ἤδη εἰς τοὺς τρεῖς πύργους, καὶ τὸ μὲν τακτικὸν σῶμα μὲ δύο πυροβόλα ἐταποθετήθη εἰς τὴν Καλιφόρην πλησίον τῶν προχείρων χαρακωμάτων τοῦ σώματος τοῦ Μακρυγιάνη καὶ ἐκείνου τῶν Σουλιωτῶν· τὰ δὲ λοιπὰ στρατεύματα ἐχαρακώθησαν ὀπίσθεν τούτων τῶν τριῶν χαρακωμάτων ἀπὸ τὸ παραθαλάσσιον ἕως εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν, ὥστε τὰ τρία ταῦτα σώματα ἦσαν περισσότερον ἐκτεθειμένα. Ὁ ἐχθρὸς παρατηρήσας τοῦτο προσέβαλε κατὰ πρῶτον τὸ χαρακῶμα (**) τῶν Σουλιωτῶν, τὸ ὁποῖον ἦτον εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ τακτικοῦ, καὶ παρευθὺς τὸ διέλυσεν· τὸ δὲ τακτικὸν σῶμα, ἔχον εἰς πυραμίδας τὰ ὄπλα του, καὶ ἐνασχολούμενον εἰς τὴν κατασκευὴν ἐνὸς κανονοστασίου διὰ τὰ πυροβόλα, ἀμὰ εἶδε τοὺς ἐχθροὺς προχωροῦντας, παρετάχθη διὰ νὰ ἀντικρούσῃ τὴν προσβολὴν των. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἐμάχετο τὰ λοιπὰ στρατεύματα ἐγκατέλειπον τὰς θέσεις των καὶ ἀνεχώρησαν, ὥστε τὸ τακτικὸν σῶμα (***) μαχόμενον μόνον, εὐρέθη περικυκλωμένον πανταχόθεν, καὶ ἔγεινεν θῦμα τῆς πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν πειθαρχίαν ἀφοσιώσεώς του, καθὼς καὶ ὁ ἀρχηγός του, ἐκτὸς τινῶν αἰχμαλωτισθέντων καὶ εἰκοσιτριῶν διασωθέντων ὡς ἐκ θαύματος, ἐν οἷς ἦσαν καὶ τέσσαρες ἀξιωματι-

(*) Ἀπριλίῳ.

(**) Ἐπειδὴ ἡ θέσις αὕτη, ὡς πλέον ἐπικίνδυνος, ἐφιλονεικεῖτο μεταξὺ τῶν ἐκεῖ ὄπλαρχηγῶν, ἀπεφασίσθη νὰ καταλειφθῇ παρὰ τοῦ σώματος τῶν Σουλιωτῶν καὶ παρὰ τῶν διαφόρων ἀπισσασμάτων τῶν διαφόρων σωμάτων. Οὕτω τὸ μὲν τακτικὸν διώρισεν τοὺς φιλέλληνας ἀπὸ τοῦς Κρήτας ὁ Καλλέργης μ' ἐν ἀπόσπασμα στρατιωτῶν, καὶ ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ Νεταρᾶ ἐν ἀπόσπασμα. Ὅλα αὐτὰ τὰ σώματα συνιστάμενα εἰς τριακοσίτους ἀνδρας συνεχρότου, τὴν φρουρὰν τοῦ χαρακώματος τούτου.

(***) Εἶναι ἀξίον περιεργείας πῶς ὁ στρατηγὸς Περραιῶς νὰ μὴν ἀναφέρῃ οὔτε λέξιν περὶ αὐτοῦ τοῦ σώματος, φαίνεται ὅτι ἡ λέξις τακτικὸς νὰ προξενῇ κακὴν προσβολὴν εἰς τὴν ἀσκήν του.

κοί (*). Ἀπὸ δὲ τὰ λοιπὰ στρατεύματα ἐφονεύθησαν καὶ αἰχμαλωτίσθησαν ὀκτακόσιοι. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην τὰ λοιπὰ στρατεύματα, ἐπιβιθασθέντα εἰς τὰ πλοῖα, μετέβησαν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Πειραιῶς, ὅπου τὰ λείψανα τοῦ τακτικοῦ, ἐνωθέντα μὲ τὸ ἀπόσπασμα τούτου, τὸ ὅποῖον ἔμενε ὡς ἐφεδρεία, μετέβησαν εἰς Μέθανα, ἐνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν ἀναγκαίων μετὰ ταῦτα δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ἐλαφρὰ στρατεύματα, καὶ οὕτω διελύθη ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον. Ἰδοὺ ὅποια ὑπῆρξαν τὰ ἀποτελέσματα ἐνὸς κακῶς σχεδιασμένου ἐπιχειρήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Ἀφόρητα δεινὰ τῆς πολιορκίας. — Διαταγὴ τοῦ ἀρχιστρατήγου Τζούρτζ. — Συνθήκη. — Μετάβασις τοῦ τάγματος εἰς Σαλαμίνα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μέθανα.

Ὅτι τὰ κατὰ Πειραιᾶ ἔμελλον νὰ ἔχουν κακὴν ἔκβασιν, ἐπρόβλεπε ὁ Φαββιέρου, λέγων συνεχῶς, ὅτι εἰάν δὲν ἐδυνήθησαν νὰ προχωρήσωσι διὰ ξηρᾶς εἰς τοὺς τρεῖς πύργους, ἐμποδιζόμενοι ἀπὸ μίαν μάνδραν, πῶς θέλουν δυνηθῆναι νὰ ἀντιπαραταχθῶσι εἰς μάχην, καὶ νὰ διαλύσωσι τὴν πολιορκίαν διώκοντες τὸν ἐχθρὸν ἀπὸ τὰ ὀχυρώματά του· τοῦτο αὐτὸ ἐγνώρισε καὶ ὁ αἰοίδημος Καραϊσκάκης καὶ δὲν ἐνέκρινεν ποτὲ νὰ τοποθετηθῆ εἰς Πειραιᾶ. Αἱ ἀλλεπάλληλαι ὁμῶς παρακλήσεις τῶν πολιορκουμένων (ἐκτὸς τῶν τακτικῶν, διότι ὁ ἀρχηγὸς τῶν δὲν ἦτον κατὰ τοῦτο σύμφωνος) ἐβίασαν τὸν ἄξιον τοῦτον στρατηγὸν νὰ διακόψῃ τὸ εἰς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα σχέδιόν

(*) Εἰς τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ὁ λοχαγὸς Νικολαΐδης, ὅστις, ἀναβάς εἰς τὸν ἵππον ἐνὸς φονευθέντος ἵππέως, διασώθη.

του, ὅπου εἶχε κατωρθώσει νὰ ἐμποδίσῃ τὴν συγκοινωνίαν τοῦ ἐχθροῦ. Τοιαύτην ἔκβασιν λαμβάνουν αἱ ἐπιχειρήσεις, τὰς ὁποίας εἰς στρατηγὸς ἐνεργεῖ παρά τὴν γνώμην του, παρακινούμενος ἀπὸ ἀνθρώπου; μὴ γνωρίζοντας τὴν πολεμικὴν τέχνην.

Τὰ δὲ κατὰ τὴν ἀκρόπολιν καθημέραν ἐχειροτέρευον, ὥστε τὸν Μάρτιον ἐξέλειπαν ὀλοτελῶς καὶ αὐτὰ τὰ φορτηγὰ ζῶα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐτρέφοντο, καὶ τὸ ὕδωρ ὀλιγόστευε τόσον, ὥστε ἀντὶ τετρακοσίων ἐδίδοντο τριακόσια δράμια τὴν ἡμέραν, οἱ φούρνοι δὲ ἐθερμούντο πλέον δι' ἔλλειψιν καυσίμου ὕλης, καθὼς καὶ δι' ἔλλειψιν τῶν φορτηγῶν ζώων οἱ μύλοι ἔπαυσαν τοῦ νὰ ἀλέθωσιν, ὥστε ὁ στρατιώτης ἦτον ἀναγκασμένος νὰ χειρομυλίζῃ καὶ νὰ ζυμῶνῃ μίνος του τὸν καθημερινὸν ἄρτον τοῦ ἀπὸ τὴν μερίδα τῶν τριακοσίων δραμίων τοῦ ὕδατος, μεταχειριζόμενος τὸ ἥμισυ εἰς τὴν ζύμωσιν τοῦ ἀλεύρου του, καὶ τὸ ἐπίλοιπον διὰ νὰ θεραπεύσῃ τὴν δίψαν του. Διὰ τὴν ἔλλειψιν δὲ τῶν ἀλειφῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀναγκαίων φαρμάκων τῆς χειρουργικῆς, πολλὰ ὀλίγοι τῶν πληγωμένων ἐθεραπεύοντο, ἐκτὸς τούτου καὶ φασκαὶ δὲν εὑρίσκοντο διὰ τὰς πληγὰς των, καὶ πρὸ πάντων τῶν τακτικῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχον ὡς προεῖπομεν οὔτε ὑποκάμισον οὔτε ἄλλο τι φόρεμα διὰ τὴν χρῆσιν αὐτὴν, ἐν ᾧ οἱ περισσότεροι τῶν ἄλλων πολιορκουμένων καὶ ἂν δὲν εἶχον περιττὰ πανιά, τοῦλάχιστον ἐμεταχειρίζοντο τὰ ὑποκάμισά των, τὰς φουστανέλας των, ἢ τὰ φαρδιά βρακιά των.

Ἐντοσοῦτω ὁ Φαββιέρος, ἔχων κατὰ νοῦν πάντοτε τὴν ἐξοδὸν του ἀπὸ τὴν ἀκρόπολιν, δὲν ἔπαυε νὰ τὴν προσβάλλῃ· τὸ αὐτὸ ἔκαμνε καὶ μετὰ τὴν ἀνάρρωσίν του ἀπὸ τὴν ἐπιδημίαν τῆς νόσου, μόλις ἐπιστηριζόμενος εἰς τοὺς πόδας του, ἐπὶ ὑποσχέσει νὰ συντελέσῃ τὰ μέγιστα πρὸς διάλυσιν τῆς πολιορκίας· ἀλλὰ πάντοτε

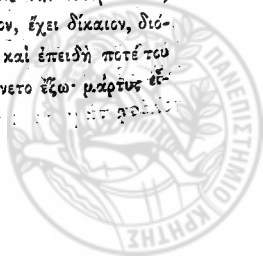
τῶ ἐπικρουσιάζοντο ἐμπόδια. Πολλάκις πάλιν ἐσυζητεῖτο ἡ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐξοδος, καὶ ποτὲ δὲν ἐνεκρίνετο δι' ἑλλειψίν πυρίτιδος καὶ τῶν ἀναγκαίων πρὸς θεραπείαν τῶν πληγούθησμένων.

Ἀφοῦ διὰ πολλοὺς λόγους δὲν κατωρθώθη ἡ ἐξοδος τοῦ Φαβ-
βιέρου, ἀπεφασίσθη νὰ ἐξέλθωσι τέσσαρες ἄνδρες διὰ νὰ πα-
ραστήσουν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τὰ δεινὰ τῶν πολιορκουμένων
καὶ τὴν ἐγγίζουσαν πτώσιν τοῦ φρουρίου, οὗτοι (ἐν οἷς ἦτον
καὶ ὁ ὑπολοχαγὸς Γ. Καρατζᾶς) μίαν νύκτα ἐξελθόντες (*)
ἐκ τοῦ φρουρίου, καὶ διαβάντες διὰ τῶν ἐχθρικῶν χαρακω-
μάτων μὲ μέγα κίνδυνον, ἔφθασαν εἰς τὸ κατὰ τὸν Πειραιᾶ
Ἑλληνικὸν στρατόπεδον καὶ ἀνήγγειλόν ὅλα τὰ τοῦ φρουρίου.

Ἄλλ' ἐν ὧσιν ἔζη ὁ Καραϊσκάκης, ὅλα ταῦτα ἔκαμνεν ὑπο-
φερτὰ ἢ ἐλπίς τῆς ἀπολυτρώσεως· ἀλλ' ὅτε ἔπαυσε τὸ
νὰ στολιζῆ τὴν πεδιάδα τοῦ Πειραιῶς μὲ τὰς δάφνας τοῦ
ὀξίου ἐκεῖνος στρατηγὸς Καραϊσκάκης, καὶ οἱ λοιποὶ
ὀπλαρχηγοὶ Ἕλληνες κατεστράφησαν περὶ τὴν Καλλιβρόχην,
τότε ἠσθάνθησαν οἱ πολιορκουμένοι ὅλον τὸν βαθμὸν τῶν
δεινῶν των, τὰ ὁποῖα ἤϋζανον πάντοτε, διότι καὶ αὐ-
τὸς ὁ πωλούμενος σίτος, ἂν καὶ εἰς ὑπέρογκον τιμὴν,
ἐξέλειπε καὶ μόνη σσηπωμένη κριθὴ ἦτον τὸ σιτηρέσιόν τῶν
τακτικῶν, ἀλλ' οὔτε ξύλα δὲν ὑπῆρχον πλέον διὰ ψήσιμον.
Ἡ δὲ ὀσίσ τοῦ νεροῦ (**) ἀντὶ τριακοσίων δραμίων ἐγείνετο ἐκ
διακοσίων, καὶ τοῦτο πολλάκις ἠργοπόρει νὰ δοθῇ ἀντὶ εἰκο-

(*) 11 Ἀπριλίου.

(**) Ἀπορίας ἄξιον εἶναι διατὶ ὁ Κ. Σουρμελῆς λέγει εἰς τὴν ἱστορίαν του,
ὅτι ἐδίδετο μία ὀκα τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ ἐδίδετο ἡμῖσι μόνον, ἔχει δίκαιον, διό-
τι οὗτος ὡς γραμματεὺς τῆς ἐπιτροπῆς ἐλάμβανε τόσον, καὶ ἐπειδὴ ποτὲ του
δὲν ἐξῆλθε τοῦ βουλευτηρίου, δὲν ἐγνώριζε βέβαια τί ἐγίνετο ἔξω· μάρτυς εἶ-
ναι ὁ φίλος μου Παντοφύλακος ἔτις τὸ διήμερον.

σιτεσσάρων ὠρῶν εἰς τριάνταξ, ἕως οὗτου νὰ γεμίση τὸ πηγᾶδι· ἀπὸ τὸ ὕδωρ τοῦτο ὡς εἶπομεν, μὲ τὸ ἥμισυ ἔπρεπε νὰ ζυμώση τις τὸν καθημερινὸν ἄρτον του, ὥστε δὲν τὸν ἔμενεν εἰμὴ ἑκατὸν δράμια μόλις, καὶ τοῦτο ἀλμυρόν. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ ἔχθρὸς, ἀφοῦ ἅπαξ κατεδίωξε τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα, ἐπολέμει ἀκαταπαύστως τὴν ἀκρόπολιν, καὶ ἔρριπτε σχεθὸν διακοσίας βόμβας καὶ ἄλλας τόσας σφαίρας τὴν ἡμέραν, τὰ ὑποῖχ ἔφερον μεγάλην φθοράν·

Ὁ δὲ Φαββιέρος βλέπων ταῦτα πάντα συνέπασχε (*) μὲ τοὺς στρατιώτας του· ἀλλὰ τί ἐδύνατο νὰ κάμη, διότι ὡς εἶπομεν ὁσάκις ἐπρότεινε τὴν ἔξοδόν του τὸν ἐπαρρησιάζοντο ἐμπόδια. Τέλος ἀπεφασίσθη μία νύκτα νὰ ἐξέλθῃ μὲ ὅλα τὰ γυναικόπαιδα· ἀλλὰ κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα δραπετεύσας στρατιώτης τις ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ Γκούρα, ὀνόματι Τελάλης, ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς ἔχθρους ὅλα τὰ διατρέχοντα εἰς τὴν ἀκρόπολιν· ἔκτοτε ὁ Φαββιέρος ἔλαβε μεγάλην δυσπιστίαν καὶ δὲν ἐπρότεινε πλέον τὴν ἔξοδόν του, οἱ δὲ λοιποὶ στρατιῶται τῆς φρουρᾶς, ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων καὶ τὸ σῶμα τῶν Ἑπτάνησιων ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Εὐμορφοπούλου, καθημερινῶς ἐσυνάζοντο καὶ ἐζήτουν μισθοὺς, προβάλλοντες τὴν λειποταξίαν των, ὥστε ὁ Γριζιώτης καὶ Μαμουρῆς διὰ νὰ τοὺς καθησυχάσωσι τοὺς ἐπλήρωσαν ὀλίγους μισθοὺς.

Ἐντοσοῦτῳ ὁ ἔχθρὸς ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ἔστελεν ἀξιωματικούς τῶν Εὐρωπαϊκῶν πλοίων διὰ νὰ προτείνουσι συνθήκας, ἀλλὰ ἀπερρίπτοντο πάντοτε. Τέλος μίαν ἡμέραν ἔφθασαν

(*) Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ὁ Φαββιέρος στεκομένος πλησίον τῶν προπυλαίων, μία βόμβα ἐπέσε καὶ ἐθανάτωσε τρεῖς ἐν αἷς ἦτον καὶ εἰς τῶν στρατιωτῶν τοῦ τετάρτου βόχου, τοῦ ὁποίου ἡ βόμβα ἔκασε τοὺς δύο ποδας. Ὁ δυστυχὴς οὗτος στρατιώτης ἐκραξε τὸν Φαββιέρον εἰς βοαθιάν του, ὥστε, ἰδὼν αὐτὸν ἔστρεψε τὴν πρόσωπόν του καὶ ἐκλαυσε πικρῶς.

Γάλλοι τινές αξιωματικοὶ καὶ ἐζήτουν νὰ ὀμιλήσωσι τὸν φρούραρχον τῆς ἀκροπόλεως Φαβδιέρον, ἀλλ' οὗτος εἰδοποιηθεὶς εἶπεν ὅτι φρούραρχος δὲν ἦτον, καὶ ὅτι ἐὰν ἔχουν νὰ εἴπωσι τι ἅς τὸ εἰποῦν τὸν Δημήτριον Κυρικιδίην, ὁ ὁποῖος ἐξετέλει χρέη ὑπασπιστοῦ του, ἀφοῦ δὲ ὑπῆγεν οὗτος μετ' ἄλλους τινὰς τῆς ἀκροπόλεως, ἔλαβε τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν τοῦ ἀρχιστρατήγου Τζούρτζ, συντροφευμένην μετ' ἑγγράφον τοῦ πασᾶ.

Πρὸς τὸν φρούραρχον καὶ λοιποὺς ὀπλαρχηγούς τοῦ φρουρίου.

« Διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ κυβερνήτου τῆς φρεγάττας Ἡρας
 » τῆς Χριστιανικωτάτης αὐτοῦ μεγαλειότητος, ἡ Α. Ε. Σε-
 » ρασκέρης προσφέρει τὴν ἐγκλειομένην συνθήκην, τὴν ὁποίαν
 » ἐγγυᾶται ὁ αὐτὸς ῥηθεὶς Γάλλος.— Ἐπειδὴ πολλὰ ὑποκείμενα
 » ἀδύνατα εἶναι κεκλεισμένα εἰς τὴν ἀκρόπολιν, καὶ ἐπειδὴ
 » εἶναι αὐτόθι τὰ μνημεῖα τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος περιπόθητα
 » εἰς τὸν πολιτισμένον κόσμον, τὰ ὁποῖα ἐπιθυμῶ νὰ σωθῶ-
 » σιν ἀπὸ τὸν ὄλεθρον τοῦ πολέμου, Σᾶς διατάττω νὰ ἀκο-
 » λουθήσετε κατὰ τὴν ῥηθεῖσαν συνθήκην, καὶ ἔσσεσθε βέβαιοι
 » ὅτι ὁ κυβερνήτης ἔλαβεν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα μέτρα διὰ τὴν
 » ἀσφάλειάν σας. . . Μαΐος. . . 1827.

Ὁ Φαβδιέρος εἶδε τὴν διαταγὴν ταύτην μετ' ἄλλαν δυσ-
 ἀρέσκειαν· βλέπων νὰ ἐπιτάττεται παρ' ἐνὸς ἀρχιστρατήγου τῆς
 Ἑλλάδος, τὸν ὁποῖον εἰσέτι δὲν ἐγνώριζεν, ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ
 ἐπειρέχθησαν διὰ τοῦτο, καὶ διότι συγχρόνως ὁ Κιουταχῆς ἐπρό-
 τεινε συνθήκην καὶ δὲν ἐσυγχώρει τὰ ὄπλα εἰμὴ εἰς τοὺς τακτι-
 κούς· οἱ δὲ ὀπλαρχεγοὶ διὰ τοὺς λόγους τούτους καὶ ἐν ταυτῷ
 ἀπὸ πατριωτικῶν αἰσθημάτων κινούμενοι, δὲν ἤθελον νὰ παραδοθῇ
 τὸ φρούριον εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, ὥστε ὅλοι ὁμοφώνως ἀπῆν-
 τησαν ὅτι δὲν ἐτέργουν εἰς συνθήκας· πολλοὶ μάλιστα ἔλεγον

ὅτι ὁ διοικητὴς τοῦ Γαλλικῶν δικρότου φέρεται μὲ δολιότητα πρὸς τοὺς Ἕλληνας, πρὸς τοὺς ὁποίους ὁ Φαββιέρος ἔλεγεν ὅτι εἶναι ἀπατημένοι, καθότι εἶναι ἀδύνατον ἀζιωματικὸς Γάλλος νὰ πράξῃ τοιοῦτον ἔγκλημα.

Ἐντοσοῦτω ὁ περὶ συνθήκης λόγος ἤρχισεν νὰ ψιθυρίζεται πανταχοῦ, καὶ νὰ γίνεται τρόπον τινὰ ἡ γενικὴ ὀμιλία ὄλων τῶν συνεντεύξεων. Τέλος ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς συνελεύσεις τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ὀπλαρχηγῶν, (διότι ἐδῶ ἡμπορεῖ νὰ εἴπη τις ὅτι ἦτον ὀχλαγωγία) ἀποφασίζεται νὰ σταλθῇ ὁ Τριαντάφυλλος Τζουρᾶς, καὶ ἂν δὲν ὑπάρχῃ καμμία ἐλπίς, νὰ κάμῃ σημεῖα καὶ νὰ ἔλθῃ μὲ πλοῖα νὰ λάβῃ τοὺς ἐν τῇ πολιορκίᾳ. Ἐν τοσοῦτω οἱ τῇ ἀκροπόλει ἕκαμνον ὑπονόμου εἰς ὄλα τὰ μέρη διὰ νὰ καταστρέψουν τὸ φρούριον, ὅταν ὁ ἀποσταλμένος ἤθελε κάμει τὰ συμφωνηθέντα σημεῖα· ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ τρεῖς ἡμέραι παρήλθον καὶ δὲν ἔγεινεν οὐδὲν σημεῖον, οὔτε πλοῖα ἐφάνησαν, καὶ τὸ στρατόπεδον τοῦ Πειραιῶς διελύθη, καὶ ἐπειδὴ καθόσον ἐπροχώρει ἡ ἄνοιξις τὸ νερον ὀλιγώστευεν ἀκόμη, καὶ ὁ μὲν ἐχθρὸς ἐπυροβόλει ἀκαταπαύστως τὸ φρούριον καὶ ἕκαμνε ἐνταυτῷ πολὺν θραῦσιν, οἱ δὲ πολιορκούμενοι μετὰ τὴν πυρπόλησιν τοῦ πυριτοεργοστασίου εἶδον ἑαυτοὺς σχεδὸν χωρὶς πυρίτιδα (διότι μόλις ἑκατὸν ὀκάδες σεσαπημένη πυρίτις ἦτον εἰς τὴν ἀποθήκην) οἱ δὲ πληγωμένοι καὶ ἀσθενεῖς ἀπέθνησκον ἐλεεινῶς διὰ τὴν στέρησιν τῶν ἀναγκαιῶν· τότε ὄλοι σχεδὸν οἱ στρατιῶται καὶ τινες ὀπλαρχηγοὶ ἰδόντες τὸ ἀναπέφρευτον τῆς συνθήκης ἔδραμον πρὸς τὸν Φαββιέρον (*), ὅστις

(*) Ὁ Κ. Σουρμελῆς δὲ νὰ χύσῃ τὸ ἰσόβιον φαρμάκι του κατὰ τοῦ Φαββιέρου λέγει, = ὅτι μετεχειρίσθη ὄργανον ἕνα Θραῦκα διὰ νὰ προδώσῃ τὸ φρούριον, καὶ ὅτι ὁ Θραῦξ οὗτος περιεφέρετο ἀπὸ μάγκαν εἰς μάγκαν (ἐνωμοτία) = ζῶντος ἀκόμη τοῦ Καραϊσκάκη καὶ παρεκίνει τοὺς ἐλαφροὺς στρατιώτας πρὸς

μόνος εἶχε τὰ μέσα νὰ διαπραγματευθῆ αὐτὴν διὰ μέσου τῶν ξένων Δυνάμεων. Ὅθεν ὅταν μετὰ ταῦτα ἦλθον ἀξιοματικοὶ τινὲς Αὐστριακοὶ προτείνοντες πάλιν περὶ συνθήκης, οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει, οἵτινες εἶχον προσηλωμένας τὰς ἐλπίδας των εἰς τὸν Φαββιέρον (*) παρεκάλεσαν αὐτὸν νὰ ὁμιλήσῃ. Οὗτος δὲ συμ-

» τὴν συνθήκην ». Μεγαλπτόραν συκοφαντίαν καὶ ἀναίδειαν δὲν ἔμπορεῖ τις νὰ ἀπαντήσῃ ἀλλαχοῦ. Ὁ Φαββιέρος ἐπροσπάθει νὰ παραδώσῃ τὸ φρούριον καίτοι θριαμβεύοντος ἀκόμη τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ζῶντος τοῦ Καραϊσκάκη; Ἄς μάθῃ λοιπὸν ὁ ἱστοριογράφος οὗτος ὅτι οἱ μένοντες ἐν ὑπαίθρῳ, καὶ περιορισθέντες εἰς ἑκατὸν δράμα νερὸν τὴν ἡμέραν πολλαίς εἰς τὰς τριάντα ἐξ ὥρας, ζῶσιν ἀκόμη καὶ δύνανται ν' ἀποδείξωσι τὸ ψεῦδος του· ἰδοὺ δὲ πῶς ἔχει τὸ πρᾶγμα, ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Θράξ, φίλος ἀναγνώστα εἶναι ἡ Δημήτριος Κυριακίδης, ὅστις ἐπεστᾶτησεν εἰς τὴν Αἴγιναν καὶ ἔλαβε τὴν πυρίτιδα, ὅστις ἦλθεν εἰς τὰ Μέθανα μὲ τὸ πλείον, τὸ ὅποιον ἀπέβιβασε τὸν Φαββιέρον μὲ τοὺς τακτικούς, ὅστις ἐφορτώθη καὶ αὐτὸς ἓνα σάκκον πυρίτιδα καὶ ἔφερεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν μετὰ τῶν ἄλλων συστρατιωτῶν του· οὗτος εἶναι λέγω ὁ παρὰ τοῦ Σουρμελιᾶ ἀνώνυμος Θράξ, τὸν ὅποιον ὁ Φαββιέρος ἐσχάτως μετεχειρίσθη διὰ τὰς συνθήκας. Διὰ νὰ ἀποδείξωμεν δὲ ὅτι πρὶν τῆς διαταγῆς τοῦ ἀρχιστρατήγου, καμμία φωνὴ δὲν ὑπῆρχε περὶ συνθήκης, ἐδυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν εἰς μαρτυρίαν τὸν Γριζιώτην, τὸν Εὐμορφόπουλον, τὸν Μαμούρην, τοὺς ἀντισυνταγματάρχας Ἀμπάτην, καὶ Σκρβέλλην, τοὺς ταγματάρχας Ἀνδριέτην, Καρατζᾶν, Χᾶν, Γιακουμόπουλον, Πίσσαν, Θεαγίνην, καὶ τὸν γραμματεῖα τοῦ Γκούρα Κανούσην, ἄνδρας ζῶντας καὶ ἀπολαμβάνοντας τὴν δικαίαν ὑπόληψιν τῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ κοινού.

(*) Ὁ Κύριος Σουρμελιᾶς ἐδῶ πάλιν κυριευόμενος ἀπὸ βουτρομιακῶν ἐνθουσιασμῶν ἐξέφρασε κατὰ τοῦ ἀγαθοῦ φιλελλήνου Φαββιέρου τὰ μύρια, διότι, ὡς λέγει, δὲν τὸν ἀφῆσε νὰ γίγη ἦρωσ τοῦ Μεσολογγίου. Ὁ Φαββιέρος, ὅστις μὲ ἡρωικῆν τῷ ὄντι ἀφοσίωσιν κατώρθωσεν ἐν μέσῳ τόσων κινδύνων νὰ προφθάσῃ τοὺς ἐν τῇ ἀκροπόλει ἀπὸ πυρίτιδα, ὅστις ἑξήλιαις ἐξῆλθε τῆς ἀκροπόλεως καὶ τοὶ ἀσθενὲς μὲ ἀπόφασιν νὰ διασπᾶσῃ τὰ ἑχθρικά χαρακώματα καὶ νὰ πηδύσῃ τὴν φραγμένην ἑχθρικὴν τάφρον διὰ νὰ ἐξέλθῃ, ὅχι διὰ νὰ σωθῆ, ἀλλ' ἐπὶ λόγῳ τιμῆς τοῦ νὰ ἐπιστρέψῃ νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς ἐν τῇ ἀκροπόλει « διτ- » γειρε, λέγει, τοὺς στρατιώτας κατὰ τῶν ὀπλαρχηγῶν των διὰ νὰ παρα-

φώνως με όλους ἀπήντησεν, ὅτι οἱ πολιορκούμενοι ἐδύναντο νὰ δεχθῶσι συνθήκας, ἐὰν παρευρίσκοντο Γαλλικὰ καὶ Ἀγγλικὰ πλοῖα.

Οὕτω λοιπὸν μετὰ δύο ἡμέρας ἐλθόντος τοῦ Γάλλου ἀντιναυάρχου Δερενῆ, ἔγειναν αἱ ἀκόλουθαί συνθήκαι (*).

« δεθῆ τὸ φρούριον, καὶ ὅτι ἐφίβριζε τοὺς μὴ θέλοντας μὲ φυλακὴν καὶ θανά-
 » τους ». Μεγαλητέρα νομίζομεν ἀναίδεια δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ εἰς ἱστο-
 κὸν, γράφοντα μάλιστα πρὸς ζῶντας ἀνθρώπους· ἀλλ' ἴσως τὸν ἐνθαφρύνει εἰς
 τοῦτο ἡ ἰδέα ὅτι ὁ Φαββιέρως λείπει, καὶ ὅτι ἐπομένως ἡμπορεῖ ἀυστολῶς νὰ
 γράψῃ κατ' αὐτοῦ ὅτι θέλει ἴσως δὲ δὲν ἤθελε συσταλθῆ νὰ ἐνομάσῃ καὶ τὸν
 ἀρχιστράτηγον Τζούρτζ προδότην, ὅστις πρῶτος ἔφερεν εἰς τοὺς πολιορκουμέ-
 νους τὴν περὶ συνθήκης ἰδέαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω, ἂν ἔφιλέλ-
 λην οὗτος δὲν ἦτον παρών. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες γνωρίζουσι κάλλιστα πῶς ἦσαν τὰ
 αἷτια τοῦ χαμοῦ τοῦ Καραϊσκάκη, καὶ τῆς πτώσεως τοῦ φρουρίου· ἦσαν δηλα-
 δὴ τ' ἀλλεπάλληλα γράμματα ἀπὸ μέρους τῆς ἐν τῇ ἀκροπόλει φρουρᾶς, εἰς τὰ
 ὁποῖα ἔλεγον, ὅτι ἐντὸς πέντε ἢ δέκα ἡμερῶν, ἐὰν δὲν φθάσουν ἐκεῖ, τὸ φρούριον
 πίπτει. Νομίζομεν δὲ ὅτι ὁ Φαββιέρως ποτὲ δὲν ἦτον σύμφωνος εἰς τὰ παρόμοια
 γράμματα, τὰ ὁποῖα ἠνάγκασαν τὸν Καραϊσκάκην νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν Πειραιᾶ,
 καὶ νὰ ἀφήσῃ τὰ καλά του στρατηγήματα εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα· νομί-
 ζομεν ὅτι ὁ Φαββιέρως δὲν εἶναι ἐκεῖνος ὅστις ἔγραψε, « στοῦ κουφεῦ τὴν πόρτα
 ὅσω θέλεις βρόντα » ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς τῆς ἱστορίας, ὅστις ἐνόμιζε τὴν λειπο-
 ταξίαν του ἀπὸ τὸ φρούριον ἡρωϊσμὸν, τὴν δὲ τολμηρὰν εἰσοδὸν τοῦ Φαββιέρου
 μηδὲν, καὶ τὴν ἐντιμὸν συνθήκην, ἣτις ἔσωσε χίλια γυναικοκόπαιδα καὶ ὅλας τὰς
 ἀρχαιότητας, προδοσίαν! ἰδοὺ λογικὴ! ἰδοὺ ἡρωϊσμὸς! ὁ Φαββιέρως δειλὸς,
 καὶ προδότης καὶ ὁ Σουρμελής ἦρος!

(*) Καὶ ἐδὼ ὁ συγγραφεὺς τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν ἐξέμεσε κατὰ τοῦ Φαβ-
 βιέρου τὰς τρομερωτέρας συκοφαντίας λέγων ὅτι, « ὁ Φαββιέρως ἐφιλοτιμεῖτο νὰ
 » δώσῃ εἰς τὸν Κιουταχὴν περισσοτέρας οἰκογενείας καὶ φυλακὴν αὐστηρὰν ἐπρὸ-
 » σεχε νὰ μὴ φύγῃ καμμία γυνή, χήρα, ἢ ὄρφανὸν παιδίον τὴν τρομερὰν ὄψιν τοῦ
 ἐχθροῦ » ὁποῖα συκοφαντία, ὁποῖα ἀναίδεια τὸ νὰ λέγῃ τὰ πάντα περὶ Ἀθηναίων
 ζώντων ἐστὶ! ἐν ᾧ ἔμειναν δι' ἀποφάσεως τῆς δημογεροντίας μόνον τρεῖς γέροντες
 Ἀθηναῖοι μὲ τὰς συζύγους των καὶ τέσσαρες χήραις, οἵτινες εἶναι οἱ ἑξῆς, Β.
 Χέλμης, Πανούσης Σαΐτας, Μιγάλης . . . Σάββενά κ.λ. οἱ ἄγθρωποι οὗτοι να-

Α. « Όλα τὰ στρατεύματα τῆς φρουρᾶς θέλουν ἐκβῆ μὲ
 » τὰ ὄπλα καὶ πράγματά των.

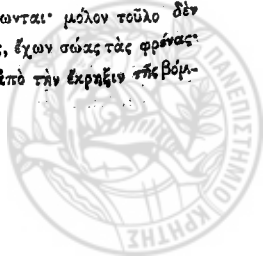
Β'. « Ὅλοι αἱ οἰκογένειαι Ἀθηναῖαι θέλουν ἐκβῆ χωρὶς
 » ὄπλα μὲ τὰ πράγματά των ὁμως, καὶ θέλουν ὑπάγη εἰς
 » τὰ σπήτιάτων καὶ χωρία των, ὅπου τοὺς ὑπόσχομαι νὰ
 » δώσω τὰς ἰδιοκτησίας των, ὁμοῦ μὲ τὴν ἀσφάλειαν τῆς
 » ζωῆς των, τιμῆς των καὶ ὑπαρχάντων των. Καὶ ἐπειδὴ με-
 » ταξὺ αὐτῶν τῶν οἰκογενειῶν εὐρίσκονται χῆραι καὶ ἀνήλι-
 » κα παιδιά χωρὶς τοὺς πατέρας των. ὑπόσχομαι καὶ δι' αὐ-
 » τὰ ἵνα προστατευθῶσι καὶ δοθῆ ἐκ μέρους μας τὸ ἀναγ-
 » καῖον ταγῆνί των (μερίς).

Γ'. « Ὅλοι οἱ Μουσουλμάνοι κάθε ηλικίας καὶ γένους, ὅτι-
 » νες εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀκρόπολιν θέλουν δοθῆ εἰς χεῖράς μας.

Δ'. « Ὁ τόπος ὄλος ἐκτὸς τοῦ Φιλοπάππου θέλει εἶναι εὐ-
 » καιρος ἀπὸ στρατεύματα, ἕως εἰς τὸ παραθαλάσσιον τῶν
 » τριῶν πύργων.

Ε'. « Τρεῖς τῶν ἀξιωματικῶν οἱ λεγόμενοι Γεντικλίδες μας
 » (ἀνώτεροι ἀξιωματικοί) ἐξ ὧν εἶναι Καφτὰν ἀγάς, ὁ Τζο-
 » χαντάραγας, καὶ Σαλλήχ-μπεης, ὁμοῦ μ' ἄλλους τρεῖς ἀρ-

μίζομεν ὅτι ζῶσι ἀκόμη, καὶ καθεὶς δύναται νὰ τοὺς ἐρωτήσῃ, ἐὰν ὁ Φαββιέρ-
 ρος τοὺς ἐμπόδισε νὰ ἐξέλθωσιν ἀπὸ τὸ φρούριον, ἢ ἡ διορισθεῖσα ἐπιτροπὴ
 παρὰ τῶν πολιορκητῶν καὶ πολιορκουμένων, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς ἐν τῷ
 φρουρίῳ Ὀθωμανοὺς νὰ ἐξέλθωσι ἔχουσα ἕνα κατάλογον τῶν ὀνομάτων των
 τοὺς ἐμπόδισε εἰς τὸ ὠδεῖον, ὅτε ἐμελλον νὰ ἐξέλθωσι μετὰ τῶν ἄλλων· οἱ δὲ
 λοιποὶ ὄλοι ἐξῆλθον ὡς καὶ ἡ φρουρά, διότι τὸ ἄθρονον ταῦτο προσετέθη εἰς
 τὴν συνθήκην μόνον διὰ Τυρκικὴν ἐπίδειξιν, ὡς τὸ λέγει καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὴν
 ἱστορίαν του. Εἶναι ἀληθές, ὅτι οἱ ἄνθρωποι τυφλάνονται πολλάκις ἀπὸ τὰ
 πάθη των καὶ λέγουσιν ὅτι φθάσουσιν χωρὶς νὰ συλλογίζωνται· μόλον τοῦλο δὲν
 νομιζόμεν δυνατόν νὰ ἐκφωνήσῃ τὰ τοιαῦτα ἄνθρωπος, ἔχων σώας τὰς φρένας·
 ἀλλ' ἴσως ἡ κεφαλὴ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου ἐπάσχεν ἀπὸ τὴν ἐκρήξιν τῆς βόμ-
 βας, τὴν ὅποιαν ἀναφέρει εἰς τὴν ἱστορίαν του.

- » χηγούς Άλβανούς δοσμένοι ως ενέχυρα εις χειράς των,
- » θέλουν συνοδεύσει τὰ στρατεύματά των έως εις τόν τόπον
- » τοῦ ἐμβαρκαρίσματος, ὅπου θέλουν προμηθευθῶσιν έως εις
- » τὸ εὐτυχές ἐμβαρκάρισμα.

Γ'. » Διὰ τὴν μετακόμισιν τῶν ἀσθενῶν καὶ πληγωμένων
» των θέλουν δοθῶσιν ἐκ μέρους μας ἐξήντα ἄλογα.

Ζ'. » Ἡ ἀκρόπολις θέλει μᾶς παραδοθῆ εἰς τὸν τρόπον, καὶ
» εἰς τὴν κατάστασιν, ὅπου εὐρίσκεται δηλ. μετὰ τὰ πολεμοφό-
» δια, πυροβολικὰ καὶ τροφὰς, ὅπου ἤμποροῦν νὰ εὐρίσκωνται
» εἰς αὐτήν.

Η'. » Θέλει σταλθῶσιν ἐκ μέρους μας εἰς ἀκρόπολιν ἐμπι-
» στευμένοι τρεῖς ἄνθρωποι διὰ νὰ περιεργασθῶσιν, ἂν ἦναι
» ὑπόνομοι, ὡς ἀκούσαμεν, καὶ τοῦτο θέλει γένη ὅταν ὑπογρα-
» φθῶσιν αἱ συμφωνίαι των ἐκ μέρους των.

Θ'. » Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ τρεῖς ἄνθρωποι, ἐπειδὴ θέλουν λογι-
» σθῆ ὡς ενέχυρα εἰς τὰς χειράς των, εἰς ἀνταλλαγὴν τρία
» μετρημένα ὑποκείμενα, τὰ ὅποια θέλει ἀποδοθῶσιν εὐθὺς
» ὅπου ἀδειασθῆ ἡ ἀκρόπολις

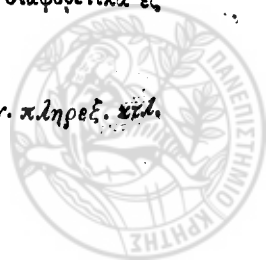
Ι'. » Ἐὰν οἱ εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀποσταλέντες τρεῖς ἄνθρω-
» ποι ἤθελαν ἴδωσι καμμίαν βλάβην γενομένην μετὰ τὴν
» ὑπογραφὴν τῶν συνθηκῶν, ἢ εἰς τὰς πηγὰς ἢ εἰς τὸν πύρ-
» γον ἢ εἰς ἄλλα μέρη τῆς ἀκροπόλεως, θέλει ἀκυρωθῶσιν αἱ
» συνθήκαι.

ΙΑ'. » Καὶ τελευταῖον θέλει διορισθῆ μία ὄρχα διὰ τὴν ἀρ-
» χὴν τῆς ἐκτελέσεως κατὰ τὴν ἐξοδον.

» Αὐτὰ λοιπὸν τὰ ἔνδεκα ἄρθρα ὑπόσχομαι μεθ' ὄρκου νὰ
» φυλαχθῶσιν ἀπαρασαλεύτως χωρὶς νὰ γενῆ διαφοροτικὰ ἐξ
» ἀποφάσεως ».

Τῆ 24 Μαΐου 1827.

Βεζύρης Μεχμέτ Περὶτ πασᾶς ἀρχιστράτηγ. πληρεξ. κτλ.

Ἀφοῦ δὲ ὑπεγράφησαν αἱ συνθήκαι καὶ ἐστάλησαν οἱ ὄμηροι (ἐν οἷς ἦτον καὶ ἀπὸ τὸ τακτικὸν ὁ ὑπολοχαγὸς Ἰωάννης Κωνσταντινίδης) ἐξῆλθον τὰ στρατεύματα τῆς φρουρᾶ καὶ ὅλαι αἱ οἰκογένειαι, τελευταῖος δὲ τῶν ἀναχωρησάντων ἦτον ὁ Φαβδιέρος μὲ τὸν στρατὸν του, ὅστις, φθάσας εἰς τοὺς τρεῖς πύργους μ' ὄλους τοὺς ἀσθενεῖς καὶ πληγωμένους, ἐπεδιβάσθη εἰς ἓν Γαλλικὸν δίκροτον, ὅπου ὄλος ὁ στρατὸς ἔλαθε μεγάλην περιποίησιν. Εἰς ὄλον δὲ τὸ διάστημα τῆς διαμονῆς τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀπωλέσθησαν ἐννενηντα τρεῖς ἄνδρες, ἐξ ὧν δεκατρεῖς ἦσαν ἐκ τῶν φιλελλήνων. Ἀπερίγραπτος εἶναι ἡ κατάστασις εἰς τὴν ὁποίαν ἦτον ὁ στρατὸς οὗτος (*), ὅτε ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν ἀκρόπολιν· ὄλοι ἐν γένει ἦσαν γυμνοὶ, ἀνυπόδητοι, πεινασμένοι καὶ διψασμένοι· τὰ πρόσωπά των ἦσαν ὠχρὰ αἱ δὲ σάρ-

(*) Ὁ στρατηγὸς Περβραϊεὸς λέγει εἰς τὰ στρατηγικά του Ἀπομνημονεύματα « δὲν χρεωστεῖται ἴσως τόση συμπάθεια πρὸς αὐτοὺς ὅση πρὸς τοὺς ἐν Μεσολογίῳ, διότι εἶχαν ἔτι ἱκανὰς τροφὰς καὶ πολεμοφοδία ἀλλ' ἡ δειλία καὶ ἡ ἀχρείτης τινῶν στρατιωτῶν τοῦ Γκούρα ὑπεκινουμένη ἀπὸ τὴν κακῆς πίστεως καὶ ἀδυναμίαν τῶν γυναικοπαίδων ἐτάχυναν τὴν παράδοσιν τῶν Ἀθηνῶν, λέγομεν μὲν στρατηγὸν τοῦτον ὅτι εἶναι πολλὰ κακῶς πληροφορημένος περὶ τούτου, καὶ ὅτι ὅταν ἦλθον οἱ σταλμένοι παρὰ τοῦ Κιουταχῆ νὰ καταγράψουν τὰ ἐν τῇ ἀκρόπολει ἄφησαν ἐπίτηδες, τελευταῖος τὴν ἔρευναν τῆς πυριτοθήκης, καθότι ἤθελον ἰδεῖ οἱ ἐχθροὶ τὴν ἀπάτην των, καὶ τῷ ὄντι, ὅταν εἶδον ὅτι δὲν εἶχεν εἰμῆ ἕως ἐξήντα ὀκάδες πυριτίδα σεσαπτημένη· οἱ Τοῦρκοι ἔμειναν ἐκστατικοὶ καὶ δὲν ἐτόλμων τί νὰ γράψουν· τέλος ἔγραψαν ὅτι ἦσαν τριακίσια πενήντα ὀκάδες πυρίτις· ὅσον δὲ περὶ τῶν τροφῶν καθὼς εἶπομεν, ἄλλο ἀπὸ τὴν σεσαπτημένην κριθὴν δὲν ὑπῆρχεν· περὶ δὲ τῆς συγκρίσεως τῶν δύο φρουρῶν, ἦτοι Μεσολογίου καὶ Ἀθηνῶν, εἶναι πρὸ πολλοῦ γνωστὸν ὅτι ὁ κοινὸς ἄνθρωπος δὲν κρίνει περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ πολέμου εἰμῆ, καθὼς λέγει ὁ Δημοσθένης, πρὸς τὸ τελευταῖον ἐκβάν· αἱ τοιαῦτα συγκρίσεις ἀπαιτοῦσι ἀπαθὲς καὶ φιλοσοφικὸν ὄμμα.

κες των καταπληγωμένοι από τὰς ψείρας, ἀκόμη καὶ αἱ ὀφρύς των, αἱ μύστακές των, καὶ τὰ γένειά των ἦσαν γεμάτα ἀπὸ τὰ σαρκοφάγα ταῦτα ζώφια.

Εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἀποβάντες ἀπὸ τὸ δίκροτον οἱ στρατιῶται τῶν ἐρχομένην νύκτα εἰς τὴν Σαλαμίνα, δὲν εἶχον οὔτε λεπτόν διὰ νὰ ἐξοικονομήσωσι τὰς πρώτας ἀνάγκας των, ἀλλ' οὔτε ὁ Φαββιέρος εἶχεν διὰ νὰ τοὺς δώσῃ ἀμέσως· μολαταῦτα οἰκογένειαι τινὲς τῶν Ἀθηναίων, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἐκεῖ, τοὺς ἐπεριποιήθησαν ὅσον ἐδυνήθησαν, ἕως ὅτου μετ' ὀλίγον ὁ Φαββιέρος ἐξοικονομήσας ὀλίγα χρήματα τοὺς ἐμοίρασεν ἀνὰ ὀλίγα λεπτὰ, καὶ ἀνὰ μίαν μερίδα ἄρτου.

Ἐπιθυμῶν δὲ ν' ἀπαλλάξῃ ὀλίγον τὸν στρατὸν ἀπὸ τὰ δεινὰ ταῦτα, τὸν μετέφερε εἰς τὰ Μέθνα, χορηγῆσας εἰς αὐτὸν ἐνδύματα καὶ δύο μηνιαίους μισθοὺς ἀπὸ χρηματικὴν τινα ποσότητα, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἀπὸ τὸ τελώνειον τῆς Ἐρμουπόλεως.

Κατὰ δὲ τὸν Ἰούλιον τὰ ἐν τῷ Ναυπλίῳ καὶ Παλαμηδίῳ Ἑλληνικὰ στρατεύματα, ὄντα εἰς ἐμφύλιον πόλεμον μεταξὺ των, εἶχον μεταβάλλει τὸν τόπον τοῦτον εἰς ἀληθὲς στρατόπεδον, ὥστε ἡ κυβέρνησις ἐβιάσθη νὰ ἐξέλθῃ ἐκεῖθεν, ὁμοῦ μὲ ὅλους τοὺς κατοίκους· μὴ ἔχουσα δὲ ἄλλο μέσον νὰ καθησυχάσῃ τὰς ταραχὰς ἐπροσκάλεσε τὸν Φαββιέρον νὰ παραλάβῃ τὰ φρούρια τοῦ Ναυπλίου, καὶ νὰ ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν πόλιν τὴν εὐταξίαν. Οὗτος δὲ ὢν εὐπειθὴς πάντοτε εἰς τὰς κατὰ καιροὺς κυβερνήσεις, ὠδήγησε τὸ πρῶτον καὶ δεῦτερον τάγμα, τὸ ἵππικὸν καὶ πυροβολικὸν εἰς τὸ Ἄργος, καὶ κατηυλίσθη εἰς τὴν Δαλαμανάραν. Παρουσιασθεῖς μετὰ ταῦτα εἰς τὴν ἀντικυβερνητικὴν Ἐπιτροπὴν διὰ νὰ λάβῃ ὁδηγίαις περὶ τῆς φρουρᾶς του, δὲν ἤργησε νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἐν μέσῳ τῶν ἀντιμαχομένων στρατευμάτων εἰς τὸ Ναύπλιον ἦτον ἀδύνατον νὰ διαμείνῃ

καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, καθότι ἡ κυβέρνησις, οὔσα ἀδύνατος, δὲν εἰσακούετο· ὅθεν ὠδήγησε πάλιν τὸν στρατὸν εἰς τὰ Μέθανα.

Ἄλλ' οἱ στρατιῶται, οἱ ὁποῖοι ἦσαν βεβαρυμμένοι ἀπὸ τὰς ἀκαταπαύστους μεταθέσεις, καὶ ἀπὸ τὴν ἐν Μεθάνοις ἐρημίαν, ἐλειποτάκτου καθημερινῶς.

Ἐπειδὴ δὲ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὁ στόλαρχος Κόχραν ὠργάνιζε τακτικὸν πεζικὸν σῶμα ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ συνταγματάρχου Ρούτχατ Ἄγγλου διὰ τὴν χρῆσιν τῶν πολεμικῶν πλοίων, πολλοὶ ὑπαξιωματικοὶ καὶ τινες ἀξιωματικοὶ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ ἐγκατέλειψαν τὰς σημαίας των, καὶ κατετάχθησαν εἰς τὸ νέον τοῦτο σῶμα (*), ὅπου ἐπληρόντο καλῶς. Ὁ Φαββιέρος ὁμῶς μ' ὅλας ταύτας τὰς λειποταξίας δὲν ἀπελπίζετο ἀπὸ τοῦ νὰ διατηρήσῃ τὸν στρατὸν του· ὅθεν ἐν ᾧ ἐξ ἑνὸς μέρους μὲ πολλὴν προσπάθειαν ἐφρόντιζε τὰ ἀναγκαῖα, τοῦλάχιστον πρὸς ζωοτροφίαν του, ἀφ' ἑτέρου τὸν ἐμψύχωνεν μὲ τὰς ἐλπίδας καὶ μὲ τὴν ὅσον οὔπω περιμενομένην ἄφιξιν τοῦ Κυβερνήτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἐκστρατεία τῆς νήσου Χίου. — Απόβασις τῶν στρατευμάτων εἰς Χίον καὶ μάχαι εἰς τὸ ἐκαὶ παράλιον. — Πολιορκία τοῦ φρουρίου. — Ἔξοδος τῶν ἐχθρῶν. — Μάχη τῆς Τευρωτῆς. — Ἄφιξις τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου. — Διαλύσις τῆς πολιορκίας. — Μάχη εἰς τὰ κόκκινα. — Ἀναχώρησις τοῦ στρατοῦ ἀπὸ τὴν Χίον.

Ἐπειδὴ τὸ ἐν Λονδίῳ συμβούλιον ἀπέκλειεν ἀποφασιστικῶς τὰς νήσους Κρήτην καὶ Χίον ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν κράτος,

(*) Τὸ σῶμα τοῦτο ἐσχηματίσθη εἰς ἓνα λόχον, δικοῦμενον παρὰ τοῦ λοχαγοῦ Χουρμούζου· μετὰ τὴν ἀφίξιν δὲ τοῦ Κυβερνήτου εἰς τὴν Ἑλλάδα (κα-

οὐκ ἀποδέχονται τῶν νήσων τούτων, μὴ ἀνεχόμενοι νὰ ἴδωσι τὰς πατρίδας των πάλιν ὑπὸ τὸν Ὀθωμανικὸν ζυγὸν, ἀπεφάσισαν ἀφ' ἑαυτῶν νὰ δοκιμάσωσιν ἐκ νέου τὴν ἀπελευθέρωσίν των. Ὅθεν διὰ ἐπιτροπῶν των ἐζήτησαν ἀπὸ τὴν ἀντικυβερνητικὴν ἐπιτροπὴν τὸ τακτικὸν σῶμα· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐπιτροπὴ τῶν Χίων ἐφαίνετο πλέον πρόθυμος εἰς τὸ νὰ χορηγήσῃ ὅλα τὰ μέσα διὰ τὸν στρατὸν, ἡ κυβέρνησις διέταξε τὸν Φαββιέρον νὰ ἐπιχειρησθῇ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, καὶ ἀρχηγὸς μὲν αὐτῆς νὰ ᾖ οἶδιος, νὰ συνεννοῆται δὲ μὲ τὴν ἐπιτροπὴν περὶ τῶν ἀναγκαίων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τακτικὸς στρατὸς ἐλαττωθεὶς ἤδη τόσον, δὲν ἦτον ἀρκετὸς μόνος πρὸς ἐκτέλεσιν τοιαύτης ἐκστρατείας, ὁ Φαββιέρος, συναινέσει τῆς ἐπιτροπῆς, ἐσύλλεξεν ἕως χιλίους ἐλαφροὺς Ἕλληνας ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν διαφόρων ἑπταρχηγῶν, καὶ ἐν ταυτῶν ἐστειλεν ἀξιωματικούς τινας εἰς διαφόρους νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους διὰ νὰ στρατολογήσωσι, ὥστε μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τούτων μὲ ἀρκετοὺς νεοσυλλέκτους, ἡ δύναμις τοῦ στρατοῦ αὐξηθεῖσα ὅπως οὖν, ἐσχηματίσθη ὡς ἐφεξῆς· τὰ μὲν τρία πεζικὰ τάγματα συνίσταντο εἰς ὀκτακοσίους περίπου ἄνδρας, διοικούμενα τὸ πρῶτον παρὰ τοῦ λοχαγοῦ Σκαρβέλλη, τὸ δεύτερον παρὰ τοῦ ταγματάρχου Πίσσα, καὶ τὸ τρίτον παρὰ τοῦ ταγματάρχου Σωνιέρου, ὁ δὲ λόχος τοῦ πυροβολικοῦ ἐσύγκειτο ἀπὸ ἑκατὸν πενήντα ἄνδρας, ἔχοντας τέσσαρα πυροβόλα πεδινὰ, ἐξ τῆς πολιορκίας, καὶ τρεῖς ὄπλα, διοικούμενος παρὰ τοῦ λοχαγοῦ Ζάνδερ Γάλλου, ἀντὶ τοῦ πληρωθέντος εἰς Πειραιᾶ καὶ ἀποθανόντος Ἐμμανουὴλ Καλλέργη· ἦσαν προσέτι καὶ δύο ἴλαι τοῦ ἰπ-

τὰ τὸν Ἰαννουάριον 1827) ἐστάλη ὡς φρουρὰ εἰς τὴν Γραμβοῦσαν· ἀλλὰ κατὰ τὸν Σεπτέμβριον 1828 ἡ Κυβέρνησις μὴ γνωρίζουσα τὸν σχηματισμὸν του τὸ διέλυσε.

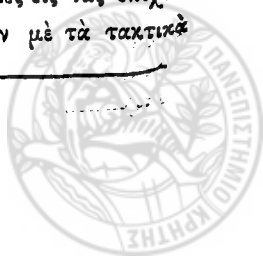
πικοῦ, συγκείμεναι ἀπὸ ἑκατὸν σχεδὸν καραβινοφόρους καὶ λοχιστάς, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ συνταγματάρχου Ἀλμείδα.

Ἀφοῦ δὲ ἠτοιμάσθησαν τὰ πάντα, ὁ Φαββιέρος διωρίσας ἐν μικρὸν ἀπόσπασμα ὡς ἐφεδρείαν εἰς τὰ Μέθνα καὶ τὸν λόχον τῶν ἀπομάχων, τὸν ὁποῖον πρὸ ὀλίγου εἶχε συστήσει ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ λοχαγοῦ Λάμπρου, ἐπεβίβασε (*) τὸν στρατὸν τοῦτον εἰς πλοῖα τινὰ ἐπὶ τούτῳ διορισθέντα, καὶ ἔπλευσεν διὰ τὴν νῆσον Ψαρρᾶ, ὅπου ἦτον ἡ γενικὴ συνάθροισις καὶ τῶν ἐλαφρῶν στρατευμάτων, τὰ ὅποια ἔμελλον νὰ ἐπιβιβασθῶσιν ἀπὸ τὸ Ναύπλιον καὶ ἀπὸ τὴν Σύρον.

Μετὰ ὀκτῶ ἡμερῶν δὲ πλοῦν φθάσας εἰς τὰ Ψαρρᾶ, ἀπεβίβασεν ἑκατὶ ὄλον τὸν στρατὸν μὲ σκοπὸν νὰ περιμενῆ εἰς ταύτην τὴν νῆσον τὸ ἰππικὸν καὶ τὰ λοιπὰ ἐλαφρὰ στρατεύματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐν μέρος μόνον εἶχε φθάσει ἕως τότε. Ἀλλ' ἅμα μαθὼν ὅτι οἱ Ναύαρχοι τῶν τριῶν δυνάμεων ἐκοινοποίησαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, ὅτι θέλουσιν ἐμποδίσαι τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, ὡς ἀντιβαίνουσαν εἰς τὰς ἐν Λονδίῳ συνθήκας τῶν αὐλῶν των, διὰ νὰ προλάβῃ τὸ ἐμπόδιον τοῦτο, καὶ ἐν ταυτῷ διὰ νὰ μὴ δώσῃ καιρὸν εἰς τοὺς ἐχθροὺς νὰ ἐτοιμασθῶσι, διέταξε νὰ ἐπιβιβασθῆ πάλιν ὁ στρατὸς εἰς τὰ πλοῖα, καὶ χωρὶς νὰ περιμενῆ τὰ λοιπὰ στρατεύματα, οὔτε τὸ ἰππικὸν νὰ ἐκπλεύσῃ διὰ τὴν Χίον. Ἀλλὰ τὰ ἐλαφρὰ στρατεύματα ἀντέτεινον εἰς τὴν διαταγὴν ταύτην, ἀπαιτοῦντα παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Χίων, ἥτις παρηκολούθει, μίαν προπληρωμὴν δύο μηνικίων μισθῶν πρὶν τῆς ἀναχωρήσεώς των.

Ὁ Φαββιέρος ὦν πάντοτε ἀποφασιστικὸς εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του, ἀπεφάσισε νὰ ἐκπλεύσῃ μόνον μὲ τὰ τακτικὰ

(*) Σεπτέμβριος 1827.

στρατεύματα, ἐὰν τὰ λοιπὰ δὲν ἤθελον ν' ἀκολουθήσωσιν. Ἡ προθυμία αὕτη τῶν τακτικῶν στρατευμάτων καὶ τὸ καλὸν παράδειγμα τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἐλαφρῶν στρατευμάτων, ἔφεραν τέλος καὶ τούτους εἰς τὴν φιλοτιμίαν νὰ παραιτήσωσι τὰς ἀπαιτήσεις των καὶ νὰ συμπλεύσωσι μὲ τοὺς ἄλλους.

Φθάσαντα τὰ πλοῖα μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου εἰς τὴν Χίον, προσωρμῆθησαν (*) εἰς τὸν Μαυρολιμένα, ἀπέχοντα δύο ὥρας ἀπὸ τὴν πόλιν. Ὁ Φαβθῆρος τὴν ἐπιούσαν ἔδωσε τὴν διαταγὴν περὶ τῆς ἀποβάσεως. Εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἦσαν τοποθετημένοι οἱ ἐχθροὶ ἐπὶ ὑψηλοῦ τινος λόφου, κειμένου μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τοῦ λιμένος, καὶ ἐν ἄλλο σῶμα ἐχθρῶν ἦτον ἀπέναντι εἰς τοὺς πρόποδας ἐνὸς μικροῦ βουνοῦ. Ὁ πρῶτος δὲ ὄστις ἀπέβη εἰς τὸ παράλιον ἦτον ὁ ἴδιος Φαβθῆρος μὲ ἑκατὸν σχεδὸν στρατιῶτας τοῦ τακτικοῦ· μετὰ τούτους ἀπέβη ὁ Χαρδαμιλιώτης (εἰς ἐκ τῶν Χίων ὄπλαρχηγῶν) μὲ εἰκοσι περίπου στρατιῶτας συμπολίτας του. Ἐν ᾧ δὲ ἐνεργεῖτο ἡ ἀπόβασις καὶ τῶν λοιπῶν στρατευμάτων, ὁ Φαβθῆρος διέταξε τοὺς ἐλαφροὺς νὰ προσβάλωσι τοὺς ἐπὶ τοῦ λόφου τοποθετημένους ἐχθροὺς, ὄντας περίπου διακοσίους τὸν ἀριθμὸν, οἱ ὁποῖοι χωρὶς πολὺν ἀντίστασιν ἐγκαταλιπόντες εὐθὺς τὴν θέσιν των ἔφυγον ἀτάκτως, οἱ δὲ ἐλαφροὶ στρατιῶται καταδιώκοντες αὐτοὺς, ἐφόνεον ὅσους ἐπρόφθانون· τὴν αὐτὴν τύχην ἔλαβε καὶ τὸ ἄλλο ἐχθρικὸν σῶμα, ἰσοδύναμον σχεδὸν μὲ τὸ πρῶτον, τὸ ὁποῖον ἦτον τοποθετημένον εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος.

Ἄμα δὲ ἀπέβη ὁ στρατὸς ὅλος, ὁ ἀρχηγὸς διαιρέσας αὐτὸν εἰς τρία σώματα, τὰ μὲν δύο ἐξ αὐτῶν διέταξε νὰ κινήσωσι διὰ δύο διαφόρων ὁδῶν, αὐτὸς δὲ παραλαβὼν τὸ πρῶτον τάγμα ἐνωμένον μὲ τριακοσίους ἐλαφροὺς, ἐβάδιζε τὴν κατ'

(*) Ὀκτώβριος.

εὐθειαν πρὸς τὴν πόλιν ὁδόν. Διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἐν Τουρκικὸν τακτικὸν τάγμα, ἐξελθὼν ἐκ τῆς πόλεως ἤρχετο κατὰ τῶν Ἑλλήνων· ὁ Φαββιέρος ἄμα τὸ εἶδε μακρόθεν, κατ' ἀρχὰς μὲν ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ τοποθετηθῇ τὸ τάγμα εἰς ἐρείπια τινὰ, ὄντα καθ' ὁδόν, ἀλλ' οἱ ἀρχηγεῖ τῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του σωμάτων, παρατηροῦντες, ὅτι αἱ θέσεις αὗται ἦσαν ἀνεπιτήδευτοι ὀχυρώσεως, ἐνόμισαν προτιμώτερον νὰ μένωσιν εἰς τὸ πεδῖον· ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ ἄμα εἶδον τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα, καὶ τοι περισσότεροι τὸν ἀριθμὸν, δὲν ἤλθον εἰς τὸ πεδῖον, ἀλλ' ἐχαρῶθησαν εἰς τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ἐρείπια.

Τὴν δειλίαν ταύτην τῶν ἐχθρῶν παρατηρήσας ὁ ἀρχηγός, καὶ ἐν ταυτῷ ὠφελούμενος ἀπὸ τὸ αἶσθημα τῆς περιφρονήσεως, τὸ ὁποῖον ἐνέπνευσεν αὐτῇ εἰς τοὺς στρατιώτας, ἀνεκαλέσασα εἰς τὴν ἐνθύμησίν των τὰς προτέρας των μάχαι, διέταξε παρευθὺς νὰ προσβάλωσι τοὺς ἐχθροὺς, οἵτινες ἤδη ἔνδοθεν τῶν χαρακωμάτων ἤρχισαν τὸν ἀκροβολισμόν. Ἡ μετὰ θάρσους ἢ ἐφόρμησις τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων, συνοδευμένη μὲ τὰ τύμπανα τοῦ τάγματος καὶ μὲ τὰς θριαμβευτικὰς φωνὰς τῶν στρατιωτῶν, ἐπροξένησεν τόσῃν δειλίαν εἰς τοὺς ἐχθροὺς, ὥστε μετ' ὀλίγην ἀνθίστασιν ἐγκατέλειψαν τὰς θέσεις των καὶ κατέφυγον εἰς τὸ φρούριον μὲ πολλὴν ζημίαν των. Ἡ βίαιος αὕτη ὑποχώρησις τοῦ Τουρκικοῦ τάγματος, ἔκαμε τόσῃν ἐντύπωσιν εἰς τὰ ἐκεῖ ἐχθρικὰ στρατεύματα, ὥστε ὅλα ἔτρεξαν νὰ συγκεντρωθῶσιν εἰς τὸ φρούριον, ἐγκαταλείψαντα ὅλας τὰς θέσεις τῆς πόλεως εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ νικητοῦ.

Ἐν ᾧ ὁ στρατὸς ὅλος ἔφθασεν ἀνεμποδίως ἕως εἰς αὐτὰ τὰ τεῖχη τοῦ φρουρίου, ὁ ἀρχηγός εἰδοποιηθεὶς, ζήτην αὐτὴν ἐσπέραν ἐν σώμα ἐχθρικόν, εὐρισκόμενον εἰς τὰ περίεξ χωρία, ἐμελλε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ φρούριον, διέταξε ἀποσπάσματὰ τινὰ νὰ τεθῶσιν εἰς ἐνέδραν εἰς ἐκεῖνας τὰς θέσεις, ὅπου ἦτον πιθανώτερον ὅτι

θέλει διαβῆ τὸ ἐχθρικὸν τοῦτο σῶμα. Περὶ τὴν δεκάτην λοιπὸν ὥραν τὸ περιμενόμενον ἐχθρικὸν σῶμα ἐνέπεσεν εἰς τὰς θέσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐνέδρευεν τὸ δεύτερον τάγμα· οἱ ἐχθροὶ ἔλαβον μεγάλην ζημίαν εἰς τὴν συμπλοκὴν ταύτην, ἀλλὰ δὲν ἐμποδίσθη ἡ διάβασίς των, καθότι ἐγνώριζον καλῶς ὅλας τὰς διόδους, τὰς ὁποίας ἠγνόουν οἱ Ἕλληνες· ὁ δὲ ἀρχηγός των, ὅστις ἦτον ὁ Σακίζ Ἐμμίνης (ἦτοι βασιλικὸς ἐπίτροπος τῆς μαστίχης) μὲ εἴκοσι ἄλλους Τούρκους καὶ μὰ δύο ἐμπόρους Ἑβραίους, μὴ δυνηθεὶς νὰ εἰσέλθῃ μετὰ τῶν ἄλλων, ἐκλείσθη εἰς ἓνα πύργον, καὶ τῇ ἐπαύριον ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῆ, ἀφοῦ ἐπολέμησεν ἀρκετά. Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὸ γεγονός τοῦτο, ἑκατὸν εἴκοσι Τουρκαλβανεὶ, ὄντες εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς νήσου, ἀφοῦ ἐδοκίμασαν ἀνωφελῶς νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ φρούριον, ἠναγκάσθησαν καὶ οὗτοι νὰ παραδοθῶσιν· ὅλοι οὗτοι οἱ αἰχμάλωτοι ἐστάλησαν εἰς τὴν κυβέρνησιν, ἐκτὸς τοῦ Σακίζ Ἐμμίνης καὶ τῶν δύο Ἑβραίων, οἱ ὁποῖοι ἐστάλησαν μετὰ ταῦτα εἰς Σμύρνην, ὡς θέλομεν εἰδεῖ κατωτέρω.

Ἀφοῦ εἶδεν ὁ ἀρχηγός ὅτι ὅλη ἡ δύναμις τοῦ ἐχθροῦ περιωρίσθη ἤδη εἰς τὸ φρούριον, διέταξε τὰ τῆς πολιορκίας αὐτοῦ, (διωρίσας ὡς στρατοπεδάρχην τὸν ἀντισυνταγματάρχην Ἀμπάτην), καὶ εἰς ὀλίγου καιροῦ διάστημα κατώρθωσε νὰ πλησιάσῃ τὰ χρακώματά του ἕως εἰς τὴν ἐχθρικὴν τάφρον, ὥστε οἱ ἐχθροὶ μὴ δυνάμενοι πλέον νὰ μεταχειρίζωνται τὰ πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος πυροβόλα των, ἠναγκάσθησαν νὰ κτίσωσιν ὅλας τὰς ἐπάξεις των, καὶ νὰ περιορισθῶσιν εἰς τὰ πύρα τῶν ὀλμων, καὶ τῶν τουφεκίων. Συγχρόνως κατεσκευάσθησαν κανονοστάσια εἰς διαφόρους θέσεις, ἐξ ὧν ἐκεῖνο τῆς Τουρλωτῆς ὄν μεγαλῆτερον καὶ εἰς ὑψηλοτέραν θέσιν, ἐπροξένει μεγάλην ζημίαν εἰς τοὺς πολιορκημένους· διευθύνετο δὲ τὸ κανονοστάσιον τοῦτο παρὰ τοῦ ὑπολοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ Δημητρίου Κουτζογιανοπούλου.

Ἄλλ' ἐν ᾧ διὰ ξηραῶς οἱ ἐχθροὶ ἦσαν τόσον στενὰ πολιορκημένοι, διὰ θαλάσσης εἶχον διὰ πολὺν καιρὸν τὴν συγκοινωνίαν των ἐλευθέραν μὲ τὴν μικρὰν Ἀσίαν· ὅθεν ἐδύναντο νὰ ἐφοδιάζωνται μὲ πολεμοφόδια, καὶ νὰ προσλαμβάνωσι νέα στρατεύματα. Ὁ ἀργηγὸς παρατηρῶν τούτο μὲ λύπην του, ἀλλεπαλλήλως ἀνεφέρθη εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῶν Χίων, ζητῶν νὰ γίνῃ προμήθειά τις θαλασσίου δυνάμεως· αὕτη ὁμως, ἀντὶ νὰ φροντίσῃ νὰ λάβῃ κἀνὲν μέτρον περὶ τούτου, ἐζήτει λόγον (*) τῶν στρατιωτικῶν πράξεων αὐτοῦ. Ὅθεν βλέπων ὅτι εἰς μάτην ἐπερίμενε τὴν σύμπραξιν ἄλλων, καὶ ὅτι εἰς ἑαυτὸν μόνον καὶ εἰς τὴν εὐπειθειαν καὶ προθυμίαν τοῦ τακτικοῦ σώματος ἐδύνατὸ νὰ ἐπερείδεται, ἀπεφάσισε μὲ ἐν τολμηρὸν ἐπιχειρήμα, καὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν Τούρκους νὰ ἐκφοβίσῃ καὶ τοὺς πολιορκημένους νὰ φέρῃ εἰς ἀπελπισίαν πάσης βοηθείας. Ὅθεν διὰ νυκτὸς ἐπιβιβάσας (**) εἰς πλοιάρια τὸ πρῶτον τάγμα διευθύνθη πρὸς τὸν Τζεσμὲν, ἐπὶ σκοπῷ νὰ πυρπολήσῃ αἴφνης, εἰ δυνατόν τὰ ἐλλιμενισμένα πλοιάρια τῶν ἐχθρῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐννοηθεὶς ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς ἀπέτυχε τούτου, ἔκαμεν ἀπόβασιν εἰς τὸ πλησίον παράλιον, καὶ διὰ νὰ ἐκπλήξῃ τοὺς Τούρκους διέταξε νὰ ἐκτελέσωσι τὰ πυράτων τὰ τάγματα, πρὶν ἀποσυρθῶσιν ἐκεῖθεν. Μετὰ τοῦτο ἐπιβιβάσας πάλιν τὸν στρατὸν ἐπανῆλθεν εἰς Χίον.

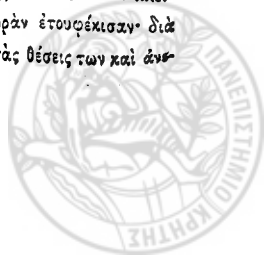
Ἄλλὰ τὰ τοιαῦτα ἐπιχειρήματα δὲν φέρουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰμὴ στιγμιαίαν ἐκπληξιν εἰς τὸν ἐχθρόν· οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν Τούρκοι, ἐξηκολούθησαν πάλιν τὰς ἐπικουρίας των

(*) Ἦθελεν εἶσθαι πολλὰ ἀστεῖον εἰς τὸν ἀναγνώστην, ἂν ἐξέλεπε τὸ διευθύνθην πρωτόκολον τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς τὸν Φαβδίερον, δι' οὗ λαβοῦσα θέσιν ἐνὸς Στρατάρχου, ἐζήτει λόγον παρ' αὐτοῦ περὶ ὅλων τῶν γινομένων στρατιωτικῶν πράξεων του, καὶ τὸν περιώριζε νὰ μὴ κάμῃ κἀνὲν κίνημα, εἰάν δὲν ἀνεφίετο κρῆτον εἰς αὐτὴν. (**) Δεκέμβριος.

ὥστε οἱ πολιορκούμενοι, ἀφ' οὗ εἶδον ἑαυτοὺς ἐφοδιασμένους ἀπὸ ἀρκετὰ στρατεύματα, καθὼς καὶ ἀπὸ πολεμοφόδια, ἐξῆλθον τοῦ φρουρίου μίαν ἡμέραν (*) μετὰ ἕνα ἀκατάπαυστον πυροβολισμόν, καὶ ἀφοῦ διηρέθησαν εἰς δύο σώματα, τὸ μὲν ἐξ αὐτῶν, συγκείμενον ἀπὸ πεντακοσίους σχεδὸν ἄνδρας τακτικούς καὶ ἀτάκτους, ἐπέπεσε κατὰ τοῦ κανονοστασίου τῆς Τουρλωτῆς, τὸ ὁποῖον, μὴ ἔχον ἄλλην φρουρὰν εἰμὴ ὀλίγους φύλακας πυροβουλιστὰς, δὲν ἀντέσχε ποσῶς εἰς τὴν προσβολήν· τὸ δὲ ἄλλο σῶμα ἐπέπεσε ἀΐφνης καθ' ἑνὸς χαρακώματος, κειμένου πρὸς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τῆς γραμμῆς τῆς πολιορκίας, τὸ ὁποῖον ὡς ὀχυρότερον τῶν ἄλλων, ὁ ἀρχηγὸς εἶχε τὸ ἐμπιστευθῆ εἰς ἐντοπίους ἐθελοντάς. Οἱ ἐχθροὶ κυριεύσαντες τὸ χαρακῶμα τοῦτο, ἐξστάνθησαν εἰς ὅλην τὴν ἀριστερὰν γραμμὴν τῶν χαρακωμάτων, τὰ ὁποῖα ἐγκατέλειψαν οἱ ἐν αὐτοῖς χωρὶς ἀνθίστασιν ἐκτὸς ἐνὸς χαρακώματος, τὸ ὁποῖον ἐφυλάττετο ὑπὸ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Γκέκα, καὶ ἐνὸς ἀποσπάσματος τοῦ τακτικοῦ. Ἡ φρουρὰ αὕτη ἀντέκρουσε γενναίως ὅλας τὰς προσβολὰς τῶν ἐχθρῶν, καὶ τοὺς ἀπησχόλησεν ἀρκετὴν ὥραν, ὥστε τὸ δεύτερον τάγμα, τὸ ὁποῖον ἦτον διωρισμένον ὡς ἐπιφυλακὴ, εὗρεν εὐκαιρίαν νὰ καταλάβῃ τὰς θέσεις τὰς ὁποίας χωρὶς ἀνθίστασιν ἐγκατέλειψαν τὰ ἐλαφρὰ στρατεύματα (**), καὶ κατεδίωξε τοὺς ἐχθροὺς ἐκεῖθεν, φονεῦον καὶ αἰχμαλωτίζον πολλούς.

(*) 11 Ἰαννουαρίου 1828.

(**) Ὁμιλοῦντες οὕτω περὶ τῶν ἐλαφρῶν στρατευμάτων, σκοπὸν δὲν ἔχωμεν νὰ προσβάλλωμεν κἀνένα· ἀλλ' ὅλοι νομιζόμεν γνωρίζουσιν ὅτι τὰ ἐλαφρὰ ταῦτα σώματα ἐσύγκειντο ὄχι ἀπὸ παλαιῶν στρατιωτῶν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἴσως κατὰ πρώτην φοράν ἐτουφέκισαν· διὰ τοῦτο ἐδειλίασαν ἅμῃ εἶδον τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἄφησαν τὰς θέσεις τῶν καὶ ἀνχώρησαν.

Ὁ ἀρχηγός, ὅστις πρὶν εἰδοποιηθῆ περὶ τῶν διατρεζάντων, εἶδε κατὰ τύχην ἐκ τοῦ καταλύματός του τὰς ἐχθρικὰς σημαίας κυματιζούσας εἰς τὸ κανονοστάσιον τῆς Τουρλωτῆς· χωρὶς νὰ διστάσῃ παρέλαβε τὸ πρῶτον καὶ τρίτον τάγμα καὶ τὸ ἵππικόν καὶ ἐκίνησε κατ' αὐτῶν διαιρέσας δὲ εἰς δύο σώματα τὸ τε ἵππικόν καὶ πεζικόν, προσέβαλε τοὺς ἐχθροὺς μὲ τὴν λόγχην, οἱ ὅποιοι διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὰς προσβολὰς τῶν Ἑλλήνων, ἐπυροβόλουν μὲ τὰ πυριβόλα τοῦ κανονοστασίου· ἀλλὰ μ' ὄλην τὴν μεγάλην ἀνθίστασιν δὲν ἐδυνήθησαν νὰ ἀντικρούσωσι τὴν ὀρμὴν τῶν στρατιωτῶν, τοὺς ὁποίους ἐμψύχωνε τὸ παράδειγμα τοῦ ἀρχηγοῦ των, ὅστις προπορευόμενος τῶν ἄλλων, ἐνέπνευσε εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν τὴν γενναιοψυχίαν καὶ τὸ θάρρος. Τέλος προσβάλλουσι τὸ κανονοστάσιον, εἰσπηδοῦσιν εἰς αὐτὸ μὲ τόσον ἐνθουσιασμόν, ὥστε οἱ ἐχθροὶ ἐκβληθέντες ἐκεῖθεν, ἠναγκάσθησαν νὰ φύγωσι πρὸς τὴν πόλιν. Εἰς τὴν ὑποχώρησίν των δὲ ταύτην ἀπήντησαν τοὺς ἐλαφροὺς στρατιώτας, (μάλιστα τὸ σῶμα τῶν Σμυρναίων) οἱ ὅποιοι τοὺς προσέβαλον γενναίως, φονεύοντες καὶ αἰχμαλωτίζοντες πολλοὺς· καὶ βεβαίως ἤθελον ἠφανισθῆ κατὰ κράτος, ἂν δὲν εὑρισκον ἐλευθέραν διάβασιν διὰ μέσου χαρακωμάτων τινῶν, τὰ ὅποια ὡς προείπομεν εἶχον ἐγκαταλείψει τὰ ἐλαφρὰ στρατεύματα. Οἱ φονευθέντες εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἐχθροὶ ἦσαν ὑπὲρ τοὺς διακοσίους· εἰκοσιτέσσαρες δὲ ἔπесον αἰχμάλωτοι, ἐξ ὧν ἦτον καὶ ὁ ἀρχηγός τῶν Τουρκαλβανῶν Ἀλήμπεης, ὥστε μόλις ἡμισυ μέρος ἐξ αὐτῶν διεσώθη. Τοῦ δὲ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἡ ζημία ἦτον ἀνεπαισθητος, διότι ἐφονεύθησαν ὀκτώ καὶ ἐπληγώθησαν δεκαπέντε, ἐν οἷς ἦτον καὶ ὁ Φαβιέρος, ὅστις εἰς τὴν στιγμὴν τῆς προσβολῆς ἐπληγώθη εἰς τὸν ἀριστερὸν μηρὸν, ὄχι βαρέως.

Ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν αἰχμαλώτων ὁ ἀρχηγός ἐβεβαίωθη

ἔτι μᾶλλον, ὅτι οἱ ἐχθροὶ εἶχον ἐλευθέραν τὴν συγκοινωνίαν μετὰ τὴν Ἀσίαν, ὅθεν παρατηρῶν ὅτι οὔτε ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς θαλάσσης ἐλάμβανε μέτρα, οὔτε ἡ ἐπιτροπὴ (μολονότι συνεχῶς διεμαρτυρήθη κατ' αὐτῆς) διὰ νὰ ἐπιταχύνῃ ὅσον τὸ δυνατόν τὴν ἄλωσιν τοῦ φρουρίου, διώρισεν ἀποσπάσματα τινα συγγείμενα, ἀπὸ στρατιώτας τακτικοὺς καὶ ἐλαφροὺς νὰ ἐμβαίνωσιν καθ' ἐκάστην ἐσπέραν εἰς λέμβους, καὶ νὰ φυλάττωσι τὴν διάβασιν τῶν ἐχθρικῶν πλοίων. Τὴν πρώτην νύκτα τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα συνέλαβον δύο πλοιαῖρα ἐχθρικά, φορτωμένα μετ' ἠδύσματα τινα. Ὁ ἀρχηγός, ὅστις ἠλπίζεν ὅτι ἡ ἔλλειψις τῶν ἀναγκαίων θέλει ἐπιφέρει ὅσον οὐπω τὴν πτώσιν τοῦ φρουρίου, μαθὼν ἤδη ὅτι οἱ πολιορκούμενοι δὲν φροντίζουσι περὶ τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων, ἀλλὰ περὶ ἠδυσμάτων, ἐλυπύθη μεγάλως καὶ ἐπέτεινεν ἔτι μᾶλλον τὸν ἀποκλεισμόν, ὥστε ἡ διάβασις τῶν ἐχθρικῶν πλοίων ἦτον σχεδὸν ἀδύνατος· καὶ βεβαίως ἂν τὰ μέτρα ταῦτα ἐλαμβάνοντο ἐξ ἀρχῆς τῆς πολιορκίας, τὸ φρούριον πρὸ πολλοῦ ἤθελε παραδοθῆ.

Ἐν ᾧ δὲ τὰ τῆς πολιορκίας ἐξηκολούθουν οὕτως, ὁ Φαββιέρρος ἐφρόντιζε περὶ τῆς αὐξήσεως καὶ βελτιώσεως τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, εἰς τὸν ὑποῖον καθημερινῶς κατετάττοντο νεοσύλλεκτοι, ἐρχόμενοι ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ἑλλάδος. Διὰ νὰ ἐμψυχώσῃ δὲ περισσώτερον τοὺς βαθμολόγους ἔκαμε διαφόρους προβιβασμοὺς, σχηματίσας καὶ μέρος τῶν βαθμολόγων τοῦ τετάρτου τάγματος, ὀνομάσας ταγματάρχην αὐτοῦ τὸν λοχαγὸν Δύγουστῖνον Γάλλον φιλέλληνα παλαιόν.

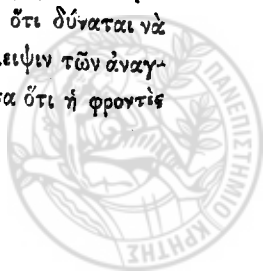
Ἐντοσοῦτω οἱ ναύαρχοι τῶν τριῶν δυνάμεων δὲν ἔπαυον, στέλλοντες συνεχῶς πολεμικὰ πλοῖα διὰ νὰ πείσωσι τὸν Φαββιέρρον νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν· μάλιστα ἐσχάτως ἐν Γαλ-

λικόν βρίκιον, ἀφοῦ ἐπέριενε διὰ τὴν διάλυσιν τῆς πολιορκίας, εἶπεν ὅτι ὁ Ταχὴρ πασαῶς ἐξέπλευσεν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν μὲ ἐν στολίσκον, ὅστις διευθύνετο διὰ τὴν Χίον. Ὁ Φαββιέρος ἀποκρινόμενος πάντοτε πρὸς αὐτοὺς ὅτι, τότε μόνον θέλει διαλύσει τὴν πολιορκίαν, ὅταν ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις τὸν διατάξῃ, ἐξηκολούθει μὲ μεγάλην δραστηριότητα τὸν ἀποκλεισμόν. Διὰ νὰ ἐμποδίσῃ δὲ τοὺς ἐχθροὺς ἀπὸ τοῦ νὰ κάμνωσιν ἐξοδον, διώρισε τὸ δεύτερον τάγμα νὰ φυλάττῃ τὴν γέφυραν τοῦ φρουρίου. Τὰ μέτρα ταῦτα ἤθελον ἀναγκάσει ἀναμφιδόλως τοὺς πολιορκουμένους ἐντὸς ὀλίγου νὰ παραδοθῶσιν, ἂν ὁ φθόνος καὶ ἡ κακοβουλίᾳ τινῶν ἀτόμων δὲν διήγειρον νέα προσκόμματα.

Ῥαδιοῦργοι τινὲς ὑπὸ τὸ ὄνομα στρατιωτικοί, ἄξιοι μόνον περιφρονήσεως, ἀπὸ μικρὸν φθόνον των πρὸς τὸν Φαββιέρον κινούμενοι, ὅχι μόνον ἐπέκρινον ὅλα τὰ σχέδιά του, ἀλλ' ἐφθασαν μέχρι τοῦ νὰ ἐξυφάνωσι τὴν τρομερὰν συκοφαντίαν, ὅτι συνεννοεῖται μὲ τοὺς Τούρκους· ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖόν συνετέλεσεν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς τοιαύτης κατηγορίας ἦτον, ὅτι συνέπεσε τότε νὰ στείλῃ ὁ Φαββιέρος εἰς τὴν Σμύρνην τὸν Σακίζ Ἐμμίνη καὶ τοὺς δύο Ἑβραίους, οἱ ὁποῖοι ἐσυλλήφθησαν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐκστρατείας ταύτης, καὶ ἐφυλάττοντο εἰς τὸ στρατόπεδον, ὡς ἀνέφεραμεν προλαβόντως. Ἡ ἀποστολὴ τοῦ πρώτου ἔγινε, διότι ὁ ἀρχηγὸς, πληροφωρηθεὶς διὰ τὴν καλὴν πρὸς τοὺς ἐντοπίους διαγωγὴν τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὑπεσχέθη ἐξ ἀρχῆς νὰ τὸν ἀποστείλῃ εἰς Σμύρνην, εἰς ἀντάλλαγμα Χίων τινῶν αἰχμαλώτων· ὅσον δὲ περὶ τῶν δύο Ἑβραίων, οὗτοι ἐστάλησαν διὰ νὰ πωληθῶσιν ἐκεῖ πρὸς ὄφελος τῶν στρατιωτῶν. Αἱ περὶ τῶν αἰχμαλώτων τούτων κατηγορίαι κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ, καὶ ἡ καθυστέρησις τῆς πληρωμῆς ἐνὸς μηνιαίου μισθοῦ τῶν στρατευμάτων ἀπὸ μέρους τῆς ἐπιτροπῆς, παρεκί-

νησαν πολλοὺς στρατιώτας τῶν ἐλαφρῶν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς θέσεις των καὶ νὰ ἀναχωρήσωσι, περιφερομένους εἰς τὰ χωρία καὶ κάμνοντας μυρίας ἀταξίας. Ὁ ἀρχηγός, μαθὼν τὰς κατ' αὐτοῦ προσαπτομένας κατηγορίας, ἔστειλε διαταγὴν πρὸς τὸν ἐπιφορτισθέντα τὴν ἀποστολὴν τῶν αἰχμαλώτων λοχαγὸν Καρατζᾶν νὰ τοὺς φέρῃ ὀπίσω· ἀλλὰ πρὶν ἀκόμη φθάσῃ ἡ διαταγὴ αὐτὴ πρὸς αὐτὸν, ὁ λοχαγὸς οὗτος ἅμα ἔμαθε τὰς γινομένας ἀταξίας εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Χίου, συμδ' περὰ νὰς τὴν αἰτίαν, ἐπέστρεψε μετὰ τῶν αἰχμαλώτων εἰς τὸ στρατόπεδον· οὕτως ἀπεκατεστάθη βαθμηδὸν πάλιν ἡ εὐταξία, ἀφοῦ μάλιστα ἡ ἐπιτροπὴ ἐπλήρωσε τοὺς μισθοὺς τῶν στρατιωτῶν.

Οἱ κακόβουλοι μὴ μόνον τοῦτο δὲν ἔπαυον ἀπὸ τῶ νὰ διασπείρωσι διαβολὰς κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ, εἰς τὰς ὁποίας ἐνέειδε καὶ ἡ ἐπιτροπὴ καθὼ ἀπειρος τῶν στρατιωτικῶν, ὥστε ἀντὶ νὰ προσπαθῇ νὰ εὐχαριστῇ τὸν ἀρχηγὸν, χρηγοῦσα πρὸς αὐτὸν ὅλα τὰ μέσα διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου τούτου, ἠῤῥξανεν ἔτι μᾶλλον τὰ ἐμπόδια. Ἐν ᾧ δὲ τὰ πράγματα τῆς Χίου ἦσαν εἰς τὴν κατάστασιν, ταύτην ἦλθεν ἡ εἰδήσις ὅτι ὁ Κυβερνήτης ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα· τὸ νέον τοῦτο ἐπροξένησε μεγίστην χαρὰν εἰς ὅλον τὸ στρατόπεδον, ὁ δὲ ἀρχηγὸς ἐπρόσταξε νὰ πυροκροτήσῃ ὁ στρατὸς ὅλος ὡς σημεῖον χαρᾶς. Ἐκτοτε ὁ καθεὶς ἔλαβε περισσοτέρας ἐλπίδας διὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ φρουαρίου· ἀλλ' ἡ ἐπιτροπὴ τῶν Χίων ἐπιστηριζομένη ἤδη εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Κυβερνήτου, ἤρχισε νὰ παραμελῇ τὰ τῆς ἐκστρατείας, μὴ μόνον ὅτι ὁ Φαββιέρος καθημερινῶς ἀνεφέρετο, ὅτι ἔχει μεγάλην χρεῖαν πυρίτιδος, καὶ ὅτι δύναται νὰ συμβῇ τι δυσάρεστον ἀποτέλεσμα ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων· ἀλλ' αὐτὴ ἔμενεν ἀμέριμνος, νομίζουσα ὅτι ἡ φροντίς τούτων ἦδη ἀνήκει εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

Ἐντοσούτω κατὰ τὴν εἶδησιν τοῦ Γάλλου πλοιάρχου ὁ Ταχίρ πασᾶς (ναύαρχος τοῦ Σουλτάνου) μὲ τὸν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του στολίσκον, ὅστις ἦτον προσωρμισμένος εἰς τὰ Δαρδανέλλια, καὶ ἐκαιροφυλάττει νὰ ἐκπλεύσῃ εἰς τὴν Χίον, ἅμα ἔμαθε τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου (ὅστις πρὸ τινων ἡμερῶν παρέπλεεν πρὸς ἐκεῖνα τὰ μέρη) ἐξέπλευσε μὲ οὔριον ἄνεμον, καὶ διαβάς ἀπὸ τὴν Μιτυλήνην ἔλαβε καὶ τὰ ἐκεῖ πολεμικὰ πλοῖα τοῦ Κουλαζίζη, καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Χίον (*) ἔχων ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του ἓν δίκροτον τῶν ἐξήντα, ἓν μικρότερον τῶν τριαντατεσσάρων, καὶ δύο μεγάλα βρίκια.

Τὰ ἐκεῖ Ἑλληνικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐν βρίκιον τῶν δεκαοκτῶ, διοικούμενον παρὰ τοῦ Παππᾶ Νικολῆ Ψαρράνου, ὅστις ἦτον ἀρχηγὸς τῆς ἐκεῖ μοίρας, μία γουλέτα διοικουμένη παρὰ τοῦ Κουλανδρούτζου Σπετζιώτου καὶ ἓν πυρπολικὸν παρὰ τοῦ Κανάρη, παρευθὺς ἔδωκαν τὰ σημεῖα τῆς μάχης, καὶ ἤρχισεν ἡ ναυμαχία μεταξύ τοῦ Τζεσμὲ καὶ τοῦ φρουρίου τῆς Χίου. Ἀλλὰ τὸ μὲν πυρπολικὸν ἕνεκά τοῦ ἀνέμου δὲν ἐδύνατο νὰ πλησιάσῃ, ἡ δὲ γουλέτα ἔπειτα ἀπὸ πολλοὺς πυρβολισμοὺς ἀπεσύρθη· τὸ αὐτὸ ἠναγκάσθη νὰ κάμῃ καὶ τὸ βρίκιον, τὸ ὁποῖον μόνον δὲν ἐδύνατο νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὰ πυρὰ ὄλων τῶν Τουρκικῶν πλοίων. Οὕτως ὁ ἐχθρὸς ἀνεμποδίστως προσωρμῆθη εἰς τὸν λιμένα τοῦ Τζεσμὲ, ὅπου ἦσαν ἄπειρα ἐχθρικὰ στρατεύματα, καὶ ἐπερίμενον τὴν εὐκαιρίαν νὰ διαβῶσιν εἰς τὴν νῆσον.

Τὴν ἐπαύριον περὶ τὴν μεσημβρίαν ὁ ἐχθρὸς, ὢν κύριος τῆς θαλάσσης, ἐπλησίασεν εἰς τὰς δύο πλευρὰς τοῦ φρουρίου μὲ ἓν πλῆθος πλοιαρίων, γεμάτων ἀπὸ στρατεύματα. Ὁ ἀρχηγὸς

(*) Μαρτίου 1.

δὼν αὐτὰ διέταξε, τὸ μὲν πρῶτον τάγμα νὰ τοποθετηθῆ εἰς τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ φρουρίου εἰς τὸ ὄρος Ἁγία Ἐλένη, τὸ δὲ δεύτερον, τοῦ ὁποίου τὴν διοίκησιν εἶχε λάβει ὁ ταγματάρχης Καβάλλος Πιεμοντέζος ἀντὶ τοῦ παραιτηθέντος Πίσσα, εἰς τὴν ἀριστερὰν θέσιν τῶν Μύλων. Τὰ ἐχθρικά πλοῖα ἐδοκίμασαν κατ' ἀρχὰς νὰ κάμωσιν τὴν ἀπόβασιν ἀπὸ τὸ δεξιόν, ἀφ' οὗ ὁμως δὲν ἐδυνήθησαν, διευθύνθησαν πρὸς τὸ ἀριστερόν, νομίζοντες ὅτι ἡ θέσις αὕτη ἦτον ἀδυνατωτέρα, καὶ μετὰ ἓνα ἀκατάπαυστον πυροβολισμὸν ἔκαμον τὴν ἀπόβασιν. Ἀλλὰ τὸ δεύτερον τάγμα, τὸ ὁποῖον ὡς προείπομεν ἦτον ἐκεῖ, ἐπίπεσον κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοὺς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν ὥστε ὅσοι δὲν ἐδυνήθησαν νὰ ἐπιβῶσι πάλιν εἰς τὰς λέμβους ἀπωλέσθησαν. Οὕτως ὁ ἐχθρὸς ἀπελπισθεὶς τοῦ νὰ προσβάλλῃ τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον, ἀπεβίβασεν ὅλα τὰ στρατεύματά του εἰς τὸ φρούριον.

Ἐντοσοῦτώ οἱ χάτοικοι ἰδόντες τὸν Τουρκικὸν στόλον, καὶ ἀνακαλέσαντες εἰς τὴν μνήμην τῶν τὰς προτέρας τῶν δυστυχίας, ἐγκατέλειπον τὰς οἰκίας τῶν καὶ ἀνεχώρουν ὀδυρόμενοι. Ἡ ἐπιτροπὴ τῶν Χίων, ἀντὶ εἰς ταύτην τὴν περίστασιν νὰ μείνῃ διὰ νὰ ἐμψυχώσῃ τόσον τοὺς κατοίκους καθὼς καὶ τὰ στρατεύματα, ἀνεχώρησε πρώτη, ἐπιβιβάσθεισα εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Σκαραμαγκᾶ ὥστε ὁ στρατὸς, ὅστις πρὸ πολλοῦ ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν τῆς ἐπιτροπῆς, ὡς εἶπομεν, ἐσερεῖτο τὰ ἀναγκαῖα καὶ πολεμικὰ ἐγκατελείφθη ἤδη μόνος, προσπαθῶν ν' ἀντικρούσῃ τὸν ἐχθρὸν· ἀλλ' ἡ ἔλλειψις τῶν πολεμοφοδίων ἦτον ἀνυπέσβλητον ἐμπόδιον, καθότι ἂν διὰ τὴν ἔλλειψιν ταύτην δὲν ἔμενον ἄνεργα τὰ κανονοστάσια τῆς Τουρλωτῆς καὶ τοῦ Ψωμίου, ὅχι μόνον ἤθελον βλάψῃ καιρίως εἰς τὴν περίστασιν ταύτην τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλ' ἴσως οὔτε ἐτόλμουν νὰ πλησιάσωσιν εἰς τὸ φρούριον, διότι καὶ τὰ δύο ταῦτα κανονοστάσια ὑπερασπί-

ζοντο (*) τὸν λιμένα κάλλιστα. Μόλας δὲ ταύτας τὰς ἐναντιότητας, ὁ ἀρχηγός, τὸν ὁποῖον εἶδομεν πάντοτε εἰς ὄλας τὰς περιστάσεις ἀτρόμητον εἰς τὰ ἀντιπίπτοντα συμβάντα, ἔμενεν ἀτάραχος εἰς τὰ κινήματα τοῦ ἐχθροῦ. Προσκαλέσας δὲ ὄλους τοὺς ὄπλαρχηγούς, τοὺς εἶπεν· « Κύριοι δὲν πρέπει νὰ »
 » σὰς φοβίζῃ διόλου ἢ ἀπόβασιν τῶν ἐχθρικών στρατευμά-
 » των, διότι ἐνάσω σεῖς φυλάττετε καλῶς τὰ χαρακώματά
 » σας, οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ ἐχθροὶ δὲν δύνανται νὰ κάμωσιν
 » ἐξοδον· κατὰ δὲ τὰς τελευταίας εἰδήσεις, τὰς ὁποίας ἔλα-
 » βα, τὸ δίκροτον ἢ Ἑλλάς ἐφάνη, ἐρχόμενον πρὸς τὴν νῆ-
 » σον, καὶ εἶναι ἐλπιζόμενον ἅμα πλησιάσῃ ὁ Ἑλληνικός
 » στόλος, ὁ Τουρκικὸς θέλει ἀναχωρήσει, ἀφίτων ὄλα τὰ
 » στρατεύματα εἰς τὸ φρούριον· ὥστε ἀντὶ νὰ φοβεῖσθε πρέπει
 » μάλιστα νὰ χαίρεσθε διὰ τὴν ἀπόβασιν των ταύτην, διότι
 » ἐὰν ἐν τῷ φρουρίῳ τότε στρατεύματα, ὄντα πολλὰ, θέλουν
 » τελειώσῃ ὀγλίγωρα τὰς ζωατροφίας, ἐξ οὗ θέλει προκύψει
 » ἢ ταχεῖα πτώσις τοῦ φρουρίου· ὄθεν ἐπιστρέψατε κύριοι
 » εἰς τοὺς στρατιώτας σας καὶ βεβαιώσατέ τους ταῦτα πάν-
 » τα ». Ἄλλ' οἱ ὄπλαρχηγοὶ οὗτοι τῷ εἶπον ὄτι τὸ πλεῖστον
 μέρος τῶν στρατιωτῶν των ἤδη ἀνεχώρησε, καὶ ὄτι οἱ ἐπι-
 λοιποὶ σκοπεύουν νὰ κάμωσι τὸ αὐτὸ ἅμα νυκτώσῃ, καὶ ὄτι
 αἷτια τῆς γενικῆς ταύτης λειποταξίας ἦτον, διότι ἢ ἐπιτροπὴ
 ὄχι μόνον περὶ φυσικῶν καὶ ἄλλων πρὸς τὸν πόλεμον ἀναγ-
 καίων δὲν ἐφρόντισεν, ἀλλ' οὔτε περὶ τοῦ καθημερινοῦ ἄρτου

(*) Τοῦτο ἀπεδείχθη τότε σαφῶς, διότι ὁ ὄπολοχαγός τοῦ πυρροβολικοῦ Σχοῦ-
 τας Χίος, συνάξας ὀλίγην περίτιδα ἀπὸ φυσεία τουφεκίων ἐγένεσε μίαν βόμ-
 βαν, τὴν ὁποῖαν τόσον εὐστόχως διεύθυνε καθ' ἑνὸς ἐχθρικοῦ πλοίου, ὥστε
 ἔπεσε δύο βήματα μακρὰν αὐτοῦ. Εὐκόλως λοιπὸν δύνανται νὰ συμπεράνῃ
 ἕκαστος ὁποῖον ἠθελὸν ἀποτέλεσμα ἠθελε προξενήσῃ εἰς τὸν ἐχθρὸν καὶ εἰς τὸ
 Ἑλληνικὸν στρατόπεδον ἢ πρεσβύτητα καὶ ἐνὸς μόνου ἐχθρικοῦ πλοίου.

τῶν στρατιωτῶν. Ὁ ἀρχηγὸς μαθὼν ταῦτα ἐλυπήθη μεγάλως καὶ μὲ λύπην του εἶδε τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν τὸ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν σχέδιον τῆς ὑποχωρήσεως, τὸ ὁποῖον ἀπεφασίσθη διὰ τὴν τοιαύτην περίστασιν, παρουσίης καὶ τῆς ἐπιτροπῆς.

Οὕτω διαιρέσας τὸν στρατὸν ὅλον εἰς τρία σώματα, διώρισε ποίαν ὥραν ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσῃ ἕκαστον διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ χωρίον Μεστά, κείμενον πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς νήσου, καὶ ἀπέχον δύο ἡμέρας ἀπὸ τὴν πόλιν, ὅπου ἔμελλε νὰ περιμένῃ τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως· ἡ δὲ ἐπιτροπὴ κατὰ τὸ σχέδιον τοῦτο ἔπρεπε νὰ παρευρεθῇ μὲ τὰ πλοῖα εἰς τὸν λιμένα Κόκκινα, ἀπέχοντα δύο ὥρας μακρὰν τοῦ χωρίου Μεστά. Οἱ διάφοροι λοιπὸν ὀπλαρχηγοὶ λαβόντες τὰς ὁδηγίας ταύτας ἀνεχώρησαν· ἀλλὰ τὸ ἑσπέρας ἐν ᾧ ὁ Φαββιέρος ἔμμενεν ἡσυχος εἰς τὸ κατάλυμά του, ἐργαζόμενος τὰ τῆς διοικήσεως τοῦ στρατοῦ, οἱ ὀπλαρχηγοὶ οὗτοι ἐπανῆλθον συντροφευμένοι μὲ τοὺς σημαιοφόρους των καὶ μὲ τοὺς ψυχοιούς των, ἀναγγέλοντες πρὸς τὸν Φαββιέρον, ὅτι, καθὼς προεῖπον, ἐλειποτάκτησαν καὶ οἱ λοιποὶ στρατιωταίων· καὶ τῶ ὄντι ἅμα ἐνύκτωσεν, ὅλα τὰ στρατεύματα ἐγκατέλειψαν τὰς θέσεις των· ὥστε ἂν εἰς ταύτην τὴν περίστασιν οἱ Τοῦρκοι ἔκαμνον ἐξοδον, βεβαίως ἤθελον συλλάβει τὸν ἀρχηγὸν μὲ τοὺς ὑπασπιστάς του, καὶ μὲ τὴν μικρὰν τους φρουρὰν, ἥτις ἐσύγκειτο ἀπὸ δεκαπέντε στρατιώτας. Ὁ Φαββιέρος δὲν ἐταράχθη μὲν διὰ τὸν κίνδυνον εἰς τὸν ὁποῖον ἦτον ἐκτεθειμένος, ἐθύμωσεν ὅμως ὑπερβολικῶς διὰ τὴν ἀταξίαν τούτων τῶν στρατευμάτων. Διὰ νὰ μὴν ἐννοήσωσι δὲ οἱ ἐχθροὶ τὴν ἐγκατάλειψιν ταύτην τῶν θέσεων, διέταξε παρευθὺς τὸ τρίτον τάγμα νὰ ὑπάγῃ περιφερόμενον εἰς ὅλα τὰ χαρακώματα καὶ νὰ τουφεκίζῃ ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν· διέταξε δὲ τὸ τάγμα τοῦτο νὰ κάμῃ τὸ τολμη-

ῥὸν τοῦτο ἐπιχείρημα, διότι πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ τοῦ
 τάγματος ἅπαξ ἐπαναστάτησαν ζητοῦντες μισθοὺς. Μετὰ ταῦ-
 τα διέταξε τὰ λοιπὰ δύο τάγματα καὶ τὸ πυροβολικὸν νὰ ὑπο-
 χωρήσωσι κατὰ τὴν δεκάτην ὥραν καὶ νὰ τὸν περιμένωσιν εἰς
 τὰ Θεμισιανὰ, χωρίον ἀπέχον δύο ὥρας ἀπὸ τὴν πόλιν, πρὶν δὲ
 ἀναχωρήσῃ τὸ πυροβολικὸν νὰ βύσῃ (βουλῶσῃ) τὰ πυροβόλα
 τῆς πολιορκίας καὶ νὰ τὰ ἀφήσῃ, τὰ δὲ λοιπὰ νὰ λάβῃ μεθ'
 ἑαυτοῦ. Φθάσαντα δὲ τὰ δύο τάγματα καὶ τὸ πυροβολικὸν
 εἰς τὰ Θεμισιανὰ, ἐπερίμενον ἐκεῖ καθὼς διετάχθησαν, ὅπου
 ἔφθασε καὶ τὸ τρίτον τάγμα, ἅμα ἐξετέλεσε τὴν διαταγὴν
 τοῦ ἀρχηγοῦ. Κατὰ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν τῆς νυκτός, εἶδο-
 ποιηθεὶς ὁ ἀρχηγὸς ὅτι ὅλα τὰ τακτικὰ στρατεύματα ἀνεχώ-
 ρησαν, ἦλθε καὶ αὐτὸς μετὰ τοὺς περὶ αὐτὸν εἰς τὰ Θεμισιανὰ.
 Κινήσας δὲ ἐκεῖθεν μετ' ὅλον τὸν στρατὸν, ἔφθασε τὴν αὐτὴν
 ἑσπέραν εἰς τὸ Πυργί, ὅπου διενυκτέρευσε· τῇ δὲ ἐπαύριον τὰ
 ὠδήγησεν εἰς τὸ χωρίον Σταμνὰ, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν εἰς τὸ Με-
 στα, ὅπου ἐσυνάχθη ὁ στρατὸς ὅλος. Μετ' ὀλίγον ἐλθοῦσα ἐδῶ
 καὶ ἡ ἐπιτροπὴ τῶν Χίων, ἀνήγγειλεν, ὅτι ὁ Μιαούλης φθάσας
 ἐκεῖ τὴν ἐπομένην ἡμέραν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν στρατευ-
 μάτων, κατεδίωξε τὰ ἐχθρικά πλοῖα εἰς τὴν Μιτυλήνην· ὅθεν
 ἐπροσκάλει τὸν ἀρχηγὸν νὰ ἐπανέλθῃ πάλιν μετὰ τὸν στρατὸν
 εἰς τὰς θέσεις του διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν πολιορκίαν. Ὁ
 Φαββιέρου ἑτοιμὸς νὰ τρέχῃ πάντοτε, ὅπου τὸν ἐπροσκάλει ἡ
 τιμὴ καὶ τὸ χρέος του, δὲν ἔλειψε νὰ κοινοποιήσῃ καὶ νὰ ὑπο-
 στηρίξῃ τὴν πρότασιν τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς τοὺς ὀπλαρχηγούς·
 ἀλλ' οὗτοι ἀπεκρίθησαν ὅτι πρέπει ἡ ἐπιτροπὴ νὰ τοὺς πλη-
 ρώσῃ πρῶτον δύο μηνῶν μισθοὺς, καὶ νὰ τοὺς ἐφοδιάσῃ ἀπὸ
 τροφῆς καὶ πολεμοφοδία, καὶ τότε εἶναι ἑτοιμοὶ νὰ τὸν ἀκο-
 λουθήσωσιν. Ἡ ἐπιτροπὴ πάλιν, πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ Φαββιέρου
 ἐκοινοποίησε τὰ λεγόμενα πᾶν ὀπλαρχηγῶν, ἐπρόβαλεν ἐκ τοῦ

ἐναντίου, ἔτι πρέπει πρῶτον ν' ἀποκλείσωσι τοὺς ἐχθροὺς εἰς τὸ φρούριον καὶ τότε θέλει χρηγήσει ὅσα ἀπαιτοῦν. Μετὰ μίαν μακρὰν καὶ ἀσυμβίβαστον φιλονεικίαν ὀκτὼ περίπου ἡμερῶν, ὁ στρατὸς ἀπεσώρθη εἰς τὰ Κόκκινια, ὅπου ἐσχηματίζετο μία μικρὰ χερσόνησος.

Οἱ ἐχθροὶ μαθόντες τὴν τελείαν ὑποχώρησιν τῶν στρατευμάτων, ἐξῆλθον τῆς πόλεως καὶ παρηκολούθηον τὸν στρατὸν μακρόθεν, χωρὶς ὅμως νὰ τολμῶσι νὰ τὸν προσβάλωσι κατὰ μέτωπον, τὴν ἡμέραν δὲ καθ' ἣν ἔφθασεν ὁ στρατὸς εἰς τὰ Κόκκινια, ἐλθόντες εἰς τὸ ἀπέναντι βουνὸν ἐτουφέκισον. Ὁ ἀρχηγὸς, παρατηρῶν ὅτι οἱ ἐχθροὶ δύνανται νὰ ἐπιφέρωσιν ἐμπόδια εἰς τὴν ἐπιβίβασιν τῶν στρατευμάτων εἰς τὰ πλοῖα, διέταξε τὸ πρῶτον τάγμα νὰ κινήσῃ κατ' αὐτῶν, τὸ ὁποῖον φθάσαν ἐκεῖ προσέβαλε τοὺς ἐχθροὺς μετ' τὴν λόγχην καὶ τοὺς κατεδίωξεν· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα οἱ ἐχθροὶ λαβόντες ἐπικουρίαν καὶ συσσωματωθέντες, ἐπέστρεψαν ἐναντίον τοῦ τάγματος τούτου, τὸ ὁποῖον ὄν διασκορπισμένον καὶ μὴ δυνάμενον ν' ἀνθέξῃ εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν ὑπεχώρει ἀτάκτως. Ὁ ἀρχηγὸς ἔστειλε παρευθὺς τ' ἄλλα τάγματα καὶ τὸ ἰππικὸν πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ, ὥστε μετὰ τινε ἀνθίστασιν, οἱ ἐχθροὶ ὑπεχώρησαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Ἀφίξις τοῦ στρατοῦ εἰς Σύρον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μέθανα. — Ἐπιθεώρησις τοῦ στρατοῦ παρὰ τοῦ Κυβερνήτου. — Ὁ Φαββίερος παραιτεῖται καὶ ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

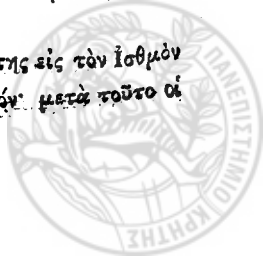
Τὴν αὐτὴν ἐσπέραν ὅλος ὁ στρατὸς διέβη εἰς μίαν. Ξηρῶνησον, ἥτις ἀπέχει διάστημα βολῆς ἀπὸ τὴν Ξηρὰν ἐκεῖθεν

ὁ Φαββιέρος τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἐπιβιάσας τὰ τακτικά στρατεύματα, μέρος μὲν εἰς ἓν Γαλλικὸν δίκροτον καὶ μέρος εἰς πλοῖα τινὰ, ἔφθασεν εἰς Σύρον· τὰ δὲ ἑλαφρὰ στρατεύματα, ἐπιβιασθέντα εἰς πλοῖα τινὰ, ἀπέβησαν εἰς τὴν νῆσον Ψαρρὰ, καὶ ἐκεῖθεν μεταβάντα εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος διελύθησαν. Ἐν ᾧ δὲ ἐξήρχετο ὁ Φαββιέρος ἀπὸ τὴν λέμβον, τινὲς ἐκ τῶν ἐδῶ Χίων, θεωροῦντες αὐτὸν ὡς αἴτιον τῆς ἀποτυχίας, τὴν ὁποίαν ἔλαβε τὸ ὑπὲρ ἀπελευθέρωσης τῆς Χίου ἐπιχείρημα, ἠθέλησαν νὰ τὸν ἐμπαίξωσιν· ἀλλ' ἡ ἐκεῖ πολιταρχία τοὺς δισκόρπισε μὲ ραβδισμοὺς καὶ τοὺς κατεδίωξεν.

Ὡς τόσον ὁ Φαββιέρος, ἐπιβιάσας ἐκεῖθεν τὸν στρατὸν του, τὸν ὠδήγησε πάλιν εἰς τὸν Ἴσθμὸν τῶν Μεθάνων, ἃπὸ ἧτον ἡ λεγόμενη τακτικὸῦ πόλις ὄνομα τὸ ὁποῖον ἔδωκεν εἰς τὸν Ἴσθμὸν τοῦτον ὁ Φαββιέρος, διότι ἐκεῖ εἶχον ὅλοι οἱ ἀξίωματικοὶ τὰς οἰκογενείας των, καὶ ἐπειδὴ ὁμοιάζεν ὡς πόλις στρατιωτική.

Μετὰ ταῦτα ἔστειλε τὸν λοχαγὸν Καρτζᾶν πρὸς τὸν Κυβερνήτην διὰ νὰ τὸν παραστήσῃ τὰ τῆς ἐκστρατείας τῆς Χίου, καὶ νὰ καθυποβάλῃ εἰς αὐτὸν τὰ κατὰ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Χίων δίκαια παράπονά του. Ὁ λοχαγὸς οὗτος, παρουσιασθεὶς εἰς τὸν Κυβερνήτην, ἤρχισε νὰ τὸν ἀναφέρῃ δι' ὅσα διετάχθη παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ του· ἀλλ' ὁ Κυβερνήτης διακόψας αὐτὸν τῷ εἶπε, « φθάνει, ἐγὼ τὰ γνωρίζω ὡς νὰ ἦμην ἐκεῖ »· μετὰ ταῦτα δὲ τὸν ἠρώτησε περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ στρατοῦ καὶ πότε θέλει εἰσθαι εἰς κατάστασιν διὰ νὰ τὸν ἐπιθεωρήσῃ· ὁ δὲ λοχαγὸς τῷ ἀπεκρίθη, ὅτι ἡ μελετουμένη ἐπιθεώρησις παρὰ τῆς ἐξοχότητός του εἶναι ἤδη γνωστὴ εἰς τὸν στρατὸν, ὅστις καὶ εἶναι ἕτοιμος.

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν μεταβὰς ὁ Κυβερνήτης εἰς τὸν Ἴσθμὸν τῶν Μεθάνων, ἐπιθεώρησεν ὅλον τὸν στρατὸν· μετὰ τοῦτο οἱ

διοικηταὶ τῶν σωμάτων ἐγύμνασαν τὰ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν των σώματα εἰς τὴν ὀπλασκίαν καὶ εἰς διαφόρους ἐλιγμούς· τῆς γραμμῆς. Ὁ Κυβερνήτης μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν ταύτην εὐχαρίστησε τὸν Φαββιέρον διὰ τὰς πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐκδουλεύσεις του, καὶ διότι ἐδυνήθη ἄνευ τῶν ἀναγκαίων μέσων νὰ διατηρήσῃ τοιοῦτον στρατόν· ἀλλ' ἔδειξεν ἐν ταυτῷ τὴν δυσἀρέσκειάν του διὰ τὸν μὴ ἀνάλογον ἀριθμὸν τῶν ἀξιωματικῶν ὡς πρὸς τὸν στρατόν· ὁ δὲ Φαββιέρος τῷ εἶπεν ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ οὗτοι ὑπῆρχον, ὅτε ὁ στρατὸς ἦτον πλήρης, καὶ ὅτι ἦσαν αἱ μόναι ἀμοιβαὶ εἰς τὰς ἐκδουλεύσεις τῶν στρατιωτικῶν τούτων, οἵτινες ὑπηρετοῦν τὴν πατρίδα τὸν περισσότερον καιρὸν ἀμισθί χωρὶς ποτὲ νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς σημαίας των, ἢ νὰ κάμωσι τὴν παραμικρὰν κατάχρησιν εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ τόπου. Ὁ Κυβερνήτης ἀφοῦ τὸν ἐπεφόρτισε νὰ ἐκφράσῃ τὰς εὐχαριστήσεις του εἰς ὅλον τὸν στρατόν διὰ τὰς ἐκδουλεύσεις του, τὸν ἠρώτησε τί ἐφρόνει περὶ τῆς συστάσεως τακτικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄνευ ἀπογραφῆς· ὁ Φαββιέρος, ὅστις ἦτον ἀνὴρ ἐλεύθερος πάντοτε εἰς τὰς ὁμιλίαις του, τῷ εἶπεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἦναι δεκτοὶ εἰς τὰ ἐλαφρὰ στρατεύματα, ὅσοι δὲν ὑπηρετήσαν τακτικῶς πάντοτε εἰς αὐτὰ, καὶ δὲν ἔχουσι τὴν ἡλικίαν τῶν εἰκοσιπέντε ἐτῶν· ἐπειδὴ δὲ πολλὰ ὀλίγοι δύνανται νὰ εὐρεθῶσι τοιοῦτοι, οἱ λοιποὶ θέλουσιν εἶσθαι ἀναγκασμένοι νὰ καταγραφῶσιν εἰς τὸ τακτικόν. Ὁ Κυβερνήτης ἔδειξε μὲν ὅτι παρεδέχθη τὴν γνώμην ταύτην, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐδέχθη εἰς τὰ ἐλαφρὰ στρατεύματα καὶ τοὺς ἐπιστρέφοντας ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Χίου οἵτινες, ὡς εἶπομεν πρὸ ὀλίγου, εἶχον ἔλθει ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Τουρκίας.

Ἐντοσοῦτῳ ὁ Φαββιέρος, μὴ ὑποφέρων τὰς ἀνοήτους κατηγορίας τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Χίων κατ' αὐτοῦ, ἀνεφέρθη εἰς τὴν κυβέρνησιν, ζητῶν ἱκανοποίησιν ἀπὸ τὴν ἐπιτροπῆν, καὶ

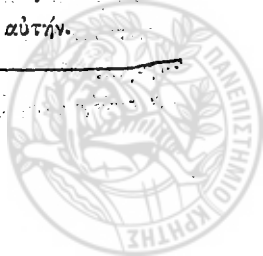
τούς μισθοὺς τοῦ στρατοῦ. Ἡ Κυβέρνησις ἐσύστησε μίαν ἐπιτροπὴν συγχειμένην παρὰ τοῦ Κλονάρη, Μάσωνος καὶ Γενατᾶ, ἣτις κατεδίκασε τὴν ἐπιτροπὴν τῶν Χίων νὰ πληρώσῃ τοὺς μισθοὺς ὅλους τοῦ στρατοῦ καὶ ἀθώωσῃ τὸν Φαββιέρον ἀφ' ὅλας τὰς κατηγορίας, τὰς ὁποίας Χῖοι τινὲς ἠθέλησαν νὰ τὸν προσάψωσιν.

Ὁ δὲ Φαββιέρος, παρατηρῶν ὅτι ὁ Κυβερνήτης τὸν ἐθεώρει μὲ ὑποψίαν, καὶ ὅτι ἐν ὄσῳ δισμένει αὐτῆς ἀρχηγός, ἡ Κυβέρνησις δὲν ἐλάμβανε καμμίαν φροντίδα περὶ τοῦ στρατοῦ, παραιτήθη (*), καὶ ἀφοῦ διὰ μιᾶς διαταγῆς τῆς ἡμέρας ἐξεφράσθη τὴν εἰλικρινῆ τῷ ὄντι ἀγάπην, τὴν ὁποίαν εἶχε πρὸς ὅλους τοὺς στρατιώτας καὶ συναγωνιστάς του, ἀπεχωρίσθη ἀπ' αὐτῶν μὲ τὰ δάκρυα. Ἀλλ' οὔτε ἡ ἀθώωσις τῆς διωρισθείσης ἐπιτροπῆς, οὔτε αἱ προσφιλεῖς καὶ κολακευτικαὶ ἐκφράσεις τοῦ ἀναχωροῦντος ἀρχηγοῦ ἦσαν ἱκαναὶ νὰ θεραπεύσωσι τὰ δεινὰ τῶν δυστυχῶν στρατιωτῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἐχρεωστοῦντο οἱ δέκα ὀλοκλήρων μηνῶν μισθοὶ, καθ' οὓς ὁ στρατὸς ὑπέφερε τὰ μεγαλύτερα δεινὰ, διότι ἐξ ὀλοκλήρους μῆνας ἐπολιορκεῖτο εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, τοὺς δὲ λοιποὺς εἰς ἄλλας κακοπαθείας· περὶ αὐτῶν τῶν μισθῶν καὶ ἐκδουλεύσεων ἢ ἐν Τροιζῆνι Ἐθνικῆ συνέλευσις ἔκαμε τὰ ἐφεξῆς ψήφισμα.

Ἄρθ. Α.

« Ἡ Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων συνέλευσις θεωροῦσα, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ὀφείλει εὐγνωμοσύνην εἰς τὴν ἀξίαν ἀθανασίας καὶ δόξης φρουρὰν τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, διὰ τὴν πατριωτικὴν καρτερίαν καὶ διὰ τὰ ἄξια τοῦ ἔθνους φρονήματα, ὅσα ἔδειξεν ὑπερασπιζομένη αὐτήν.

(*) Μάιος, 1826.

- « Θεωροῦσα ὅτι κατὰ δικαιοσύνην ὀφείλει νὰ περιθάλψῃ
» τὰς χήρας καὶ τὰ ὄρφανὰ τῶν ἐνδόξως πεσόντων καθ'
» ὅλον τὸ διάστημα τῆς πολιορκίας αὐτῆς.

Ψηφίζει.

- Α. « Προσδιορίζεται ἀνταμοιβὴ γῆς καὶ ἐλαιῶν τοῦ ἐν αὐ-
» τῇ περιοχῇ τῶν Ἀθηνῶν πρὸς ἅπαντας τοὺς πολιορκουμέ-
» νους, ὅσοι ἀθλήσουν ἄχρι τέλους εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν
» Ἀθηνῶν, εἰς τὰς οἰκογενεῖας τῶν θανατωμένων καὶ εἰς τοὺς
» παζοὺς ὅσοι διεκινδύνευσαν εἰσχομίζοντες εἰδήσεις· ἡ ἀν-
» ταμοιβὴ θέλει γενῆ κατ' ἴσην ἀναλογίαν πρὸς ἅπαντας τὸ
» δὲ δένδρον καὶ ποσὸν τῆς γῆς καὶ τῶν ἐλαιῶν, θέλει ἀπο-
» φαισθῆ παρὰ τοῦ Βουλευτικοῦ σώματος. Τὸ παρὸν κ.τ.λ.
» Ἐξεδόθη τῇ 8 Ἀπριλ. 1827. Ἐν Τροιζῆνι.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ὁ συνταγματάρχης Εἰδὲκ παραλαμβάνει τὴν γενικὴν διεύθυνσιν τοῦ στρατοῦ. — Σύστασις δικηφόρων κατστημάτων. — Ἐκστρατεία τῆς Ναυπάκτου. — Ἄφιξις διαφόρων φιλελλήνων Γάλλων. — Παραίτησις τοῦ Εἰδέκ.

Μετὰ τὴν παραίτησιν λοιπὸν τοῦ Φαββιέρου, ὁ συνταγματάρχης Εἰδὲκ, Βρυαρὸς, παρέλαβε (*) τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ μὲ τὸν τίτλον, διευθυντῆς τῶν τακτικῶν στρατευμάτων. Ὁ Κυβερνήτης κατ' ἀρχὰς ἐθεώρησε μὲ τὴν συνήθη του ὑποψίαν τὸν στρατὸν τοῦτον, μόνον ὅτι ὁ ἀρχηγὸς του δὲν ἦτον πλέον ὁ αὐτός· ὅθεν ἐφρόνει νὰ τὸν διαλύσῃ καὶ νὰ διοργανίσῃ ἄλλον· ἀλλ' ἡ κατεπείγουσα ἀνάγκη τὴν ὑποίαν εἶχεν ἡ κυβέρνησις ἑνὸς σώματος τακτικοῦ πρὸς φρούρησιν τῶν φρουρίων, καὶ ἔσως ἡ ἐπιμονὴ τῶν Γάλλων, οἵτινες δὲν ἠθέλον ἰδεῖ με ἀδιάφορον ὄμμα τὴν διάλυσιν τοῦ στρατοῦ τούτου, προσέτι δὲ καὶ ἡ εὐκολία τῶν μέσων τοῦ νὰ τὸν μεταρρυθμίσῃ κατὰ τὸ δοκοῦν, ὅλα ταῦτα ἔκαμον τὴν κυβέρνησιν νὰ δώσῃ νέον ὀργανισμὸν εἰς τὸν στρατόν· ὅθεν ἀφοῦ συνηθροίσθησαν ὅλα τὰ σώματα εἰς τὸ Ναύπλιον κατὰ διαταγὴν τοῦ νέου διευθυντοῦ των, ἐσυζητήθη μία ἐπιτροπὴ τοῦ ἱματισμοῦ, ἣτις ἐχορήγει τὸν ἀναγκαιοῦντα ἱματισμὸν εἰς τὰ διάφορα ὅπλα, ἐν ὀπλοστάσιον, καὶ ἐν πολεμικὸν συμβούλιον· οἱ μισθοὶ τῶν ἀξιωματικῶν

(*) Μάϊος 1828.

ηύξησαν, ἡ στολή των διωρίσθη ὁμοίμορφος σχεδὸν ὡς ἐκείνη τῶν Γαλλικῶν στρατευμάτων· προσδιωρίσθησαν δὲ δι' ἑκατον ἀξιωματικὸν ἑκατὸν πενήντα δραχμαὶ τὸν χρόνον, εἰς ἀποζημίωσιν τοῦ ἱματισμοῦ

Οὕτω λοιπὸν ὁ στρατὸς ἐβελτιόνητο ἀπὸ ἡμέραν εἰς ἡμέραν καὶ ἠύξανεν ἀπὸ τὴν κατάταξιν τῶν νέων ἐθελοντῶν· τὸ πυροβολικὸν καὶ ἱππικὸν διωργανίζοντο ἀπὸ τοὺς τότε διοικητάς των, οἱ ὅποιοι ἦσαν, τοῦ μὲν πρώτου ὁ συνταγματάρχης Πιέρρος, τοῦ δὲ δευτέρου ἡ ταγματάρχης Φαρούντζ Πολωνός, τὴν δὲ οἰκονομίαν διεύθυνεν ὁ νεωστὶ ἑλθὼν Σοκκὲ Γάλλος.

Μετ' οὐ πολὺ ἐσυστήθη (*) καὶ πολεμικὸν σχολεῖον ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σχολεῖον τῶν Εὐελπίδων*· ἀλλ' ἡ ἐκλογὴ, τόσον τοῦ διευθυντοῦ ὅσον καὶ τῶν μαθητῶν, δὲν ἔφερον εἰς τὸν στρατὸν ἐκεῖνο τὸ ἀποτέλεσμα, τὸ ὁποῖον δύναται τις νὰ περιμένῃ ἀπὸ τοιαύτης φύσεως καταστάματα, ἀλλὰ μᾶλλον βλάβην διὰ τὴν αὐξήσιν τῶν ἀξιωματικῶν. Ἡ Κυβέρνησις δὲν ἤργησε νὰ αἰσθανθῇ τὰ ἄτοπα, τὰ ὁποῖα προήλθον ἀπὸ τὴν κακὴν χρῆσιν τοῦ σχολείου τούτου, ὅθεν ἐπειδὴ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦλθαν οἱ λοχαγοὶ Πωζιέκαὶ Γκαρνῶ, ἐκ τούτων ὁ μὲν πρῶτος ἐπεφορτίσθη μὲ τὴν διεύθυνσιν τοῦ σχολείου (**) καὶ τοῦ ὑπλοσασίου, ὁ δὲ δεύτερος διωρίσθη ἀρχηγὸς τοῦ μηχανικοῦ. Ἐν τούτοις ἡ Γαλλία ἐφαίνετο ὅτι ἐπιμένει εἰς τὴν σύστασιν ἑνὸς στρατοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἔστειλε (***) πάλιν τὸν φαββιέρον διὰ νὰ τὸν διωργανίσῃ, ἐπὶ ὑποσχέσει νὰ χρηργῇ ἑκατὸν χιλιάδας φράγγα τὸν μῆνα· ἀλλ' ὁ Κυβερνήτης, ὅστις ἀφ' ἑνὸς μέρους ἤθελε νὰ οἰκονομῇ τὴν δύναμιν ταύτην διὰ τὰς ἐπιδαψιλευομένας βοηθείας της, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου δὲν εὕρισκεν ἴσως σύμφωνον μὲ τὸ σύστημα τῆς διπλωματικῆς του τὴν ἐπέμβασιν τῆς Γαλ-

(*) Ἰούλιος 1828.

(**) Ἰαν. 1829. (***) Φεβρουάριος.

λίαις εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ ἔθνους, ἐφάνη ἀσυμβίβαστος μὲ τὸν Φαββιέρον, ὅθεν ὁ φιλέλλην οὗτος ἐπέστρεψεν ἄπρακτος πάλιν εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ὅτε δὲ ἐπολιορκεῖτο ἡ Ναύπακτος παρὰ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων, ἡ Κυβέρνησις διὰ νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν ἄλωσιν τοῦ φρουρίου τούτου, διέταξε νὰ ἐκστρατεύσῃ μέρος τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ. Οὕτω (*) τέσσαρες λόχοι τοῦ τρίτου τάγματος ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ταγματάρχου Σωνιέρου, καὶ δύο κανονοστοιχῆαι τοῦ πυροβολικοῦ ἐξεστράτευσαν διὰ τὴν Ναύπακτον ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ διοικητοῦ τοῦ πυροβολικοῦ Πιέρου. Τὸ σῶμα τοῦτο φθάσαν ἐκεῖ ἐτοποθετήθη εἰς τὴν προσδιωρισθεῖσαν θέσιν τῆς πολιορκίας καὶ συνέπραξε μετὰ τῶν ἐκεῖ ἐλαφρῶν στρατευμάτων εἰς τὴν πτώσιν τοῦ φρουρίου. Ὅτε δὲ ἐπαρὰδότη τὸ φρούριον (**) τὸ σῶμα τοῦτο ἔμεινεν ὡς φρουρὰ αὐτοῦ, ἥτις νύξήθη μετὰ ταῦτα καὶ ἀπὸ ἄλλους δύο λόχους.

Εἰς τὴν ἀπουσίαν τοῦ συνταγματάρχου Πιέρου, ἡ διοίκησις τοῦ ἐν Ναυπλίῳ πυροβολικοῦ ἐδόθη εἰς τὸν Ποζιέρον. Ὁ ἀκάματος οὗτος Γάλλος καίτοι ἐπιφορτισμένος μὲ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πολεμικοῦ σχολείου καὶ τοῦ ἀπλόστασιου, ἅμα ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ πυροβολικοῦ, διαιρέσας αὐτὸ εἰς τεσσάρους λόχους, ἐτακτοποίησε τὴν ὑπηρεσίαν καὶ τὰ γυμνάσια, προσκαλέσας τοὺς Ἕλληνας ἀξιωματικούς νὰ καταγίνωνται εἰς τὴν αὔξησιν τῶν γνώσεών των. Μετὰ παρέλευσιν δὲ ὀλίγου καιροῦ τὸ ὄπλον τοῦτο ἔκαμε τόσοις προόδους, ὥστε ἦτον ἄξιον ἀπορίας. Κατ' ἐκεῖνας δὲ τὰς ἡμέρας ἐσχηματίσθη καὶ τὸ τέταρτον πεζικὸν τάγμα, διοικητὴς τοῦ ὁποίου ὠνομάσθη ὁ ταγματάρχης Ιουστίνος Γάλλος (παλαιὸς φιλέλ-

(*) 22 Μαρτίου.

(**) 29 Ἀπριλίου.

λην). Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν κατὰ ζήτησιν τοῦ Κυβερνήτου διωρίσθησαν ὑπαξιωματικοὶ ἀπὸ τὸν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ Γαλλικὸν στρατὸν, οἵτινες κατετάχθησαν εἰς τὸ πεζικὸν καὶ πυροβολικὸν ὡς ἀνθυπολοχαγοί.

Ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις ἐπιθυμοῦσα τὰ παρ' αὐτῆς σταλλόμενα βοηθήματα νὰ ἐξοδεύωνται μόνον εἰς τὸν τακτικὸν στρατὸν τῆς Ἑλλάδος διώρισε τὸν ὑποεπιμελητὴν Γάλλον Σάμαρτεν διὰ τὴν διαχείρισιν τῶν χρημάτων τούτων οὗτος δὲ φιάσας εἰς τὸ Νκύπλιον ἔλαβε (*) τὴν οἰκονομίαν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν ὠργάνισε κατὰ τὸν Γαλλικὸν τρόπον. Ἐν ταυτῷ ἐσύστησε ἕν κατάστημα, εἰς τὸ ὑποῖον ἐσύναξε νέους Ἕλληνας ὑπὸ τὸ ὄνομα (élèves d'administration) καὶ τοὺς ἐδίδαξε τὴν Γαλλικὴν οἰκονομίαν. Οἱ νέοι οὗτοι ἐξήρχοντο κατὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ στρατοῦ εἰς τὰ σώματα ὡς καταλυματῖαι (employés de l'administration, ou quartier maitre).

Κατὰ δὲ τὸν Αὐγούστον μῆνα, ὁ Εἰδὲκ ἐζήτησε τὴν παραίτησίν του ἐπὶ λόγῳ ὅτι ἔπασχεν ἀπὸ τὴν ὑγείαν του· ὁ δὲ ὑποστράτηγος Τρέζελ κατ' αἴτησιν τοῦ Κυβερνήτου ἦλθεν ἀπὸ τὸν Γαλλικὸν στρατὸν καὶ τὸν διεδέχθη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ὁ ὑποστράτηγος Τρέζελ παραλαμβάνει τὴν γενικὴν διεύθυνσιν τοῦ στρατοῦ.
— Βελτίωσις τοῦ στρατοῦ. — Ἐκστρατεία τῶν Μεγάρων. — Ἄφιξις τοῦ ὑποστρατήγου Γεράρδου. — Ὄργανισμὸς τοῦ τυπικοῦ σώματος. — Παραίτησις τοῦ Τρέζελ.

Ὁ στρατηγὸς Τρέζελ παραλαβὼν (**) τὴν διεύθυνσιν τοῦ

(*) Ἀπρίλιος 1829. (**) Αὐγούστος.

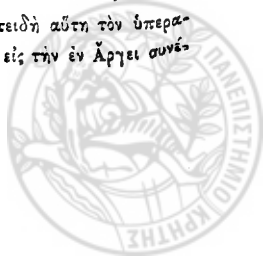
στρατοῦ ἐτακτοποίησε τὴν ὑπηρεσίαν ἀπαραλλάκτως κατὰ τὸν Γαλλικὸν τρόπον, ἐνέσπειρεν εἰς τὰς καρδίας ὄλων τῶν ἀξιωματικῶν τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἀμιλλαν διὰ τὴν ὑπηρεσίαν, διωρίσας ἀξίους ἄνδρας διοικητὰς τῶν διαφόρων ὄπλων, καὶ εἰς μὲν τὸ ἵππικὸν τὸν λοχαγὸν Πελιῶν Γάλλον ὡς ἀντισυνταγματάρχην ἀντὶ τοῦ ἀφεθέντος Φαρτόντζη (*). εἰς δὲ τὸ ὀπλοστάσιον τὸν ὑπολοχαγὸν Γάλλον Μπουρσέτ.

Ὁ λοχαγὸς οὗτος ὠργάνισε τὸ ἵππικὸν καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν· ὥστε τότε ἠμποροῦσε τις νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ στρατὸς ἀπεκατέστη ἀξίος τοῦ νὰ ὀνομάζεται μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο, διότι ὅλα τὰ ὄπλα ἐδιοικοῦντο ἀπὸ στρατιωτικούς ἀξίους.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἐπειδὴ ἦτον ὑποψία μήπως τὰ ἐλαφρὰ στρατεύματα, ὄντα δυσαρεστησμένα, εἰσβάλλωσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐν μέρος τῶν τακτικῶν στρατευμάτων διετάχθη νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ. Ὄθεν τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον τάγμα πεζικόν, δύο ἴλαι τοῦ ἵππικοῦ καὶ δύο κανονοστοιχίαι τοῦ πυροβολικοῦ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατηγοῦ Τρεζέλ, ἐξεληθόντα τῆς Πελοποννήσου ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὰ Μέγαρα (**). Ἄλλὰ μένοντα ἐκεῖ ἐν ὑπαίθρῳ ὑπὲρ τὸν ἕνα μῆνα ὀλόκληρον, ἐκτεθειμένα εἰς ὅλας τὰς κακουχίας εἰς μίαν ὥραν τοῦ ἔτους ἀρκετὰ προχωρημένην, ὑπέφερον πολλὰς ζημίας· ἕως ὅτου μετὰ παρέλευσιν ἐνὸς μηνὸς κατὰ διαταγὴν τοῦ Κυβερνήτου, διελύθη μὲν τὸ στρατόπεδον, τὰ δὲ στρατεύματα ἐπέστρεψαν εἰς τὰς θέσεις των.

(*) Ὁ ἀρχηγὸς οὗτος ἐκατηγορήθη παρὰ τῶν ἀξιωματικῶν του εἰς τὴν κυβερνήσῃν ὅτι κατεχρᾶτο τὰ δημόσια χρήματα· ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὴ τὸν ὑπερασπίζετο, ὡς ἔλεγον εἰ ἀξιωματικοὶ οὗτοι, ἀνεφέρθησαν εἰς τὴν ἐν Ἄργει συνέλευσιν, καὶ οὕτω τῷ ἐδόθη ἡ ἄφεσις.

(**) Ὀκτώβριος 1829.

Ἡ Κυβέρνησις μετ' ὀλίγον διώρισε νὰ γίνῃ εἰς τινὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος νεοσυλλεξία διὰ τὸν στρατὸν, ὥστε ἀφ' ἑνὸς μέρους ἢ συρροῇ τῶν ἐθελοντῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου ἢ ἀπογραφῆ αὕτη κῆρξανε τὰ σώματα καθημερινῶς.

Ἄλλ' ἐν ᾧ ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία ἐτελειοποιεῖτο κατὰ τὸν Γαλλικὸν τρόπον εἰς τὴν πρωτεύουσαν, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ στρατεύματα ἀπελάμβανον τὰ ἀναγκαῖα των, τὰ λοιπὰ σώματα, τὰ ὑποῖα ἦσαν μακρὰν τῆς πρωτεύουσας, ὡς ἐκεῖνα τῆς Ναυπάκτου, τοῦ Μεσολογγίου, καὶ τῶν παλαιῶν Πατρῶν, ὄχι μόνον δὲν προώδευον εἰς κανένα εἶδος τῆς ὑπηρεσίας, ἀλλ' ἐστεροῦντο καὶ τὰ ἀναγκαῖα, ὡς τοῦ ἱματισμοῦ κ.τ.λ.

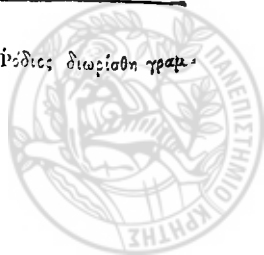
Ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις ἐπιθυμοῦσα νὰ δώσῃ νέα δείγματα τῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα φιλίας της, ἔστειλε (*) τὸν συνταγματάρχην Γάλλον Γεράρδον εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ συμπράξῃ εἰς τὴν τελειοποίησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ τακτικοῦ στρατοῦ. Ὁ Κυβερνήτης τὸν ἐδέχθη μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν καὶ τὸν διώρισεν ὑποστράτηγον ὑπερσπιστὴν τῆς κυβερνήσεως, καὶ ἐπιθεωρητὴν τῶν τακτικῶν στρατευμάτων.

Ὁ στρατηγὸς οὗτος ἦτον ἄξιος στρατιωτικὸς, καὶ πρὸ πάντων πολλὰ κατάλληλος διὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ στρατοῦ, καὶ ἤελε ὠφελῆσαι ἀναμφιβόλως τὰ μέγιστα, ἐὰν δὲν ἐπιπτεν εἰς τὸ ἰδανικὸν σχέδιον τοῦ νὰ ὀργανίσῃ τὰ ἐλαφρὰ στρατεύματα εἰς τακτικά· σχέδιον εἰς τὸ ὁποῖον εὔρε τὸν ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν γραμματέα (**) πρόθυμον νὰ τὸν συντρέξῃ. Ὅθεν ἐξεδόθη (***) διάταγμα περὶ ὀργανισμοῦ, ἑνὸς σώματος τακτικοῦ πεζικοῦ μὲ τὸ ὄνομα Τυπικῶν, εἰς τὸ ὁποῖον ὅσοι τῶν ἀξιωματικῶν

(*) Ἰαννουάριος 1830.

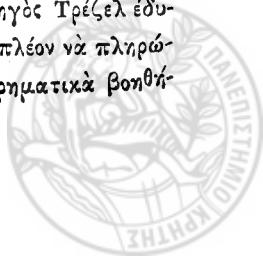
(**) Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ὁ συνταγματάρχης Ρόδης διορίσθη γραμματεὺς τῶν στρατιωτικῶν ἀντὶ τοῦ Βιόρου

(***) Ἰούλιος 1830.

καὶ ὑπαξιωματικῶν τῶν ἐλαφρῶν στρατευμάτων ἤθελον καταταχθῆναι ἀπολαμβάνωσιν ὅλα τὰ δικαιώματα τοῦ βαθμοῦ τῶν, ὡς καὶ οἱ τοῦ τακτικοῦ. Δυνάμει τοῦ διατάγματος τούτου, πολλοὶ ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν τῶν ἐλαφρῶν στρατευμάτων τῶν μὴ ὄντων εἰς ἐνέργειαν, μάλιστα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ καταλυματῖαι αὐτῶν κατετάχθησαν μὲ τοὺς βαθμούς τῶν εἰς τὸ νεοσυστηθὲν τοῦτο σῶμα· ὥστε ἐντὸς ὀλίγου τὸ τάγμα τοῦτο εὐρέθῃ ἐσχηματισμένον ἀπὸ ἀξιωματικούς καὶ πολλὰ ὀλίγους ὑπαξιωματικούς ἀντὶ στρατιωτῶν. Ἡ Γραμματεία, ἣτις δὲν ἠμέλει τίποτε διὰ τὴν αὐξήσιν τοῦ σώματος τούτου ἐπροσκάλεσε τοὺς διοικητὰς τῶν ἐλαφρῶν ταγμάτων νὰ στείλῃ ἕκαστος ἐκ τοῦ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ σώματος εἴκοσι στρατιώτας, καὶ τινὰς ὑπαξιωματικούς· ἀλλὰ πολλὰ ὀλίγοι διοικηταὶ ἐξετέλεσαν τὴν διαταγὴν ταύτην. Ἐπομένως προσεκλήθησαν τὰ τακτικὰ πεζικὰ τάγματα νὰ στείλωσι τὸν εἰρημένον ἀριθμὸν τῶν ὀπλιτῶν, ὥστε οἱ σταλέντες οὗτοι στρατιῶται καὶ οἱ καταταχθέντες ὡς τοιοῦτοι ἐθελονταὶ ἐσχημάτισαν ἐν τάγμα, τοῦ ὁποίου ἡ διοίκησις ἐδόθη εἰς τὸν λοχαγὸν τοῦ τακτικοῦ Διαμαντίδην.

Τὸ τάγμα τοῦτο ἐνδύθη μὲ φουστανέλας, ὠπλίσθη μὲ ἐν λογχοφόρον τουφέκιον καὶ μὲ δύο μικρὰς πυριτοθήκας, ἐντὸς δὲ ὀλίγου ἐπροχώρησε καλῶς εἰς τὰ γυμνάσια. Ἡ ἐπιμονὴ δὲ εἰς τὴν σύστασιν τοῦ σώματος τούτου ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἔγειναν διάφοροι ἀπόπειραι πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς καὶ ὑπαξιωματικούς τῶν τακτικῶν ταγμάτων, διὰ νὰ ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τὰ σώματα εἰς τὰ ὁποῖα ἀνήκον καὶ νὰ συγκαταλεχθῶσιν εἰς τὸ τάγμα τοῦτο. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Τρέζελ ἐδυσχερестήθη τόσον ἐκ τούτου, ὥστε δὲν ἤθελε πλέον νὰ πληρῶνεται τὸ νεοσύστατον τοῦτο σῶμα ἀπὸ τὰ χρηματικὰ βοηθή-

ματα τῆς Γαλλίας, μετ' ὀλίγον δὲ παραιτήθη (*), ὡς καὶ ὁ ὑποεπιμελητὴς Σαμαρτέν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Ὁ στρατηγὸς Γεράρδος παραλαμβάνει τὴν γενικὴν διεύθυνσιν τοῦ στρατοῦ. — Συμβάντα τοῦ Πέρου. — Θάνατος τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος. — Ἡ τριμελής Ἐπιτροπὴ παραλαμβάνει τὴν ἡγεσίαν τῆς Κυβερνήσεως. — Παραίτησις τοῦ στρατηγοῦ Γεράρδου. — Συμβάντα τοῦ Ἄργους. — Ὁ Αὐγουστίνος Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος καὶ παραίτησις αὐτοῦ. — Ἡ διαδεχθεῖσα αὐτὸν ἑπταμελής Ἐπιτροπὴ. — Παράλυσις τοῦ στρατοῦ. — Ὁ συνταγματάρχης Γραλιάρδος διευθυντὴς τοῦ στρατοῦ. — Ἄρξεις τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Ὄθωνος. — Διάλυσις τοῦ στρατοῦ. — Οἱ ἀξιωματικοὶ διαθίσιμι.

Ὁ στρατηγὸς Γεράρδος μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Τρέζελ ἔλαβε τὴν γενικὴν διεύθυνσιν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἡ Γαλλία δὲν ἔστειλε πλέον τὰ χρηματικὰ βοηθήματα· τοῦτο ὑπῆρξεν ἐν ἀπὸ τὰ πολλὰ αἷτια, διὰ τὰ ὁποῖα πάλιν ὁ στρατὸς ἤρχισε νὰ παραλύεται καὶ νὰ ἐλαττοῦται ἡ δύναμίς του, πότε ἀπὸ τὰς ἀφέσεις τῶν παλαιῶν στρατιωτῶν, καὶ πότε ἀπὸ τὰς συνεχεῖς λειποταξίαις τῶν νεοσυλλεγμένων. Ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀξιωματικῶν καὶ οἱ προβιβάσμοι ἠϋξάνον κατ' ἀντίστροφον λόγον τῆς ἐλαττώσεως τοῦ στρατοῦ· προσέτι εἰσήχθησαν καὶ νέοι βαθμοὶ, ὡς ὁ τοῦ πρωθυπολοχαγοῦ, τοῦ ἐπιλοχαγοῦ, καὶ τοῦ ὑποταγματάρχου· ἐνταυτῶ πολλοὶ νεήλυδες ἔλαβον βαθμοὺς ἀξιωματικῶν· καὶ ὡς νὰ μὴν ᾔσαν δὲ οὗτοι ἀρκετοὶ, ἐσυστήθη καὶ τὸ σῶμα τῶν ἀκολούθων (**).

(*) Αὐγούστου 1830.

(**) Οἱ καταταττόμενοι εἰς αὐτὸ τὸ σῶμα ἐλάμβανον τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπαξιωματικοῦ ἀμέσως, καὶ μετὰ ταῦτα ἔπρεπε νὰ γίνωνται ἀξιωματικοὶ εἰς τὸν στρατόν.

Ἐν τούτοις τρομερὸς ἀναβρασμὸς ἔσειε πανταχόθεν τὸ ἑλληρικὸν κράτος, ἡ ἀντιπολίτευσις κορυφωθείσα ἐφάνετο ὅτι ἐπλησιάζεν εἰς τὴν φρηκώδη ῥῆξιν, ἣτις ἔμελλε νὰ σείσῃ ἐκ θεμελίων τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν, τὸ σύνθημα τῶν μετὰ ταῦτα ταραχῶν ἐδόθη εἰς τὸν ἐν Πόρῳ ναύσταθμον. Δὲν εἶναι τοῦ προκειμένου μας νὰ ἐκθέσωμεν οὔτε τὰ αἷτια οὔτε τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐν Πόρῳ συμβάντων· ἀλλ' ἐμμένοντες εἰς τὸ ἐξ ἀρχῆς σχέδιον τῆς ἱστορίας μας, δὲν ἀναφέρομεν ἐνταῦθα εἰμὴ ὅ,τι εἶχε σχέσιν μὲ τὴν τύχην τῶν τακτικῶν σωμάτων. Ἄμα λοιπὸν ἐξεβόραγῃ ἡ ἐν Πόρῳ ἐπανάστασις, ἡ κυβέρνησις ἔστειλε ἐκεῖ τὸ τυπικὸν τάγμα καὶ δύο ἴλας τοῦ ἵππικοῦ (*). Τὰ σώματα ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἐδιοικοῦντο παρὰ τοῦ συνταγματάρχου Δ. Καλλέργη διοικητοῦ τοῦ ἵππικοῦ (**), ἐντὸς ὀλίγου διεσκόρπισαν τοὺς ἀποστάτας λεηλατοῦντα τὴν πόλιν.

Τὰ ἐν Πόρῳ κακὰ διεδέχθησαν ἄλλα τρομερώτερα, τῶν ὁποίωντ' ἀποτελέσματα συναισθάνθη ὅλη ἡ Ἑλλάς. Ἡ μετ' οὐ πολὺ αἰφνίδιος εἵδησις τοῦ θανάτου τοῦ Κυβερνήτου, διαδοθεῖσα ὡς ἀσραπὴ πανταχόθεν, ἔφερον ἐκεῖνον τὸν κλονισμὸν εἰς ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν, ὅστις εἶναι ἀναπόφευκτος εἰς τὰ τοιαῦτα συμβάντα (***)· ὅλον τὸ κράτος ἦτον ἐκτεθειμένον εἰς τὰ τῆς ἀναρχίας ἀποτελέσματα, τῶν ὁποίων τὸ Ναύπλιον ἐφάνετο ὅτι ἔμελλε νὰ ᾖναι τὸ θέατρον. Ἀλλ' ὁ τακτικὸς στρατὸς, ὅστις πάντοτε καὶ εἰς τὰς πλέον κρίσιμους περιστάσεις ἐνέμενεν εἰς τὰς πειθαρχικὰς ἀρχάς του, ἀντὶ νὰ πικραφερθῇ ἀπὸ τὸν χεῖμαρρόν τῆς ἀταξίας, ἡ νὰ γένη ἕρμαιον τῆς ἀντικρούσεως τῶν παθῶν καὶ τῶν ἰδιωτικῶν συμφερόντων, ἐπροσπάθησε νὰ

(*) Ἰούλιος 1831.

(**) Οὗτος πρὸ ὀλίγου εἶχε διορισθεῖ εἰς τὸ ἵππικὸν ἀντὶ τοῦ Πελιῶν, ὅστις παραγέθη μετὰ τοῦ Πουζιᾶ Καρνῶ καὶ Μπουρσεῖ.

(***) 27 Σεπτεμβρίου 1831.

δικτηρήσει παντοῦ τὴν εὐταξίαν, καὶ μάλιστα εἰς τὴν πρωτεύουσαν· εἰς τοῦτο συνετέλεσε πολὺ καὶ ἡ δραστηριότης τοῦ φρουράρχου συνταγματάρχου Ἀλμειῖδα.

Ἐπὶ τῆς διχθεθείσης τὸν Κυβερνήτην τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς, ὅτε τὰ μόνα ἐλατήρια, δι' οὗ ἐκινεῖτο ἡ κυβερνητικὴ μηχανὴ ἦτον ἡ δυσπιστία, ἡ ῥαδιουργία, ἡ ἀντιπολίτευσις, καὶ ὅλα τὰ κακὰ παρεπόμενα τῆς ἐμφυλίου διχοστασίας, τὸ τακτικόν, ἐμμένον πάντοτε πιστὸν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἐξετέλει τὴν ὑπηρεσίαν τῆς φρουρᾶς εἰς τὸ Ναύπλιον· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐξερέθη τὸν ἀρχηγόν του, διότι ὁ στρατηγὸς Γεράρδος παραιτήθη ἕνεκα τῶν τότε ἀνωμαλιῶν (*). Συγκροτουμένης δὲ τῆς συνελεύσεως (**), εἰς Ἄργος, ὅτε τὸ ἔθνος διηρέθη σχεδὸν ὅλον εἰς κυβερνητικοὺς καὶ ἐναντίους, ἡ (ὡς τοὺς ὠνόμαζον τότε) συνταγματικοὺς, ἡ κυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ ἀναγκασθεῖσα μὲ τὴν δύναμιν νὰ ἀντικρούσῃ τὴν ἰσχυρὰν ἀντιπολίτευσιν τῶν συνταγματικῶν, ἔστειλε τὰς τακτικὰς δυνάμεις κατ' αὐτῶν καὶ τοὺς ἠνάγκασε ν' ἀναχωρήσωσιν ἐκεῖθεν μὲ συνθήκας.

Μετὰ τοῦτο ἡ ῥῆξις τῆς διχοστασίας τῶν δύο κομμάτων ἐνεργεῖτο ἀναφανδόν, καὶ τὸ μὲν κυβερνητικὸν κόμμα, διατηροῦν σκιὰν κυβερνήσεως, καὶ ἀνακηρύξαν Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος τὸν Αὐγουστῖνον Κακοδίστριαν, ἐκλείσθη εἰς τὸ Ναύπλιον· οἱ δὲ ἐναντίοι συνεκεντρώθησαν ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου εἰς τὰ Μέγαρα. Εἰς τὴν διαίρεσιν ταύτην, ἐνῶ ὅλα τὰ

(*) Νοέμβριος.

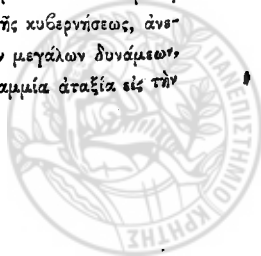
(**) Πρὶν τούτου ἡ ἀντικυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ, ἐπιθυμοῦσα νὰ ἔχῃ περισσοτέρους ψήφους εἰς τὴν συνέλευσιν, διέταξε τὸν στρατὸν νὰ ἐκλέξῃ δύο ἀντιπροσώπους του, ὡς ἐκλεγον καὶ τὰ ἐλαφρὰ στρατεύματα, διὰ τὴν συνέλευσιν· συναθροισθέντων λοιπὸν τῶν ἐκλεκτόρων εἰς τὸ Ναύπλιον, δυνάμει τῶν περισσοτέρων ψήφων ἐκλέχθησαν ὁ συνταγματάρχης Δ. Καλλέργης καὶ ὁ λοχαγὸς Γ. Καρατζᾶς· ἀλλ' ἡ ἀντικυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ αὕτη δὲν τοὺς ἐγνώρισεν ὡς τοιοῦτους.

ἔνοπλα συστήματα ἔλαβον μέρος, καὶ ἐπροσκολήθη ἕκαστον ὅπου ἐνόμιζεν ὅτι εἶναι ἢ δικαιότερα καὶ ἰσχυροτέρα ἢ καὶ ἢ συμφερότερα μερίς, τὸ τακτικὸν σῶμα χωρὶς νὰ ἐπεμβαίη εἰς τὰς τοιαύτας φατριαστικὰς διαιρέσεις, ἔμενε πιστὸν εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον διετήρησε τὸ ὄνομα τῆς Κυβερνήσεως, μολοντί διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν χρηματικῶν μέσων ἢ Κυβερνήσις αὕτη δὲν ἐπλήρωνε πλέον οὔτε μισθοῦς, οὔτε σιτηρέσια· ὥστε τὰ τακτικὰ στρατεύματα ὑπέπεσον εἰς τὰ αὐτὰ δεινὰ, μὲ τὰ ὁποῖα ἀντεπάλευσαν τοςάκις εἰς τὸ διάστημα τοῦ κατὰ τῶν τυράννων ἱεροῦ ἀγῶνος.

Ἡ μετὰ τὴν παραίτησιν (*) τοῦ Αὐγουστίνου συστηθεῖσα ἐπταμελής ἐπιτροπὴ, γέννημα τραγελαφικῶν τῆς ἀντικρούσεως τῶν παθῶν καὶ τῆς διχοστασίας, δὲν εἶχεν οὔτε καιρὸν, οὔτε τὰ μέσχα νὰ φροντίσῃ περὶ τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς διατήρησιν τοῦ τακτικοῦ σώματος. Ἐπροσχάλεσε μολοντοῦτο ὅλα τὰ τάγματα νὰ ἔλθωσιν εἰς Ναύπλιον. Ἀλλὰ τὸ μὲν δευτερον τάγμα ἔμεινεν εἰς Πάτρας ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ συνταγματάρχου Τζαβέλλα, τὸ δὲ τρίτον, τὸ ὁποῖον ἦτον εἰς Νκύπακτον, ἦτον ἤδη σχεδὸν διαλελυμένον ἀπὸ τὰ ἐλαφρὰ συνταγματικὰ καλούμενα στρατεύματα, τὰ ὁποῖα εἰσέβαλον εἰς τὸ φρούριον τοῦτο εἰς τὸν γενικὸν ἐκεῖνον ἀναθρασμόν.

Ἄμα δὲ συνεκεντρώθησαν τὰ λοιπὰ τακτικὰ σώματα εἰς

(*) Ὅτε ἔφθασαν τὰ συνταγματικὰ στρατεύματα εἰς τὸ Ἄργος, τινὲς τῶν ἀξιωματικῶν ἐκ τῆς φρουρᾶς τοῦ Ναυπλίου ἐζήτησαν τὰς ἀφείσεις των ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν καὶ ἀνεχώρησαν δι' ἐκεί· οἱ δὲ λοιποὶ ἀξιωματικοὶ παρατηροῦντες ὅτι ὁ κυβερνήτης Αὐγουστῖνος, ἀντὶ νὰ λάβῃ μέτρα διὰ νὰ ἀντικρούσῃ τοὺς ἀντιπάλους του, ἐζήτην νὰ παραιτήσῃ τὰς ἠνίας τῆς κυβερνήσεως, ἀνεφέρθησαν δι' ἀναφορᾶς των πρὸς τοὺς πρέσβεις τῶν τριῶν μεγάλων δυνάμεων, ζητοῦντες παρ' αὐτῶν κυβέρησιν, διὰ νὰ μὴ συμβῇ καμμία ἀταξία εἰς τὴν πόλιν.

Ναύπλιον, ἡ ἐπιτροπή, ἀντὶ τῆς φροντίδος περὶ τῶν ἀναγκαίων πρὸς διατήρησιν αὐτῶν, περιωρίσθη εἰς τὸ ν' ἀλλάξῃ τοὺς διοικητὰς τῶν σωμάτων, καὶ εἰς τὸ νὰ κάμῃ προβιθασμοὺς καὶ ν' αὐξάνῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀξιωματικῶν, εἰς ἓνα καιρὸν, ὅτε οἱ στρατιῶται διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων ἐλειποτάκτου καθημερινῶς. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ δὲν ἐλάμβανον περισσοτέραν περίθαλψιν ἀπὸ μέρους τῆς Κυβερνήσεως. Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅμως εὐτυχέστερας ἐποχῆς μετὰ τὴν ἔλευσιν τῆς Α. Μ. τοῦ Β. Ὄθωνος, ὅχι μόνον ἔμενον οὗτοι εἰς τὰς σημαίας των, ἀλλ' ἐπροσπάθουν μὲ παντοίους τρόπους ν' ἀναγκαιώσωσι τὴν λειποταξίαν τῶν στρατιωτῶν· ἀλλ' ὅτε ἀξιωματικοὶ τινὲς ἄφησαν τὰς σημαίας των διὰ νὰ προσκολληθῶσιν εἰς στασιώδη κόμματα (*), τότε ἡ λειποταξία ἔγεινε σχεδὸν γενική. Δὲν εἶναι ἡμέτερον ἔργον νὰ ἐξετάσωμεν ποῖαι ἄλλαι ἀφανεῖς περιστάσεις συνήργησαν τότε εἰς τὴν διάλυσιν τῶν τακτικῶν σωμάτων, καὶ μάλιστα τοῦ ἵππικοῦ. Ἐντοσοῦται αἱ ἀταξίαι τῶν ἐλαφρῶν σωμάτων, ἡ ἔλλειψις ἰκανῆς δυνάμεως πρὸς ὑποστήριξιν τῆς τότε Κυβερνήσεως, καὶ ἴσως ἡ διατρέχουσα πολιτικὴ ἔκαμαν ἀναγκαίαν τὴν πρόσκλησιν τῶν Γαλλικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα ἦσαν εἰς τὰ Μεσοκόρωνα.

Μετὰ τὴν ἔλευσιν λοιπὸν τῶν Γαλλικῶν στρατευμάτων εἰς Ναύπλιον, ἀπεκατέστη ἡ εὐταξία εἰς τὴν πόλιν ταύτην· τὰ δὲ Ἑλληνικὰ τακτικὰ σώματα μὲ ὅλην τὴν ἐλευσινὴν κατάστα-

(*) Εἰς ἐκ τούτων ἦτον καὶ ὁ ὑπολοχαγὸς τοῦ ἵππικοῦ Ἰωάννης Πάλλης, ὅστις ἀκολουθήσας τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Α. Καλλέργην ἐφανεύθη πικρῶς τῆς Τριτάτης εἰς μίαν συμπλοκὴν κατὰ τὸν Αὐγ. 1832· ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος ὑπῆρξε εἰς τὸ τακτικὸν ἵππικὸν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς συστάσεώς του· τὰ ἀπλὰ στρατιωτικὰ ἦθη του καὶ τὸ χαριεὲς τοῦ χαρακτῆρός του εἴλυσον τὴν ἀγάπην ὄλων τῶν συναδελφῶν τοῦ.

σιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο, ἐξετέλουν τὴν ὑπηρεσίαν των ὁμοῦ μὲ τὰ Γαλλικά. Ἄλλ' ἢ κατάστασις των ἐχειροτέρευεν ἀπὸ ἡμέραν εἰς ἡμέραν, καθὸ ἀμελούμενα, διότι καθὼς κατὰ τὴν κοινὴν παροιμίαν, ὀφθαλμὸς δεσπότου παίρει ἵππον, ὁ ὀφθαλμὸς τῆς Κυβερνήσεως μόνος δύναται νὰ διατηρήσῃ τὸν τακτικὸν στρατὸν.

Ἐνῶ δὲ ἡ κατάστασις τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ ἦτον τοιαύτη, ἡ ἐν Ναυπλίῳ Κυβέρνησις διὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν ἀμελεῖ τίποτε πρὸς τὴν βελτιώσιν του, διώρισε διοικητὴν αὐτοῦ τὸν συνταγματάρχην Γραλιάρδον Γάλλον. Ὁ ἀρχηγὸς οὗτος εἶχε μὲν ὅλην τὴν καλὴν θέλησιν νὰ βελτιώσῃ τὴν κατάστασιν τοῦ σώματος τούτου, τοῦ ὁποίου δὲν ἐσώζετο, διὰ νὰ εἴπω οὕτω, εἰμὴ τὸ σκέλεθρον· ἀλλὰ δὲν εἶχε τὰ πρὸς τοῦτο ἀναγκαῖα μέσα· μόλον τοῦτο διὰ τῶν προσπαθειῶν του ἐφάνη ὅτι ἔδωκεν εἰς αὐτὸ κάποιον σπινθῆρα ζωῆς, ἐξοικονομήσας ὀλίγα τινὰ χρηματικά μέσα ἀπὸ τὰς προσόδους τοῦ ἐν Ναυπλίῳ τελωνείου, καὶ ἀπὸ τὸ νομισματοκοπεῖον τῆς Αἰγίνης, ἀλλὰ καὶ ταῦτα δὲν ἤρρησαν νὰ ἐκλείψωσιν, ὥστε ὁ στρατὸς ἔφθασε πάλιν εἰς τὴν προλαβοῦσαν σχεδὸν παραλυσίαν (*).

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἔφθασεν ὁ Βασιλεὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἀντιβασιλεία, συναθροίσασα μετ' ὀλίγον ὅλα τὰ τακτικὰ στρατεύματα εἰς Ναύπλιον, τὰ διέλυσε, τοὺς δὲ ἀξιωματικούς διώρισε διαθεσίμους, καταργήσασα τοὺς βαθμοὺς, ὅσους ἔλαβον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ θανάτου τοῦ κυβερνήτου. Χωρὶς δὲ νὰ ἐξετάσωμεν ὁποῖον σκοπὸν καὶ ὁποῖα ἀποτελέσματα εἶχον αἱ τοιαῦται διατάξεις, περιοριζόμεθα νὰ

(*) Μετ' ὀλίγον τὸ τέταρτον τάγμα διοικούμενον ὑπὸ τοῦ ὑποαγματάρχου Ἀνδριέτου ἐστάλη εἰς τὴν Αἶγιναν διὰ γὰς ἐκεῖ συμβαινούσας ταραχάς· τὸ δὲ δεύτερον, ὡς εἶπομεν, διέμενον εἰς Π. Πάτρας.

τὰς ἀναφέρωμεν, ἀφήσαντες εἰς ἄλλους ἀρμοδιότερους κριτὰς
νὰ κρίνωσι περὶ αὐτῶν.

Ἐπίλογος.

Ἐδὼ παύει ἡ ἱστορία, τὴν ὁποίαν ἀνελάβομεν νὰ δώσωμεν
εἰς τὸ κοινόν. Ὁ ἀναγνώστης ἐλπίζομεν ὅτι ἐκ τῆς εἰλικρινοῦς
ταύτης διηγήσεως θέλει ἰδεῖ καὶ τὴν τύχην τοῦ τακτικοῦ
στρατεύ, καὶ τὰ παθήματά του, καὶ τὰ αἷτια ὄχι μόνον τῆς
μὴ προοδεύσεώς του, ἀλλὰ καὶ τῆς παντελοῦς καταστροφῆς
του. Ἀλλὰ συγχρόνως θέλει ἰδεῖ ὅτι ἂν ὁ τακτικὸς στρατὸς μ'
ὄλας τὰς προεκτεθείσας ἐναντιότητας, ἔδωκε πάντοτε τὸ πα-
ράδειγμα τῆς πειθαρχίας, καὶ τῆς ἀφοσιώσεώς του πρὸς τῆς
καθεστώσας ἀρχάς, τί ἐδύνατο νὰ ἐλπίσῃ παρ' αὐτοῦ μία κυ-
βέρνησις, ἥτις ἤθελεν ἔχει τὰ μέσα καὶ τὴν θέλησιν νὰ τὸν
βελτιώσῃ.

ΤΕΛΟΣ.

Νικόλαος Κουπόπουλος

1^η Σεπτεμβρίου 1956

ΛΕΞΙΚΟΝ

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΛΕΞΕΩΝ (*).

Άγχέμαχα ὄπλα (arme blanche), ὄπλα ὡς τὸ ξίφος, ἡ λόγχη κτλ.

Ἀντιστράτηγος (lieutenant-général—général de division) ὁ στρατηγὸς διοικητὴς μιᾶς μεραρχίας.

Ἀσάτος (hasta) σύστημα πεζικοῦ παρὰ Ῥωμαίοις.

Ἀμύρη (deffensive) ὑπεράσπισις—διαφένδευσις, ἐν—τὸ νὰ ὑπερασπίζεται εἰς στρατὸς τὸν ἑαυτὸν του ἢ μίαν θέσιν.

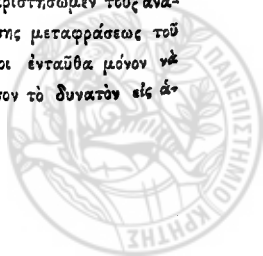
Βαθμολόγοι (cadre) τὸ ἄθροισμα τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν ἐνὸς τάγματος ἢ συντάγματος.

Γυλιός (sac) (τσάντα) σάκος δερμάτινος εἰς τὸν ὁποῖον οἱ στρατιῶται φέρουν τὰ φορέματά των.

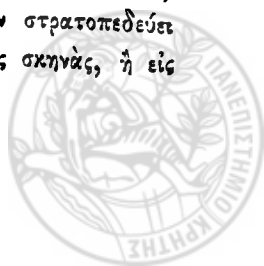
Δορατοφόροι (riquiérs) σύστημα πεζικοῦ μαχόμενον μὲ δόρατα.

Ἐπικουρία (reserve) τὸ προσδιωρισθὲν σῶμα ἐν καιρῷ πολέμου διὰ βοήθειαν.

(*) Ἐπειδὴ δὲν μᾶς ἐπιτρέπει τὸ στενὸν τοῦ τύπου νὰ καταχωρήσωμεν ὅλας τὰς ἐν τῷ συγγράμματι στρατιωτικὰς λέξεις, καὶ νὰ φέρωμεν τὰς ἀναγκαίας μαρτυρίας τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, παρὰ τῶν ὁποίων τὰς ἐδανείσωμεν, θέλωμεν καταβάλλει πᾶσαν ἐπιμέλειαν νὰ εὐχαριστήσωμεν τοὺς ἀναγνώστας μας κατὰ τοῦτο, εἰς τὸ τέλος τῆς προκηρυχθείσης μεταφράσεως τοῦ κανονισμοῦ τῆς ἐκστρατείας, περιοριζόμενοι ἐνταῦθα μόνον νὰ ἐξηγήσωμεν τὸν ὄρισμὸν τῶν ἀναγκαιωτέρων λέξεων ὅσον τὸ δυνατόν εἰς ἀπλουστεράν ἔκφρασιν.

- Ἐπίλεκτα στρατεύματα** (troupes d'elites) τὰ ἐκλεκτότερα σώματα ἐκάστου ὄπλου τοῦ στρατοῦ.
- Ἐπίθεσις, ἐν** — (offensive) προσβολή — τὸ νὰ κινήσῃ ἐν στρατεύμα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἢ κατὰ μιᾶς ἐχθρικῆς θέσεως.
- Ἐποψίς στρατιωτικὴ** (coup d'œil militaire) τὸ νὰ παρατηρῇ τις τὰ τοῦ πολέμου μὲ ταχύτητα καὶ ἀκρίβειαν.
- Ἐφιππαρχία** (brigade de cavalerie) σῶμα ἵππικοῦ τὸ πάλαι ἐσύγκειτο ἀπὸ 4090 ἵππεῖς, τὴν σήμερον ἀπὸ διαφόρων ἵππυχίας ἵππικοῦ.
- Ἐφεδρεία** (dépôt) ἡ θέσις εἰς τὴν ὁποίαν ἐν σῶμα παρακαταθέτει τὰ περιπλέον σκευὴ του ἢ ἐφοδία του καὶ τοὺς ἀνικάνους καὶ περιττοὺς ἀνδρας του, ὅταν μέλλῃ νὰ ἀναχωρήσῃ — τὸ διαμένον σῶμα εἰς φρουρὰν αὐτῶν.
- Θυρεὸς** (bouclier) εἶδος ὀρθογωνίου ἀσπίδος, τὴν ὁποίαν ἔφερον οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα.
- Ἰππότης** (chevalier) πολεμιστὴς ἐκ τοῦ συστήματος τῶν εὐγενῶν, τὴν σήμερον ὀνομάζονται ὅσοι ἔχουσι παράσημα.
- Λαβὴ λόγχης** (doueille) τὸ κυρτὸν (ἀγλῶν) μέρος τῆς λόγχης τοῦ τουφεκίου.
- Κατάλοχος** (cohorte) τὸ δέκατον μέρος τῆς Ῥωμαϊκῆς λεγεῶνος.
- Κατανλίζομαι** — κατανλισμὸς (bivouaquer — bivouac) λέγεται δι' ἐν στρατεύμα, τὸ ὁποῖον στρατοπεδεύει ἢ διανυκτερεύει ἐν ὑπαίθρῳ χωρὶς σκηνάς, ἢ εἰς καλύβας.

Μεραρχία (division) σῶμα πεζικὸν τὸ πάλαι ἐσύγκειτο ἀπὸ 2040 ἄνδρας, τὴν σήμερον ἀπὸ οὐκτὼ συντάγματα.

Μοίρα στρατοῦ (corps d'armée) μία ὑποδιαίρεσις ἐνὸς μεγάλου στρατοῦ.

Ὀπισθοπορεία (arrier-garde) τὸ διορισθὲν ἀπόσπασμα ἐνὸς σώματος εἰς τὰς πορείας διὰ νὰ βαδίζῃ ὀπίσθεν ὡς φυλακὴ.

Ὀρυγμα (*) (tranchée) τὰ γινόμενα χαρακώματα εἰς τὸ πεδίον ἢ ἐν κειρῷ πολιορκίας διὰ νὰ προσβάλλωσι τὸν ἐχθρόν.

Πρίγκιψ (prince) σύστημα πεζικοῦ παρὰ Ῥωμαίους.

Πρωτοπορεία (avant-garde) τὸ διορισθὲν ἀπόσπασμα ἐνὸς σώματος εἰς τὰς πορείας διὰ νὰ βαδίζῃ ἔμπροσθεν ὡς φυλακὴ.

Πρόφυλακὴ (avant-poste) φυλακὴ τοῦ στρατοπέδου, ἣτις τίθεται ἔμπροσθεν ὄλων τῶν ἄλλων φυλακῶν.

Συμπαραπομπή (convois) παραπομπή — τὰ πεμπόμενα ἐφόδια καὶ ζωοτροφίας ἐνὸς στρατοῦ ἐν καιρῷ πολέμου — ἢ συνοδεύουσα φυλακὴ αὐτά.

Σύμπνοια (esprit de corps) τὸ μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν ἐνὸς σώματος συναίσθημα ἢ συμφωνία.

Σῶμα (corps) στράτευμα μεμονωμένον, ἔχον τὴν ἐσωτερικὴν ὑπηρεσίαν του καὶ οἰκονομίαν του, καθὼς εἶναι τὰ συντάγματα εἰς τὴν Γαλλίαν· ἐδῶ δὲ τὰ τάγματα.

Σπεῖρα (manipule) τὸ δέκατον τῆς λεγεῶνος πρὶν τῶν καταλόγων.

Στρατάρχης (marchale ἢ général en chef) ὁ ἀνώτερος βαθμὸς τῶν στρατηγῶν — ὁ ἀνώτερος διοικητὴς ἐνὸς στρατοῦ.

(*) Κατὰ λάθος ἐγράφη εἰς τὴν ἱστορίαν εἰς τὴν Σελ. 121 δὶ ὀρύγμα.

Στραταρχεῖον (quartier general) τὸ μέρος, ὅπου διαμένῃ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ἐν καιρῷ ἐκστρατείας.

Σύντονος πορεία (marche forcée) ταχὺ καὶ ἀκατάπαυστον βᾶδισμα εἰς τὰς πορείας ἐνὸς στρατεύματος

Σφαιρίδια πολύβολα (mitraille) μιτράλια ἢ σφαῖραι μικραὶ, μὲ τὰς ὁποίας γεμίζουν τὰ πυροβόλα, ὅταν ρίπτουν εἰς τὰ ἐχθρικὰ στρατεύματα ὄντα πλησίον.

Ταξιαρχία (brigade) σῶμα στρατιωτικὸν συγκείμενον ἀπὸ δύο συντάγματα τοῦ πεζικοῦ.

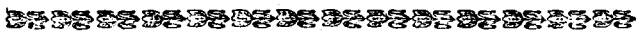
Τοπαρχικόν, σύστημα (armée feodale) τιμαριώτικον — ὁ κατακτῶν στρατὸς τόπον τινὰ καὶ μένων κύριος αὐτοῦ.

Τριάριος (triaire) σύστημα στρατιωτῶν παρὰ Ῥωμαίοις.

Υ΄ποστράτηγος (général de brigade ἢ marchal de camp) διοικητὴς μιᾶς ταξιαρχίας.

Υ΄σος (pilum) εἶδος ἀκοντίου παρὰ Ῥωμαίοις ἐν χρήσει.

Π Ι Ν Α Ξ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Ἐποψίς τῶν στρατευμάτων τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰς ἀρχάς τῆς ἐπαναστάσεως. σελ. 1.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Ἄφιξις τοῦ Ἰψηλάντου — Ἀρχαί τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ τακτικοῦ σώματος παρ' αὐτοῦ. — Ἄφιξις τοῦ Ὄθωμανικοῦ στόλου εἰς Κελλάμας, ὅπου ἦτον τὸ τακτικὸν σῶμα. — Ἐκστρατεία τῆς Τριπόλεως — Ἐφοδος τοῦ Ναυπλίου. — Ἐκστρατεία τῆς Ἀκροκρινίου. σελ. 4.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Διοργανισμὸς καὶ αὐξήσις τοῦ τακτικοῦ σώματος. — Ἐκστρατεία τῆς Ἠπείρου. — Μάχη τοῦ Πέτα. σελ. 10.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Περιοδεία τοῦ τακτικοῦ σώματος εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα. — Μετάβασις αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας. — Διαμονὴ εἰς Δερβένια. σελ. 19.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Πολιορκία τοῦ Ναυπλίου καὶ ἄλωσις αὐτοῦ. σελ. 21.

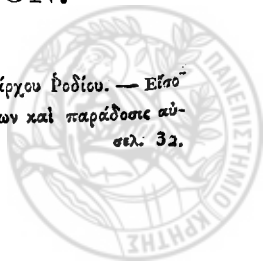
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.

Διαμονὴ τοῦ σώματος εἰς Ναύπλιον καὶ διάλυσις αὐτοῦ. σελ. 26.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Νέος σχηματισμὸς τοῦ σώματος παρὰ τοῦ συνταγματάρχου Ῥοδίου. — Ἐξοδος τοῦ πυροβολικοῦ εἰς τὸ φρεῦριον τῶν Ναβαρίνων καὶ παράδοσις αὐτοῦ. — Μάχη τῶν Μήλων. σελ. 32.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Νόμος ἀπογραφῆς. — Ὁ Φαβδίερος παραλαμβάνει τὴν ἀρχηγίαν τοῦ τακτικού σώματος. — Ἐκστρατεία τῆς Τριπολιως. — Μετάβασις αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας. σελ. 36.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἐκστρατεία τῆς Καρύστου. — Ἐφοδος τοῦ Καραμπαμπᾶ. — Διαμενὴ τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Μαραθῶνα. — Μετάβασις αὐτοῦ εἰς τὴν Εὐβοίαν. — Ἐφοδος τῆς Καρύστου. — Ἄφιξις τῆς Ὁμέρ Πασᾶ. — Ὑποχώρησις τοῦ στρατοῦ ἀπὸ τὴν Κάρυστον. — Μάχη εἰς Πεταλιούς. — Ἄφιξις τοῦ Τουργικικοῦ στόλου. — Ἀπεκλεισμός τοῦ στρατοῦ εἰς Πεταλιούς. — Ἄφιξις τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων. — Ἀναχώρησις τοῦ στρατοῦ ἐκεῖθεν. σελ. 57.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Διαμενὴ τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν νῆσον Τήεν. — Φόνος τοῦ ταγματάρχου τοῦ Ἀτάκτου Στεφάνου. — Μετάβασις τοῦ στρατοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας. — Νέος ἱματισμός. — Παραχαί καὶ λειποταξίαι τοῦ στρατοῦ. — Μετάβασις αὐτοῦ εἰς τὴν Ἄριαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μέθανα. — Ἐκστρατεία τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου τάγματος εἰς τὴν Ἰδραν. — Μάχη τοῦ ἰππικοῦ εἰς τὴν Τρίπολιν. — Ἄφιξις τοῦ λόχου τῶν φιλελλήνων εἰς Μέθανα. σελ. 72.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Ἐκστρατεία καὶ μάχη τοῦ Χαϊδαρίου. — Ὑποχώρησις. σελ. 78.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Μετάβασις τοῦ Στρατοῦ εἰς Σαλαμίνα. — Ἄφιξις τοῦ ἰππικοῦ. — Ἐκστρατεία τῶν Θηβῶν. — Διαμενὴ τοῦ Στρατοῦ εἰς τὰ Μίγαρα καὶ μετάβασις αὐτοῦ εἰς Μέθανα. σελ. 99.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Εἰσοδος τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν. σελ. 106.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Ἐκστρατεία τοῦ Πειραιῶς. — Μάχη εἰς τὸν Φάληρον. — Ἄφιξις τοῦ Καραϊσκάκη. — Μάχη εἰς Κερατζίνη. — Θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη. — Μάχη εἰς τὴν Καλλιῆρην. σελ. 115.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Ἀφόρητα δεινὰ τῆς πολιορκίας. — Διαταγὴ τοῦ ἀρχιστρατήγου Τζούρτζ. — Συνθήκη. — Μετάβασις τοῦ τάγματος εἰς Σαλαμίνα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μέθανα. σελ. 126.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.

Ἐκστρατεία τῆς νήσου Χίου. — Ἀπόβασις τῶν στρατευμάτων εἰς Χίον καὶ μάχαι εἰς τὸ ἐκεῖ παράλιον. — Πελοιορκία τοῦ φρουρίου. — Ἔξοδος τῶν ἐχθρῶν. — Μάχη τῆς Τουρλωτῆς. — Ἄφιξις τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου. — Διὰ λυσις τῆς πολιορκίας. — Μάχη εἰς τὰ Κόκκινα. — Ἀνσχώρησις τοῦ στρατοῦ ἀπὸ τὴν Χίου. Σελ. 136.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

Ἄφιξις τοῦ στρατοῦ εἰς Σύρον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μίθανα. — Ἐπιθεώρησις τοῦ στρατοῦ παρὰ τοῦ Κυβερνήτου. — Ὁ Φαββιέρος παραιτεῖται καὶ ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Σελ. 153.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

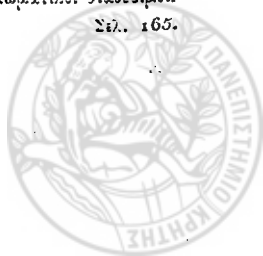
Ὁ συνταγματάρχης Εἰδὲκ παραλαμβάνει τὴν γενικὴν διεύθυνσιν τοῦ στρατοῦ. — Σύστασις διαφόρων καταστημάτων. — Ἐκστρατεία τῆς Ναυπάκτου. — Ἄφιξις διαφόρων φιλελλήνων Γάλλων. — Παραίτησις τοῦ Εἰδέκ. Σελ. 158.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Ὁ ὑποστράτηγος Τρέζελ παραλαμβάνει τὴν γενικὴν διεύθυνσιν τοῦ στρατοῦ. — Βελτίωσις τοῦ στρατοῦ. — Ἐκστρατεία τῶν Μεγάρων. — Ἄφιξις τοῦ ὑποστρατήγου Γεράρδου. — Ὄργανισμός τοῦ τυπικοῦ σώματος. — Παραίτησις τοῦ Τρέζελ. Σελ. 161.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Ὁ στρατηγὸς Γεράρδος παραλαμβάνει τὴν γενικὴν διεύθυνσιν τοῦ στρατοῦ. — Συμβάντα τοῦ Πόρου. — Θάνατος τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος. — Ἡ τριμελής Ἐπιτροπὴ παραλαμβάνει τὴν ἰνίαν τῆς Κυβερνήσεως. — Παραίτησις τοῦ στρατηγῶ Γεράρδου. — Συμβάντα τοῦ Ἄργους. — Ὁ Αὔγουστίνος Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος καὶ παραίτησις αὐτοῦ. — Ἡ διαδεχθεῖσα αὐτὸν ἑπταμελής Ἐπιτροπὴ. — Παράλυσις τοῦ στρατοῦ. — Ὁ συνταγματάρχης Γραλιάρδος διευθυντὴς τοῦ στρατοῦ. — Ἄφιξις τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Ὀθωνος. — Διάλυσις τοῦ στρατοῦ. — Οἱ ἀξιωματικοὶ διαθίσιμοι. Σελ. 165.

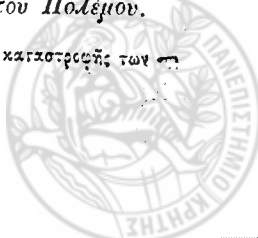

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Σελ. 3. στίχ. 17. ἐπεκατεστάθην, γρ. ἀπεκατεστάθην. — Σ. 9. στ. 2. διήρχησε, γρ. διήρχησε. — Σ. 13. σμ. (*) 24 Μαΐου 1824. γρ. 24 Μαΐου 1822. — Σ. 17. στ. 4. ὁ Κουβερνάτην, γρ. τὸν Κουβερνάτην. — Σ. 19. στ. 20. εἰς τὸν ἀξιωματικῶν, γρ. εἰς τὸν ἀξιωματικῶν. — Σ. 25. στ. 24. νὰ ἀναπαυθῆ, γρ. νὰ ἀναπαυθῆ. — Σ. 26. στ. 9. ἑπτὰ, γρ. ἑπτὰ — στ. 15. ἐδύθησαν, γρ. ἐνδύθησαν. — Σ. 27. στ. 1. ἐπιρέφας, γρ. ἐπιστρέφας. — Σ. 29. στ. 2. ἐκβράγέντα, γρ. ἐκτραγέντα — στ. 5. ἔδυσεν, γρ. ἔδυσαν. — Σ. 31. στ. 3. Κυβερνήσις, γρ. Κυβερνήσεως. — Σ. 32. στ. 24. ἔδυσε, γρ. ἔνδυσε. — Σ. 34. στ. 28. κατέστρεψας, γρ. καταστρέψας. — Σ. 35. στ. 6. ἀνθόρμητος, γρ. ἀνθόρμητος. — 37. στ. 25. κατὰ τὸ τριετιαν, γρ. κατὰ τριετιαν. — Σ. 38. στ. 18. τοῦ... τοῦ αὐτῶν μισθῶν. γρ. τ... αὐτῶν μισθοῦ. — Σ. 40. στ. 7. μέλλη τινα, γρ. μέλη τινα. — στ. 14. ὑπὲρ τοῦ τριακασίου, γρ. ὑπὲρ τοὺς τριακασίους. — Σελ. 42. στ. 13 καὶ ἔγκρισιν δὲ αὐτοῦ ἐδίδοντο τῶν ἀξιωματικῶν γρ. κατ' ἔγκρισιν δὲ αὐτοῦ. — Σ. 46. στ. 6. ὡς ἐπιλαρχηγός, γρ. ὡς ὑπολοχαγός. — Σελ. 54. στ. 9. militaire γρ. militaire. — Σ. 55. στ. 30. μελινέχρων γρ. μελανέχρων. — Σ. 58. στ. 15. φθασεν, γρ. ἐφθασεν. — 24. Ἀναφορῆτην, γρ. Ἀναφορῆτην. — Σ. 62. στ. 30. τοῦ ἀνδρὸς του, γρ. τοῦ ἀνδρὸς τούτου. — Σ. 64. στ. 22. προλαγούσας, γρ. προλαβούσας. — Σ. 67. στ. 18. τοπεθετούμενος, γρ. τοπεθετούμενος. — Σ. 70. στ. 10. αὐτοῦ, γρ. αὐτὸν. — Σ. 77. στ. 11. κατέχετο, γρ. κατέχετο. — Σ. 81. στ. 2. χάσας, γρ. χάσαν. — Σ. 89. στ. 12. ἐθραύθησαν γρ. ἐθραύσθησαν. — Σ. 89. στ. 29. ἄρμα γρ. ἄρμ. — Σ. 92. εἰς τὴν σμ. στ. 24. σχολεῖόν του, γρ. σχολιόν του. — Σ. 94. εἰς τὴν σμ. στ. 7. εἰς τὸ σχολεῖόν του, γρ. εἰς τὸ σχολιόν του. — Σελ. 96. εἰς τὴν σμ. στ. 13. τῶν λαφρῶν γρ. τῶν ἐλαφρῶν. — Σ. 97. στ. 8. συνέλαβον, γρ. συνέλαβεν. — Σ. — εἰς τὴν σμ. στ. 3, νὰ τὰ μετακίση γρ. μετακινήσῃ. — Σ. 98. στ. 26. ἐλέξαντα, γρ. ἐλέγξαντα. — Σ. 113. στ. 18. ὠφελούντες, γρ. ὠφελούμενοι. — Σ. 114. στ. 3. λίγει γρ. ὀλέγει. — Σ. 120. στ. 29. ἐκλήθη, γρ. ἐκτεθῆ. — Σ. 124. Κεφ. Θ'. τοῦ τάγματος γρ. τοῦ σώματος — 125. στ. 13. μῖνος του, γρ. μῖνος του — στ. 27. νὰ τὴν προβάλλῃ, γρ. νὰ τὴν προβάλλῃ. Σ. 129. στ. 12. εἰ τῆ ἀκροβόλει, γρ. εἰ ἐν τῇ ἀκροβόλει. — Σ. 134. στ. 21. γέγονεν μὲν, γρ. λέγονεν εἰς τὸν — Σ. 135. στ. 2 εἰ μύστακας, γρ. εἰ μύστακας. — Σ. 137. στ. 28. 1837). γρ. 1827). — Σ. 140. στ. 16. ἡ ἐφόρμησις, γρ. ἐφόρμησις. — Σ. 145. στ. 35. ἐνομάσας, γρ. ὠνομάσας. — Σ. 146. στ. 14 μικρὸν, γρ. μιαιρόν. — Σ. 147. στ. 8. συμπεράνας, γρ. συμπεράνας — στ. 9. εἰς τὸ στρατόπεδον, γρ. εἰς τὸ στρατόπεδον. — Σ. 154. στ. 30. ἐπιθεώρησιν, γρ. ἐπιθεώρησεν.

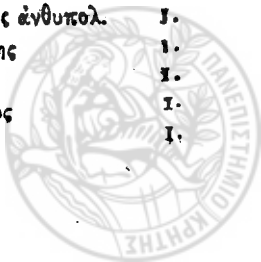
Τῶν προλεγομένων τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πολέμου.

Σελ. 7. στίχ. 3. τὴν καταστροφὴν των, γρ. τῆς καταστροφῆς των — στ. 20. τὴν ἰθῶν, γρ. τῶν ἰθῶν.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΑΡΟΜΗΤΩΝ.

Η Α. Μ. ΒΑΣΙΛΕΥΣ	20.	N. Μικόνιος επίλ.	Γ.
Η ἐπὶ τῶν Στρατ. Γραμ.	25.	1. Ἀρβανίτης	Γ.
Η Βασιλ. Στρατ. Σχολή	2.	2. Καβδάκος	Γ.
Α. τάγμα πεζ. τῆς γραμ.	2	Δημητρόπουλος	Γ.
		B. Κουβέλης λοχ.	Γ.
Φ. Ἀνδριέτης ταγματ.	1.	Μαῦρος	Γ.
N. Ἰακομόπουλος	1.	Θ. Πανταζής	Γ.
Σ. Γονατᾶς λοχαγ.	1.	Πολυζωΐδης	Γ.
Γ. Βλάχος	1.	Πίσσας	Γ.
N. Χατηριάδης	1.	Κανᾶς	Γ.
M. Λαζόπουλος	1.	Γρηγοριάδης	Γ.
Δ. Μικέλης ὑπολοχ.	1.	Σ. Μπιμπαναῦ	Γ.
B. Ἐλευθερίου	Γ.		
Α. Ἀξελός	Γ.	B. ταγμ. πεζ. τῆς γραμ.	Γ.
Α. Γιαννούλης	1.	Σ. Σωνιέρος ἀντισυνταγμ.	Γ.
Κ. Ἰωάννου ἀνθυπολοχ.	1.	Σ. Πίσσας ταγμ.	Γ.
Γ. Βοκάλης	1.	Δ. Μαντζελίδης	Γ.
Δ. Καραγιάννης	1.	Α. Τζανῆς λοχαγ.	Γ.
N. Μουράτης	1.	Α. Πίσσας	Γ.
N. Τζηριγώτης	Γ.	Γ. Κομπότης	Γ.
Μιχαλόπουλος	1.	Α. Ρέγγος	Γ.
Σ. Γενίσερλης	1.	Μ. Μίλιος	Γ.
Γ. Πασχάλης	1.	Θ. Χούκ ἰατρός	Γ.
Α. Σύψωμος	2.	Α. Κάππατος ὑπολ.	Γ.
Δ. Μαυρομιχάλης	1.	Π. Ἡσαΐας	Γ.
Π. Ἀλέξανδρος	1.	Γ. Καλός	Γ.
Παππαδόπουλος	1.	Γ. Μανολάκης ἀνθυπολ.	Γ.
B. Καρ-άλης	1.	Α. Φρουδάκης	Γ.
Π. Ξενάκης	1.	Π. Ἄνινος	Γ.
Οὐνζτόφερ καταλ.	1.	Α. Κορωναῖος	Γ.
Κουρουβίνος ἱερεὺς	1.	Δ. Τζανῆς	Γ.

Ν. Γιαννούσης	Ι.	Π. Φιλιππίδης	Ι.
Κ. Πατάκατζης άνθυπολ.	Ι.	Α. Σκυλίτζης	Ι.
Σ. Φωκάς	Ι.		
Κ. Ιωάννου	Ι.	Α. έλαφρόν πεζικόν τάγμα.	
Ε. Τολμίδης	Ι.	Γαρδικιώτης άντισυνταγ.	Ι.
Κ. Σωτηριάδης	Ι.	Γ. Καρατζάς ταγματ.	Ι.
Ι. Άλμυράντης	Ι.	Ι. Τζαβέλας λοχαγ.	Ι.
Α. Λαζαρίδης	Ι.	Γ. Λοβέρδης	Ι.
Ύπαξιωματικοί		Κλάδος ιατρής	Ι.
Σ. Καλόγηρος	Ι.	Μ. Καλπάκας άνθυπολ.	Ι.
Σωτίλης	Ι.	Ζωγράφος	Ι.
Λακερδόπουλος	Ι.	Α. Πετμεζάς	Ι.
Κοσμίτης	Ι.	Γ. Φ. Γρίβας	Ι.
Σωτίλης	Ι.		
Ζωγράφος	Ι.	Β'. έλαφρόν πεζικόν τάγμα.	
Θεοβέρος	Ι.	Σ. Μήλιος άντισυντ.	Ι.
Πωμόνης	Ι.	Έμ. Χάν ταγματ.	Ι.
Χ. Σταυρίδης	Ι.	Δ. Βασιλόπουλος λοχ.	Ι.
		Σ. Γαλάτης Καταλ.	Ι.
Γ'. τάγμα πεζ. τής γραμ.		Μ. Θεοδωσίου αξίωμ.	Ι.
Κ. Νικολαΐδης λοχαγ.	Ι.	Τζαραβέλλας	Ι.
Τ. Λαζαρέτος	Ι.	Σέχος	Ι.
Κ. Παππαβίρος ύπολ.	Ι.	Χορμόβας	Ι.
Μ. Φουντουκλής	Ι.	Μ. Μιτηληναΐος	Ι.
Μ. Μαυροχορδάτος	Ι.	Α. Κιλάνδρος	Ι.
Θ. Άγγελάκης άνθυπολ.	Ι.	Κ. Δημητριάδης	Ι.
Η. Κασιέρας	Ι.		
Α. Πολίτης	Ι.	Έλαφ. τάγματα τής Σπάρτης.	
Α. Πάλης	Ι.	Η. Δημητρακαράκος.	Ι.
Δεληγιάννης άνθυπασπ.	Ι.	Έμ. Δημητριάδης	Ι.
		Π. Κ. Μαυρομιχάλης	Ι.
Δ'. τάγμα πεζ. τής γραμ.		Δ. Πραχμάν	Ι.
Ε. Πανταζής άνθυπολ.	Ι.	Π. Άζαπάνης	Ι.
Χ. Μελιγγός	Ι.	Ι. Μ. Μονεμβασίτης	Ι.
Κ. Δακόπουλος	Ι.	Α. Α. Μαυρομμάτης	Ι.

Σ. Πικουλάκης	1.	Βρεβέτος καταλ.	1.
Π. Συκριγιάννης	1.	_____	
Α. Κατζάκος	1.	Υπαξιωματικοί.	
Κούβαρος	1.	Θεοχάρης	1.
Π. Λιναράκος	1.	Θ. Κυριακίδης	1.
Α. Πουλικῶκος	1.	Χρόνος	1.
Π. Ι. Καπετανάκης	1.	Α. Δόκας.	1.
Ι. Κ. Μαυρομιχάλης	1.	Ν. Οικονόμου	1.
Ν. Κουτζικλιέρης	1.	Α. Κατζαρός	1.
_____		Γ. Πέτρου	1.
Ἴππικόν.		Παππαοτεφανόπουλος	1.
Παππαδόπουλος Ἰλαρχ.	1.	Α. Σωτήρου	1.
Ἀγγελόπουλος ἀνθυπολ.	1.	Μ. Βοκάλης	1.
Τζαμαδῆς	1.	_____	
Ν. Σωμάκης σιτιτ.	1.	Χωροφυλακή.	
Περίδης ἵππευς	1.	Δελιγεωργόπουλος ταγμ.	1.
Κοσμᾶς	1.	Κ. Βλαχόπουλος	1.
_____		Δ. Κοτζογιαννόπουλος μοίρ.	1.
Πυροβολικόν.		Μ. Συνίνης	1.
Κορωναῖος λοχαγ.	1.	Γ. Κλεώπας	1.
Ε. Σχινᾶς	1.	Βουρνᾶς καταλ.	1.
Φωντάνας	1.	Κ. Γενοβέλης ὑπομοιρ.	1.
Λυκούδης	1.	Κ. Πετζάλης	1.
Ζ. Χαρμόλαος	1.	Ἐμ. Συνεστάκης	1.
Β. Σαπουντζάκης ὑπολ.	1.	Α. Πλέσος	1.
Ι. Ἀξελός	1.	Ι. Εὐσταθίου	1.
Μονφερράτος	1.	Καρπούνης	1.
Πιτακός καταλ.	1.	Φιλάρετος	1.
Κυδωνάκης ἀνθυπολ.	1.	Κουρουκαφᾶς.	1.
Ζυμπρακάκης.	1.	Τατηναῖη Κουρουκαφᾶς	1.
Α. Ἀργυρόπουλος	1.	Δ. Τζώρτζης	1.
Κωνσταντέλης	1.	Ι. Σωλομονίδης	1.
Τρικούπης	1.	Κασίδογλους	1.
Πονηρόπουλος	1.	Μοσκοβάκης ἐνωμ.	1.
Ν. Φλέγγας	1.	Μανοτράκης.	1.

Α. Σχοργυρέπουλοξ	1. Ι. Μολᾶς ἀνθυπολοχαγ.	1.
Θ. Ἡλίου	1. Α. Βλαχόπουλ. συνταγ.	1.
Π. Βουρλιώτης	1. Κοσκηναῶς ἀνθυπολ.	1.
Α. Βεργίλος	1. Τζανιτάκης συνταγμ.	1.
Γ. Κουτκουτάκης	1. Χ. Βακαλόγλου ἀνθυπολ.	1.
Δημητρόπουλος	1. Ι. Κωνσταντινίδης ταγμ.	1.
Ἀνδρίκος	1. Φωτεινὸς λοχαγ.	1.
Πολύδωρος	1. Πούλος ὑπολ.	1.
Εὐστάθ. Ἀντωνίου	1. Ἡσαΐας ἀνθυπολ.	1.
Λέων Γεωργίου	1. Γ. Σαλωνιτιδῆς καταλ.	1.
Ι. Κριζᾶς	1. Α. Βραναῶς	1.
Κ. Χ. Δημητρίου	1. Πλατίκας	1.
Α. Λεντούδης	1. Μοσχόπουλος	1.
Γ. Νικολάου	1. Δημόπουλος λογιστής	1.
Ν. Λέων	1. Χ. Βερετινὸς	1.
Κ. Τζιτιλάμης	1.	
Φ. Κώστας	1. Πολεμικὸν σχολεῖον.	
Ι. Δημητρόπουλος	1. Α. Σαΐφερτ ἰατρός	1.
Α. Καλογριανόπουλε	1. Ε. Ράλλης καταλ.	1.
Ι. Παναγιώτου	1. Ε. Ἐρκουλίδης καθ.	1.
Ελ. Νικολαΐδης	1. Κέππεν καθ.	2.
Γιαννόπουλος	1. Μπουσκέτ Νουῆρις	1.
	Ζαχαρίας. ἐπιλογ.	1.
Ἀξιωματικοὶ τῶν ἐπιτελῶν		
τῶν φρουραρχειῶν κ.λ.	Εὐέλπιδες	
Ν. Σκαρβέλλης ἀντισυντ.	1. Σ. Ἄρτης	1.
Χ. Φαβρίκιος	1. Α. Μονφερράτος	31.
Μπρουνικόφτζης λοχαγ.	1. Ν. Παλαμαῶς	1.
Βασιλειάδης.	1. Δ. Ἰατρίδης	1.
Παρίσης	1. Γ. Καταλαύζος	1.
Τζακῆρης	1. Μ. Δομεστίνος	1.
Κυπριανὸς	1. Γ. Καραμισιρλής	1.
Εὐστάθ. Νικολάου.	1. Γ. Κιρχμάερ	1.
Μ. Ροδίτης	1. Κ. Πικέρνης	1.
Ἐπ. Βασιλείου	1. Κ. Ἀνάργυρος	1.

7

Μ. Βουγρούκας
 Α. Καμπάνης
 Ξένος
 Η. Ν. Πετμεζᾶς
 Ι. Ρίζος
 Ι. Βλασόπουλος
 Α. Συσίνης
 Ι. Κ. Φιλαλήθης
 Μ. Λεβίδης
 Ν. Νάκος
 Κριαμάδης
 Μ. Σουτζός

ΑΘΗΝΑΙ.

Π. Μαυρομιχάλης
 Α. Μαυρομιχάλης
 Κ. Σχινᾶς
 Α. Λεβίδης
 Κ. Ζεύχαρης
 Π. Νοταρᾶς ἀντισυντ.
 Μ. Μάγγελ.
 Κ. Στρατουδάκης
 Λυκ. Κρυστενίτης
 Κ. Δούκας συνταγματ.
 Θ. Ξένος
 Ε. Ξένος
 Σ. Νάκος
 Θ. Κιζής
 Κ. Ν. Δόσιος
 Κ. Βέικος
 Γ. Λέων
 Π. Ψαλίδας ἀξιωματ.
 Εμ. Ἀθ. Τζούτζου
 Σ. Τζολάκογλος
 Δ. Α. Καρόκης

Ι. ΧΑΛΚΙΣ.
 Υ.
 Ι. Δ. Βαλτινός Ι.
 Ι. Α. Ι. Παράσκης Ι.
 Ι. Α. Ἀντύπας Ι.
 Ι. Ι. Μαυρομμάτης Ι.

ΚΟΡΙΝΘΟΣ.

Ι. Α. Ρέντης ὑπολ. 2.
 Ι. Χ. Παμπούκης Ι.
 Ι. Α. Καρούσος Ι.
 Ι.

ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΝ.

4. Εὐσταθ. Στουρνάρης 1.
 Ι. Α. Βαλτινός Ι.
 Ι. Β. Γκόγκας Ι.
 Ι. Ἀθρικούδας Ι.
 Ι. Α. Σμαραλῆς Ι.
 Ι. Φ. Γρίβας Ι.
 Ι. Ε. Ζ. Κομμυνηνός Ι.
 Ι. Κ. Σγούρος Ι.
 Ι. Σ. Ἀνδωνάτος Ι.
 Ι. Μάνεσης Ι.
 Ι. Κ. Παλαιολόγος Ι.
 Ι. Κ. Ραυτόπουλος Ι.
 2. Δημάδης Ι.

ΑΜΦΙΣΣΑ.

Ι. Ι. Λεοναρδίδης Ι.
 Ι. Ε. Διδόπουλος Ι.
 Ι. Γ. Βάτης Ι.
 Ι. Κ. Ἀναστάσης Ι.
 Ι. Γ. Μαργέλος Ι.

Α. Λοιδωρίκης	Ι.	ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ.	
Κ. Κυργιαζής	Ι.		
		Σωτηριάδης	2.
ΝΑΥΠΑΚΤΟΣ.		Α. Βόκας	Ι.
		Α. Πάρης	Ι.
Πανομέρας άντισ.	Ι.	Α. Γκίκας	Ι.
Ι. Μήτζος	Ι.	Θ. Ν. Μπέρος	Ι.
Ι. Κότζος	Ι.	Α. Δ. Νέγκας	Ι.
Χ. Δεσύλλας	Ι.	Δ. Δομεστίνος	Ι.
Π. Νόσης	Ι.	Ι. Κοτζῆς	Ι.
Α. Εύσταθίου	Ι.	Α. Άναργύρου	Ι.
Ι. Θεοδώρου	Ι.	Γ. Ρεβίδης	Ι.
Α. Χαραλαμπίδης	Ι.	Δαμπρυνίδης	Ι.
Α. Μητροβάσης	Ι.	Α. Ράλλης	Ι.
Ε. Θεοχάρης	Ι.		
Ν. Κόλης	Ι.	ΛΕΒΑΔΙΑ	
Α. Μιλιγγιώτης.	Ι.	Γ. Ν. Μήγου	Ι.
Κ. Κώστας	Ι.	Π. Π. Ναούμ	Ι.
Ε. Ανδριόπουλος	Ι.	Γ. Μπακαμίσος	Ι.
Α. Κρητικός	Ι.	Α. Πανᾶς	Ι.
		Α. Δαπονοσιαδης	Ι.
ΣΥΡΟΣ.		Τ. Γ. Καλκανδῆς	Ι.
		Ι. Κόλιας	Ι.
Α. Γαλάτης	Ι.	Γ. Σ. Σκαλῆς	Ι.
Ι. Πατρινός	Ι.	Α. Κρίκος	Ι.
Σ. Π. Τζοτζίνιας	Ι.	Α. Νάκος	Ι.
Ν. Παππαδούκας	Ι.		
Ε. Λαδόπουλος	Ι.	ΛΑΜΙΑ.	
Α. Λόνδος	Ι.		
Ν. Βριώνης	Ι.	Μ. Τολμίδης	Ι.
Α. Μ. Ζαραβίνος	Ι.	Ι. Κλίμακας	Ι.
Ι. Π. Όλύμπιος	Ι.	Β. Βασιλειάδης	Ι.
Α. Μάρκος	Ι.	Ν. Γρέκας	Ι.
Σ. Νεβίτης	Ι.	Α. Ριγιάλης	Ι.
Ν. Τζιάρος	Ι.	Σπάρος	Ι.

